

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de toegepaste economische
wetenschappen

Masterthesis

Basisloon, basisbijslag of basisinkomen?

Lotte Baeten

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste economische wetenschappen,
afstudeerrichting beleidsmanagement

PROMOTOR :

Prof. dr. Lode VERECK

COPROMOTOR :

Mevrouw Leentje SOURBRON

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2017
2018

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de toegepaste economische
wetenschappen

Masterthesis

Basisloon, basisbijslag of basisinkomen?

Lotte Baeten

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste economische wetenschappen,
afstudeerrichting beleidsmanagement

PROMOTOR :

Prof. dr. Lode VEREECK

COPROMOTOR :

Mevrouw Leentje SOURBRON

Woord vooraf

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Universiteit van Hasselt. Ze is het resultaat van een leerrijk en boeiend onderzoek naar een basisinkomen, basisbijslag en basisloon. Dit onderwerp wekte meteen mijn interesse en komt regelmatig in de actualiteit aan bod. De verworven inzichten vormen tevens een mooie aanvulling op de opgedane kennis uit de afstudeerrichting Beleidsmanagement.

Deze masterproef kon enkel tot stand komen met de hulp en bijdragen van een aantal personen die ik hiervoor graag oprecht zou willen bedanken. Een eerste woord van dank gaat uit naar mijn promotor, Prof. dr. Lode Vereeck, en copromotor, Mevrouw Leentje Sourbron, voor hun deskundige begeleiding en aanbevelingen. Verder wil ik Prof. John Crombez bedanken voor zijn toelichting en hulp bij het concept van het basisloon.

Daarnaast ben ik mijn medestudenten dankbaar voor hun steun. Tenslotte verdienen mijn ouders een dankbetuiging voor hun ondersteuning gedurende de volledige opleiding. Bedankt voor het luisterende oor, het nodige vertrouwen en de wijze raad.

*"Voor iedereen een basisinkomen
Laat ze maar dromen
Over een onvoorwaardelijk loon
Of is het alleen maar voor de koning?
Lang leve België
Welkom in het beloofde land"
Froze, Desalniettemin 2017*

*"L'idéal est pour nous ce qu'est une étoile pour le marin.
Il ne peut être atteint mais il demeure un guide."
Albert Schweitzer*

Samenvatting

De Belgische welvaartsstaat en sociale zekerheid kampt met een aantal pijnpunten. Het economische draagvlak wordt uitgehold door een aanzienlijke fiscale druk, waarbij voornamelijk de lasten op arbeid hoog zijn. Bovendien kent het belastingstelsel een grote complexiteit, met aftrekposten en uitzonderingen die de inning bemoeilijken en aanzetten tot fraude. Onder meer het Mattheüs-effect en de matige invloed van overheidstransfers op het armoederisico laten toe te stellen dat de effectiviteit en efficiëntie van de Belgische sociale bescherming kan verhoogd worden. Daarnaast zorgt de vergrijzing ervoor dat een steeds kleinere groep actieven een steeds groter volume aan lasten voor pensioenen en gezondheidszorg moet dragen, wat de duurzaamheid van het systeem in het gedrang brengt. Deze masterproef onderzoekt de haalbaarheid van een basisinkomen, basisbijslag en basisloon in België als mogelijke alternatieven voor het huidige stelsel.

Een basisinkomen wordt gedefinieerd als een individueel, monetair inkomen betaald door een politieke gemeenschap aan al haar leden, waarvan de hoogte volstaat om van te leven, dat tevens onvoorwaardelijk is en zonder middelentoets of het aantonen van werkbereidheid toegekend wordt. Een basisinkomen zwakt de werkloosheids- of armoedeval af en kan de effectiviteit van de armoedebestrijding verbeteren. Verder kan het de sociale zekerheid vereenvoudigen en de flexibiliteit van de arbeidsmarkt verhogen. Een basisinkomen zou ook het welzijn positief kunnen beïnvloeden. Mogelijke nadelen hebben betrekking op de financiering van het stelsel en de effecten betreffende de vraag naar en het aanbod van arbeid. Verder kan het basisinkomen een aanzuigeffect bij immigranten veroorzaken en traditionele rollenpatronen opnieuw versterken.

De politieke haalbaarheid van een basisinkomen werd beschreven aan de hand van een theoretisch kader waarin vier dimensies werden opgenomen. De eerste dimensie betreft de strategische haalbaarheidsuitdagingen; er moet namelijk een politieke consensus kunnen bereikt worden. Dergelijk akkoord is voorlopig weinig waarschijnlijk in België, aangezien vijf grote politieke partijen het basisinkomen afwijzen. Ten tweede is er de institutionele haalbaarheid die de uitdagingen bij de implementatie in kaart brengt. In een derde dimensie wordt de legitimiteit van een basisinkomen benaderd onder de noemer van psychologische haalbaarheid. De vierde dimensie betreft de gedragsmatige haalbaarheid die bepaald wordt door het arbeidsmarktgedrag van personen eens het basisinkomen geïmplementeerd zou worden. Experimenten met betrekking tot het basisinkomen rapporteren hoofdzakelijk positieve effecten betreffende economische, sociale en psychische aspecten. Toch maken de schaalgrootte, locatie en tijdsgeest dat deze voorlopig te weinig bewijs bevatten om te concluderen dat het basisinkomen praktisch haalbaar zou zijn in België.

Een basisbijslag onderscheidt zich van een zuiver basisinkomen doordat het een lager niveau kent en niet volstaat om van te leven. Bijgevolg kunnen de bestaande voorwaardelijke sociale zekerheidsuitkeringen nooit volledig vervangen worden door een basisbijslag. Een basisloon of participatie-inkomen voorziet in een gegarandeerd inkomen voor iedereen die bijdraagt aan de welvaart en het welzijn van de samenleving.

Bij invoering van een basisinkomen of basisbijslag kan sprake zijn van een daling in het arbeidsaanbod omwille van een positief substitutie-effect. Een inkomenseffect zal zich voordoen wanneer

het werkgedrag grotendeels wordt bepaald afhankelijk van het bereiken van een vooropgesteld inkomensniveau. Een basisinkomen of basisbijslag maakt het mogelijk dat met minder uren arbeid hetzelfde doel kan worden bereikt. Voorts blijkt uit de resultaten van een studie bij Belgische *Win for Life*-winnaars dat een basisinkomen het arbeidsaanbod slechts beperkt zou wijzigen. In Nederland zou de invoering van een basisbijslag gecombineerd met een vlaktaks leiden tot een afname van de arbeidsparticipatie met 5 procent. In België doet een budgetneutrale vlaktaks van 37 procent het arbeidsaanbod met circa 47.000 voltijdse equivalenten toenemen. Vrouwen in samenwonende koppels zijn het meest gevoelig voor financiële prikkels vanuit het overheidsbeleid.

De financiële haalbaarheid van een basisinkomen, basisbijslag en basisloon in België werd onderzocht aan de hand van budgettaire ramingen. Om de budgettaire impact van een basisinkomen na te gaan werden twee modellen opgesteld. Bij beide modellen gelden het privatiseren van het hoger onderwijs en het afschaffen van de belastingvrije som als vermeden kosten. De sociale zekerheid zal enkel voorzien in een aanvulling op de pensioenen en een kinderbijslag voor minderjarigen. Model A omvat alle volwassen Belgen als doelgroep voor een basisinkomen ter waarde van 1100 euro per maand. Het budgettaire effect van dit stelsel is negatief en bedraagt circa 50 miljard euro. Model B bouwt voort op model A en voorziet naast een basisinkomen voor volwassenen ook in een basisinkomen voor minderjarigen. Dit model neemt extra vermeden kosten op, zijnde: de afschaffing van de volledige kinderbijslag, de afschaffing van de aftrekposten betreffende kinderen ten laste en de privatisering van het basisonderwijs. Het financieringstekort van model B bedraagt circa 45 miljard euro. Een sensitiviteitsanalyse voor model A toont aan dat bij een verhoging van het basisinkomen met 100 euro het budgettaire resultaat gemiddeld met ongeveer 8,4 miljard euro afneemt. Een budgettaire evenwicht stelt zich bij een basisinkomen voor volwassenen gelijk aan 502,57 euro. Dergelijk basisinkomen is niet toereikend om van te leven en vereist naast de ingecalculeerde toelagen voor pensioenen ook toelagen voor de andere sociale zekerheidsuitkeringen.

De basisbijslag werd uitgewerkt naar het voorstel van Lode Vereeck en gaat gepaard met een hervorming van het personenbelastingstelsel naar een vlaktaks van 30 procent. Een basisbijslag van 300 euro per maand voor alle personen die een aangifte van de personenbelasting indienen, zal ervoor zorgen dat de belastingdruk alsnog progressief wordt. De extra belastingopbrengsten ten gevolge van de vlaktaks, de afschaffing van de fiscale uitgaven samen met een besparing in de werkingskosten van de FOD Financiën, omwille van de vereenvoudiging van het belastingstelsel, ondersteunen de kost van de basisbijslag. Dit model kent een financieringstekort gelijk aan circa 9 miljard euro. Daarnaast zou de invoering van een basisbijslag bij een stelselmatige verhoging van het uitgekeerde bedrag de overgang naar een volledig basisinkomen mogelijk maken. De budgettaire impact van dergelijk stelsel bedraagt circa -13 miljard euro. Hierbij krijgen alle volwassen Belgen maandelijks 300 euro uitgekeerd. Als gevolg daarvan zullen de vervangingsuitkeringen van de sociale zekerheid maandelijks eveneens met 300 euro afnemen.

Het basisloon werd geraamd naar het voorstel van John Crombez. Dit stelsel garandeert dat jongeren vanaf 18 tot 25 jaar het recht verwerven op een inkomen ter waarde van 1200 euro per maand. Daartoe is het optrekken van de minimumlonen tot 1200 euro voor deze doelgroep een eerste noodzakelijke maatregel. De vermeden kosten omvatten besparingen in de werkloosheids- en inschakelingsuitkering, het leefloon, de kinderbijslag en de afschaffing van de doelgroepvermin-

dering voor jongeren. Ook studenten verwerven het recht op een basisloon, waardoor de democratie zal oordelen of de subsidiëring van het hoger onderwijs al dan niet gewijzigd moet worden. Het basisloon kent een financieringstekort gelijk aan circa 6 miljard euro.

De negatieve budgettaire effecten maken duidelijk dat extra flankerende maatregelen nodig zullen zijn om de stelsels budgetneutraal te kunnen maken. Het belastingsysteem bepaalt in belangrijke mate hoeveel middelen beschikbaar zijn voor de financiering en mogelijk zou een fiscale hervorming de financiële haalbaarheid kunnen vergroten. Verder onderzoek zou zich hierop kunnen toelagen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf.....	i	
Samenvatting	iii	
Inhoudsopgave	vii	
Lijst met tabellen	xiii	
Lijst met figuren	xv	
1	Methodologische aspecten.....	1
1.1	Probleemstelling	1
1.2	Basisinkomen als remedie?.....	7
1.3	Centrale onderzoeksvraag	11
1.3.1	Deelvragen.....	11
1.4	Onderzoeksopzet	15
2	Inleiding tot het basisinkomen	17
2.1	De geschiedenis van het basisinkomen	17
2.1.1	Middeleeuwen.....	17
2.1.2	De 18de eeuw.....	17
2.1.3	De 19de eeuw.....	18
2.1.4	De eerste helft van de 20ste eeuw	18
2.1.5	De jaren zestig en zeventig	19
2.1.6	De jaren tachtig tot heden.....	20
2.2	Het concept basisinkomen.....	21
2.2.1	Een monetair inkomen	22
2.2.2	Betaald door een politieke gemeenschap.....	22
2.2.3	Universeel.....	23
2.2.4	Adequaat	23
2.2.5	Onvoorwaardelijk	23
2.2.6	Individueel	24
3	Varianten van een basisinkomen	25
3.1	Basisloon	25
3.2	Negatieve inkomensbelasting.....	27
3.3	Vlaktaks.....	31
3.4	Basisbijslag	32
3.5	Overzicht	34
4	Voor- en nadelen van een basisinkomen.....	37
4.1	Voordelen.....	37
4.1.1	Effectiviteit van armoedebestrijding.....	37

4.1.2	Afzwakken van de armoede- of werkloosheidsval	37
4.1.3	Vereenvoudiging van de sociale zekerheid	39
4.1.4	Ethische fundering	40
4.1.5	Toegenomen efficiëntie op de arbeidsmarkt	40
4.1.6	Verlichten van maatschappelijke problemen	41
4.2	Nadelen	42
4.2.1	Financiering	42
4.2.2	Arbeidsvraag en -aanbod	43
4.2.3	Migratie	44
4.2.4	Genderongelijkheid	44
4.2.5	Invloed op inflatie	45
5	Voor- en tegenstanders van een basisinkomen op academisch en politiek niveau	47
5.1	Een verdeeld landschap	47
5.2	Voorstanders	47
5.2.1	Politieke partijen	47
5.2.1.1	<i>Vivant</i>	47
5.2.1.2	<i>Belgische Piratenpartij</i>	48
5.2.1.3	<i>Ecolo</i>	49
5.2.1.4	<i>Groen</i>	49
5.2.2	Academici	49
5.2.2.1	<i>Philippe Van Parijs</i>	49
5.2.2.2	<i>Yannick Vanderborght</i>	50
5.2.2.3	<i>Ingrid Robeyns</i>	50
5.2.2.4	<i>Ive Marx</i>	51
5.2.2.5	<i>Walter Van Trier</i>	51
5.3	Tegenstanders	52
5.3.1	Politieke partijen	52
5.3.1.1	<i>N-VA</i>	52
5.3.1.2	<i>SP.A</i>	52
5.3.1.3	<i>PS</i>	52
5.3.1.4	<i>CD&V</i>	53
5.3.1.5	<i>CDH</i>	53
5.3.2	Academici	53
5.3.2.1	<i>Francine Mestrum</i>	53
5.3.2.2	<i>Bea Cantillon</i>	54
5.3.2.3	<i>Paul De Grauwe</i>	54
5.3.3	Denktank Liberales	54
5.3.4	Denktank Itinera	55
5.3.5	Vakbonden	56
5.3.5.1	<i>ABVV</i>	56
5.3.5.2	<i>ACLVB</i>	57
5.3.5.3	<i>ACV</i>	57

5.4	Politieke haalbaarheid	57
6	Experimenten	59
6.1	<i>Mincome</i> experiment	59
6.2	Amerikaanse negatieve-inkomensbelastingexperimenten	59
6.3	India	60
6.4	Cash transfers in Afrika	61
6.5	Alaska dividend	62
6.6	Iran	63
6.7	Finland	64
6.8	Schotland	64
6.9	Nederland	65
6.10	<i>Mein Grundeinkommen</i> en stichting MIES	65
6.11	Referendum Zwitserland (<i>Initiative Grundeinkommen</i>)	65
6.12	Conclusie	66
7	Budgettaire raming basisinkomen	67
7.1	Model van Jörimann voor Zwitserland	67
7.1.1	Kosten	67
7.1.2	Financiering en vermeden kosten	67
7.2	Model van Tirez voor België	71
7.2.1	Kosten	71
7.2.2	Vermeden kosten	71
7.2.3	Overzicht	73
7.3	Actualisering model Tirez naar 2016	73
7.3.1	Kosten	73
7.3.2	Vermeden kosten	73
7.3.3	Overzicht	74
7.4	Model A voor België in 2018	74
7.4.1	Kosten	75
7.4.2	Vermeden kosten	75
7.4.2.1	<i>Globaal beheer werknemers</i>	75
7.4.2.2	<i>Globaal beheer zelfstandigen</i>	76
7.4.2.3	<i>Sociale bijstand</i>	77
7.4.2.4	<i>Pensioenen overheidssector</i>	78
7.4.2.5	<i>Buiten globaal beheer</i>	78
7.4.2.6	<i>Afschaffing belastingvrije som, financiering hoger onderwijs en een gedeelte van de kinderbijslag</i>	79
7.4.3	Extra kosten bovenop kostprijs basisinkomen	80
7.4.3.1	<i>Toelagen pensioenen zelfstandigen en werknemers</i>	80
7.4.3.2	<i>Toelagen pensioenen ambtenaren</i>	81
7.4.3.3	<i>Beheerskosten bij residuaire stelsels sociale zekerheid</i>	81
7.4.4	Overzicht	82

7.4.5	Opmerking	82
7.5	Model B voor België in 2018	83
7.5.1	Kosten	83
7.5.2	Vermeden kosten en extra kosten	84
7.5.3	Extra vermeden kosten met betrekking tot minderjarigen	84
7.5.4	Overzicht	85
7.5.5	Opmerking	85
7.6	Scenario-analyse op basis van model A.....	85
7.6.1	Budgettaire evenwicht	85
7.6.2	Invloed hoogte basisinkomen.....	86
7.7	Vergroting financiële haalbaarheid.....	87
8	Budgettaire raming basisbijslag	89
8.1	Basisbijslag naar voorstel Vereeck.....	89
8.1.1	Kostprijs basisbijslag	89
8.1.2	Invoering vlaktaks.....	90
8.1.3	Vermeden kosten	90
8.1.3.1	<i>Fiscale uitgaven</i>	<i>90</i>
8.1.3.2	<i>Overheidsuitgaven voor minderjarigen</i>	<i>90</i>
8.1.3.3	<i>Beheerskosten en afslanking bureaucratie</i>	<i>91</i>
8.1.4	Overzicht voorstel Vereeck	91
8.2	Model met mogelijke besparing sociale zekerheidsuitkeringen.....	91
8.2.1	Besparing sociale zekerheidsuitkeringen.....	92
8.2.2	Kostprijs basisbijslag	95
8.2.3	Overzicht	95
9	Budgettaire raming basisloon.....	97
9.1	Inleiding en rechthebbenden	97
9.2	Kost geheel België.....	97
9.3	Kostenanalyse	98
9.4	Model Vlaanderen.....	99
9.4.1	Kosten Vlaanderen	99
9.4.2	Vermeden kosten Vlaanderen	100
9.4.2.1	<i>Leefloon</i>	<i>100</i>
9.4.2.2	<i>Inschakelings- en werkloosheidsuitkering</i>	<i>101</i>
9.4.2.3	<i>Doelgroepvermindering voor jongeren</i>	<i>101</i>
9.4.2.4	<i>Kinderbijslag.....</i>	<i>102</i>
9.4.3	Overzicht	103
9.4.4	Politieke discussie subsidiëring onderwijs	103
9.5	Model België.....	104
9.5.1	Kosten	104
9.5.2	Vermeden kosten	104
9.5.2.1	<i>Leefloon</i>	<i>104</i>

9.5.2.2	<i>Inschakelings- en werkloosheidsuitkering</i>	104
9.5.2.3	<i>Doelgroepvermindering voor jongeren</i>	104
9.5.2.4	<i>Kinderbijslag</i>	104
9.5.3	Overzicht	105
9.5.4	Politieke discussie subsidiëring onderwijs	105
10	Overzicht op basis van budgettaire ramingen en beleidsaanbevelingen	107
10.1	Basisinkomen	107
10.2	Basisbijslag	108
10.3	Basisloon	109
10.4	Vergelijking	110
11	Invloed op de arbeidsmarktparticipatie van een basisinkomen of -bijslag	111
11.1	Armoede- en werkloosheidsval.....	111
11.2	Inkomens- en substitutie-effecten	111
11.2.1	Indifferentiecurves	111
11.2.2	Budgetbeperking	112
11.2.3	Nutsmaximalisatie	112
11.2.4	Inkomens- en substitutie-effecten: grafisch	113
11.2.5	Inkomens- en substitutie-effecten: toegepast	114
11.3	Arbeidsaanbod	114
11.4	Loterijwinnaars	115
11.5	Vlaktaks en basisinkomen	118
11.6	Conclusie	119
12	Algemeen besluit en aanbevelingen voor verder onderzoek	121
	Geraadpleegde bronnen	127

Lijst met tabellen

Tabel 1 Basisinkomen	28
Tabel 2 Negatieve inkomensbelasting	29
Tabel 3 Vergelijkend overzicht van de alternatieve vormen van een basisinkomen.....	35
Tabel 4 Kostprijs Basisinkomen (Jörimann, 2017).....	67
Tabel 5 Maandelijks inkomen (Jörimann, 2017).....	68
Tabel 6 Inkomensklassen Zwitserland voor het jaar 2010 (Jörimann, 2017)	69
Tabel 7 Uitgaven gedekt door basisinkomen (2012) (Jörimann, 2017),	70
Tabel 8 Overzicht vermeden kosten (Tirez, 2014a).....	72
Tabel 9 Overzicht vermeden kosten model Tirez voor 2016	74
Tabel 10 Kostprijs basisinkomen Model A	75
Tabel 11 Globaal beheer Werknemers (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)	76
Tabel 12 Globaal beheer zelfstandigen (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)	77
Tabel 13 Sociale bijstand (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017).....	77
Tabel 14 Pensioenen overheidssector (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)	78
Tabel 15 Buiten globaal beheer (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)	79
Tabel 16 Andere vermeden kosten.....	80
Tabel 17 Toelagen pensioenen werknemers en zelfstandigen	81
Tabel 18 Toelagen pensioenen ambtenaren	81
Tabel 19 Overzicht beheerskosten onderdeel van de vermeden kosten.....	81
Tabel 20 Beheerskost stelsel pensioentoelagen	82
Tabel 21 Overzicht budgettaire impact basisinkomen Model A	82
Tabel 22 Kostprijs basisinkomen Model B	83
Tabel 23 Vermeden kosten met betrekking tot kinderen en jongeren	84
Tabel 24 Overzicht budgettaire impact basisinkomen Model B.....	85
Tabel 25 Rekenvoorbeeld basisbijslag (Vereeck, 2017)	89
Tabel 26 Kostprijs basisbijslag model Vereeck.....	90
Tabel 27 Overzicht budgettaire impact basisbijslag model Vereeck	91
Tabel 28 Benadering van de besparing betreffende sociale uitkeringen voor werknemers en ambtenaren.....	93
Tabel 29 Gegevens arbeidsongevallen en beroepsziekten	93
Tabel 30 Benadering van de besparing betreffende sociale uitkeringen voor zelfstandigen	94
Tabel 31 Benadering van de besparing betreffende uitkeringen in de sociale bijstand.....	95
Tabel 32 Kostprijs basisbijslag model met mogelijke besparing sociale zekerheidsuitkeringen	95
Tabel 33 Overzicht budgettaire impact basisbijslag met mogelijke besparing sociale zekerheidsuitkeringen	95
Tabel 34 Bevolking naar socio-economische positie in 2016 voor geheel België (Steunpunt Werk, 2017)	97
Tabel 35 Bevolking naar socio-economische positie in 2018 voor geheel België	98
Tabel 36 Kostenanalyse basisloon.....	99

Tabel 37 Bevolking naar socio-economische positie voor Vlaams gewest (Steunpunt Werk, 2017)	100
.....	
Tabel 38 Bevolking naar socio-economische positie voor Vlaams gewest	100
Tabel 39 Overzicht omvang steun.....	101
Tabel 40 Overzicht netto-kost basisloon Vlaanderen	103
Tabel 41 Overzicht netto-kost basisloon (€1000) Vlaanderen	103
Tabel 42 Overzicht budgettaire impact basisloon België.....	105
Tabel 43 Overzicht budgettaire impact basisloon (€1000) België	105
Tabel 44 Overzicht budgettaire ramingen	110

Lijst met figuren

Figuur 1 Basisinkomen	29
Figuur 2 Negatieve inkomensbelasting	30
Figuur 3 Lineaire negatieve inkomensbelasting.....	31
Figuur 4 Niet-lineaire negatieve inkomensbelasting	31
Figuur 5 Partieel basisinkomen.....	34
Figuur 6 Evolutie kostprijs basisinkomen bij wijzigen hoogte basisinkomen.....	86
Figuur 7 Evolutie budgettaire impact bij wijzigen hoogte basisinkomen	87
Figuur 8 Het arbeidsaanbod.....	112
Figuur 9 Het effect van een verandering in de loonvoet.....	113
Figuur 10 Een arbeidsaanbodcurve	115

1 Methodologische aspecten

1.1 Probleemstelling

Keynes (1933) besprak in een open brief aan de Amerikaanse President Roosevelt mogelijke herstelmaatregelen voor de Grote Depressie van de jaren '30. Zo stelde hij dat onder andere de stimulering van de productie door een verhoging van de algemene koopkracht uiteindelijk zou leiden tot prijsstijgingen en een bloeiende economie. Dit principe werd in acht genomen bij het ontwerpen van het beleid van de Amerikaanse overheid in de jaren '30: de New Deal. Vanaf toen ontstonden pleidooien voor toenemende overheidsinterventies en overheidsuitgaven, die aan de basis liggen van de uitbouw van de **welvaartsstaat**¹. In deze welvaartsstaat 'verzorgt' de overheid haar burgers van de wieg tot het graf door het streven naar sociale integratie en het gelijkschakelen van de ontplooiingskansen. Om dat te bekomen is een inkomenshervdelingstelsel nodig, waarin personenbelastingen progressief zijn en transfers gebruikt worden om de allerlaagste inkomens te verhogen (Naert, Algoed, Crombez, Marneffe, & Vereeck, 2016).

Keynes (1935) stelde verder dat volledige tewerkstelling neerkomt op de maximale werkgelegenheid horende bij een bepaald reëel loon. Volgens hem moesten overheden voorzien in een beleid dat deze volledige tewerkstelling als ultiem doel vooropstelde. Tot heden streeft de Belgische overheid een minimale werkloosheidsgraad na. Cijfergegevens betreffende de **werkloosheid** voor 2016 geven weer dat het aantal langdurig werklozen in België overeenstemde met 4,1 procent van de actieve bevolking tussen 15 en 64 jaar. Die langdurige werkloosheid kent bovendien een aandeel van 51,5 procent in de totale Belgische werkloosheid van dat jaar (Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek, 2017b). In 2015 bedroeg de totale Belgische werkloosheidsgraad 8,6 procent, met de actieve bevolking van 15 tot 64 jaar als verhoudingsbasis (Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek, 2016b). Statistieken van de Nationale Bank van België (2017) rapporteren voor augustus 2017 een Belgische werkloosheidsgraad van 7,3 procent. De werkloosheidsgraad daalde dus ten opzichte van 2015, toen de zwakke economische groeicijfers een impact op de economie uitoefenden. De werkzaamheidsgraad of het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd toont aan dat Vlaanderen matig scoort. Anno 2016 is 72 procent van de Vlamingen van 20 tot 64 jaar aan het werk (Studiedienst Vlaamse Regering, 2017). Voor geheel België is binnen dezelfde leeftijdscategorie circa 68 procent aan het werk (Steunpunt Werk/Departement WSE, 2017).

Baker en Bernstein (2014) halen aan dat werkloosheid niet enkel een probleem vormt voor al wie geen job kan vinden, maar dat het de gehele beroepsbevolking benadeelt. Werkloosheid verkleint namelijk de onderhandelingsmacht van al wie zich aanbiedt op de arbeidsmarkt en de impact daarvan is het grootst voor inkomenstrekken uit de allerlaagste inkomensklassen. Bijgevolg oefenen hoge werkloosheidsniveaus een grote invloed uit op de verdeling van het inkomen, waarbij de

¹ Naert, F., Algoed, K., Crombez, J., Marneffe, W., & Vereeck, L. (2016). *Openbare financiën: theorie en praktijk in België*.

meest benadeelden van de samenleving het sterkst geraakt zouden worden. Uit de literatuur blijkt bovendien dat zelfs in tijden van hoge economische groei de implementatie van arbeidsmarkthervormingen niet altijd tot een daling van de natuurlijke werkloosheid hebben geleid (Auer, Efendioglu, & Leschke, 2008).

De **sociale zekerheid** neemt een centrale plaats in de welvaartsstaat in. Deleek (2008) omschrijft de welvaartsstaat aan de hand van enkele karakteristieken, bijvoorbeeld: "*de welvaartsstaat verzorgt zijn burgers en biedt hen als grondrecht bestaanszekerheid door middel van de sociale zekerheid in ruime zin en streeft naar volledige werkgelegenheid*".

In België werd de moderne sociale zekerheid opgericht dankzij de besluitwet tot sociale zekerheid die in 1944 tot stand werd gebracht door Achiel Van Acker, toenmalig minister van Arbeid en Sociale Voorzorg (Vanthemsche, 1994). Het 'plan-Van-Acker' werd mede onder invloed van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), de *social security*-wet van de Amerikaanse president Roosevelt en het Britse socialezekerheidsplan van minister Beveridge opgesteld (Naert et al., 2016). De sociale zekerheid volgde de verplichte sociale verzekeringen op die dienden als bescherming tegen sociale risico's kenmerkend voor een kapitalistisch systeem (Vanthemsche, 1994).

Het moderne sociale zekerheidssysteem vloeit voort uit twee principes, namelijk het verzekeringsprincipe en het solidariteitsprincipe die vertegenwoordigd worden door respectievelijk Otto von Bismarck (1815-1898) en Lord William Beveridge (1879-1963). Op het einde van de 19de eeuw veralgemeende de Duitse kanselier von Bismarck de door werkgevers en werknemers opgerichte private verzorgingskassen tot de gehele arbeidersbevolking. Die verzorgingskassen werden gefinancierd door zowel werkgevers als werknemers en in mindere mate door de Staat. Op die manier konden uitkeringen worden gerealiseerd ter bescherming van een trias van risico's die inkomensverlies met zich meebrengen, met name werkloosheid, ziekte en ouderdom. Dergelijk systeem kan worden beheerd door de sociale partners (Naert et al., 2016). Naast het verzekeringsprincipe bestaat het solidariteitsprincipe gestoeld op de ideologie van Beveridge die aan de basis van de uitbouw van het sociale zekerheidssysteem in het Verenigd Koninkrijk stond. Volgens hem moesten uitkeringen niet direct gebonden zijn aan het inkomensverlies of de beroeps categorie waartoe men behoorde. Hij was van mening dat elke burger recht had op bestaanszekerheid door een forfaitaire minimumuitkering in te stellen voor ieder die slachtoffer werd van een sociaal risico. Dit systeem wordt gefinancierd door het heffen van belastingen, waardoor de overheid een belangrijke rol speelt in het geheel (Naert et al., 2016).

Uit voorgaande principes kunnen twee doelstellingen van het Belgische sociale zekerheidssysteem worden afgeleid. In de eerste plaats moet het systeem een minimuminkomen garanderen om de verworven levensstandaard enigszins te handhaven, wat overeenkomt met armoedebestrijding zoals in de ideologie van Beveridge (B. Cantillon, Ghysels, & De Wilde, 2009). In de tweede plaats moet de sociale zekerheid burgers verzekeren tegen de trias van risico's zoals Bismarck voorstelde (Naert et al., 2016).

Om die doelstellingen te bewerkstelligen keert de sociale zekerheid in België een inkomen uit in de vorm van (1) een vervangingsinkomen bij loonverlies door werkloosheid, pensionering en arbeids-

ongeschiktheid; (2) een aanvullend inkomen dat bepaalde sociale lasten helpt dragen, zoals het opvoeden van kinderen of medische kosten en (3) een bijstandsuitkering voor wie onvrijwillig niet langer een beroepsinkomen ter beschikking heeft. Het stelsel is gebaseerd op horizontale solidariteit tussen werkenden en werklozen; gezonden en zieken; gezinnen met en gezinnen zonder kinderen; jongeren en ouderen; mensen met een inkomen en mensen zonder. Die solidariteit wordt gewaarborgd doordat werkende mensen bijdragen moeten betalen in verhouding tot hun inkomen (verticale solidariteit); de financiering grotendeels gebeurt door het geheel van alle burgers of de gemeenschap; de vakbonden, ziekenfondsen en werkgeversorganisaties kunnen meebeslissen over verschillende aspecten van het systeem (Social Security, 2017b).

Het gehele socialezekerheidsstelsel bestaat uit drie eenheden: een stelsel voor werknemers, een stelsel voor zelfstandigen en een stelsel voor ambtenaren. De klassieke sociale zekerheid voor werknemers is de grootste en bestaat uit zeven takken, zijnde: (1) rust- en overlevingspensioenen; (2) werkloosheid; (3) arbeidsongevallenverzekering; (4) beroepsziekteverzekering; (5) gezinsbijslag; (6) verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen en (7) jaarlijkse vakantie. De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) is de overkoepelende instelling van het werknemersstelsel en int zowel de werknemers- als werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid (Social Security, 2017b).

Steunend op het solidariteitsbeginsel gebeurt de organisatie van de sociale zekerheid voornamelijk op nationaal niveau, binnen de federale overheid (entiteit I). Verschuivingen in het kader van de zesde staatshervorming gebeurden in juli 2014 en hevelde bijvoorbeeld de kinderbijslag over naar de deelstaten, gemeenschapsregeringen (entiteit II) (Naert et al., 2016). Cijfergegevens betreffende de begrotingscontrole van de Belgische sociale zekerheid in april 2017 tonen aan dat de bijdragen van werknemers, werkgevers, RIZIV-Geneeskundige verzorging en pensioenen van de overheidssector in 2017 in totaal 58,92 miljard euro zouden uitmaken tegenover een gebudgetteerd totaal van 99,16 miljard euro eigen ontvangsten (voor overdrachten tussen stelsels). Omdat de totaliteit van de sociale bijdragen niet volstaat om de totale gebudgetteerde uitgaven, 98,91 miljard euro, te dekken, zal de overheid via alternatieve financiering ter waarde van 13,68 miljard euro bijpassen. Die alternatieve financiering bestond in 2016 onder andere uit btw, roerende voorheffing en accijnzen op tabak. De totaliteit van de beheerskosten van het stelsel bedroegen in 2016 zo'n 2,19 miljard euro en worden voor 2017 op 2,24 miljard euro geraamd (FOD Sociale Zekerheid, 2017). Beheerskosten omvatten werkingskosten zoals personeels- en administratiekosten voor het uitvoeren van operationele of ondersteunende taken (Rijksdienst voor Pensioenen, 2011). Betaalingskosten worden apart geraamd en bedragen voor 2017 circa 2,7 miljoen euro (FOD Sociale Zekerheid, 2017).

De welvaartsstaat bleek een succesverhaal te zijn en bracht een verhoging van de levensstandaard op allerlei gebieden teweeg waarbij alle lagen van de bevolking betrokken werden (Deleeck, 2008). Toch doen er zich duurzame maatschappelijke veranderingen voor, die onder andere een aanpassing van de sociale zekerheid zullen vereisen, zowel aan de zijde van de behoefte-omschrijving of uitgaven als aan de financiële middelen of inkomsten (Deleeck, 1993). Deze zogenoemde 'crisis van de welvaartsstaat' kent enkele hoofdoorzaken.

Ten eerste is er sprake van een **uitholling van het economisch draagvlak** door onder meer te hoge arbeidskosten, een ontmoediging van de werkgelegenheid en een gebrek aan arbeidsmarktflexibiliteit (Deleeck, 2008). België heeft een niet-flexibele arbeidsmarkt, er is sprake van een hoge gemiddelde werkloosheidsduur en de in- en uitstroom van werkkrachten op de arbeidsmarkt is laag (Eeckhout & Konings, 2014). Daarnaast kent België over het algemeen een **hoge fiscale druk**. In vergelijking met vier buurlanden (Duitsland, Frankrijk, Nederland en Verenigd Koninkrijk) betaalde een gemiddeld Belgisch huishouden in 2010 en 2012 jaarlijks ongeveer 6800 euro meer aan belastingen. Die grote fiscale kloof wordt bovendien niet gecompenseerd door veel hogere overheidsbestedingen aan sociale bescherming en gezondheidszorg (Albrecht, 2013). Een OESO-studie onderzocht de loonlasten in alle OESO-landen en besluit dat een Belgische alleenstaande zonder kinderen met een gemiddeld inkomen in 2016 een inkomensbelasting en sociale bijdragelast kende die in totaal 40,7 procent van zijn bruto-inkomen bedroeg. Deze bijdragelast was in 2016 enkel in België groter dan 40 procent. Daarnaast was België in 2016 koploper wat de grootte van de loonwage betreft, zijnde het verschil tussen de loonkost voor de werkgever en de uiteindelijke koopkracht die de werknemer ontvangt. Deze bedroeg 54 procent voor een alleenstaande zonder kinderen met een gemiddeld inkomen (OECD, 2017). De fiscale druk, in het bijzonder die op arbeid, is dus wel degelijk te hoog. Daarbij komt nog dat het Belgisch belastingstelsel enorm complex is omwille van honderden aftrekposten. Dat bemoeilijkt de inning en zet aan tot zwartwerk en fraude, die tevens gekenmerkt worden door een lage pakkans (Naert et al., 2016).

Een lichte stijging van de Gini-coëfficiënt² gemeten voor het beschikbare inkomen na belastingen en transfers van 0,265 in 2012 tot 0,268 in 2015 toont aan dat de ongelijkheid in België zwak toeneemt (OECD, 2018). Zo komen de sociale uitgaven in grote mate de middeninkomensklasse ten goede (Naert et al., 2016). Een hogere belastingdruk ten nadele van de hogere klassen wordt door deze lagen namelijk enkel duurzaam aanvaard wanneer zij voldoende gebruik kunnen maken van het stelsel van sociale voorzieningen aangeboden door de overheid (Vandenbroucke, 2012). In dit verband kan worden verwezen naar het Mattheüs-effect. De sociale voorzieningen worden voor iedereen ter beschikking gesteld, maar uit de aard van hun sociaal-culturele positie maken de hogere bevolkingslagen er meer gebruik van dan de lagere (Deleeck, 2008). In de literatuur wordt dit verschijnsel ook *distributive inefficiency* genoemd, waarmee wordt bedoeld dat sociale uitgaven niet of niet voldoende bij de behoeftige gezinnen geraken, terwijl niet-behoeftige gezinnen er wel gebruik van maken (Pestieau, 2006).

Ten tweede wordt verwezen naar **de sociale uitsluiting en de nieuwe sociale kwestie**. Een belangrijk deel van de bevolking wordt quasi definitief uitgesloten van deelname aan het arbeidsproces omdat zij, op grond van hun fysieke of psychische toestand, hun sociale omgeving of hun scholingsgraad, in ontoereikende mate beantwoorden aan de hoge productiviteitsnormen van het bedrijfsleven. De nieuwe armoede wordt voornamelijk veroorzaakt door **structurele werkloosheid**, waarbij on- of laaggeschoolde arbeidskrachten steeds minder nog een geschikte job vinden (Deleeck, 2008). Deze tendens is ook waarneembaar in een overzicht van de werkloosheidsgraad

² De Gini-coëfficiënt wordt gebruikt om de inkomensongelijkheid te meten en is een getal tussen nul en één waarbij nul overeenkomt met perfecte gelijkheid en één met perfecte ongelijkheid.

naar opleidingsniveau. In 2016 kende België een werkloosheidsgraad van 16,1 procent bij laagopgeleiden, tegenover een graad van 8,1 procent bij matige opleidingsniveaus en 4,2 procent bij hoogopgeleiden (Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek, 2017d). Bovendien gaat de werkloosheid in België gepaard met een groot aantal vacatures. Dat wijst op een slechte onderlinge afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Het belang van een goede samenwerking tussen de onderwijsinstellingen en de arbeidsmarkt neemt toe om op die manier de scholing en de eisen van de arbeidsmarkt op elkaar af te stemmen (Pannecoucke, Lahaye, Vranken, & Van Rossem, 2016).

Een andere oorzaak van armoede is **gezinsdestabilisatie**, want alleenstaanden en vooral alleenstaande ouders hebben een groter armoederisico (Vandenbroucke, 2012). Om een indruk te krijgen van de armoedesituatie in een land wordt traditioneel gebruik gemaakt van het armoederisicopercentage of het aandeel personen dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel. Deze drempel wordt vastgelegd op zestig procent van het mediaan netto beschikbare gestandaardiseerde huishoudinkomen in het land. Verondersteld wordt dat personen die leven in een huishouden dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel ook een verhoogd risico op armoede lopen (Studiedienst Vlaamse Regering, 2017). In 2015 bedroeg het armoederisico van de totale bevolking in België 14,9 procent, van de werklozen 40,7 procent en van de werknemers 4,6 procent (Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek, 2016a). Belgische alleenstaanden jonger dan 65 jaar kennen het grootste armoederisico van alle gezinstypes, 24,9 procent in 2015, tegenover een armoederisico van 9,7 procent voor een koppel jonger dan 65 in datzelfde jaar (Studiecommissie voor de Vergrijzing, 2017). De uitgaven aan sociale bescherming per hoofd van de Belgische bevolking kwamen in 2014 neer op 10.126,85 euro. Daarmee kent België een lagere uitgave per inwoner dan bijvoorbeeld Nederland, Zwitserland of Noorwegen (EUROSTAT, 2017a).

Het regeerakkoord van de federale regering, opgesteld in 2014, voorziet in maatregelen voor een directe of indirecte bestrijding van armoede en heeft als doelstelling om het aantal mensen met een armoederisico tegen 2020 met 380 000 te doen dalen (Geerts & Foubert, 2015). Dat regeerakkoord bevat eveneens de wil om het minimumbedrag van de sociale uitkeringen progressief te verhogen tot op het niveau van de Europese armoederisicodrempel (Pannecoucke et al., 2016). Volgens de staatssecretaris voor Armoedebestrijding is het echter niet meer mogelijk dat de laagste uitkeringen deze legislatuur nog boven de Europese armoedegrens zullen uitstijgen. De bevoegde staatssecretaris haalt aan dat er vooral moet gefocust worden op activering, bij mensen met een job is het armoederisico zo'n 4 procent (Belga, 2017a).

Ten derde kent onze samenleving een **vergrijzing en verzilvering van de bevolking**. Terwijl de bevolking verouderd, neemt het aantal geboorten af. Het volume van de lasten drukt aldus in toenemende mate op een krimpende actieve bevolking (Deleeck, 2008). Deze vaststelling en het gegeven dat de pensioenen in België volgens een repartitiestelsel worden uitbetaald, waarbij de huidige bijdragen gebruikt worden om de huidige gepensioneerden te betalen (Naert et al., 2016), stelt de betaalbaarheid van de sociale zekerheid in vraag. In 2001 richtte de federale overheid de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) op, die jaarlijks een overzicht maakt van de budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing op lange termijn in België. De budgettaire ramingen van

de Studiecommissie tonen aan dat het belang van de sociale zekerheid zal stijgen. Waar in 2016 circa 25 procent van het bruto binnenlands product³ naar sociale zekerheidsuitgaven ging, stijgt dit tot 28,5 procent in 2040. Die stijging kan worden verklaard door het toenemend aandeel van pensioenen (van 10,5 procent in 2016 tot 12,8 procent in 2040) en uitgaven voor gezondheidszorg (van 8,0 in 2016 tot 10,2 in 2040) in het bruto binnenlands product. Uitgaven voor werkloosheid en kinderbijslag nemen af met respectievelijk 0,9 en 0,2 procentpunt van het bruto binnenlands product in de periode van 2016 tot 2040 (Studiecommissie voor de Vergrijzing, 2017). Een andere belangrijke parameter in de berekening van de Studiecommissie is de demografie, die maakt dat de betaalbaarheid van het sociale zekerheidssysteem in het gedrang komt. Een vrijwel stabiele vruchtbaarheid van circa 1,7 kinderen per vrouw in 2015 tot 1,9 in 2040, een stijging van de levensverwachting voor vrouwen met 3,2 jaar en voor mannen met 4,8 jaar tegen 2040 en de baby-boomgeneraties die het aandeel van de 65-plussers tot 2040 blijven versterken, dragen bij tot de bevolkingsvergrijzing. In 2016 telde de Vlaamse bevolking één 67-plusser voor vier personen tussen 18 en 66 jaar, waar in 2060 diezelfde verhouding één op tweeënhalft is. De vergrijzing van de bevolking is sterker in het Vlaams Gewest dan op Belgisch niveau (Vandresse, Duyck, & Paul, 2017). Een eigen verwerking van gegevens uit het jaarlijks verslag van de SCvV van juli 2017 geeft weer dat het aantal personen dat deel uitmaakt van de beroepsbevolking⁴ per gepensioneerde eveneens daalt. In 2016 waren er per gepensioneerde 2,57 personen die deel uitmaakten van de beroepsbevolking, in 2040 zullen er per gepensioneerde slechts 1,87 personen deel uitmaken van de beroepsbevolking, in 2060 daalt deze ratio tot 1,83. De financierbaarheid van de pensioenen dreigt moeilijker te worden.

Ten vierde doen zich veranderingen inzake **gezin en zorgarbeid** voor. De traditionele welvaartsstaat is gebouwd op het traditioneel gezinsmodel, toch is dit model nagenoeg volledig aan het verdwijnen (Deleecq, 2008; Vandenbroucke, 2012). Verder heeft de vergrijzing van de bevolking ook impact op de evolutie van de huishoudenstypes: het aandeel éénpersoonshuishoudens stijgt fors (Vandresse et al., 2017). Cantillon (2003) stelt dat er nood is aan de heropbouw van de zorgarbeid als gevolg van de toetreding van vrouwen op de arbeidsmarkt. Loonstijgingen die niet evenredig ondersteund worden door productiviteitsstijgingen in de zorgsector leiden ertoe dat de diensten steeds duurder worden. Tegelijkertijd is er een grotere behoefte aan zorg door bijvoorbeeld veroudering. Zorg kan op die manier een nieuw sociaal risico worden (B. Cantillon, 2003).

Ten vijfde worden we geconfronteerd met **Europese eenwording**. De welvaartsstaat is een Europese gedachte, maar de verwezenlijking ervan is zeer verschillend van land tot land (Deleecq, 2008). De sociale zekerheid is onlosmakelijk verbonden met internationale concurrentie. Een secundair effect van sociale zekerheid is dat het een aantrekkingskracht kan uitoefenen op arbeidskrachten uit andere landen. Daarnaast kunnen afwentelings- of vermijdingsstrategieën worden

³ Het bruto binnenlands product van een land of regio is de marktwaarde van alle goederen en diensten die er op één jaar tijd worden geproduceerd. Het is een gekende maatstaf voor de welvaartscreatie van een land of regio.

⁴ De beroepsbevolking geeft het aanbod van arbeidskrachten op de arbeidsmarkt weer. Dit omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder die in België woont en die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht of hij effectief werk vindt of niet.

toegepast. Daarvan is sprake wanneer ondernemingen delokaliseren naar regio's waar de sociale lasten minder hoog zijn. In de Europese Unie doen zich zowel pogingen tot een zekere harmonisatie van fiscale stelsels voor, als gevallen van institutionele concurrentie (Naert et al., 2016).

Het beleidsdenken over arbeid en sociale zekerheid is mede als gevolg van voorgaande pijnpunten overgegaan van bescherming naar activering. Deleeck (2008) spreekt over een actieve welvaartsstaat waarin actief optreden dat focust op de (weder)inschakeling in het arbeidsproces centraal staat. *"In die nieuwe visie wordt een hoge graad van sociale bescherming samen met volledige werkgelegenheid haalbaar geacht. Activeren komt dan heel concreet neer op bepalen wie een uitkering kan ontvangen, wie daarentegen moet aangezet en geholpen worden om een job te bekommen."*

1.2 Basisinkomen als remedie?

Het voorgaande geeft naast de geschiedenis van de welvaartsstaat en de Belgische sociale zekerheid eveneens weer dat het huidige stelsel kampt met een aantal pijnpunten. Zo is volledige tewerkstelling een streefdoel van de overheid, toch toont een vergelijking van cijfergegevens betreffende de werkloosheidsgraad voor augustus 2017 aan dat België met 7,3 procent een hogere werkloosheidsgraad kent dan Duitsland (3,6 procent), Verenigd Koninkrijk (4,3 procent), Nederland (4,7 procent) en Luxemburg (6,0 procent) (EUROSTAT, 2017b). De werkloosheid is bovendien in toenemende mate structureel van aard in die zin dat lager opgeleiden in toenemende mate geen plek op de arbeidsmarkt kunnen verwerven omdat hun productiviteit te laag is (Deleeck, 2008). Daarnaast wordt het economisch draagvlak uitgehold door een hoge fiscale druk op arbeid (Naert et al., 2016). Verder is het huidige systeem gebaseerd op traditionele gezinsvormen, waardoor niet-klassieke gezinsvormen (alleenstaanden, eenoudergezinnen) onvoldoende gesteund worden door de sociale zekerheid (Vandenbroucke, 2012). De vergrijzing van de bevolking maakt dat een steeds kleinere groep actieven een steeds groter volume aan lasten voor pensioenen en gezondheidszorg zal moeten dragen (Studiecommissie voor de Vergrijzing, 2017).

Internationaal vergelijkend onderzoek geeft aan dat de Belgische sociale zekerheid een relatief groot herverdelend effect heeft (B. Cantillon & De Maesschalck, 2007). Dankzij sociale zekerheids-transfers daalde in 2016 het Belgische armoederisico met 10,8 procentpunt (EUROSTAT, 2018a, 2018b). Toch presteert ons land matig vergeleken met andere Europese, rijke en egalitaire landen (B. Cantillon & Van Mechelen, 2013). Voor 2016 scoort België beter dan Nederland (9,4 procentpunt), Frankrijk (10 procentpunt) en Duitsland (8,8 procentpunt), maar slechter dan Denemarken (13 procentpunt), Finland (15,4 procentpunt), Noorwegen (14,1 procentpunt), Zweden (13,7 procentpunt) en het Verenigd Koninkrijk (12,2 procentpunt) (EUROSTAT, 2018a, 2018b). Dit kan verklaard worden aan de hand van de nadruk die binnen het Belgisch systeem eerder op horizontale herverdeling dan op verticale herverdeling ligt en het feit dat Belgische uitkeringen relatief laag zijn in vergelijking met andere landen (B. Cantillon & De Maesschalck, 2007). Voorts is de Belgische sociale zekerheid niet zelfvoorzienend. Sociale zekerheidsbijdragen zijn lang niet voldoende om de financieringsbehoefte van het systeem te dekken. De overheid past het tekort bij door middel van toelagen en alternatieve financiering. De beheers- en betalingskosten, denk maar aan werkings-

kosten zoals personeelskosten en administratielasten, bedragen meer dan 2 miljard euro en hebben een aandeel van circa 2,2 procent in de totale uitgaven (FOD Sociale Zekerheid, 2017).

Op basis van alle voorgaande pijnpunten zou kunnen besloten worden dat de tijd rijp lijkt om het roer om te gooien en een nieuw conceptueel kader in de welvaartsstaat te introduceren. Een voorstel dat in dergelijke debatten opduikt, is dat van het **basisinkomen**. Het Basic Income Earth Network (2017) definieert een basisinkomen als een periodiek inkomen dat onvoorwaardelijk wordt uitgekeerd aan ieder lid van een gemeenschap, op individuele basis, zonder inkomenstoets en zonder werkvereiste en dat naar vrije wil aan te vullen is met andere inkomsten. Het basisinkomen zou ertoe kunnen bijdragen het sociaal en economisch beleid beter op elkaar af te stemmen om op die manier definitief komaf te maken met sociale ziekten. Daarnaast biedt de financieringswijze van dergelijk systeem de mogelijkheid om het huidige belastingstelsel te hervormen naar een stelsel dat de toets van het draagkrachtprincipe, de fraudebestendigheid en de concurrentiekracht doorstaat. Een voor de hand liggende oplossing lijkt bijvoorbeeld de vlaktaks die slechts één tarief kent en een belastingvrij deel respecteert, waardoor de gemiddelde belastingdruk toch progressief wordt. De vlaktaks schrapt eveneens alle aftrekposten die voornamelijk de hogere inkomensklassen ten goede komen en dus regressief van aard zijn. Daarnaast is de vlaktaks ook de enige belasting voor alle inkomens, ongeacht de oorsprong, waardoor de fiscale druk van arbeid naar vermogenswinst kan verschuiven (Naert et al., 2016).

Het basisinkomen werd reeds onderzocht in verschillende pilootprojecten. Zo werd in Januari 2008 het *Basic Income Grant (BIG) pilot project* gestart in de nederzetting Otjivero in Namibië. Alle inwoners jonger dan zestig kregen er een basisinkomen van honderd Namibische dollar per maand gedurende een jaar, onvoorwaardelijk en dus onafhankelijk van hun sociale status. Er werden geen beperkingen opgelegd over hoe het inkomen gependeed moest worden. De resultaten waren verbluffend: sterke verbeteringen gaande van het aanwezig zijn in school tot economische activiteit werden vastgesteld. Criminaliteit daalde, gezondheidszorg verbeterde en de inwoners namen zelfs het initiatief om een gemeenteraad op te richten (Boss, 2010). Niet enkel derdewereldlanden zijn het onderwerp van dergelijke experimenten, ook in Europa is er interesse in de invoering van een basisinkomen. In Londen ging in mei 2009 een proefproject met dertien daklozen van start waarin zij 3000 pond 'gratis geld' kregen. Er waren geen verplichtingen en de enige vraag die de zwervers voor zichzelf moesten beantwoorden, luidde: "Wat denk je zelf dat goed voor je is?". Het resultaat: na anderhalf jaar hadden alle dertien belangrijke stappen vooruit gezet, ze accepteerden opvang, volgden cursussen, kicken af en maakten weer plannen voor de toekomst (Bregman, 2013). Bovendien zou de Britse overheid op deze manier ook enorm veel geld besparen. Volgens The Economist kost elke dakloze persoon nu zo'n 26 000 pond per jaar aan gezondheidszorg, politie en justitie.⁵

Filosoof en voortrekker van het basisinkomen Philippe Van Parijs spreekt in Panorama⁶ over zijn bedenkingen bij het huidige systeem. Dat is volgens hem te fel gebaseerd op de plichten en niet op

⁵ "Homelessness: cutting out the middle men" (2010), The Economist.

⁶ Devillé, J. & Kneepkens, A. (Auteurs), Panorama (Regisseur), (2015). *Aflevering 33: Iedereen een basisinkomen* [Film]. België.

de rechten van de mens. Bovendien creëert het een werkloosheidsval, waarbij men meer kan verdienen door een uitkering te trekken dan een laagbetaalde job uit te oefenen. Het basisinkomen daartegenover stelt hij voor als een sokkel waarop men kan staan en een eigen leven mee bouwt, niet als een net waarin men valt. Ondernemer Roland Duchâtelet haalt in dezelfde Panorama-aflevering aan dat we in het gangbare systeem mensen betalen om te controleren of anderen niet werken. Het herverdelen van geld kost dus enorm veel aan ambtenaren die daar in principe nutteloos mee bezig zijn. Een basisinkomen maakt het controleren overbodig (Devillé & Kneepkens, 2015).

Dat het basisinkomen ook in 2017 nog steeds relevant is kan aangetoond worden met het resultaat van een enquête gevoerd door Trendhuis bij 1000 Vlamingen. Daarin geven zestig procent van de bevroegden aan voorstander te zijn van een gegarandeerd basisinkomen voor iedereen. Naar de hoogte van het basisinkomen werd niet gepeild (Belga, 2017b). Daarbij komt dat in 2017 nieuwe experimenten werden opgezet. Zo voert men in Finland een test uit bij 2000 werklozen die gedurende twee jaar (2017 en 2018) elke maand een basisinkomen van 560 euro ontvangen. Het Finse ministerie haalt aan dat het de bedoeling is om tewerkstelling te promoten en het complexe systeem van de sociale uitkeringen te vereenvoudigen (Belga, 2016a). Dichter bij huis zou de gemeente Terneuzen als eerste in Nederland doorgaan met een project dat het basisinkomen onderzoekt (Hermans, 2017).

De meningen over de invoering van een basisinkomen zijn verdeeld. Van Parijs (2004) haalt aan dat sommigen dit idee als cruciale remedie voor meerdere sociale ziekten zien, denk maar aan werkloosheid en armoede. Anderen keuren het af als een gek, economisch onzinnig en ethisch verwerpelijk voorstel, dat zo snel mogelijk dient te worden vergeten. Zo legt Professor en armoede-experte Cantillon uit dat een basisinkomen van bijvoorbeeld 800 euro per maand volgens haar geen zin heeft en een basisinkomen van 1500 euro nu niet betaalbaar is. Wel vindt ze dat we nood hebben aan een nieuw sociaal contract waarin de waarden van solidariteit, vrijheid en broederlijkheid opnieuw ingevuld worden om ervoor te zorgen dat wie nu niet meekan op de arbeidsmarkt alsnog een plaats krijgt in onze samenleving (Donckier, 2017).

Mestrum (2014b), sociologe en fervent tegenstander van het basisinkomen, stelt zich vragen over het effect van het onvoorwaardelijke karakter van een basisinkomen en of dit geen recht op luiheid zal bewerkstelligen. Verder staat Mestrum wantrouwig tegenover huidige ramingen van het kostenplaatje en de financierbaarheid daarvan. Onzekerheid heerst ook over de invloed op de hoogtes van de nettolonen en de inkomensongelijkheid, alsook wat het resterende niveau van sociale bescherming zal zijn en of kosten voor gezondheidszorg in rekening genomen zullen worden. Mestrum (2014b) acht het mogelijk dat de inkomensongelijkheid zal toenemen als gevolg van de invoering van een onvoorwaardelijk basisinkomen.

Professor De Vos van denktank Itinera maakt in een nieuw boek komaf met de verdiensten van het basisinkomen. De Vos en Giotto (2017) stellen dat iedereen zomaar geld geven haaks staat op het huidige sociaal beleid dat gebaseerd is op het toekennen van schaarse middelen aan wie het echt nodig heeft. Bovendien zou de invoering van een basisinkomen kunnen leiden tot een polarisering van de arbeidsmarkt waarbij het onderscheid tussen mannen en vrouwen weer toeneemt en

de lonen dalen. Kortom, onzekerheid heerst of het basisinkomen wel de bedoelde effecten op onze welvaart zal uitoefenen.⁷

Waar kan besloten worden dat een volledig onvoorwaardelijk basisinkomen stuit op een aantal onoverkomelijke pijnpunten waarvan de impact vrijwel geheel onvoorspelbaar lijkt, bieden alternatieve vormen van het traditionele basisinkomen misschien wel soelaas.

Eén daarvan is het **basisloon** dat sp.a-voorzitter Crombez in zijn boek *Ctrl+Alt+Delete* beschrijft. Crombez (2016) wil het huidige systeem volledig omgooien, hij denkt dan bijvoorbeeld aan het bereiken van een volledige tewerkstelling door de invoering van een basisloon van 1000 euro. Dat basisloon verschilt van een algemeen basisinkomen omdat het niet vrijblijvend is, want enkel werklozen die bereid zijn om zich in te spannen voor de samenleving komen in aanmerking voor het basisloon. Werkbereidheid ziet Crombez als alle activiteiten die nuttig en zinvol zijn voor de welvaart en het welzijn van de samenleving, denk maar aan kinderen opvoeden of zorgen voor een ziek familielid. Met de term basisloon wordt volgens de voorzitter meer respect toegedragen aan wie werkloos is, maar toch nuttig werk verricht.⁸

Daarnaast is nog sprake van een partieel basisinkomen dat in deze eindverhandeling de naam **basisbijslag** draagt. Dit schema zal nooit de totaliteit van de herverdelende maatregelen in een gemeenschap vervangen, maar vertegenwoordigt een basis waaraan andere inkomens vrij kunnen aangevuld worden. Ook transfers van de overblijvende sociale zekerheidsstelsels kunnen dus na een middelentoets worden toegekend bovenop de basisbijslag (Basic Income Earth Network, 2017). Van Parijs spreekt over een basisbijslag als een onvoorwaardelijke sokkel die toelaat de werking van de sociale verzekering te optimaliseren doordat een meer individuele benadering mogelijk wordt. In dat stelsel wordt namelijk gewerkt met toeslagen bovenop de basisbijslag, bijvoorbeeld uit de verzekeringen die opgebouwd worden tijdens de loopbaan en extra's voor arbeidsongeschikten (Abbeloos & Delbeke, 2017).

Uit bovenstaande informatie kan besloten worden dat een onderzoek naar de economische efficiëntie en effectiviteit van de invoering van een basisinkomen, basisloon of basisbijslag bijzonder relevant is. Het onderzoek gebeurt in eerste instantie aan de hand van een theoretisch gedeelte waarin een literatuurstudie het mogelijk maakt de onderzochte begrippen te kaderen. In tweede instantie zullen in het empirisch gedeelte de praktische en financiële haalbaarheid van een basisinkomen, basisloon of basisbijslag besproken worden. Er worden concrete modellen opgesteld die toelaten het budgettaire effect van de stelsels na te gaan. Bovendien wordt daarbij rekening gehouden met een macro-economisch kader dat ook de invloed op de arbeidsmarktdeelnemers van economische agenten onderzoekt. Deze eindverhandeling zal aldus een basis vormen voor verder onderzoek naar een basisbijslag, basisloon of basisinkomen.

Deze masterproef beperkt zich tot de financiële haalbaarheid van de invoering van de stelsels in België, gebaseerd op Belgische begrotingscijfers en bevolkingsstatistieken. Extra onderzoek naar

⁷ De Vos & Ghiotto (2017). *Basisinkomen: tussen droom en werkelijkheid*.

⁸ Crombez (2016). *Ctrl+Alt+Delete*.

mogelijke modellen voor de invoering van een basisinkomen, -loon of -bijslag in andere landen die eventuele onderlinge vergelijkingen mogelijk maken is waardevol. Daarnaast heeft het ontvangen van een basisinkomen, basisloon of basisbijslag ook bepaalde psychologische gevolgen, denk maar aan de invloed op gedragingen inzake werkbereidheid, het kostenplaatje van de gezondheidssector door een verminderd stressniveau en het koopgedrag van de consumenten. Deze begrippen kunnen nog uitgediept worden in specifiek onderzoek naar de psychosociale aspecten van de invoering van een basisinkomen.

1.3 Centrale onderzoeksvraag

Om een antwoord te formuleren op de **centrale onderzoeksvraag** naar de **economische efficiëntie en effectiviteit van de invoering van een basisinkomen, basisloon of basisbijslag**, volgen aan de hand van een literatuurstudie twee hoofdstukken die de begrippen basisinkomen, basisloon en basisbijslag uitgebreid zullen kaderen, een vierde hoofdstuk met een overzicht van de voor- en nadelen en een vijfde hoofdstuk met een overzicht van voor- en tegenstanders van een basisinkomen. Het zesde hoofdstuk zal de praktische haalbaarheid van een basisinkomen onderzoeken. Daarnaast wordt in de drie daaropvolgende hoofdstukken onderzocht wat de financiële haalbaarheid is van de invoering van een basisinkomen, basisbijslag of basisloon. Daarop volgt een tiende hoofdstuk dat deze stelsels vergelijkt. Het elfde hoofdstuk beschrijft ten slotte hoe een basisinkomen of -bijslag de arbeidsparticipatie beïnvloedt.

1.3.1 Deelvragen

Al in de middeleeuwen schreef Thomas More in het boek Utopia zijn voorstelling van een ideale natie neer (Gerard & Sterling, 2005). In het begin van de 16de eeuw verscheen het eerste voorstel omtrent een minimuminkomen (Vives, 2015). De idee van een onvoorwaardelijke, eenmalige gift kwam in de 18de eeuw aan bod (Paine, 1794). Beide schema's werden in de 19de eeuw gecombineerd tot een eerste pleidooi voor de invoering van een onvoorwaardelijk basisinkomen (Devillé & Kneepkens, 2015). In het huidige tijdperk gaat geen dag voorbij zonder dat ergens ter wereld het begrip basisinkomen wordt besproken. Aan de hand van een **eerste deelvraag** kan worden weergegeven wat het begrip basisinkomen precies inhoudt: **Wat is een basisinkomen?** Om deze deelvraag te beantwoorden zal eerst de historische achtergrond van het basisinkomen aan bod komen om daarna de definities die gangbaar zijn in de literatuur te rapporteren. Filosoof en fervent voorstander van het basisinkomen, Van Parijs (2004) definieerde het basisinkomen als een inkomen betaald door een politieke gemeenschap aan al haar leden op individuele basis, zonder dat een persoon werkbereidheid moet tonen of het onderwerp moet zijn van een onderzoek aangaande de financiële middelen die hij bezit om dan in aanmerking te komen voor een financieel hulpprogramma. Volgens Van Parijs (2004) is het basisinkomen of *basic income* gebaseerd op de uiterst simpele idee dat men elke burger een bescheiden en tevens onvoorwaardelijk inkomen geeft, naar vrije wil aan te vullen met inkomsten uit andere bronnen.

Dit onderzoek zal zich niet louter tot het zuivere basisinkomen beperken, maar ook haar varianten bespreken. Daarom wordt met behulp van een **tweede deelvraag** een antwoord geformuleerd op: **Wat zijn de varianten van het zuivere basisinkomen?** In deze sectie zullen de begrippen ba-

sisloon, basisbijslag en negatieve inkomensbelasting beschreven worden, evenals de manier waarop zij zichzelf onderscheiden van het traditionele basisinkomen. Het basisloon verschilt van een algemeen basisinkomen omdat het niet vrijblijvend is (Crombez, 2016). Van Parijs (2004) verwijst naar een participatie-inkomen of basisloon als een uitkering betaald aan iedereen die deelneemt aan een lonende activiteit, betaald of onbetaald. Een andere variant van het zuivere basisinkomen is het partieel basisinkomen of de basisbijslag. De basisbijslag onderscheidt zich van de andere vormen doordat het een lager niveau kent dan een zuiver basisinkomen en bijgevolg de bestaande werkloosheidsuitkeringen niet volledig kan vervangen (Van Der Linden, 2002). Daarnaast wordt het klassieke basisinkomen soms verward met een negatieve inkomensbelasting (Abbeeloos & Delbeke, 2017). Inkomens lager dan een bepaalde referentiewaarde worden binnen het systeem van de negatieve inkomensbelasting bijgepast met een subsidie (Tondani, 2009). Verder behandelt dit hoofdstuk ook het concept van de vlaktaks, waarbij inkomens belast worden aan een uniform tarief.

Ten derde is het noodzakelijk aandacht te besteden aan alle positieve en negatieve gevolgen die de invoering van een basisinkomen kunnen veroorzaken. De sterke en zwakke punten van dergelijk stelsel zullen aldus worden besproken in een **derde deelvraag: Wat zijn de voor- en nadelen van een basisinkomen?** Vastgesteld wordt bijvoorbeeld dat een basisinkomen invoeren enorm veel geld zal kosten aan de maatschappij en dat trekt op zijn beurt de financierbaarheid van het systeem in twijfel (Lijnen, 2017). Verder kan een basisinkomen tot een extreme daling van het arbeidsaanbod leiden (Galston, 2001). Onenigheid heerst ook over de vraag of een basisinkomen de ongelijkheid al dan niet zal doen toenemen (Mestrum, 2014b; Van Parijs, 2013a). Wel is men het erover eens dat de huidige minimuminkomensschema's een nadelige werkloosheidsval creëren die door de invoering van een basisinkomen kan verdwijnen (Clark & Kavanagh, 1996; Van Parijs, 1992). Andere voordelen houden in dat het basisinkomen onbetaalde arbeid beloont en extreme financiële armoede definitief beëindigt (Lijnen, 2017). Deze en andere voor- of tegenkanten worden uitvoerig in het vierde hoofdstuk besproken.

Om een volledig inzicht te krijgen in de wereld van het basisinkomen en haar draagvlak, is het belangrijk de aanhangers van een basisinkomen te identificeren. Het filosofisch concept van een basisinkomen is in principe noch links, noch rechts en dus kan elke politieke strekking er zijn gaande wel in vinden. Vandaar de **vierde deelvraag: Wie zijn de voor- en tegenstanders van het basisinkomen op academisch en politiek niveau?** In België richtte Roland Duchâtelet in 1997 een maatschappelijke beweging genaamd Vivant op, waarmee hij ijverde voor een aanpassing van de sociale zekerheid en de arbeidsmarkt aan de nieuwe realiteit van een wereldmarkt en een diensteneconomie. In 2004 ging de partij een kartel met de toenmalige Vld aan (Lijnen, 2017). Naast de partij Vivant is ook de Belgische Piratenpartij voorstander van een onvoorwaardelijk basisinkomen (Devillé & Kneepkens, 2015). Van Parijs (1992) stelt bovendien dat van alle politieke machten binnen Europa de Groene partijen de idee van een onvoorwaardelijk basisinkomen het meest omarmen. De Belgische doctors in de sociale wetenschappen Cantillon en Mestrum behoren tot het neen-kamp wat het basisinkomen betreft (Donckier, 2017; Mestrum, 2014b). Dit hoofdstuk somt de belangrijkste voor- en tegenstanders in België op, waarbij ook de standpunten van vakbonden, politieke partijen, academici en denktanken uitgebreid aan bod zullen komen. Het hoofd-

stuk zal afsluiten met een beschrijving van belangrijke dimensies die de politieke haalbaarheid van een basisinkomen bepalen, gekoppeld aan de realiteit in België.

Het empirisch gedeelte van deze masterproef onderzoekt modellen voor een basisinkomen, basisbijslag of basisloon in België. Een experiment kan aantonen of de vooraf aangenomen intuïties, hypothesen of stellingen waar zijn. Deze bieden onderzoekers bovendien de mogelijkheid proefopzetten voor een onvoorwaardelijk basisinkomen en haar varianten te creëren en de resultaten daarvan te analyseren. Zo startte al in 1974 een experiment betreffende de negatieve inkomensbelasting in de provincie Manitoba in Canada. Alle burgers van het stadje Dauphin kwamen in aanmerking om deel te nemen aan het onderzoek op voorwaarde dat hun inkomen voldoende laag was (Marinescu, 2017). Een analyse van de gegevens toont aan dat dit experiment onder meer een daling van 8,5 procent in de medische kosten teweegbracht (Forget, 2013). In België zou een vermindering van 8,5 procent in geneeskundige kosten tot een budgettaire besparing van circa twee miljard euro leiden, gerekend volgens het voorziene budget van gezondheidszorg van 2016 (Lijnen, 2017). Een ander voorbeeld is terug te vinden in ontwikkelingsland Kenia, waar de NGO *GiveDirectly* onvoorwaardelijke cash transfers (UCT's) uitkeerde aan gezinnen woonachtig in landelijke gebieden om te bekijken welke psychologische en economische gevolgen zulke transfers veroorzaken (Haushofer & Shapiro, 2016). Korter bij huis bestaat sinds 2014 de non-profit organisatie *Mein Grundeinkommen* in Duitsland. Via crowdfunding kan iedereen bijdragen aan een fonds dat een onvoorwaardelijk basisinkomen van 1.000 euro per maand uitkeert, gedurende één jaar. Wanneer een bedrag van 12.000 euro samengebracht is, verloot de organisatie het basisinkomen onder de deelnemers (Mein Grundeinkommen, 2017). Deze voorbeelden tonen aan dat er interesse is naar modellen voor en effecten van een basisinkomen of varianten ervan. Het basisinkomen is ook nu nog steeds voorwerp van uitgebreid onderzoek; dat bewijzen de opzet van experimenten en recente publicaties aangaande dit thema (Flassbeck, 2017; Schneider, 2017; Simpson, Mason, & Godwin, 2017; Stevens & Simpson, 2017; Van Parijs & Vanderborght, 2017). Aan de hand van een overzicht van de opgestarte initiatieven en de reeds gevoerde experimenten kan de **vijfde deelvraag** beantwoord worden: **Is een basisinkomen haalbaar in de praktijk in België?**

De stelsels van het basisloon en basisbijslag kennen nog geen concrete raming van hun kostprijs in België. Over het basisinkomen circuleren verschillende becijferde meningen, maar vaak gaat het daarbij slechts om ruwe schattingen die niet gebaseerd zijn op recente cijfergegevens voor België. Zo waagde de econoom Pieter Baert zich in 2016 aan een berekening voor de financiering van een basisinkomen. Hij stelde dat de sociale zekerheid ons jaarlijks circa 80 miljard euro kost. Dat bedrag gedeeld door het aantal Belgen betekent dat iedereen zou kunnen rekenen op nog geen 800 euro per maand. Verdubbelt men dit inkomen tot 1600 euro dan zal het kostenplaatje 160 miljard bedragen. Sylviane Delcuve, senior economist bij BNP Paribas Fortis, maakte een gelijkaardige berekening in 2016. Zij ging ervan uit dat ons land ongeveer negen miljoen volwassenen telt. Wanneer we al deze volwassen personen een basisinkomen van 1000 euro per maand willen geven, zal dit 108 miljard per jaar kosten. De invoering van het basisinkomen zou wel alle andere vervangingsinkomens opheffen, maar daarmee wordt slechts 59,5 miljard euro bespaard. Dat is duidelijk te weinig om de totale kost te compenseren. Om dit voorstel financieel haalbaar te maken, moet dus extra bespaard worden (DS, 2017). Een **zesde deelvraag** die dieper ingaat op dit

aspect is bijgevolg een essentieel onderdeel in dit onderzoek: **Wat is de budgettaire kost van een onvoorwaardelijk basisinkomen, basisloon of basisbijslag in België?**

De budgettaire kost van de systemen kan bepaald worden door allereerst te onderzoeken welke diensten bij de overheid behouden blijven onder de drie stelsels en welke zullen worden geprivatiseerd, alsook welke (vermeden) kosten de afschaffing of het voortbestaan van bepaalde diensten met zich mee zal brengen. Daarvoor is het noodzakelijk de uitgavenstructuur van de overheidsdiensten die beïnvloed worden, denk maar aan de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, grondig te analyseren en inzicht te krijgen inzake de hervormingen en de tewerkstelling van ambtenaren binnen deze diensten. Op die manier kan een schatting gemaakt worden van de middelen die vrijkomen om een basisinkomen, basisbijslag of basisloon te financieren. Verder wordt bij de analyse van het basisinkomen ook aandacht besteed aan de maximale hoogte van het basisinkomen om een budgettaire break-even situatie te bekomen of wat de invloed van een verhoging van het basisinkomen is op het budgettaire tekort of overschot. In een besluitend hoofdstuk zullen de budgettaire kosten van de drie stelsels vergeleken worden. Daarbij kan verwezen worden naar het belastingsysteem, want dit bepaalt in belangrijke mate de beschikbare financiële massa voor een basisinkomen. Aandacht zal besteed worden aan de mate waarin de huidige belastinginkomsten voldoen om de systemen te financieren en welke activiteiten mogelijks voorwerp kunnen worden van een belastinghervorming. Een slimme overheid probeert onder andere de negatieve neveneffecten van belastingen te beperken, bij een belastingtarief van 100 procent zal niemand nog bereid zijn de belastbare activiteit uit te oefenen en een tarief van 0 procent brengt niets op. Ergens tussen deze twee extremen bestaat een belastingvoet die de belastingopbrengst maximaliseert en die een overheid moet proberen na te streven (Naert et al., 2016).

Een veelgehoorde kritiek is dat stelsels van onvoorwaardelijke transfers tot een extreme daling van het arbeidsaanbod zouden kunnen leiden (Galston, 2001). Er heerst namelijk een groot verschil tussen dergelijke stelsels en de huidige voorwaardelijke sociale zekerheid. Daarom zal in een laatste hoofdstuk aan de hand van beschikbare literatuur een zo nauwkeurig mogelijk beeld worden geschetst van de mate waarin een basisinkomen of basisbijslag de arbeidsmarktparticipatie zal beïnvloeden. De **zevende deelvraag** luidt als volgt: **Wat is de impact op de arbeidsmarktparticipatie van een basisinkomen of basisbijslag in België?** Deze deelvraag vergt inzicht in de substitutie- en inkomenseffecten die zich mogelijks voordoen indien onvoorwaardelijke steun tot stand komt. Van Parijs (2013a) stelt dat deze effecten voornamelijk op hogere niveaus van de salarisschaal waarneembaar zullen zijn. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een basisinkomen of -bijslag ervoor zorgt dat met minder uren arbeid het beoogde inkomensdoel wordt bereikt, een inkomenseffect. Verder zullen ook studies betreffende het arbeidsaanbod van loterijwinnaars besproken worden. Zo vertoont een *Win For Life*-uitkering, waarbij maandelijks een vast bedrag wordt overgemaakt, sterke gelijkenissen met een basisinkomen. Marx en Peeters (2008) besluiten uit een pilotstudie van Belgische *Win For Life*-winnaars dat de invoering van een basisinkomen geen al te grote effecten zal uitoefenen op het arbeidsaanbod. Daarnaast worden ook studies die de effecten van overheidstransfers of belastinghervormingen op het arbeidsaanbod hebben onderzocht, vermeld.

1.4 Onderzoeksopzet

Golafshani (2003) definieert kwalitatief onderzoek als elke vorm van onderzoek dat vaststellingen uitbrengt die niet door middel van statistische procedures of andere kwantificeringsmethoden tot stand zijn gekomen. Kwantitatief onderzoek daarentegen laat de onderzoeker toe om zichzelf vertrouwd te maken met het probleem of het concept dat moet bestudeerd worden en eventueel hypothesen te testen. Kwantitatief onderzoek benadrukt feiten en oorzaken van gedrag of gebruikt informatie in de vorm van getallen die kunnen worden gekwantificeerd en samengevat (Golafshani, 2003). Deze masterproef vereist een onderzoeksmethode die kwalitatieve en kwantitatieve dataverzameling combineert om de economische efficiëntie en effectiviteit van een basisinkomen, basisloon of basisbijslag na te gaan. Johnson, Onwuegbuzie en Turner (2007) definiëren *mixed method research* als een type onderzoek waarin een onderzoeker of team van onderzoekers elementen samenbrengt van zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksbenaderingen, bijvoorbeeld het gebruik van kwalitatieve en kwantitatieve standpunten, dataverzameling of gevolgtrekkingstechnieken, met de bedoeling een brede en diepe blik te werpen op de interpretatie en bekrachtiging. Daarnaast kadert dit onderzoek ook binnen het *desk research*. Daarbij worden eerst literatuurteksten en andere gegevens verzameld, gepubliceerd door een online databank of een overheidsinstantie, die dan vervolgens, zoals de naam aangeeft, intern op een bureau geanalyseerd worden.

Met behulp van de deelvragen beschreven in punt 1.3 wordt een antwoord geformuleerd op de centrale onderzoeksvraag. In wat volgt wordt de onderzoeksopzet per deelvraag besproken, evenals de manier waarop literatuur zal worden geselecteerd.

De deelvragen: Wat is een basisinkomen?; Wat zijn de varianten van het zuivere basisinkomen?; Wat zijn de voor- en nadelen van een basisinkomen? en Wie zijn de voor- en tegenstanders van het basisinkomen op academisch niveau en politiek niveau?, behoren tot de beschrijvende deelvragen. Hyo-Jung, Chung-Hee, Hyeon-Jin en Myung-Gil (2005) stellen dat beschrijvende vragen antwoorden vereisen die definiërende informatie over een zoekterm weergeven of extra gegevens toelichten. Aan de hand van een literatuurstudie ga ik op zoek naar bestaande definities van een basisinkomen en haar varianten. Die literatuur kan gevonden worden via de online universiteitsbibliotheek van de Universiteit Hasselt, die toegang verleent tot databanken zoals EBSCOhost, EconLit en de internet-zoekmachine Google Scholar. De zoektermen en trefwoorden die aansluiten op deze onderzoeksvraag zijn: *basic income*, basisinkomen, *partial basic income*, *participation income*, basisloon, *negative income tax*, enzovoort. Verder dienen ook de literatuurlijsten van reeds gevonden artikels als bron voor literatuur. De literatuur die op die manier verzameld wordt, zal voornamelijk kwalitatieve informatie bevatten en hoofdzakelijk dateren uit de periode vanaf 1980 tot heden.

De eerste deelvraag van het empirisch gedeelte onderzoekt de haalbaarheid van een basisinkomen in de praktijk. Deze deelvraag vereist een literatuurstudie die enerzijds de gevoerde experimenten beschrijft en anderzijds de resultaten ervan beoordeelt. Daarom kent deze deelvraag zowel een beschrijvend als waarderend karakter. Specifieke zoektermen die geschikte literatuur uit databanken zal filteren zijn: *basic income experiment*, *Grundeinkommen*, *unconditional cash transfer*, *free*

money, enzoverder. Het antwoord op laatstgenoemde deelvraag bevat zowel kwalitatieve informatie, bijvoorbeeld de beschrijving van de steekproef en mogelijke gedragsveranderingen van de steekproefelementen, als kwantitatieve informatie, denk maar aan bepaalde economische effecten en demografische gegevens.

De daaropvolgende deelvraag die peilt naar de budgettaire kost van een onvoorwaardelijk basisinkomen, basisloon of basisbijslag in België is exploratief van aard. Exploratieve onderzoeksvragen worden opgesteld wanneer er niet zoveel geweten is over een bepaald fenomeen, het topic enorm complex is of wanneer er niet genoeg theorieën beschikbaar zijn die het ontwerp van een theoretisch kader mogelijk maken (Sekaran & Bougie, 2016). Over het basisinkomen circuleren enorm veel becijferde visies, maar vaak gaat het slechts over ruwe schattingen die niet gebaseerd zijn op de meest recente cijfergegevens voor België. De begrippen basisloon en basisbijslag kennen heel wat minder aandacht in de actualiteit, waardoor deze onbekender zijn bij het grote publiek. Er werd nog geen concreet model voor dergelijke stelsel in België opgesteld. De budgettaire kost van de drie stelsels is bijgevolg vrijwel volledig onbekend en wordt daarom aan de hand van een kwantitatieve analyse onderzocht in deze masterproef. De simulatiemodellen zullen worden opgesteld in Microsoft Excel. Simulatiemodellen worden gedefinieerd als zijnde het geheel van veronderstellingen inzake verhoudingen tussen de verschillende factoren eigen aan een bepaald model. Vele simulatiemodellen kunnen voltooid worden aan de hand van spreadsheets zoals Microsoft Excel (Olson & Wu, 2011).

In de simulatiemodellen wordt de budgettaire kost berekend op basis van verschillende scenario's die het mogelijk maken om de componenten binnen het model telkens anders te benaderen, denk maar aan een gelijk basisinkomen voor elke leeftijdscategorie versus een basisinkomen dat toeneemt per leeftijdscategorie. Aansluitend op vorige deelvraag, onderzoekt een voorspellende deelvraag de hoogte van een maximaal basisinkomen dat kan uitgekeerd worden in België om een break-even situatie te bekomen. Daarvoor is het nodig gebruik te maken van een *goal seek*-analyse waarbij het budgettair tekort gelijk aan nul wordt gesteld. Voorts wordt ook aandacht besteed aan hoe het budgettair overschot of tekort evolueert in functie van de hoogte van het uitgekeerd basisinkomen. Een sensitiviteitsanalyse lijst de sleutelfactoren van een bepaald voorstel op en meet daarna het effect van een kleine wijziging in één van deze factoren op het resultaat van het voorstel (Abdelsamad & DeGenaro, 1974). Het is duidelijk dat de gebruikte informatie kwantitatief zal zijn.

Tot slot zal de impact op de arbeidsmarktparticipatie van een basisinkomen of basisbijslag in België het voorwerp van een nieuwe onderzoeksvraag vormen, met een voorspellend karakter. Het effect van de twee stelsels op de arbeidsmarkt zou namelijk kunnen voorspeld worden met behulp van theoretische kaders die worden beschreven in de literatuur. Trefwoorden die geschikt zijn binnen de context van bovenstaande deelvraag zijn bijvoorbeeld: *income- and substitution effect*, participatie-beleid, vlaktaks, arbeidsaanbod, enzoverder.

2 Inleiding tot het basisinkomen

2.1 De geschiedenis van het basisinkomen

2.1.1 Middeleeuwen

Om de geschiedenis van het basisinkomen duidelijk te schetsen, keren we terug naar de middeleeuwen. In die tijdsperiode verscheen het boek *Utopia* met daarin een idealistische voorstelling van een natie. More maakt gebruik van een Portugese reiziger als hoofdpersonage om zijn bezorgdheid te uiten over het bestaan van de veel te grote kloof tussen rijk en arm in de Engelse gemeenschap (Gerard & Sterling, 2005). In een bepaalde passage vraagt de reiziger zich af waarom in Engeland zoveel geroofd en vermoord wordt. Het antwoord daarop is snel gevormd: als een dief wordt betrapt terwijl hij steelt, kan hij net zo goed die persoon vermoorden. De straf blijft dan wel gelijk, de kans op aanhouding neemt aanzienlijk af. Moorden kunnen dus voorkomen worden door de straf voor diefstal te verkleinen. Diefstal kan volgens de reiziger voorkomen worden door iedereen te voorzien in een basisonderhoud, want: *"geen straf op aarde weerhoudt mensen van diefstal als het hun enige manier is om aan eten te komen"* (More, 1516).⁹ More is grondlegger van het utopisch denken dat onder andere tot doel heeft voorstellen te vormen voor radicale hervormingen in de huidige sociale stand van zaken en deze voorstellen te rechtvaardigen aan de hand van de best mogelijke wetenschappelijke analyse (Van Parijs, 2013a). Tien jaar na *Utopia* bepleit humanist Vives een minimuminkomen dat de gemeenten uitsluitend aan de armen zouden moeten verstrekken, op voorwaarde dat zij aan het werk zouden gaan. Vives (2015) haalt aan dat de armen in geen geval mogen sterven van de honger, maar dat ze wel geprikkeld moeten worden om te werken. *"Wat ook heeft geleid tot de armoede, de armen worden verwacht aan het werk te zijn, zelfs de ouderen en de hersenlozen"* (Vives, 2015). Deze vorm van sociale bescherming kent nog grote verschillen met wat kan aanzien worden als een basisinkomen, zo is de bijstand niet algemeen en onvoorwaardelijk maar beperkt tot mensen in armoede die wel bereid zijn zich in te zetten voor een job.

2.1.2 De 18de eeuw

Thomas Paine (1794) schreef in detail zijn visie over een *basic endowment* of basisgift neer: met de inkomsten van de toenmalige pachtrente kon een fonds worden opgericht dat aan iedere inwoner die de leeftijd van eenentwintig bereikte een compensatie van vijftien pond uitkeerde. Bijkomend verwierf iedere burger vanaf de leeftijd van vijftig jaarlijks een compensatie, een basispensioen, van tien pond. Deze compensatie moest het verlies dekken dat men leed sinds de invoering van eigendomsrechten op gronden, want de aarde in zijn natuurlijke en onbewerkte toestand is het gemeenschappelijke bezit van het menselijke ras (Paine, 1794). Paine (1794) benadrukt dat de betalingen moeten worden uitgevoerd aan eenieder, onafhankelijk of hij rijk of arm is, bovenop de eigendom die hij reeds creëerde of erfde. Paine beschrijft dus een onvoorwaardelijke gift aan iedereen voortvloeiend uit het recht op een gelijk eigendom van de aarde.

⁹ More (1516), *Utopia*.

2.1.3 De 19de eeuw

De Franse schrijver Charles Fourier (1836) focust op het voorzien in een levensonderhoud. De schending van de mens zijn fundamenteel recht om te jagen, vissen, fruit te plukken en zijn vee te laten grazen op gemeenschapsgrond impliceert dat de beschaving een tegemoetkoming verplicht is aan ieder die niet in staat is zijn noden te bekostigen. Fourier beoogt een niet-universeel inkomen, dat enkel tegemoetkomt aan de armen, en tegelijkertijd toch onvoorwaardelijk is, omdat er geen arbeidstoets aan te pas komt. Het gaat om een onvoorwaardelijk recht voor de armen in compensatie voor het verlies van rechtstreekse toegang tot de natuurlijke hulpbronnen (Fourier, 1836).

Het allereerste voorstel ter wereld dat kadert binnen een gegarandeerd onvoorwaardelijk basisinkomen werd neergeschreven door de Brusselse jurist en liberaal Joseph Charlier. Hij stelde dat we niet mochten vergeten dat alleen de man van wie de materiële behoeften verzekerd zijn onafhankelijk is. Wie van anderen afhangt voor zijn behoeften is een slaaf (Devillé & Kneepkens, 2015). Ook Charlier (1848) ziet het recht op een gelijk aandeel van grond als basis voor een onvoorwaardelijk recht op inkomen, hij koppelde dit recht eveneens los van bijstand na een middelentoets en betaald werk. Op die manier werd een te grote invloed van de staat vermeden (Charlier, 1848). Charlier (1848) stelde voor om elke burger een onvoorwaardelijk recht te geven op een bedrag, per kwartaal, vastgelegd door een afgevaardigde van de nationale raad op basis van de huuropbrengsten, pacht van al het vastgoed. Een dergelijk schema zou een einde maken aan de dominantie van kapitaal over arbeid. Op de vraag of dit systeem geen luiheid en werkloosheid zou aanmoedigen, bedacht Charlier (1894) het volgende: "*Een geluk voor de lome mensen: zij moeten toekomen met een te krappe uitkering. De maatschappelijke plicht reikt niet verder dan ieder een eerlijk deel te geven van wat de natuur ter beschikking stelt, zonder zichzelf iemand anders zijn rechten toe te eigenen.*" Alles boven het uitgekeerde minimum moet men zelf verdienen (Charlier, 1894).

2.1.4 De eerste helft van de 20ste eeuw

In deze eeuw, naar het einde van de Eerste Wereldoorlog toe, ontwaakte een nieuw idee. De Britse wiskundige Russell (1918) pleitte voor een sociaal model dat de voordelen van een anarchistisch systeem (vrijheid) met die van een socialistisch systeem (stimulans om te werken) combineerde. Russell (1918) verdedigt een model waarin een zeker klein (basis)inkomen, voldoende om primaire behoeften mee te bevredigen, zou verzekerd worden aan iedereen, ongeacht of men werkt of niet. Een hoger inkomen komt toe aan diegene die bereid is tot werken aan al wat de gemeenschap als waardevol erkent. Niemand mag gedwongen worden tot werken en diegene die ervoor kiest niet te werken, krijgt enkel zijn levensonderhoud uitgekeerd en moet daarnaast volledig onbelemmerd blijven (Russell, 1918).

In datzelfde jaar publiceerde Milner (1918) als lid van de *Labour Party* een kort pamflet over een *State Bonus*. Milner en zijn vrouw Mabel (2004) pleitten daarbij voor de introductie van een onvoorwaardelijk inkomen dat op wekelijkse basis betaald zou worden aan alle inwoners van het Verenigd Koninkrijk. De hoogte van deze bonus zou twintig procent van het bruto binnenlands product per capita bedragen en zou mogelijk een oplossing bieden voor het armoedeprobleem, een ernstig probleem in de nasleep van de oorlog. Iedereen heeft een moreel recht op bestaansmiddelen en

elke verplichting tot werk geleid door de angst om deze middelen te verliezen moet uitgesloten worden (Mabel & Milner, 2004).

Na de Eerste Wereldoorlog stelde de Britse ingenieur Douglas (1920) een sociaal krediet voor vanuit een andere invalshoek. Douglas ging uit van een kloof tussen koopkracht en prijzen in zijn A + B-theorema en om die kloof te dichten stelde hij een sociaal krediet als ultieme oplossing voor. Dit krediet kon ofwel de vorm aannemen van een nationaal dividend, uitgekeerd aan eenieder om op die manier de individuele koopkracht te vergroten. Een andere mogelijkheid hield in dat ondernemingen gesubsidieerd zouden worden en deze subsidies vervolgens aanwendden om een prijsdaling te bewerkstelligen (Pullen & Smith, 1997). De private banken zouden voor de verdeling van het nationaal dividend instaan (Douglas, 1922). Douglas (1924) stelde verder dat door individuen te voorzien van economische bescherming, ze eveneens minder afhankelijk zullen zijn van de staat op vlak van gezondheidszorg, pensioenen en onderwijs. Het sociale krediet zal er immers voor zorgen dat gezinnen over meer koopkracht beschikken en daardoor minder snel beroep zullen doen op vormen van sociale bijstand.

De Britse economen Cole en Meade (1935) verdedigden in hun boeken een sociaal dividend. Cole herkende de nood om het sociaal beleid en de economische planning op elkaar af te stemmen en zag het sociaal dividend daarin als een centrale rolspeler (Van Trier, 1989). Cole (1935) stelt dat dit sociaal dividend groot genoeg moet zijn om aan de basisbehoefte van elke inwoner te voldoen. Tevens ziet hij het als een soort burgerrecht dat een gelijk bedrag uitkeert aan elke volwassene en een voldoende hoge toeslag voor kinderen bevat. Vanaf het begin moet het dividend op zijn minst groot genoeg zijn om aan de fysieke behoeften van elk gezin te voldoen (Cole, 1935). Een paper door Meade geschreven in 1935 bevat dan weer de idee dat het sparen van de rente op het openbare inkomstenbudget gedeeltelijk kan worden aangewend om de kapitaalontwikkeling te financieren en gedeeltelijk als een methode om de gelijkheid van inkomens te vergroten allereerst door de oprichting van sociale diensten, later door de verdeling van een sociaal dividend (Van Trier, 1989).

De Britse liberale politica Juliet Rhys schreef in 1943 haar voorstel voor een nieuw sociaal contract neer. Rhys (1943) lijst belangrijke problemen op zoals de verdeling van rijkdom, volgens haar is het noodzakelijk een middel te vinden dat een einde kan maken aan de armoede zonder de wil tot werken te vernietigen door de werklozen gelijk te belonen als diegenen die de rijkdom creëerden. Dat vereist een aanvaarding van het ongewone standpunt dat de staat al haar burgers dezelfde voordelen toekent en in geen enkele omstandigheid een verschil mag maken tussen burgers van hetzelfde geslacht en leeftijd, behalve in ruil voor verleende diensten, door middel van een hervorming van het belastingstelsel (Rhys-Williams, 1943).

2.1.5 De jaren zestig en zeventig

In de jaren zestig en zeventig ontstond in Amerika een debat over de beste manier om de welvaartsprogramma's te structureren vanuit de overheid. Vele Amerikanen geloofden dat de negatieve inkomensbelasting een eenvoudiger en effectievere manier was om een veiligheidsnet voor de

armen te creëren (Marinescu, 2017). De negatieve inkomensbelasting¹⁰ onderscheidt zich volgens Friedman (1962) door zijn eenvoudigheid en zijn progressieve structuur, zo wordt het een waardige kandidaat om de huidige inkomensbelasting en het welvaartssysteem te vervangen. Tobin, Pechman en Mieszkowski werkten dit concept verder uit als een manier om armoede aan te klagen en tegelijkertijd werkstimulansen te behouden (Tobin, Pechman, & Mieszkowski, 1967).

Alaska ervaarde in de jaren zeventig een plotse verhoging van haar inkomsten door olie-ontginning op staatsgrond. Deze ontginningen lokten een discussie uit tussen burgers en overheid over hoe de opbrengsten ervan het best geïnvesteerd zouden worden. Jay Hammond, toenmalige gouverneur van Alaska, stelde voor een fonds op te richten, zodat de welvaart bewaard bleef voor toekomstige generaties. Sinds de implementatie van dat fonds in 1982 krijgt elke officiële inwoner van de Amerikaanse Staat een jaarlijks, eensluidend dividend. Dat dividend wordt gegenereerd door de gemiddelde intrest die verdiend wordt over vijf jaar van het algemeen fonds dat de inkomsten van de olie-ontginning bevat (Marinescu, 2017). Het *Alaska Permanent Fund Dividend* geldt als het eerste onvoorwaardelijke inkomen dat gedurende lange termijn wordt uitgekeerd aan elke burger van die bepaalde regio ter wereld. Het fonds garandeert echter niet dat het dividend voldoende hoog zal zijn om te voldoen aan de basisbehoeften.

2.1.6 De jaren tachtig tot heden

In Europa schreef een groepje jonge Belgische intellectuelen, onder wie Philippe Van Parijs, Philippe Defeyt en Paul-Marie Boulanger, onder de naam *Le Collectif Charles Fourier* een essay in 1984. *L'Allocation Universelle*¹¹ moest aantonen hoe de wereld zou veranderen wanneer voorwaardelijke steungelden, tewerkstellingssubsidies en andere standaard beleidsinstrumenten zouden verdwijnen en vervangen worden door een onvoorwaardelijk gegarandeerd inkomen, betaald aan iedereen (Van Trier, 1989). Dit essay won een prijs van de Koning Boudewijn Stichting en met het geld daarvan organiseerden de auteurs een internationaal debat rond het onvoorwaardelijk gegarandeerd basisinkomen in 1986. Op die manier werden voorstanders van over heel Europa samengebracht en leerde men elkaars werk kennen. Deze bijeenkomst kan gezien worden als het begin van de geschiedenis van het strikte basisinkomen. Onder meer werd op de conferentie het *Basic Income European Network* opgericht, wat ook meteen het gebruik van de term *basic income* zou veralgemenen (Van Trier, 1989).

¹⁰ Er werd volop geëxperimenteerd met de negatieve inkomensbelasting tussen 1968 en 1982 in New Jersey en Pennsylvania (n = 1216), Iowa en North Carolina (n = 209), Gary en Indiana (n = 1799), Seattle en Denver (n = 4800). Alle experimenten kenden verschillende combinaties van belastingpercentages en gegarandeerde inkomensniveaus (Marinescu, 2017).

¹¹ « Supprimez les indemnités de chômage, les systèmes légaux de retraites, les systèmes existants d'aide sociale et de revenu minimum garanti, les allocations familiales, les abattements et crédits d'impôt pour personnes à charge, les bourses d'études, les subventions à l'emploi, l'aide de l'État aux entreprises en difficulté. Mais versez chaque mois à chaque citoyen une somme suffisante pour couvrir les besoins fondamentaux d'un individu vivant seul. Versez-la-lui qu'il travaille ou qu'il ne travaille pas, qu'il soit pauvre ou qu'il soit riche, qu'il habite seul, avec sa famille, en concubinage ou en communauté, qu'il ait ou non travaillé dans le passé. Faites tout cela et puis observez ce qui se passe » [Collectif Charles Fourier, 1985, p. 345] (Vanderborghet & Van Parijs, 2005).

De laatste twee decennia is het basisinkomen het onderwerp geworden van een ongekeende en uitgebreide publieke discussie in Europa. Sommigen zien het als een cruciale remedie voor vele sociale ziekten, zoals werkloosheid en armoede. Anderen keuren het af als een gek, economisch onzinnig en ethisch verwerpelijk voorstel, dat zo snel mogelijk dient te worden vergeten (Van Parijs, 2004).

2.2 Het concept basisinkomen

Filosoof en econoom Van Parijs (1995) gebruikt de term basisinkomen om te refereren naar een transferstelsel dat onvoorwaardelijk is op vier domeinen en zo nodig nog kan aangevuld worden met voorwaardelijke stelsels.¹² Hij stelt dat een basisinkomen wordt uitbetaald door de overheid aan elk volwaardig lid van de gemeenschap: (1) zelfs als hij niet bereid is te werken, (2) ongeacht of hij rijk of arm is, (3) onafhankelijk van zijn gezinssituatie en (4) onafhankelijk van in welk deelgebied van het land hij leeft. De nadruk rust op het onvoorwaardelijke karakter. Het gaat om een inkomen dat als een materiaal fundament dient en waarop een persoon gerust kan rekenen. Enig ander inkomen, in geld of in natura, van arbeid of spaargelden, van de markt of de natie, kan bovendien rechtmatig aan een basisinkomen worden toegevoegd. Er is niets aan deze definitie van een basisinkomen dat het verbindt met de notie van primaire behoeften. Een basisinkomen, zoals hierboven gedefinieerd, kan dus tekort schieten aan of overtreffen wat als noodzakelijk gezien wordt voor een behoorlijk leven (Van Parijs, 1995).

Standing (2011) haalt aan dat de kern van het basisinkomenvoorstel inhoudt dat elke legale burger van een land of gemeenschap, zowel kinderen als volwassenen, voorzien moeten worden van een maandelijkse uitkering. Ieder individu zou dan over een betaalkaart beschikken die recht geeft op het uitgeven van een maandelijks bedrag om in zijn basisbehoeften te voorzien. Het basisinkomen kan bovendien nog aangevuld worden met stelsels voor speciale noden, denk maar aan tussenkosten voor een handicap.¹³

Raventós (2007) stelt een basisinkomen voor als een inkomen betaald door de natie aan elk volwaardig of erkend lid van een samenleving, ongeacht of (1) hij wenst deel te nemen aan betaalde arbeid, (2) hij rijk of arm is, (3) hij enige andere bron van inkomsten heeft en (4) zijn gezinssituatie.¹⁴

In later werk definieert Van Parijs (2004) een basisinkomen als (1) een inkomen (2) betaald door een politieke gemeenschap (3) aan al haar leden (4) op individuele basis, (5) zonder dat een persoon het onderwerp moet zijn van een onderzoek aangaande de financiële middelen die hij bezit om dan in aanmerking te komen voor een financieel hulpprogramma (middelentoets) of (6) werkbereidheid moet tonen.

¹² Van Parijs (1995), *Real freedom for all*.

¹³ Standing (2011), *The Precariat. The new dangerous Class*.

¹⁴ Raventós (2007), *Basic Income*.

Zoals de geschiedenis van het basisinkomen aantoont, zijn er in de literatuur verschillende termen terug te vinden die het concept basisinkomen omschrijven, voorbeelden zijn: *state bonus*, *social dividend* en *social credit*. De term werd ook vertaald in verschillende Europese talen: *Bürgergeld*, *allocation universelle*, *renta básica*, *reddito di cittadinanza* of *borgerlon* (Van Parijs, 2004).

In wat volgt worden de belangrijkste onderdelen van de definitie van een basisinkomen benoemd en besproken.

2.2.1 Een monetair inkomen

Een basisinkomen is een monetair inkomen en wordt aldus betaald in geld. Een basisinkomen wordt niet in natura of zonder tussenkomst van geld uitgekeerd. Zulk basisinkomen in natura zou de vorm kunnen aannemen van een gestandaardiseerde bundel goederen of van de toelating tot het bewerken van een perceel grond. Verder zou een basisinkomen in natura ook verschaft kunnen worden aan de hand van een specifiek betalingsmiddel dat gekoppeld is aan bepaalde beperkingen, denk maar aan maaltijdcheques (Ackerman, Alstott, & Van Parijs, 2006). Een basisinkomen wordt dus uitgekeerd in contant geld zonder enige beperkende bepaling verbonden met de geldigheidsduur en de consumptie of investering die het ondersteunt. Daarnaast voorziet een basisinkomen in koopkracht op regelmatige basis. Een basisinkomen kan wekelijks, maandelijks, per kwartaal, per trimester, per semester of jaarlijks worden uitbetaald (Van Parijs, 2004). Het is geen eenmalige gift zoals bijvoorbeeld Paine (1794) en Ackerman en Alstott (1999) voorstellen. Burgers ontvangen daarbij, meestal bij het bereiken van de volwassen leeftijd, een grotere som geld die ze zonder belemmering kunnen gebruiken voor een investering of onmiddellijke consumptie. Een mogelijkheid bestaat erin de eenmalige gift te transformeren in een annuïteit om op die manier een basisinkomen te genereren. Zowel een basisinkomen als een eenmalige gift vergemakkelijken het verwerven van een lening voor de begunstigden ervan in elke levensfase (Van Parijs, 2004). In het kader van dit onderzoek wordt aangenomen dat bij invoering van een basisinkomen telkens een vast, uniform bedrag zal worden uitgekeerd, binnen een bepaalde vaste termijn.

2.2.2 Betaald door een politieke gemeenschap

Bij definitie wordt het basisinkomen betaald door een overheid vanuit de openbare middelen (Van Parijs, 2004). Niet enkel de natiestaat beschikt over de mogelijkheid om een dergelijk stelsel te organiseren, ook deelstaten zoals gewesten of provincies kunnen de verantwoordelijkheid ervan dragen. Zo richtte de deelstaat Alaska in de Verenigde Staten in 1977 het *Alaska Permanent Dividend Fund* op. Alaska vertegenwoordigt aldus de eerste politieke eenheid die een zuiver basisinkomen introduceerde (Goldsmith, 2002). Een basisinkomen zou ook ingesteld kunnen worden door een supranationale politieke eenheid zoals de Europese Unie (Van Parijs & Vanderborght, 2001). Andere voorstellen betrekken de hele wereld bij een basisinkomenstelsel (Frankman, 2002; Van Parijs, 2011). Verder hoeft een basisinkomen niet noodzakelijk aan de hand van een herverdelend belastingsysteem gefinancierd te worden. Het *Alaska Permanent Dividend Fund* keert de opbrengst uit van een gediversifieerd investeringsfonds dat werd opgebouwd met de opbrengsten van de olievelden (Palmer, 1997).

2.2.3 Universeel

Universaliteit verwijst naar de omvang van de bevolking die door een beleid beïnvloed wordt. Een universeel beleid geldt voor iedereen en bevat geen selectieve maatregelen ten voordele van bepaalde bevolkingsgroepen (De Wispelaere & Stirton, 2004). Het recht op een basisinkomen is een onderdeel van het pakket rechten en plichten geassocieerd met burgerschap (Van Parijs, 2004). Lidmaatschap van een natie of gebied kan in bredere zin geïnterpreteerd worden. Niet enkel alle officiële inwoners, die de nationaliteit van het land bezitten of er belastingplichtige zijn, maar ook nieuwkomers, die gedurende een minimale periode reeds in een welbepaald gebied van het land wonen, kunnen recht hebben op een basisinkomen (Ackerman et al., 2006). Howard (2006) stelt dat het koppelen van permanente residentie aan het recht op een basisinkomen waarschijnlijk de beste voorwaarde is. In dat geval geldt het basisinkomen voor alle leden van de samenleving, inclusief legale immigranten, exclusief toeristen (De Vos & Ghiotto, 2017). Universeel betekent bovendien niet noodzakelijk uniform. Zo kan de hoogte van het uitgekeerde basisinkomen gekoppeld worden aan kwalificaties. Een voorbeeld daarvan is leeftijd: minderjarigen kunnen al dan niet het recht verwerven op een basisinkomen en een kleiner bedrag ontvangen dan volwassenen, die op hun beurt weer een lager basisinkomen kunnen ontvangen dan gepensioneerden (De Vos & Ghiotto, 2017; Van Parijs, 2004).¹⁵ Systemen van kinderbijslag of pensioenregelingen kunnen dus blijven bestaan of vervangen worden. Eensgezindheid heerst over het feit dat gevangenen hun basisinkomen zullen verliezen gedurende de periode die ze in de gevangenis doorbrengen (Van Parijs, 2004).

2.2.4 Adequaar

Een andere dimensie van het basisinkomen verwijst naar het vermogen om aan de basisbehoeften van de uitkeringsgerechtigden te voldoen. Een basisinkomen hoeft niet te worden vastgelegd op het bestaansminimum, maar kan groter of kleiner zijn dan dit niveau (De Wispelaere & Stirton, 2004; Van Parijs, 1995). In dit verband wordt het verschil tussen een 'volledig' en 'partieel' basisinkomen relevant. Ideologische standpunten verschillen en veroorzaken discussie betreffende het stelsel dat het meest wenselijk zou zijn (De Wispelaere & Stirton, 2004). In het kader van dit onderzoek wordt aangenomen dat een basisinkomen een voldoende hoog niveau kent om aan de basisbehoeften te kunnen voldoen.

2.2.5 Onvoorwaardelijk

"De werkelijke vrijheid die van belang zou moeten zijn is niet de vrijheid te kunnen kiezen tussen verschillende soorten goederen die men zou wensen te consumeren. Het is de vrijheid te kunnen kiezen tussen de verschillende levenswijzen die men zou willen leiden" (Van Parijs, 1995). Het gaat om de macht om vrij te kunnen handelen en 'nee' te kunnen zeggen (Van Parijs, 2013a). Dit onderscheid benadrukt dat het noodzakelijk is dat het inkomen onvoorwaardelijk aan elke burger zou moeten worden uitgekeerd, zonder kleine lettertjes, dus zonder enige beperking anders dan zijn budget voor alles wat hij wenst te kopen en hoe hij zijn tijd wenst te besteden (Van Parijs, 1995). Een basisinkomen wordt met zekerheid uitgekeerd aan alle rijken en armen, onafhankelijk van hun

¹⁵ De Vos & Ghiotto (2017). *Basisinkomen: tussen droom en werkelijkheid*

inkomensniveau, zonder noodzaak tot werkbereidheid en ook zonder voorafgaande middelentoets (Raventós, 2007; Van Parijs, 1995, 2004).

Desalniettemin bestaan er ook impliciete of verborgen vormen van voorwaardelijkheid. Een universeel basisinkomen kan een meer voorwaardelijk karakter krijgen door het afhankelijk te maken van bepaalde externe omstandigheden. Veronderstel bijvoorbeeld dat een volledig onvoorwaardelijk basisinkomen wordt gekoppeld aan een bepaalde macro-economische prestatie-indicator, zoals de tewerkstellingsgraad of het bruto binnenlands product. De hoogte van het uitgekeerde basisinkomen zal dan dalen wanneer minder mensen aan het werk zijn of wanneer de productiviteit daalt onder een bepaalde drempelwaarde. Op die manier wordt een stimulans ingebouwd om mensen terug aan het werk te krijgen. Dergelijk stelsel impliceert dus geen formele voorwaarden, maar spoort burgers wel aan om een zeker niveau van productie en tewerkstelling aan te houden (De Wispelaere & Stirton, 2004).

2.2.6 Individueel

Het basisinkomen wordt aan elk lid van de maatschappij uitbetaald en dus niet per huishouden. Hoeveel men uitgekeerd krijgt, zal onafhankelijk zijn van het type huishouden waarin men leeft en het aantal verdieners dat het gezin telt (Raventós, 2007; Standing, 2011; Van Parijs, 1995, 2004). Op die manier wordt het basisinkomen vrijgesteld van enige controle op samenlevingsvormen. Bestaande minimuminkomensschema's houden rekening met het feit dat de kosten per hoofd dalen naarmate het gezin groter wordt. Daarom wordt een groter bedrag uitgekeerd aan een alleenstaande dan aan een koppel. Om te garanderen dat zulk systeem eerlijk en effectief blijft, moeten uitkeringsinstanties inzagerecht hebben in de leefsituatie van uitkeringsgerechtigden. Het basisinkomen zorgt ervoor dat de voordelen van samenwonen en de dalende kosten verbonden daaraan blijven gelden (Van Parijs, 2004). Het individuele karakter van het basisinkomen zorgt ervoor dat vrijheid en onafhankelijkheid worden gegarandeerd (Lijnen, 2017).¹⁶

Van Parijs (1992) geeft weer dat het basisinkomen vergelijkbaar is met een gegarandeerd minimuminkomen, maar toch sterk verschilt van de huidige minimuminkomensstelsels die in Europese landen gehanteerd worden. Een basisinkomen wordt namelijk betaald (1) aan individuen en niet aan gezinnen, (2) ongeacht enige andere inkomensbron en (3) onafhankelijk van de huidige of verleden werkprestatie en de bereidheid een job te accepteren als die aangeboden wordt.

¹⁶ Lijnen (2017), *Win for life*.

3 Varianten van een basisinkomen

3.1 Basisloon

Atkinson (1996) geeft weer dat voorstanders van een zuiver basisinkomen meer politieke steun kunnen verwerven wanneer ze een tussenoplossing voorstellen. Voorstanders zouden volgens hem toegevingen moeten doen betreffende het onvoorwaardelijke karakter van een basisinkomen, zonder te raken aan het beginsel van onafhankelijkheid en het principe dat er geen middelentoets meer nodig is bij het invoeren van een basisinkomen. Atkinson (1996) stelt een basisinkomen voor dat voorwaardelijk wordt uitgekeerd op basis van iemand zijn participatie, het participatie-inkomen of basisloon. Participatie wordt daarbij ruimer gedefinieerd dan enkel en alleen participatie op de arbeidsmarkt, denk maar aan werknemers, ondernemers en werkzoekenden. Ook studenten, zij die zorgen voor kinderen of ouderen, erkend vrijwilligerswerk verlenen, een handicap hebben of ziek zijn voldoen aan de voorwaarden van participatie. Op die manier vertegenwoordigt participatie een brede definitie van het begrip sociale bijdrage (Atkinson, 1996).

Voorwaarden om recht te hebben op een basisloon verschillen van de huidige voorwaarden voor inkomensondersteuning. Zo zou een werkloze die deeltijds werk heeft opgenomen, voldoen aan de voorwaarden horende bij het basisloon, maar niet aan die voor het verwerven van bijstand. Atkinson (1996) haalt wel aan dat een basisloon problemen veroorzaakt die zich niet zouden voordoen bij het onvoorwaardelijke basisinkomen. Er zullen namelijk gedragswijzigingen ontstaan om het recht op een basisloon te verwerven. Ook Barry (2001) acht het mogelijk dat een basisloon voorwerp wordt van fraude. Een basisloonstelsel zou bijgevolg grote onkosten voor het beheer ervan met zich meebrengen (Barry, 2001). Desondanks zou een basisloonstelsel aanzienlijke positieve vooruitzichten bieden, namelijk het verminderen van de afhankelijkheid van uitkeringen waarvoor een middelentoets nodig is (Atkinson, 1996).

De Vos & Ghiotto (2017) stellen verder dat het basisloon een inkomen vertegenwoordigt dat op regelmatige basis wordt uitgekeerd aan ieder die bijdraagt aan de maatschappij. Bijdragen aan de maatschappij kunnen de vorm aannemen van een economische participatie (als werkende, werkzoekende of ondernemende), een studie, vrijwilligerswerk, mantelzorg, enzovoort.

In België wordt het basisloon verkondigd door Sp.a-voorzitter Crombez.¹⁷ Crombez (2016) preferert een nieuwe sociale zekerheid die tegelijkertijd transparanter, eenvoudiger, kwalitatiever en eerlijker moet worden.¹⁸ Op basis van drie fundamentele principes die dit nieuwe systeem zullen

¹⁷ Crombez (2016), *Ctrl+Alt+Del. Eerlijker is beter. DEEL 1*

¹⁸ Aan de basis van de vernieuwde sociale zekerheid ligt een nieuwe, meer ontspannen loopbaan, het herdenken van werkbereidheid en werkzekerheid en het verzekeren van rechten over lange termijn. Crombez (2017) spreekt over een verbreding van de belastingbasis om de belasting op werk met tien procent te verlagen. In het huidige belastingsysteem wordt inkomen uit vermogen minder belast dan inkomen uit arbeid. De integratie van alle inkomens in de personenbelasting leidt tot de mogelijkheid om deze allemaal progressief te belasten en dringt de ongelijkheid tussen verschillende soorten inkomens terug (Crombez, 2017). Op die manier acht Crombez (2017) het mogelijk ook een verhoging van de belastingvrije som tot boven een afgesproken gewaar-

ondersteunen, wil hij een breed sociaal overleg ontketenen. Allereerst moeten periodes van niet-werken verzekerd blijven. Zij die niet werken krijgen een basisloon dat hen beschermt tegen armoede, waaraan niettemin een belangrijke voorwaarde gekoppeld is: werkbereidheid. Ten tweede wil hij de huidige norm van een 45-jarige loopbaan die telkens 38 uur per week bevat hervormen. Crombez (2016) gaat uit van een basisrecht dat doelt op een werkweek van 30 uur en een loopbaan van 42 jaar. Iedereen kan vrij afwijken van het basisrecht en dus meer of minder werken dan 30 uur per week gedurende 42 jaar. Wie meer presteert dan de basisloopbaan verdient extra geld en/of tijd tijdens zijn loopbaan. Statuten die zelfstandigen, werknemers en ambtenaren van elkaar onderscheiden zouden op termijn ook verdwijnen. Ten derde is het concept van niet-werken ongeldig vanaf de leeftijd van achttien tot drieëntwintig. Tot dan is het gangbaar dat men studeert, werkt, ervaring opdoet of stageloopt. Al die opgedane kennis en ervaring vormt dan ook een basis om een carrière uit te bouwen, daarom garandeert de overheid jongeren voor die vijf jaar een basisloon.

Samengevat beschermt een basisloon tegen armoede, is het een geïndividualiseerd instrument en wordt de toekenning ervan losgekoppeld van de reden waarom iemand niet werkt. Het onderscheid tussen ouders die voor een zwaar ziek kind zorgen, kort- of langdurig werklozen, chronisch zieken, meewerkende echtgenoot of echtgenote, samenwonenden of alleenstaanden, werknemers of zelfstandigen die een time-out willen, wordt dan irrelevant (Crombez, 2016). De voorwaarde van werkbereidheid is cruciaal om van een basisloon te kunnen genieten gedurende periodes waarin men niet werkt. Dat komt omdat de huidige welvaartstaat gebouwd is op werk, inzet voor de samenleving en collectief gedrag. Niet-werken wanneer men kan werken is geen gedrag dat universeel kan toegelaten worden (Crombez, 2016). De nadruk in dit sociaal zekerheidsstelsel ligt dus op het aantonen van werkbereidheid.

Crombez (2016) geeft aan dat de regelgeving betreffende werkbereidheid opnieuw herdacht zal moeten worden. Het is nodig duidelijkheid te scheppen over de precieze voorwaarden van werkbereidheid en de periode waarbinnen die kan vastgesteld worden. Als iemand kiest voor een time-out na een periode van intensief werken, dan kan werkbereidheid bewezen worden door terug te keren naar de job. Hetzelfde geldt voor iemand die een job zoekt, werkbereidheid kan dan bewezen worden door in te gaan op het aanbod van een job, een opleiding te volgen of maatschappelijk werk te verrichten. Toch zijn er ook heel wat situaties die niet zo eenduidig zijn. Om werkbereidheid te creëren is het noodzakelijk ook werkzekerheid te bieden, er moet dus voldoende jobaanbod zijn (Crombez, 2016).

Crombez (2016) stelt verder dat een hogere productiviteit niet enkel kan voortvloeien uit een hogere prestatiedruk, maar ook uit een betere arbeidsmarktorganisatie; met het basisloon als inkomen voor wie niet werkt, maar wel bereid is te werken. Dit nieuwe systeem zou betaalbaar zijn, mits planning, zodat zekerheid bestaat over de langetermijnkosten. Dat kan bijvoorbeeld door een norm vast te leggen die bepaalt welk aandeel de uitgaven voor sociale zekerheid in het bruto bin-

borgd minimum in te stellen. Concreet stelt hij voor om de eerste 1000 euro die men verdient, onafhankelijk van de aard van dat inkomen, belastingvrij te maken.

nenlands product mogen bezitten (Crombez, 2016). Een vereenvoudiging van het Belgisch fiscaal stelsel zou ervoor zorgen dat belastingdiensten de middelen en tijd waarover ze beschikken, kunnen besteden aan het opsporen van grootschalige (internationale) fraude. Door de controlerende overheid kleiner en efficiënter te maken, wordt er maatschappelijke winst gecreëerd. Dat maakt het meteen aanzienlijk eenvoudiger om de norm van dertig procent die de NV België maximaal mag besteden aan onze welvaartsstaat te halen (Crombez, 2017).¹⁹ Een basisloon voor alle niet-werkenden zou minder kosten dan het huidige stelsel van vervangingsinkomens (Crombez, 2016). Op termijn wordt het dan zelfs mogelijk om kosten te besparen (Crombez, 2017).

Concreet stelt de sp.a voor dat elke volwassene recht heeft op een gegarandeerd inkomen boven de armoedegrens, in ruil voor werkbereidheid. Daarbij wordt werk gedefinieerd als alle activiteiten die nuttig en zinvol zijn voor de welvaart en het welzijn van de samenleving. De socialistische partij ziet het invoeren van een basisloon voor jongeren tussen achttien en drieëntwintig jaar als een eerste stap die genomen moet worden. Deze groep heeft recht op het basisloon wanneer zij werken of studeren. De democratische meerderheid zal dan in een volgende fase beslissen wat geldt als een betekenisvolle bijdrage tot de samenleving of werkbereidheid: bijvoorbeeld kinderen opvoeden, zorgen voor zieke familieleden, een opleiding volgen, een onderneming starten, enzovoort (Soens, 2016).

3.2 Negatieve inkomensbelasting

De negatieve inkomensbelasting is een gekend belasting- en uitkeringsstelsel beschreven door Friedman (1962)²⁰. Een negatieve inkomensbelasting is net als een basisinkomen een vorm van minimuminkomensgarantie, die belet dat iemand zijn inkomen onder een bepaalde drempelwaarde zal dalen. In dit stelsel staat een bepaald inkomen, dat een functie als referentiewaarde uitoefent, centraal. Normale belastingtarieven worden toegepast op inkomens die hoger zijn dan de referentiewaarde. Inkomens die lager zijn dan de referentiewaarde worden daarentegen bijgesteld met subsidiertarieven en vrijgesteld van belastingen. De ontvangers van een inkomen lager dan de referentiewaarde betalen dus een 'negatieve' inkomensbelasting, omdat zij een subsidie ontvangen waarvan de grootte wordt bepaald door de tarieven van de 'negatieve' inkomensbelasting (Tondani, 2009).

Een fictief voorbeeld verduidelijkt het concept van de negatieve inkomenstaks. Zo duidt een drempelwaarde gelijk aan 200 euro aan dat iemand die bruto meer verdient dan 200 euro onderworpen wordt aan het betalen van belastingen op het bruto-inkomen. Wie bruto minder verdient dan 200 euro wordt vrijgesteld van het betalen van belastingen op het bruto-inkomen en ontvangt een bepaalde subsidie. Omdat deze groep geld ontvangt, wordt gesproken van een 'negatieve' belasting.

Een basisinkomen stemt gewoonlijk overeen met een negatieve inkomensbelasting in die zin dat geen werkbereidheid in het heden of verleden vereist is om ervoor in aanmerking te komen.²¹ Bei-

¹⁹ Crombez (2017), *Ctrl+Alt+Del. Eerlijker is beter. DEEL 2*

²⁰ Friedman (1962), *Capitalism and Freedom*.

²¹ Van Parijs (1992). *Arguing for Basic Income*.

de stelsels verschillen omwille van het feit dat een negatieve inkomensbelasting wel rekening houdt met het totale inkomen dat wordt verworven. In principe kan een stelsel volgens de negatieve inkomensbelasting enkel het niveau van de overdracht waar een huishouden recht op heeft bepalen, als het inzage heeft in de totale inkomstenbronnen van dat gezin (Van Parijs, 1992). Het recht op ondersteuning volgens een negatieve inkomensbelasting valt weg zodra meer wordt verdiend dan een bepaalde inkomensgrens. De hoogte van een transfer is afhankelijk van de hoogte van het salaris, op voorwaarde dat het zich onder een bepaalde referentiewaarde bevindt. Omdat slechts een bepaalde groep van de bevolking recht zal hebben op de subsidie of transfer, is het stelsel niet universeel. Bovendien wordt de negatieve inkomensbelasting niet individueel uitgekeerd, maar per huishouden. Het fundamentele verschil tussen een basisinkomen en een negatieve inkomensbelasting is dat het eerstgenoemde *ex ante* functioneert, waar een negatieve inkomensbelasting *ex post* functioneert. Een eventuele tegemoetkoming gebeurt dus op het einde van een periode (Van Parijs, 1992). Daarnaast is er ook een filosofisch verschil tussen een basisinkomen en de negatieve inkomensbelasting. Waar de negatieve inkomensbelasting negatieve vrijheid als uitgangspunt heeft, bewerkstelligt een basisinkomen positieve vrijheid. Positieve vrijheid komt neer op de mogelijkheid om een persoonlijk doel te verwezenlijken en kansen te creëren. Negatieve vrijheid daarentegen benadrukt dat een individu vrij is wanneer hij niet wordt gedwarsboemd door andere individuen (Tondani, 2009).

Op papier kunnen een negatieve inkomensbelasting en een basisinkomen exact dezelfde verdeling van het inkomen na belastingen opleveren (zie tabel 1 en 2). In beide gevallen is het taxatiesysteem zo georganiseerd dat het netto-inkomen stijgt wanneer het bruto-inkomen toeneemt op alle inkomensniveaus. Op die manier wordt afgerekend met de werkloosheidsval²² (Van Parijs, 1992). De negatieve inkomensbelasting is namelijk een methode om voor de laagste inkomenssegmenten de perverse effecten van bijstandsuitkeringen en minimumlonen te vervangen door een mechanisme dat arbeidsparticipatie wenst te bevorderen (De Vos & Ghiotto, 2017).

Bruto-inkomen	Belasting	Basisinkomen	Beschikbaar inkomen
0	0	1000	1000
500	200	1000	1300
1000	400	1000	1600
1500	600	1000	1900
3000	1200	1000	2800
6000	2400	1000	4600

Tabel 1 Basisinkomen, met belastingvoet van 40% en basisinkomen ter waarde van 1000 euro (eigen verwerking)

²² De werkloosheidsval komt neer op het probleem dat werklozen door een te klein verschil tussen uitkering en loon niet geneigd zijn om een baan aan te nemen omdat dat weinig financieel voordeel oplevert. De werkloosheidsval treedt op wanneer iemand in een objectief of subjectief financieel mindere gunstige situatie verzeilt door te gaan werken, dan wanneer hij in de werkloosheid zou blijven.

Bruto-inkomen	Belasting	Beschikbaar inkomen
0	-1000	1000
500	-800	1300
1000	-600	1600
1500	-400	1900
3000	200	2800
6000	1400	4600

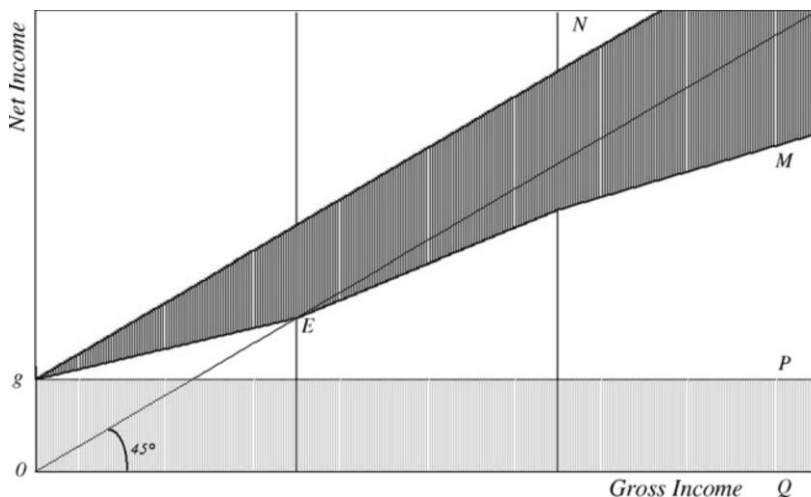
Tabel 2 Negatieve inkomensbelasting, met een marginale belastingvoet van 40% en de hoogte van de transfer wanneer geen bruto-inkomen wordt verdiend gelijk aan 1000 euro (eigen verwerking)

De stelsels van een negatieve inkomensbelasting en een basisinkomen worden afgebeeld op onderstaande figuren. De grafieken geven het verband weer tussen het bruto-inkomen (horizontale as) en het netto-inkomen (verticale as). De 45° lijn geeft het inkomen weer zonder enige overheidsinterventie, dus zonder een deductie van belastingen of toevoeging van uitkeringsgelden. Het beschikbare inkomen Y_d , onder een basisinkomensstelsel wordt weergegeven door:

$$Y_d = Y + B = g + (1-t)Y \quad (1)$$

Waarbij: Y = bruto-inkomen, t = marginale belastingtarief²³, g = hoogte basisinkomen en $B = g - tY$ ²⁴

Bij uitkering van een basisinkomen ter waarde van g , zal de 45° lijn zich evenwijdig opwaarts verschuiven. Na een herverdeling zullen personen met een inkomen kleiner dan E een positief voordeel verkrijgen uit het verschil tussen de som van g en de betaalde belastingen, gemeten door de verticale afstand tussen de 45° lijn en het segment gM . Personen met een inkomen groter dan E zullen een netto-belasting betalen (Tondani, 2009).

Figuur 1 Basisinkomen (Tondani, 2009)

Het beschikbare inkomen Y_d , na belasting bij een lineaire negatieve inkomensstaks wordt weergegeven door:

²³ Het percentage belasting dat betaald moet worden wanneer één euro extra wordt verdiend. Het is de mate waarin inkomen wordt belast wanneer er meer wordt verdiend.

²⁴ B = betaalde belasting (indien positief) of netto-voordeel (indien negatief)

$$Y_d = Y + B = (1 - t')Y + t'k \quad (2)$$

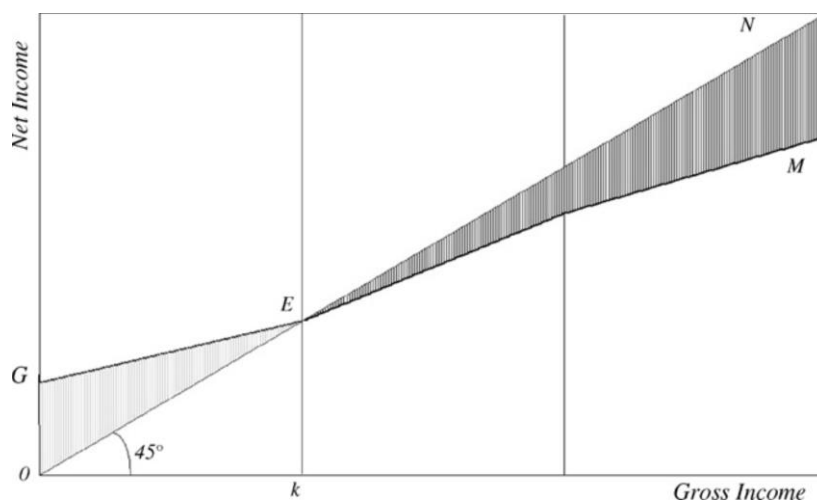
Waarbij: Y = bruto-inkomen, t' = marginale belastingtarief, k = grenswaarde,

$$B = G - t'Y \quad \text{als } 0 \leq Y \leq k$$

$$B = t'(k - Y) \quad \text{als } Y \geq k,$$

en G = maximale negatieve inkomensbelasting betaald aan gezinnen zonder bruto-inkomen

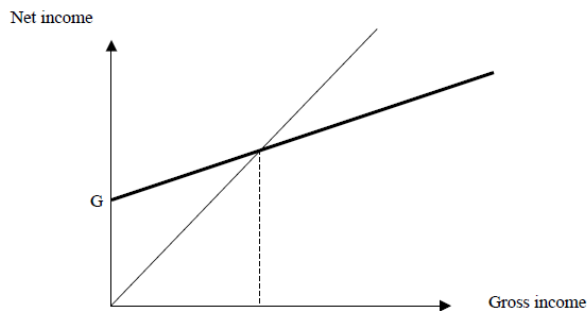
Onder een negatieve inkomensbelasting wordt een evenredige transfer (gebied OGE) uitgekeerd aan personen met een bruto-inkomen kleiner dan k . Die transfer neemt af naarmate het bruto-inkomen toeneemt. Wanneer het bruto-inkomen gelijk is aan k , wordt een break-even punt bereikt waarbij geen transfer plaatsvindt, noch belasting wordt betaald. Stijgt het bruto-inkomen boven k , dan is de inkomensbelasting niet langer negatief, maar wordt men netto-belastingbetaler (gebied EMN) (Tondani, 2009).

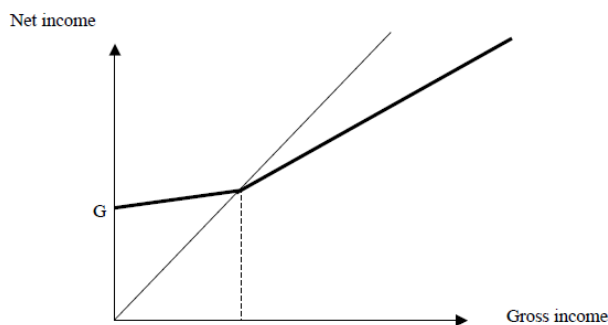
Figuur 2 Negatieve inkomensbelasting (Tondani, 2009)

Uit **(1)** en **(2)** blijkt dat wanneer $t=t'$ beide schema's hetzelfde beschikbare inkomen genereren, op voorwaarde dat $g = t'k$. In bovenstaande tabellen (tabel 1 en 2) wordt deze equivalentie toegepast, met $g = 1000$, $t = 0,40$ en $k = 2500$. Een basisinkomen gecombineerd met een vlaktaks, waarbij al het inkomen verdiend bovenop het basisinkomen wordt belast aan eenzelfde tarief, leidt tot hetzelfde resultaat als een lineaire negatieve inkomensbelasting.

Onderstaande figuren bieden een grafische voorstelling van een lineaire negatieve inkomensbelasting en een non-lineaire negatieve inkomensbelasting. In een lineair systeem zijn de niveaus van de negatieve en positieve belasting aan het bruto-inkomen gekoppeld zodanig dat het netto-inkomen steeds met hetzelfde tarief toeneemt in verhouding tot het bruto-inkomen, ongeacht het niveau van het inkomen van een huishouden. In een niet-lineair model neemt het netto-inkomen niet steeds in dezelfde mate toe als het bruto-inkomen. Er kan dan een onderscheid gemaakt worden tussen de invloed van de negatieve of positieve belastingen op het uiteindelijke inkomen van een gezin (Ackerman et al., 2006).

Figuur 3 Lineaire negatieve inkomensbelasting

Figuur 4 Niet-lineaire negatieve inkomensbelasting

3.3 Vlaktaks

Een lineaire inkomensbelasting wordt gecombineerd met een vlaktaks, een idee dat Friedman eveneens in zijn boek *Capitalism and Freedom* lanceerde. Een vlaktakssysteem bestaat uit één geldend belastingtarief dat van toepassing is op alle inkomens, in tegenstelling tot het huidige progressieve belastingstelsel waarin het belastingtarief toeneemt naarmate het inkomen verhoogt. Friedman (1962) stelt dat progressieve stelsels steeds minder impact uitoefenen op de uiteindelijke inkomensverdeling. Een reden daarvoor is het overmatig gebruik van aftrekposten en verminderingen die de progressiviteit uithollen. Bepaalde aftrekposten komen echter voornamelijk hogere klassen ten goede en bezitten daardoor een eerder regressief karakter. Bovendien heerst er een dwang om belastingen te ontwijken of zelfs te frauderen door belastingontduiking. Het vinden van *loopholes* of achterpoortjes, waar voornamelijk de rijkere klasse de middelen toe heeft, leidt tot een verdere uitvlakking van het herverdelende karakter (Friedman, 1962).

Het huidige progressieve belastingstelsel gaat uit van het draagkrachtbeginsel, waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. De vlaktaks verliest haar progressiviteit door af te stappen van oplopende marginale tarieven. Kortingen en vrijstellingen zorgen ervoor dat deze progressiviteit ook op een andere manier bereikt kan worden. De aanwezigheid van een belastingvrij gedeelte ontkracht dan ook het argument dat een vlaktaks niet rechtvaardig zou zijn. Bovendien werkt een vlaktaks een vermindering van de belastingontduiking in de hand. Allereerst zal een lagere aanslagvoet de neiging tot frauderen doen afnemen, wat de informele economie inperkt. Bovendien maakt dergelijk stelsel waarin de overmaat aan aftrekposten en uitzonderingen zijn geschrapt, de

kans op fraude gekenmerkt door een hogere pakkans kleiner. De vlaktaks biedt een mogelijk antwoord op de vele uitdagingen eigen aan een fiscale hervorming. Dergelijk stelsel is goed voor de economie omdat het gepaard gaat met een constante marginale belastingdruk, waardoor de motivatie om een extra uur te werken vergroot. Verder is het progressief indien het gepaard gaat met een belastingvrij gedeelte, eenvoudig en fraudebestendig (Naert et al., 2016).

Op het afgelopen vrijheidscongres van open Vld werd heel wat aandacht geschonken aan een nieuwe fiscaliteit. De liberale partij pleit voor een hervorming van het belastingstelsel naar een transparant, coherent en modern geheel. Daarom moet er een geleidelijke overschakeling naar een sociale vlaktaks plaatsvinden voor natuurlijke personen. Dit stelsel wordt gekenmerkt door twee trappen: bij elk type inkomst geldt een eerste schijf die belastingvrij is, waarna het resterende inkomen aan een uniek tarief van 30 procent wordt belast. Daarenboven zal ook komaf gemaakt worden met de fiscale administraties en het vele papierwerk, door bevrijdende bronheffingen te installeren. Het systeem van aangifte, aanslag en uitbetaling zal daardoor verdwijnen (Open Vld, 2017).

3.4 Basisbijslag

Een andere variant van het zuivere basisinkomen is het partieel basisinkomen of de basisbijslag. De basisbijslag onderscheidt zich van de andere vormen doordat het een lager niveau kent dan een zuiver basisinkomen en bijgevolg de bestaande voorwaardelijke uitkeringen niet volledig kan vervangen. Om te verzekeren dat het netto-inkomen van werklozen en andere uitkeringsgerechtigden onder de basisbijslag toch hetzelfde blijft, wordt een basisbijslag aangevuld met een kleinere resterende uitkering (Van Der Linden, 2002; Van Parijs, Jacquet, & Salinas, 2000; Van Parijs & Vanderborght, 2017).

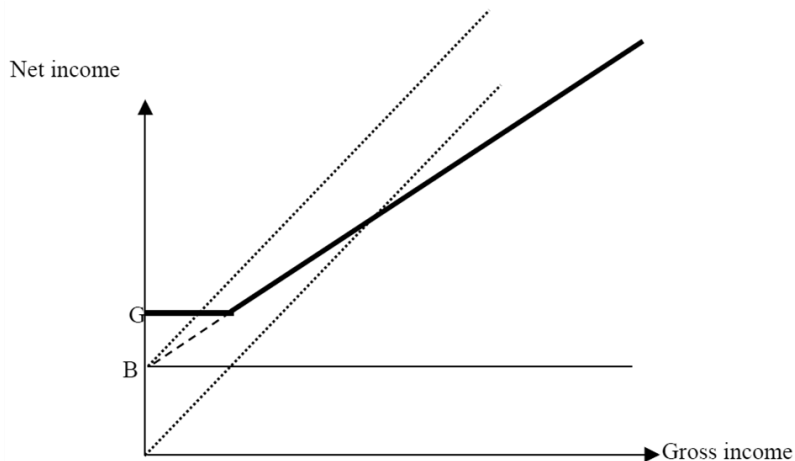
Groot (1997) stelt dat een partieel basisinkomen de overgang naar een volledig basisinkomen mogelijk maakt door het geleidelijk aan te verhogen tot het niveau van een volwaardig basisinkomen. Groot (1997) gaat daarbij uit van een veronderstelling. Stel dat de overheid en de regerende politieke partijen de overtuiging hebben om de sociale zekerheid volgens het voorwaardelijk stelsel te heroriënteren naar een onvoorwaardelijk stelsel. Groot (1997) verwijst in dit verband naar het Nederlandse Centraal Planbureau dat berekende dat een volwaardig basisinkomen voor alle volwassenen gelijkwaardig aan het niveau van huidige sociale uitkeringen enkel kan geïmplementeerd worden door het belastingtarief te verhogen. Het Centraal Planbureau haalt verder ook de ongunstige effecten van de huidige voorwaardelijke sociale beschermingsstelsel aan, zoals de armoedeval en het ontstaan van een verdeelde samenleving indien meer burgers wensen te werken dan er aanbod is van werk. Die nadelen kunnen worden weggewerkt dankzij onvoorwaardelijke bescherming. Toch zou een onmiddellijke implementatie van een volledig basisinkomen een te grote shock betekenen voor de economie en onacceptabele en plotse veranderingen in de verdeling van de netto-inkomens veroorzaken. Een correcte manier om die overgang vlotter te laten verlopen, is het implementeren van een partieel basisinkomen of basisbijslag (Groot, 1997).

Omwille van het feit dat het recht op een basisbijslag niet vervalt wanneer werklozen weer aan de slag gaan, wordt het door werkloosheidsuitkeringen gecreëerde reserveringsloneneffect vermin-

derd. Bijgevolg daalt de werkloosheidsgraad bij een partieel basisinkomen (Van Der Linden, 2002). Een reserveringsloon is het laagste loon tegen hetwelk een individu bereid is te werken. De hoogte ervan is afhankelijk van individuele voorkeuren en kan verschillen naargelang de job en/of sector. Men 'reserveert' zijn tijd voor andere doeleinden die meer voldoening bieden tot men het reserveringsloon kan verdienen door het uitoefenen van de welbepaalde job in de welbepaalde sector, pas dan beslist men om te gaan werken (Hall & Lieberman, 2008). Een basisbijslag scoort daarnaast beter op niveau van rechtvaardigheid (Dekkers & Nooteboom, 1988).

Onder een basisbijslag zal de sociale zekerheid vertegenwoordigd worden door deels voorwaardelijke en deels onvoorwaardelijke steun. Die voorwaardelijke steun vereist wel nog een administratief apparaat dat onder andere controle uitoefent op het recht van burgers op bijstand. Een tweede nadeel van het stelsel is dat de basisbijslag wordt uitgekeerd aan alle burgers, ook aan zij die over voldoende middelen beschikken. Burgers die nu geen betaald werk verrichten, maar tegelijkertijd ook geen vorm van voorwaardelijke steun trekken, denk maar aan huismoeders, zullen wel de basisbijslag ontvangen. Daardoor loopt de kostprijs van zulk stelsel op. Indien deze groep een basisbijslag verkrijgt, kan verwacht worden dat zij helemaal niet meer bereid zullen zijn betaald werk te verrichten. Een derde nadeel heeft betrekking op het doel van de huidige welvaartsstaat, namelijk alle burgers garanderen dat ze aan hun basisbehoeften kunnen voldoen. Het sociale beleid zorgt ervoor dat de staat in middelen voorziet wanneer iemand over onvoldoende inkomsten beschikt om de kosten van zijn levensonderhoud te betalen. Het instellen van een basisbijslag pleegt een inbreuk tegen het selectiviteitsprincipe van de huidige sociale zekerheid: uitkeringen worden niet toegekend aan alle burgers, maar slechts aan een selectie, namelijk de uitkeringsgerechtigden. Huidige sociale voordelen worden geacht tijdelijk van aard te zijn voor de ontvanger (residueel), een basisbijslag is permanent (institutioneel). Ontvangers van voorwaardelijke voordelen worden verondersteld zo snel mogelijk het werk te hervatten, in een onvoorwaardelijk systeem vervalt deze plicht (Groot, 1997).

Onderstaande figuur biedt een grafische voorstelling van een basisbijslag, met behoud van een voorwaardelijk sociale zekerheidsstelsel. Een basisbijslag ter waarde van B wordt ingevoerd en doet de 45°-stippellijn, die de inkomens weergeeft waarbij het bruto-inkomen gelijk is aan het netto-inkomen, evenwijdig naar omhoog verschuiven. Enig ander bruto-inkomen wordt belast met een uniform tarief, maar wanneer het inkomen na belastingen kleiner is dan G (het gewaarborgde minimuminkomen voor een alleenstaande) wordt het bijgepast tot G dankzij een voorwaardelijk stelsel met een middelentoets. Het aantal lage inkomens met een effectief marginaal belastingtarief van 100 procent, vertegenwoordigd door het vlakke gedeelte van de vette lijn, is minder dan onder het conventionele minimuminkomenssysteem. Wanneer men zich onder het conventionele systeem in de werkloosheidsval bevindt met potentiële inkomens die redelijk dicht tegen het minimuminkomen leunen, zal een partieel onvoorwaardelijk basisinkomen dat wordt behouden wanneer een inkomen uit arbeid wordt verdiend voldoende zijn om de werkloosheidsval grotendeels in te perken (Ackerman et al., 2006; Dekkers & Nooteboom, 1988).

Figuur 5 Partieel basisinkomen (Dekkers & Nooteboom, 1988)

3.5 Overzicht

Onderstaande tabel biedt een overzicht van hoe de alternatieven verschillen van een zuiver basisinkomen. Een zuiver basisinkomen is een monetair inkomen, daarbij wordt een vast bedrag uitgekeerd op regelmatige basis. Bovendien gebeurt de uitkering door een politiek orgaan en individueel, onvoorwaardelijk en universeel. Een basisloon zal evengoed door een politieke instantie worden uitgekeerd, maar is niet onvoorwaardelijk en universeel. Het koppelen van de voorwaarde van werkbereidheid aan een basisloon maakt het aannemelijk dat dergelijke uitkering op individueel niveau gebeurt en niet per huishouden. Wel stelt zich de vraag of iedereen die recht heeft op een basisloon ook eenzelfde, vast bedrag uitgekeerd zal krijgen. Mogelijks zou onderscheid kunnen worden gemaakt tussen verschillende groepen, bijvoorbeeld wanneer mantelzorgers en zieken recht hebben op een hoger basisloon dan studenten of stagiairs. Bijkomend kan ook rekening gehouden worden met individuele kenmerken van uitkeringsgerechtigden, zoals leeftijd. Wanneer een basisloon daarentegen steeds gelijkgesteld wordt aan de armoedegrens is wel sprake van een uniform bedrag. Een negatieve inkomensbelasting verschilt op bijna alle vlakken van een zuiver basisinkomen. In dit stelsel bepaalt een middelentoets of gezinnen over minder dan een bepaalde referentiewaarde beschikken. Het krijgen van de uitkering wordt dus voorwaardelijk gemaakt aan de middelentoets. Bovendien hangt de hoogte van het uitgekeerde bedrag af van de mate waarin het huidige inkomen verschilt van een bepaalde referentiewaarde, waardoor niet iedereen recht heeft op een uitkering. Het gaat dus niet om een vast en universeel bedrag. Verder gebeurt de uitkering per huishouden en niet op individueel niveau. Een overeenkomst met een zuiver basisinkomen is terug te vinden in het feit dat een politieke instantie ervoor verantwoordelijk is. Een basisbijslag leunt het dichtst aan bij een zuiver basisinkomen, enkel de hoogte van de uitkering verschilt van dat van een zuiver basisinkomen.

Kenmerken zuiver basisinkomen	<i>Basisloon</i>	<i>Negatieve inkomens- belasting</i>	<i>Basisbijslag</i>
Monetair inkomen: vast bedrag op regelmatige basis	(*)		X
Door een politieke instantie	X	X	X
Individueel	X		X
Onvoorwaardelijk			X
Universeel			X

Tabel 3 Vergelijkend overzicht van de alternatieve vormen van een basisinkomen

X = kenmerk is aanwezig

*= er bestaat onduidelijkheid over de manier waarop dit kenmerk zal toegepast worden

4 Voor- en nadelen van een basisinkomen

4.1 Voordelen

4.1.1 Effectiviteit van armoedebestrijding

Een basisinkomen is de meest directe manier om de ergste armoede te bestrijden wanneer het een geschikt niveau kent en op die manier iedereen boven de armoedegrens brengt (Clark & Kavanagh, 1996). De huidige transferprogramma's zijn gericht op bepaalde doelgroepen. Het instellen van een niet-doelgroepgericht programma voorkomt dat rechthebbenden een uitkering mislopen doordat verloren wordt gelopen in een doolhof van regelgeving, instellingen en categorieën.²⁵ Dankzij het universele karakter van een basisinkomen wordt een toestand van toegenomen kwetsbaarheid door onderbescherming vermeden. Niemand wordt formeel uitgesloten van het stelsel (De Wispelaere & Stirton, 2011; Van Lancker, 2008; Vanderborght & Spiritus, 2016).

Daarnaast impliceert de aard van doelgroepgerichte ondersteuning dat soms op vernederende wijze moet gecontroleerd worden of de effectieve begunstigten wel voldoen aan de voorwaarden van toekenning. Tot slot wordt de continuïteit van de rechten bij voorwaardelijke steun niet verzekerd. Transfers kunnen niet langer toegekend worden wanneer het statuut van de rechthebbende gedeeltelijk of volledig wijzigt. Deze drie hindernissen zijn inherent aan de transfers in het huidige stelsel. Een regelmatige betaling van een universeel inkomen kan helpen om de koopkracht van de doelgroepen van voorwaardelijke steun te verzekeren (Vanderborght & Spiritus, 2016). Zelfs indien de hoogte van een basisinkomen onder de armoedegrens wordt vastgelegd, ligt het permanente karakter aan de basis voor een gevoel van zekerheid. Dat zou de situatie van mensen met een laag inkomen vergemakkelijken (Van Trier, 1995).

Van Oorschot (2002) wijst nog op het probleem van de stigmatisering van uitkeringsgerechtigden. Stigmatisering komt neer op de toekenning van een negatieve maatschappelijke identiteit aan personen, wat sociale uitsluiting en discriminatie in de hand werkt.²⁶ Bovendien heeft het een negatief effect op de wil van de gestigmatiseerde om deel uit te maken van de maatschappij (Van Oorschot, 2002). Een basisinkomen vermijdt deze problematiek.

Wanneer een basisinkomen voldoende hoog is om extreme financiële armoede te beëindigen, krijgen ook kinderen die in armoede opgroeien de kansen waar ze recht op hebben om zichzelf volledig te ontplooiën. Dat neemt het verlies aan potentieel van talent in onze samenleving en de maatschappelijke kosten daarvan weg (Lijnen, 2017).

4.1.2 Afzakken van de armoede- of werkloosheidsval

De armoede- of werkloosheidsval zijn gekende concepten die verband houden met systemen van voorwaardelijke minimuminkomensgarantie. Een werkloosheidsval doet zich voor wanneer relatief

²⁵ Van Oorschot (2002) verwijst naar dit probleem als de 'tragedie van de selectiviteit'.

²⁶ Van Oorschot (2002). *Targeting welfare: On the functions and dysfunctions of means-testing in social policy*.

hoge werkloosheidsuitkeringen worden gecombineerd met hoge tarieven van inkomstenbelasting. In dat geval bestaat de mogelijkheid dat het accepteren van werk gepaard gaat met een nettoverlies van inkomen (Clark & Kavanagh, 1996). Financiële werkloosheidsvallen omvatten alle situaties waarbij de overgang van werkloosheid (vergoed of niet vergoed) naar de arbeidsmarkt financieel onaantrekkelijk blijkt (B. Cantillon, De Lathouwer, & Thirion, 1999). Armoedevallen komen voor wanneer het netto-inkomen daalt terwijl het bruto-inkomen stijgt, opnieuw door hoge belastingtarieven en een eventueel verlies aan voordelen uit sociale voorzieningen verbonden aan het verkrijgen van een uitkering (Clark & Kavanagh, 1996). Zo hebben personen die een tegemoetkoming van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) ontvangen recht op een sociaal tarief voor gas en elektriciteit en kunnen zij abonnementen van het openbaar vervoer aan een lagere prijs kopen (De Lijn, 2017; FOD Economie K.M.O. Middenstand en Energie, 2017). Daarnaast ondersteunt het OCMW personen en gezinnen met weinig financiële middelen om hen de mogelijkheid te bieden aan sport te doen, naar de bioscoop te gaan, concerten bij te wonen, enzovoort. Het OCMW kan ook helpen bij de aankoop van een printer, computer of internetabonnement. Bijzondere aandacht wordt besteed aan het bestrijden van kinderarmoede, bijvoorbeeld door het instellen van tussenkomsten voor deelname aan bosklassen of dienstverlening in het kader van psychologische ondersteuning voor het kind. De maatregelen zijn afhankelijk van de gemeente waarin men woont (Social Security, 2017a). Gezinnen die rondkomen met het bestaansminimum en zich in de armoedeval bevinden, worden financieel ontmoedigd om een betaalde baan op te nemen omwille van de afhankelijkheid van de hoogte van en het recht op een uitkering van de andere beschikbare bestaansmiddelen, zijnde het gehele beschikbare gezinsinkomen (Van Waterschoot, 1998).

De werkloosheids- en armoedevallen ontstaan dus wanneer uitkeringsgerechtigden enkel jobs vinden waarvan het nettoloon lager is dan het geheel van de uitkering of bijstand en de mogelijke voordelen die daaraan verbonden zijn. In dat geval is het onmogelijk het netto-inkomen te verhogen door werk op te nemen (Clark & Kavanagh, 1996). Deze vallen beperken individuen en huishoudens in hun vermogen om volledig gebruik te maken van hun productiviteitscapaciteit, of de mogelijkheid om economische welvaart te genereren (Van Oorschot, 2002).

Vanderborght en Spiritus (2016) voegen daaraan toe dat klassieke bijstandsmaatregelen vaak differentieel en degressief van aard zijn. De uitkering vormt namelijk een aanvulling op het verschil tussen het beschikbare inkomen en een drempelwaarde. Zodra het netto-inkomen toeneemt, neemt het bedrag van de uitkering af. Zulke vermindering komt in sommige gevallen neer op een impliciet marginaal belastingtarief van honderd procent. Elke euro extra netto-inkomen wordt dan van de uitkering afgetrokken en de op het eerste gezicht verkregen winst wordt tenietgedaan door de overeenstemmende vermindering, of het totaal wegvallen van de uitkering. Mensen met kinderen kennen een nog hoger marginaal belastingtarief, de toegang tot werk brengt namelijk ook kosten voor kinderopvang en -zorg met zich mee (Vanderborght & Spiritus, 2016). Andere extra kosten verbonden met het aannemen van een job zijn kosten om de verplaatsing van en naar het werk mogelijk maken en de opportuniteitskosten van de reistijd. Daarnaast ervaren uitkeringsgerechtigden een uitkering als een relatief zeker inkomen. Een arbeidsinkomen daarentegen wordt geacht meer onzeker te zijn. Lagere inkomensklassen willen vermijden zonder inkomen te vallen en blijven aldus aangetrokken door de zekerheid die sociale bijstand biedt (Van Parijs, 2004).

Het gebrek aan een significant positief inkomensverschil tussen niet-werken en het accepteren van laagbetaald werk houdt de werkloosheidsval in stand. Regelgeving betreffende minimumlonen kan wel voorkomen dat jobs worden aangeboden aan een loon dat lager is dan de inkomensgarantie, waardoor het te kleine inkomensverschil enkel nog kan voorkomen bij deeltijdswerk. Als daarentegen iedereen een onvoorwaardelijk basisinkomen uitgekeerd krijgt, dat bovendien niet onderworpen is aan belastingen waardoor de hoogte ervan gelijk blijft ongeacht of men werkt of niet, zal een werkende altijd beter af zijn dan een werkloze. Op die manier verdwijnt de werkloosheidsval (Van Parijs, 2004). Een basisinkomen kan aanzien worden als een subsidie voor laagbetaald werk. Het stimuleert meer personen tot arbeidsactiviteit (Ackerman et al., 2006).

4.1.3 Vereenvoudiging van de sociale zekerheid

Een basisinkomen kent een sterk verminderde fraudegevoeligheid dan voorwaardelijke sociale uitkeringen (Bovenberg & van der Ploeg, 1995). Een basisinkomen wordt namelijk universeel uitgekeerd en is in de meeste voorstellen enkel onderworpen aan voorwaarden betreffende leeftijd en nationaliteit. Daardoor zal het onrechtmatig toekennen van uitkeringen aan individuen, die eigenlijk niet aan de vereisten voldoen, verdwijnen, samen met de inspectiediensten verantwoordelijk voor de controle van sociale fraude. Die controle werd in 2017 nog opgedreven.²⁷ Een onvoorwaardelijk basisinkomen maakt het zoeken naar achterpoortjes en berekend gedrag overbodig en kan tot een harmonisering en rationalisering van de sociale zekerheid leiden, waardoor tegelijkertijd de bureaucratie kan verminderen (Paulus, 1991).

Van Parijs (2004) stelt dat de administratieve kosten van een voorwaardelijk stelsel hoger zijn dan in het geval van een basisinkomen. In dit digitale tijdperk zouden belastingen automatisch kunnen worden ontvangen. Eveneens kunnen transfers van het basisinkomen naar ontvangers automatisch gebeuren. Een onvoorwaardelijk, universeel stelsel werkt *ex ante* en vergt daardoor minder middelen dan een *ex post* stelsel waarbij het onder meer noodzakelijk is een middelentoets in te stellen (Van Parijs, 2004). Standing (1999) treedt Van Parijs (2004) bij en wijst erop dat een onvoorwaardelijk basisinkomen administratiekosten zou besparen. Het geldende, complexe stelsel wordt namelijk vereenvoudigd en zal transparanter worden gemaakt. Bovendien is het beter om over een kleinere bureaucratie te beschikken die een zo hoog mogelijke transparantie en betrouwbaarheid nastreeft, dan overheidsgeld rond te strooien voor tegenstrijdige doelen (Pereira, 2017). Eveneens vermindert een basisinkomen ook de noodgedwongen controle (Standing, 1999).²⁸

De Wispelaere en Stirton (2011) bevestigen dat de administratieve efficiëntie van een basisinkomen hoger is dan dat van andere welvaartstelsels. Toch moet er nog meer aandacht besteed worden aan de administratieve analyse van een basisinkomen en de manier waarop bepaalde ontwerpen van het basisinkomen efficiënter kunnen worden gemaakt. Dit om te voorkomen dat mogelijke winsten betreffende de administratieve last overschat worden. Het is belangrijk te onthouden dat de politieke besluitvorming invloed uitoefent op de werking van de administratie (De Wispelaere & Stirton, 2011).

²⁷ Winckelmans (2017, 1 augustus). Regering-Michel pakt uitkeringsfraudeurs harder aan. *De Standaard*.

²⁸ Standing (1999). *Global labour flexibility: Seeking distributive justice*.

4.1.4 Ethische fundering

Een vrije samenleving moet voldoen aan volgende voorwaarden (Van Parijs, 1995):

1. Er is een structuur van rechtsregels die zekerheid biedt.
2. Die structuur is zo opgesteld dat ieder individu zelfeigenaarschap bezit.
3. Ieder individu heeft de grootst mogelijke opportuniteit om te doen wat hij wil doen.

De derde voorwaarde is de *leximin opportunity*. Met deze wordt bedoeld dat een vrije samenleving een universeel basisinkomen moet voorzien evenals gerichte compensaties voor mensen met een laag verdienvermogen. *Leximin opportunity* betekent dat eerst de positie van de slechtste groep in de samenleving moet verbeterd worden totdat geen verdere verbeteringen meer mogelijk zijn. Daarna zou de positie van de eerstvolgende slechtere groep in de samenleving zoveel mogelijk verbeterd worden, enzoverder (van Donselaar, 1998). Het basisinkomen zwakt de werkloosheids- en armoedeval af en kan dus een bevrijding vormen uit "gedwongen" luiheid. Het basisinkomen zou wel een recht op luiheid kunnen institutionaliseren, waarbij *free riders* de kans krijgen bepaalde voordelen van de samenleving te ontvangen zonder zelf iets bij te dragen. Op die manier wordt het wederkerigheidsprincipe geschonden (Van Lancker, 2008). Toch biedt het basisinkomen niet enkel de mogelijkheid tot luiheid, maar ook tot creativiteit, wat aan de basis ligt van ondernemerschap en het ontstaan van innovatieve ideeën (Lijnen, 2017). Van Parijs (1995) stelt dan ook dat een basisinkomen werkelijke vrijheid creëert. Vrijheid over hoe een individu zijn tijd invult, onafhankelijk van het aantal uren arbeid dat hij verricht. Vrijheid om laagbetaald werk te aanvaarden, om welke reden ook, bijvoorbeeld omwille van de intrinsieke aantrekkingskracht of de opleiding en ervaring die de job biedt. Vrijheid om een levensstijl zonder loonarbeid te prefereren, die tevens toelaat meer huishoudelijke taken, vrijwilligerswerk of mantelzorg uit te voeren. Het basisinkomen beloont nuttige arbeid die vandaag nog onbetaald is. Bovendien kan een basisinkomen voor een stuk zorgen voor de emancipatie van wie nu financieel afhankelijk van een ander. Werkelijke vrijheid onderscheidt zich van de formele vrijheid die vandaag bestaat. Zo is een werknemer formeel vrij om zijn arbeidsovereenkomst op te zeggen, maar dan zal hij geen werkloosheidsuitkering ontvangen. Een koppel zonder kinderen en waarvan beide partners een leefloon ontvangen, is eveneens vrij om te gaan samenwonen, maar dan verliezen ze elk één derde van de uitkering. Dergelijke voorbeelden tonen een forse beperking van de werkelijke vrijheid aan (De Vos & Ghiotto, 2017). Zelfbeschikkingsrecht heeft slechts waarde wanneer men volledig vrij is om te kiezen tussen verschillende mogelijkheden. Het doel van een basisinkomen is niet om loonarbeid of het nastreven van een carrière te ontmoedigen, maar om iedereen keuzevrijheid en de kans om daarvan gebruik te kunnen maken te bieden (Van Parijs, 1995).

4.1.5 Toegenomen efficiëntie op de arbeidsmarkt

Een basisinkomen verhoogt de flexibiliteit van de arbeidsmarkt (Van Parijs, 1991).²⁹ Het verlaagt de drempel om van werk te veranderen en ondersteunt werknemers bij het vinden van een job waarvoor ze echt gemotiveerd zijn. Werkgevers beschikken op die manier over productievere werknemers, die intrinsiek gemotiveerd zijn en niet alleen uit financiële noodzaak hoeven te wer-

²⁹ Van Parijs (1991). *Why surfers should be fed: The liberal case for an unconditional basic income.*

ken. Bovendien is het ook aannemelijk te stellen dat een basisinkomen het aantal zelfstandigen zal doen toenemen. Potentiële ondernemers in het bezit van creatieve ideeën worden namelijk niet zo hard gestraft wanneer de verwezenlijking van deze ideeën mislukt (Lijnen, 2017). Een basisinkomen zal de overlevingskans van kleine bedrijfzaken sterk vergroten. Dit stimuleert de dynamiek in de economie, vergroot de werkgelegenheid, draagt bij tot een geringere aanspraak op sociale voorzieningen en heeft gunstige externe effecten (Nootboom, 1993). Verder draagt het basisinkomen bij tot betere arbeidsomstandigheden. Het onvoorwaardelijk basisinkomen dient als vangnet wanneer werknemers oneerlijke arbeidsvoorwaarden willen aanklagen en biedt werknemers de kans sneller betrekkingen op te zeggen (Lijnen, 2017; Pateman, 2004). Het basisinkomen bewerkstelligt mogelijks ook een grotere gendergelijkheid op de arbeidsmarkt. Het verbetert de onderhandelingspositie van vrouwen, maakt hen onafhankelijker en moedigt mannen aan om deeltijdswork op te nemen, zodat zij een groter aandeel van de huishoudelijke taken kunnen volbrengen (Standing, 1992).³⁰

Daarnaast bevatten sommige jobs steeds meer taken die ook door computers en robots uitgevoerd kunnen worden. De postindustriële evolutie bestaat uit de vervanging van een productieapparaat gebaseerd op manuele arbeid door een automatisch productieproces in een kenniseconomie. Schattingen van Frey en Osborne (2017) duiden aan dat 47 procent van de totale jobs in de Verenigde Staten een hoog risico lopen om geautomatiseerd te worden in de nabije toekomst. Hun model voorspelt dat werknemers in logistiek en transport, evenals medewerkers die administratieve ondersteuning bieden en productiearbeiders het gevoeligst zullen zijn voor deze transitie. Went, Kremer en Knottnerus (2015) geven aan dat een doorgedreven digitalisering een portfolio aan beleidsinstrumenten vereist om mensen te ondersteunen die extra hulp nodig hebben bij de overgang naar ander werk.³¹ Standing (2011) waarschuwt in dit verband voor de opkomst van een nieuwe klasse: het precariaat of een klasse die zich in het beste geval moet redden met onzekere en laagbetaalde arbeid. Ford (2015) is van mening dat door robotisering gevaar voor een jobloze toekomst dreigt.³² Zijn doemscenario stelt dat het merendeel van de bevolking in de toekomst zonder werk en in armoede zal leven. Om de negatieve effecten van robotisering te ondermijnen, zal een nieuwe vorm van sociaal beleid noodzakelijk zijn. Een basisinkomen kan een oplossing bieden voor het nieuwe feodale systeem dat robotisering en doorgedreven automatisering impliceert (Ford, 2015).

4.1.6 Verlichten van maatschappelijke problemen

Sarah Van Liefferinge haalt in een Panorama-aflevering over het basisinkomen aan dat steeds meer mensen vastlopen in de emotioneel uitputtende *rat race* van meer werken, harder werken en langer werken om op die manier meer te kunnen consumeren en economische groei te creëren. Psychiater Dirk De Wachter stelt in dezelfde Panorama-aflevering vast dat veel werknemers het werk niet meer aankunnen en daardoor langdurig ziek worden. De laatste tien jaar is het aantal mensen dat langdurig werkonbekwaam wordt met vijftig procent toegenomen. De Wachter geeft

³⁰ Standing (1992). *The Need for a New Social Consensus*.

³¹ Went, Kremer & Knottnerus (2015). *De robot de baas. De toekomst van werk in het tweede machinetijdperk*.

³² Ford (2015). *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*.

weer dat een basisinkomen mede de aanzet kan zijn van een fundamentele verandering om deze tendens te doen keren en het welzijn te verbeteren (Devillé & Kneepkens, 2015).

Fleisher (1966) bewijst dat het effect van inkomen op criminaliteit niet klein is. In extreem criminele wijken zou een toename van het inkomen met één procent criminaliteit namelijk terugdringen met tweeënhalf procent. Jongeren ervaren het inkomen van hun ouders als een weergave van de eigen lange termijn inkomensvooruitzichten. Zolang er bijgevolg geen aanzienlijke positieve covariatie bestaat tussen de verwachte opbrengsten van wettige en onwettige bedrijvigheid, zullen individuen met een laag inkomen (of met ouders met een laag inkomen) waarschijnlijk hogere winsten van criminele acties verwachten. De verwachte kost van aanhouding is voor deze personen ook relatief laag, omdat zij verwachten slechts een relatief klein inkomenspotentieel te verliezen door het hebben van een strafblad. Bovendien is ook de opportuniteitskost van de tijd gespendeerd aan de criminaliteit en gevangenschap laag (Fleisher, 1966). Een basisinkomen zorgt ervoor dat iedereen over een hoger inkomen beschikt en kan op die manier de criminaliteit doen afnemen.

Van Parijs (1992) schrijft over ecologische argumenten voor het invoeren van een basisinkomen. Een basisinkomen zou voorzien in een groeiproces dat de netto-welvaart positief houdt en tegelijkertijd toch de groei vertraagt, omdat mogelijks een verschuiving tussen arbeid en vrije tijd plaatsvindt. Op die manier kan een gezond leefmilieu beschermd worden en blijven natuurlijke hulpbronnen gewaarborgd voor toekomstige generaties. Een basisinkomen kan ook gefinancierd worden door milieuvervuilende goederen extra te belasten (Van Parijs, 1992). Bovendien creëert een basisinkomen ruimte om nieuwe levensstijlen te ontwikkelen. Door het verband tussen inkomen en werk in het klassieke groeimodel te verbreken, wordt een overgang naar een duurzaam model aangemoedigd (Morrison, 2006). Externaliteiten en *free-riding* brengen tot slot heel wat kosten ten laste van de overheid met zich mee. Door de schadelijke effecten ervan zoveel mogelijk te internaliseren kan de overheid geld besparen (Pereira, 2017).

4.2 Nadelen

4.2.1 Financiering

Vastgesteld wordt dat de invoering van een basisinkomen enorm veel geld zal kosten aan de maatschappij, wat de financierbaarheid van het systeem in twijfel trekt (Lijnen, 2017). Neem nu dat alle inwoners van België, in totaal zo'n 11 miljoen, maandelijks 1000 euro zouden uitgekeerd krijgen. Dan bedraagt het totale kostenplaatje ruwweg 132 miljard euro per jaar (Steel, 2017). De huidige uitgaven van de sociale zekerheid bedragen zo'n 99 miljard euro (FOD Sociale Zekerheid, 2017). Dit betekent dat de invoering van een basisinkomen minstens 33 miljard euro meer kost dan de huidige sociale bescherming. Bovendien wordt bij deze schatting geen rekening gehouden met ziekte-uitkeringen. Een basisinkomen kan werkloosheidsuitkeringen, kinderbijslag, pensioenen, studiebeurzen en leeflonen vervangen. Zieken of personen met een handicap daarentegen zullen met het basisinkomen niet rondkomen en hebben nood aan een extra uitkering om de nodige zorgen te kunnen betalen (Steel, 2017).

Bergmann (2004) is van mening dat het geld waarmee een universeel basisinkomen ondersteund zou worden, momenteel beter aan alternatieve beleidsdoelen met een hogere prioriteit kan besteed worden. Bergmann (2004) spreekt over *merit goods*, zijnde goederen en diensten van publiek belang die het best door de overheid worden aangeboden. Daarbij moet eveneens rekening gehouden worden met een limiet voor het aandeel van de belastingen in het bruto binnenlands product. Als de lijst met *merit goods* en vereiste uitkeringen lang en duur is, dan zal er op het huidige niveau van het bruto binnenlands product geen capaciteit meer overblijven om een basisinkomen te financieren.³³ De Vos en Ghiotto (2017) stellen dat een basisinkomen in elk geval substantieel meer belastingen vereist. Het zuivere basisinkomen heeft de ambitie om alle vervangingsinkomens te beëindigen, toch bestaat bij basisinkomenactivisten onenigheid of ook selectieve steunmaatregelen van lagere inkomens³⁴ zullen afgeschaft worden. Elke discussie rond belastingen moet bovendien breed gekaderd worden in het hele fiscale debat. Enerzijds is het zo dat België al bijzonder veel belastingen heft, anderzijds staat een klein land als België met een open economie niet op zichzelf. Daarenboven impliceert het veranderen van belastingen ook het veranderen van gedrag. Sterke economische spelers hebben grote invloed en de manier waarop zij hun gedrag veranderen, bepaalt in grote mate wie uiteindelijk in praktijk de belastingen betaalt. Voorts moet ook rekening gehouden worden met de transitiekosten die nodig zijn om de overgang van de huidige sociale zekerheid naar een basisinkomen mogelijk te maken. Tot slot zal er ook sprake zijn van een emotionele transactiekost: sommigen zijn namelijk gevoelig voor wijzigingen in hun financiële situatie. Gezien de universaliteit van een basisinkomen is deze emotionele kost niet te onderschatten (De Vos & Ghiotto, 2017). De budgettaire kost van een basisinkomen wordt later in deze eindverhandeling besproken.

4.2.2 Arbeidsvraag en -aanbod

Het basisinkomen kent een aanzienlijke financieringsbehoefte (cf. supra). De manier waarop aan deze financieringsbehoefte wordt voldaan, kan de vraag naar arbeid door potentiële werkgevers sterk beïnvloeden. Zeker wanneer een basisinkomen hoge fiscale lasten voor ondernemingen te weegbrengt (De Vos & Ghiotto, 2017). Tegelijkertijd zou een basisinkomen werken ontmoedigen, omdat iedereen een uitkering krijgt onafhankelijk van of hij werkt of niet (Martin, 2016). Bergmann (2004) stelt dat een basisinkomen dat hoog genoeg is om comfortabel van te leven het verrichten van loonarbeid kan ontmoedigen.

Standing (2003) neemt aan dat in elk geval twee groepen werknemers hun arbeidsaanbod zouden verminderen. Diegenen met een hoge opportuniteitskost van het uitvoeren van betaalde activiteiten (bijvoorbeeld zij die een opleiding willen volgen, willen zorgen voor familieleden of een slechte gezondheid hebben) en diegenen met een lage productiviteit of zij die belastende vormen van arbeid verrichten. Recent empirisch onderzoek in Nederland toont een grote verscheidenheid in reac-

³³ Om te bepalen welke goederen het verdienen in de lijst van *merit goods* te worden opgenomen, welke uitkeringen van hoge prioriteit zijn, wat de kostprijs hiervan is, alsook wat de grenzen van belastingheffing zouden moeten zijn, is uitgebreide discussie nodig (Bergmann, 2004).

³⁴ Het gaat dan om maatregelen zoals het huwelijksquotiënt, de inkomensgerelateerde kinderopvang, de school- en studietoelagen en sociale huisvesting.

ties op financiële prikkels. Het arbeidsaanbod van alleenstaanden en samenwonende mannen is relatief ongevoelig voor financiële stimulansen. De arbeidsparticipatie van moeders met jonge kinderen, onafhankelijk van of zij alleenstaand of samenwonend zijn, is daarentegen relatief gevoelig voor financiële prikkels (Jongen, de Boer, & Dekker, 2015).

In het geval een basisinkomen gefinancierd wordt door het heffen van belastingen op inkomen, kan een daling van het arbeidsaanbod de financierbaarheid in gedrang brengen. Indien het aantal werknemers op de arbeidsmarkt afneemt, dalen ook de belastingopbrengsten die nodig zijn om een basisinkomen uit te kunnen keren. Hoe minder belastingplichtigen er zijn, hoe hoger het belastingtarief nodig om een gegeven opbrengst te realiseren. Hogere belastingtarieven verlagen het netto-loon van werknemers en kunnen hen ontmoedigen om zich te blijven aanbieden op de arbeidsmarkt. Dit lijkt sterkt op een vicieuze cyclus waarin minder participanten op de arbeidsmarkt lagere belastingopbrengsten genereren, waardoor een hoger belastingtarief noodzakelijk wordt, wat opnieuw mensen ontmoedigt zich te engageren voor het verrichten van betaald werk (Bergmann, 2004). In het empirisch gedeelte van deze masterproef zullen de effecten van stelsels zoals een basisinkomen op de arbeidsparticipatie in België behandeld worden.

4.2.3 Migratie

Een basisinkomen kan een aanzuigeffect en zelfselectie bij immigranten veroorzaken, indien enkel legale inwoners het inkomen uitgekeerd krijgen (De Vos & Ghiotto, 2017). Dergelijk stelsel kan namelijk een grotere aantrekkingskracht uitoefenen op immigranten met een lage productiviteit dan op hooggeschoolde immigranten. Wanneer slechts enkele landen een basisinkomen invoeren, zouden immigranten elkaar massaal kunnen beconcurreren om het legale burgerschap in die landen te bemachtigen (Bay & Pedersen, 2006). Verder bestaat het gevaar voor geconcentreerde inactiviteitseffecten onder subgroepen in de migrantengemeenschappen, denk maar aan vrouwen. Voor bevolkingsgroepen met een migratieachtergrond vormt de huidige sociale bescherming eerder een hangmat dan een springplank. Een basisinkomen zou dit effect kunnen veralgemenen en totale polarisatie riskeren (De Vos & Ghiotto, 2017).

Migratie is geen vast gegeven en daardoor moeilijk voorspelbaar. Zelfs indien een basisinkomen de migratiebeslissing niet zou beïnvloeden, kan het wel effect uitoefenen op de beslissing om al dan niet terug te keren naar het thuisland door teleurstellende resultaten in het gastland of het einde van onrust in het thuisland. "*Higher welfare generosity, although not the magnet that draws, may be the magnet that holds*" (Howard, 2006). Een basisinkomen kan moeilijk zonder residentievoorwaarden en grenscontroles, wat de behoefte aan een controleapparaat en administratie weer zal versterken (Boso & Vancea, 2012; De Vos & Ghiotto, 2017).

4.2.4 Genderongelijkheid

Een geslachtssymmetrische levensstijl is een levensstijl waarbij vrouwen en mannen gelijk participeren in betaald werk en het gezinsleven, dat hoofdzakelijk bestaat uit onbetaalde zorgarbeid (Gheaus, 2008). Bij invoering van een basisinkomen is het redelijk te verwachten dat een algemene daling in het aanbod van vrouwelijke werknemers op de arbeidsmarkt plaats zal vinden (Bergmann, 2004; Kesenne, 1990; Robeyns, 2001). Robeyns (2001) beschrijft dat inkomenseffecten

ten zullen verschillen tussen verschillende groepen vrouwen.³⁵ Verder zou een basisinkomen de traditionele rollenpatronen opnieuw versterken en genderongelijkheid doen toenemen op lange termijn (S. Cantillon & McLean, 2016; Gheaus, 2008; Robeyns, 2001). De Vos en Ghiotto (2017) voegen hier nog aan toe dat indien economische genderongelijkheid in sterke mate afhangt van stereotype gendergevoelige rollenpatronen, de introductie van een basisinkomen eigenlijk kan vergeleken worden met een subsidiëring en financiële aanmoediging van die rollenpatronen. Waar de traditionele verdeling van gezinstaken de economische opgang van vrouwen afremt, valt te verwachten dat een basisinkomen dat dergelijke huishoudelijke taken vergoedt, deze verdeling zal versterken (De Vos & Ghiotto, 2017).

4.2.5 Invloed op inflatie

Tussen 2008 en 2016 bedroeg de totale inflatie in België gemiddeld 1,5 procent, tegenover 1,1 procent in de buurlanden. Bovendien bestaat in België een automatische loonindexering, wat betekent dat de hogere inflatie leidt tot nog grotere loonstijgingen en -kosten dan in de buurlanden. Dit leidt tot een verlies aan concurrentiekracht bij bedrijven en een vernietiging van jobs. Omdat de automatische indexering de koopkracht van de burgers beschermt, zijn producenten bovendien meer geneigd de prijzen te verhogen (Dendooven, 2017). Een basisinkomen zou een inflatiespiraal kunnen veroorzaken. Burgers zullen immers over toegenomen koopkracht beschikken, wat de vraag naar en de prijs van goederen kan doen stijgen. Smith (2008) stelt dat een basisinkomen nooit een inflatoir effect zal hebben op een gehele economie. Er wordt namelijk geen nieuw geld gecreëerd en uitgegeven aan geproduceerde goederen en diensten. Het gevaar voor inflatie zou zich voornamelijk voordoen op de markt voor huisvesting. Dit is namelijk een basisbehoefte waaraan armere gezinnen het eerst geld spenderen. Verhuurders kunnen door hun *rent-seeking*-gedrag aangezet worden om de huurprijzen zodanig te verhogen dat het hele bedrag van het basisinkomen zal worden opgeslorpt (Smith, 2008). Het invoeren van passende prijscontroles en regulering, bijvoorbeeld maximumprijzen, kan hier soelaas bieden.

³⁵ Voor alleenstaande moeders zou een basisinkomen voornamelijk een vooruitgang betekenen, omdat het waarschijnlijk de armoede- en werkloosheidsval zal afzwakken. Voor getrouwde of samenwonende vrouwen is het onmogelijk te voorspellen of hun inkomensaandeel relatief zal stijgen ten opzichte dat van hun partner.

5 Voor- en tegenstanders van een basisinkomen op academisch en politiek niveau

5.1 Een verdeeld landschap

Een vergelijking van concrete voorstellen van een basisinkomen toont aan dat deze erg uiteenlopend zijn. Het filosofisch concept van een basisinkomen is in principe noch links, noch rechts en dus kan iedereen, ongeacht zijn politieke strekking, er wel iets voor voelen. De links-rechts as kan voor een stuk teruggevonden worden in verschillen betreffende de hoogte van de uitkering, de gerechtigden en het financieringsmodel. Het basisinkomen kan dus mensen verenigen die sterk verschillende ideologieën en politieke theorieën uitdragen, maar kan tegelijkertijd ook mensen uit dezelfde strekking verdelen. Lijnen (2017) verzamelde in haar boek stemmen die het hele politieke landschap van Vlaanderen bestrijken. De verdeeldheid illustreert dat het geen sinecure is de voor- en tegenstanders van een basisinkomen op te noemen. Binnen éénzelfde politieke partij of organisatie kunnen zowel voor- als tegenstanders terug te vinden zijn die openstaan voor een debat. In wat volgt komen daarom de meest uitgesproken Belgische voor- en tegenstanders aan bod. Titel 5.2 beschrijft de voorstanders en legt de nadruk op zij die een concreet voorstel betreffende het basisinkomen opstelden.

5.2 Voorstanders

5.2.1 Politieke partijen

5.2.1.1 *Vivant*

Vivant werd opgericht in 1997 door de Belgische ondernemer Duchâtelet als een politieke partij om een antwoord te bieden voor het probleem van de globalisering en de overgang van een industriële samenleving naar een dienstenmaatschappij. Vivant verdedigt een vrijemarkteconomie met individuele vrijheid en een sterke sociale zekerheid (Vivant, 2017). De partij bepleitte een *tax shift* van belastingen op arbeid naar belastingen op consumptie en een basisinkomen voor iedere Belg.³⁶ Bij de verkiezingen in 2003 haalde de partij de kiesdrempel niet. De enige mogelijkheid om haar programmapunten alsnog te realiseren bleek het oprichten van een kartel. In 2004 stapte het kartel Vld-Vivant samen naar de Vlaamse en Europese verkiezingen. Dit kartel ging later op in de partij Open Vld. Nu draagt senator en parlementslid Lijnen bij Open Vld het basisinkomen in België uit (Lijnen, 2017).

Roland Duchâtelet ontwierp een eigen voorstel voor een basisinkomen. Hij maakt een onderscheid tussen het toegekende bedrag per leeftijdscategorie:

- 0 tot 18 jaar: 200 euro per maand
- 18 tot 25 jaar: 550 euro per maand

³⁶ Vivant staat dan ook logischerwijze *Voor Individuele Vrijheid en Arbeid in een Nieuwe Toekomst*.

- 26 tot 65 jaar: 750 euro per maand
- 65+: 1300 euro per maand

Volgens Duchâtelet zou een basisinkomen onder andere gefinancierd worden door het gedeeltelijk afschaffen van subsidies voor de cultuursector, zorgsector en het onderwijs; een *tax shift* van arbeid naar consumptie en financiële transacties en een besparing op overheidspersoneel (De Coninck, 2015; De Vos & Ghiotto, 2017). Een verhoging van de belasting op de toegevoegde waarde zou de vermindering van arbeidskosten tenietdoen, waardoor de prijzen ongeveer gelijk kunnen blijven. Daarnaast zijn alle inkomsten onder 1250 euro per maand belastingvrij en zal een vlaktaks van 50 procent toegepast worden op alle inkomsten hoger dan 1250 euro (Vanderborght, 2004b). De overheid komt tussen voor het uitkeren van supplementen voor gehandicapten, hogere pensioenen en dergelijke (De Coninck, 2015; De Vos & Ghiotto, 2017).

Vandaag is Vivant een vereniging die nog steeds pleit voor een volwaardig basisinkomen voor iedereen. Hoewel België een stevig sociaal vangnet opbouwde, krijgt niemand het recht op ondersteuning onvoorwaardelijk. Het basisinkomen is een sterk anti-armoede instrument (Vivant, 2017).

Mestrum (2014b) stelt dat de voorstellen van Vivant en Duchâtelet vragen oproepen betreffende de haalbaarheid en toereikbaarheid ervan, zoals: *"Is een fatsoenlijk leven écht mogelijk met zo'n 700 euro per maand?"*. Een basisinkomen doet bovendien ook het solidariteitsprincipe verdwijnen: *"Zij die werken kunnen hun inkomen verhogen en wie genoeg verdient kan een private verzekering nemen tegen ziekte, werkloosheid en ouderdom."* Mestrum (2014b) beschrijft dat vele voordelen van een basisinkomen verdwijnen wanneer de voorstellen concreet gemaakt worden. De vraag stelt zich of er bijvoorbeeld nog sprake is van reële keuzevrijheid om niet te werken, wanneer dat betekent dat men moet rondkomen met een inkomen onder de armoedegrens (Mestrum, 2014b).

5.2.1.2 Belgische Piratenpartij

De Piratenpartij ontstond in 2007 in Zweden als protest tegen het verbod op het illegaal downloaden van muziek en films. De partij draagt totale vrijheid uit met behulp van een links-liberaal programma en is tegen censuur en controle door de overheid, voor overheidstransparantie en meer burgerdemocratie. Wereldwijd werden er zo'n 40 Piratenpartijen opgericht. In België kwam de Piratenpartij op bij de Vlaamse en federale verkiezingen van 2014, maar haalde de kiesdrempel niet (Van Horenbeek, 2014).

Van Liefferinge (2015), lid van de Belgische Piratenpartij, geeft weer dat het basisinkomen een alternatief voor het systeem van welvaart boven welzijn vertegenwoordigt. De hedendaagse samenleving wordt gekenmerkt door een toenemend aantal depressies, burn-out en andere welvaartsziektes. Het vinden van een betaalde job zou daarom moeten losgekoppeld worden van het recht op een inkomen en een waardig leven. Van Liefferinge (2015) stelt dat een basisinkomen gefinancierd kan worden door de afslanking van de bureaucratie en een taks shift van lasten op arbeid naar belastingen op luxeconsumptie, milieuvervuiling, grondstoffengebruik, robotisering, kapitaal en financiële transacties. De Belgische Piratenpartij stelt een basisinkomen voor van 1500 euro per maand voor elke meerderjarige Belg en 200 euro per maand voor minderjarigen (De Vos & Ghiotto, 2017).

5.2.1.3 Ecolo

Dupriez, covoorzitter van de partij Ecolo, geeft aan dat een basisinkomen dient als een sokkel en onafhankelijk is van het statuut of andere inkomsten. Op die manier wordt de autonomie van burgers gegarandeerd. De partij stelt een basisinkomen van circa 600 euro voor. Dit basisinkomen zal ervoor zorgen dat andere uitkeringen verlaagd kunnen worden met dit bedrag, uitgezonderd van specifieke rechten toegekend aan invaliden en zieken (Buxant, 2016).

Defeyt (2016), voormalig partijvoorzitter van Ecolo, stelt dat een basisinkomen niet al te hoog mag zijn en letterlijk een basis moet vormen. Defeyt (2016) is van mening dat modern burgerschap een geheel van verscheiden activiteiten vereist, inclusief deelname aan betaalde arbeid. De algemene toelage van een volwassene in het voorstel bedraagt 600 euro per maand en wordt verhoogd voor personen met een handicap. Uitkeringen worden verlaagd (niet afgeschaft), opdat niemand erop achteruit zal gaan. Het bedrag van 600 euro werd gekozen omdat het ongeveer gelijk is aan een integratie-uitkering voor een samenwonende. Dit basisinkomen kan bijgevolg tegemoetkomen aan de wens om sociale rechten te individualiseren. Een basisinkomen voor jongeren wordt vastgesteld op 300 euro per maand (Defeyt, 2016). Defeyt (2016) stelt bovendien dat het voor zich spreekt dat een dergelijk stelsel gepaard gaat met een fiscale hervorming die meer gericht is op belastingen op vermogen.

5.2.1.4 Groen

De partij Groen wil dan weer een basispensioen invoeren dat ervoor zorgt dat elke oudere een normale levensstandaard heeft en niemand in armoede hoeft te leven. De ondergrens van het pensioen wordt gelijkgesteld met de armoedegrens en het bedrag wordt aangevuld op basis van het aantal gewerkte jaren en het verdiende loon. Groen stelt dat het basispensioen alle onrechtvaardige verschillen wegveegt en flexibelere, atypische loopbanen niet langer worden afgestraft. Het basispensioen wordt verworven op basis van burgerschap, je moet een aantal jaren in België hebben verbleven vooraleer je er recht op hebt. Naast betaald werk worden via deze weg ook andere activiteiten, zoals zorg gewaardeerd.

De meerkost van het basispensioen zou kunnen worden opgevangen door gezins- en echtscheidingspensioenen uit te doven en het maximumpensioen te beperken tot vier keer de armoedegrens. De lasten op arbeid kunnen bovendien worden verschoven naar de grootste vermogens en vervuiling. Daarnaast betekent het basispensioen ook een administratieve vereenvoudiging, waardoor eveneens kosten kunnen worden bespaard. Tot slot kan ook langer werken de meerkost gedeeltelijk dekken, op voorwaarde dat de loopbanen beter werkbaar worden (Groen, 2017).

5.2.2 Academics

5.2.2.1 Philippe Van Parijs

Van Parijs is hoogleraar sociale wetenschappen en filosofie aan de *Université Catholique de Louvain* en stichter van het *Basic Income European Network* in 1986. Men noemt hem een wereldautoriteit met betrekking tot het basisinkomen dankzij zijn bekende en veelgeciteerde werken, bijvoorbeeld *Arguing for Basic Income* (London, 1992) of *Real Freedom for All* (Oxford, 1995) (UCL, 2018a). Van Parijs (2013b) stelt een basisinkomen voor in een Europees kader. Een onvoorwaardelijk Euro-

Dividend is volgens hem dan ook de beste uniforme beleidskeuze voor Europa. Het is namelijk noodzakelijk dat dergelijk beleid niet enkel op de armen in de samenleving gericht is, dan zouden lidstaten met een meer ongelijke inkomensverdeling meer voordeel toegekend krijgen. Het Euro-Dividend zou kunnen worden gefinancierd door een belasting op consumptie, de belasting op toegevoegde waarde, waarvan nu reeds 0,5 procent meetelt in de Europese begroting. Een belasting op consumptie van 20 procent zou volgens Van Parijs (2013b) voldoende zijn om een maandelijks basisinkomen van 200 euro te kunnen uitkeren aan elke Europeaan. Een verdubbeling van de belasting op toegevoegde waarde in België is hiervoor niet noodzakelijk, gezien een Euro-Dividend tot besparingen op verschillende huidige overheidsuitgaven leidt. Van Parijs (2013b) geeft aan dat alle sociale uitkeringen zullen blijven bestaan, maar verlaagd worden met het uitgekeerde bedrag. Een Europese onvoorwaardelijke sokkel zou impliciet ook voor een herverdeling tussen rijkere en armere lidstaten zorgen. Van Parijs (2013b) merkt wel op dat nog nagedacht moet worden over het afhankelijk maken van het uitgekeerde bedrag aan de levensduurte in de verschillende landen van de Europese Unie. Een Euro Dividend kan het voortbestaan van de euro verzekeren en zorgt daarnaast voor minder sociale en fiscale concurrentie tussen de verschillende lidstaten (Van Parijs, 2013b).

Mestrum (2014b) spreekt deze visie tegen en stelt dat een Europees universeel basisinkomen geen geschikte methode is om de Europese Unie rechtvaardiger te maken. Europese burgers hebben namelijk ook economische en sociale rechten die niet kunnen worden versterkt met behulp van het Euro-dividend maar wel aan de hand van een beleid dat deze rechten bevordert en beschermt.

5.2.2.2 Yannick Vanderborght

Vanderborght is professor politieke wetenschappen aan de *Université Saint-Louis* in Brussel en gastdocent aan *Université Catholique de Louvain*. Hij publiceerde samen met Philippe Van Parijs werken als *L'allocation universelle* (2005) en maakt deel uit van de redacteurs van *Basic Income Studies*, een publicatie van De Gruyter (UCL, 2018b). Vanderborght (2015) geeft weer dat een basisinkomen de toetreding tot de arbeidsmarkt kan aanmoedigen, ook wanneer het gaat om slecht betaalde, of weinig productieve jobs. Zo verbetert een basisinkomen het netto-inkomen duurzaam ten opzichte van de inactiviteitssituatie. Een stelsel met een basisinkomen kan dus deel uitmaken van een actieve inclusiestrategie, waarbij wordt verhinderd dat *bad jobs* gesubsidieerd worden. Het onvoorwaardelijke karakter van het basisinkomen maakt namelijk dat de onderhandelingspositie van de zwakkeren duurzaam versterkt wordt. Verder is het basisinkomen een belangrijk instrument in de strijd tegen sociale uitsluiting omwille van de effecten op tewerkstelling. Naast het terugdringen van armoede en werkloosheid, kan een basisinkomen ook de ongelijkheid terugdringen door het te koppelen aan een financiering via progressieve heffingen (Vanderborght, 2015).

5.2.2.3 Ingrid Robeyns

Robeyns is filosofe, ethica, econome en docente aan het Ethiek Instituut van de Universiteit Utrecht. Ze werd in Vlaanderen geboren en voerde onderzoek naar de relatie tussen het basisinkomen en vrouwenemancipatie voor de universiteit van Cambridge in samenwerking met de Indiase econoom en filosoof Amartya Sen. Robeyns geeft aan dat experimenten met betrekking tot de effecten van een basisinkomen moeilijk te extrapoleren zijn naar de totale bevolking. De invloed

van zelfs een klein basisinkomen kan al erg positief zijn voor wie weinig kansen op de arbeidsmarkt heeft. Een basisinkomen kan ook vrouwen meer ademruimte bieden, met het mogelijke gevolg dat zij hun loopbaan opzeggen om voor de kinderen te zorgen. Robeyns stelt in vraag of dit wel wenselijk is en bepleit daarom het basisinkomen als deel van een groter geheel, waarbij ook aandacht wordt geschonken aan het beïnvloeden van bepaalde culturele elementen. Een onvoorwaardelijk basisinkomen kan komaf maken met het teveel aan controles en de enorme bureaucratie. Het blijft natuurlijk mogelijk dat bepaalde personen, *freeriders* genoemd, met hun basisinkomen niet fundamenteel bijdragen tot de samenleving; niet via een job of opleiding, noch door het verrichten van vrijwilligerswerk of zorg. Als het aandeel van deze vrijbuiters niet groot is, kan dat wel een redelijke prijs zijn die we betalen om de bureaucratie achter ons te laten. Een basisinkomen laat mensen toe zich meer op te stellen als betrokken burgers en minder als consumenten die enkel belang hechten aan hun eigen leven (ETION, 2017).

5.2.2.4 Ive Marx

Marx, hoogleraar Sociaal-Economische Wetenschappen aan de Universiteit Antwerpen, spreekt over het basisinkomen als een ethisch sterke case, die ooit realiteit zal worden. Het is een niet meer dan logische stap in de emancipatie van de mens. Marx stelt dat we politiek en juridisch ondertussen individuele vrijheid hebben verworven dankzij algemeen stemrecht en een gelijke behandeling van individuen. Economische individuele vrijheid kan tot stand komen door middel van de invoering van een basisinkomen. Rijkdom en vermogen zijn namelijk ongelijk verdeeld en de armoede in België en Europa blijft reeds decennialang stabiel, hoewel meer geld stroomt naar de bestrijding ervan. Marx geeft wel aan dat het moeilijk in te schatten is wat het effect van een basisinkomen op de loonmassa zal zijn. De kosten van dergelijk stelsel mogen niet afgewenteld worden op arbeid, door die zwaarder te belasten, maar op de grote vermogens, die dan weer moeilijk aanspreekbaar blijven (Abbeloos & Delbeke, 2017).

5.2.2.5 Walter Van Trier

Van Trier (2017), Professor Sociale Economie aan de Universiteit Gent, vraagt zich af of de huidige vormen van sociale bescherming en arbeidsmarktregulering in de toekomst zullen blijven voldoen. Er wordt namelijk nog steeds in grote mate uitgegaan van het vroegere dominante job format in de industrie, waarbij een werknemer over één vast contract beschikt bij dezelfde werkgever voor een langere periode. In de toekomst zullen meer jobs in de zorgsector nodig zijn, waar werknemers omwille van de emotionele belastingen nood hebben aan een systeem dat hen de mogelijkheid biedt rustigere periodes te ervaren. Daarnaast vergen jobs in sectoren die onderhevig zijn aan piekmomenten en seizoenschommelingen meer flexibele systemen. In sectoren gekenmerkt door een snelle kennisontwikkeling is het noodzakelijk dat periodes die herbronning en bijscholing toelaten, kunnen ingebouwd worden. Van Trier (2017) stelt dat dit soort ontwikkelingen geïntegreerd kunnen worden in het bestaande stelsel zonder productieve en maatschappelijk zinvolle ontwikkelingen af te remmen en zonder het huidige niveau van bescherming tegen risico's terug te dringen met behulp van een basisinkomen. Een basisinkomen houdt rekening met het bredere kader en is een samenhangende, globale hervormingsstrategie die de uitdagingen kan integreren in de regelgeving (Van Trier, 2017).

5.3 Tegenstanders

5.3.1 Politieke partijen

5.3.1.1 N-VA

De Nieuw-Vlaamse Alliantie schreef in een manifest aan het begin van de 21ste eeuw neer dat de partij een onvoorwaardelijk basisinkomen voor iedereen resoluut afwijst. In een inclusief Vlaanderen mag van iedereen die kan werken verwacht worden dat hij door arbeid in zijn eigen levensonderhoud kan voorzien of ten minste een bijdrage levert tot het algemeen welzijn. Dat kan gaan om de zorg voor een familielid, kleine kinderen of enig ander sociaal werk (N-VA, 2001). Spooren (2017), N-VA-kamerlid, schreef bovendien dat het basispensioen, voorgesteld door Groen, de toekomst van de sociale zekerheid bedreigt en onrealistisch is. Spooren (2017) stelt dat het gevaarlijk kan zijn een pensioen zonder voorwaarden of controle uit te keren. Bovendien zou een basispensioen pensioensparen kunnen ontmoedigen en mensen afhankelijker maken van de overheid. Er bestaat al een vorm van basispensioen voor alle 65-plussers, namelijk de inkomensgarantie voor ouderen (IGO). Wie een loopbaan van minstens dertig jaar doorliep, heeft recht op een minimumpensioen. Spooren (2017) geeft aan dat zijn partij voor een versterking van beide uitkeringen wil ijveren, maar dan wel gekoppeld aan bepaalde voorwaarden. Zo moet de verblijfsvoorwaarde (minstens 10 jaar waarvan 5 jaar ononderbroken) die het recht op een IGO bepaalt, behouden blijven om uitkeringstoerisme tegen te gaan.

5.3.1.2 SP.A

De Vlaamse socialistische partij is niet helemaal overtuigd wat de invoering van een basisinkomen betreft. Er is namelijk één onoverkomelijk principiële probleem: niet werken en toch verdienen. Met een basisinkomen kan wie zich niet inzet voor de samenleving toch genieten van de gulle giften, wat volgens de partij niet te rijmen valt met de idee van solidariteit. De partij vreest dat een systeem van inkomen zonder werken op lange duur zal vreten aan de bereidheid van mensen om bij te dragen aan dat systeem. Het principe van een 'loon naar werken' is te fundamenteel om overboord te gooien, want het vormt de basis van een eerlijke economie en een eerlijke sociale welvaartstaat. De sp.a wil daarom geen basisinkomen voor iedereen, maar wel een basisloon. Het basisloon respecteert volgens de partij bepaalde principes van het universeel basisinkomen, maar dan zonder te raken aan een eerlijke solidariteit. In het voorstel van de sp.a hebben alle burgers vanaf hun 18de levensjaar recht op een gegarandeerd loon boven de armoedegrens. De enige voorwaarde die hieraan wordt gekoppeld is die van werkbereidheid. Wie niet bereid is zich in te spannen voor de samenleving, heeft geen recht op het basisloon. Werk wordt hierbij ruim gedefinieerd als alle activiteiten die nuttig en zinvol zijn voor de welvaart en het welzijn van de samenleving (Soens, 2016).

5.3.1.3 PS

De Franstalige socialistische partij ziet het basisinkomen als een paard van Troje om de sociale zekerheid te ontmantelen. Hoewel Paul Magnette aangaf dat het in de lijn van de geschiedenis ligt om als socialisten voor een basisinkomen te pleiten, maakte PS-voorzitter Di Rupo duidelijk dat een basisinkomen geen goed idee is. Dergelijk stelsel kan alleen maar gefinancierd worden indien de

bestaande sociale zekerheid wordt afgeslankt (Van De Velden, 2016). De PS stelt een veralgemeende sociale bonus voor, die maakt dat iedereen recht heeft op een minimuminkomen gelijk aan de armoededrempel of 1100 euro per maand. De bonus moet ook gelden voor steuntrekkers ouder dan 18 die nu de armoededrempel niet halen. Een veralgemeende sociale bonus zou enkel gelden voor wie er echt nood aan heeft (Belga, 2017c).

5.3.1.4 CD&V

De Christendemocraten stellen dat deelnemen aan het arbeidsproces gelijk is aan deelnemen aan het maatschappelijk leven. Volgens de partij moet worden ingezet op volledige tewerkstelling, waarbij iedereen een gelijke kans heeft op werk, ook laag- en middengediplomeerden. Een basisinkomen is niet verdedigbaar aangezien het onvoldoende rekening houdt met de specifieke en sterk verschillende noden van burgers. Een groot deel van de overheidsfinanciën wordt opgeofferd voor slechts een bescheiden bedrag aan basisinkomen, waardoor het onvoldoende herverdelend zal werken (CD&V, 2017).

5.3.1.5 CDH

Antoine Borman, directeur van het studiecentrum van Centre Démocrate Humaniste, geeft aan dat een basisinkomen indruist tegen de waarden van de partij. Het is namelijk onwaarschijnlijk dat een universele uitkering alle problemen zou oplossen. De partij geeft daarom de voorkeur aan het realiseren van universeel werk of werk voor iedereen, waarbij aandacht moet besteed worden aan de manier waarop werk en het gezinsleven het best kunnen worden gecombineerd (De Marneffe, 2017).

5.3.2 Academics

5.3.2.1 Francine Mestrum

Mestrum (2014a), doctor in de Sociale Wetenschappen aan de Vrije Universiteit van Brussel, stelt dat een basisinkomen niet de beste manier is om armoede te bestrijden. Het gaat om een som geld die zowel aan rijken als armen wordt uitgekeerd, zonder voorwaarden. Mestrum (2014a) geeft aan dat voor armoedebestrijding betere oplossingen bestaan, zoals het uitkeren van een minimuminkomen. Bovendien kan niet verlangd worden dat wie de welvaart in onze samenleving bevordert door het verrichten van arbeid, ook moet bijdragen voor mensen die geen steun nodig hebben. Mestrum (2014a) stelt daarnaast dat een basisinkomen onmogelijk en onwenselijk is, omdat burgerschap een politiek concept is dat een wederkerige relatie tussen staat en burgers vraagt, gebaseerd op rechten en plichten. Burgers erkennen de macht van de staat en omgekeerd is de staat verantwoordelijk voor de welvaart van haar burgers. Het kan niet toegestaan worden dat de staat haar burgers enkel en alleen "aalmoezen" geeft en hen vervolgens aan hun lot overlaat. Omgekeerd kunnen burgers geen overheidsmiddelen in ontvangst nemen en daarna de overheid negeren. Dit principe verklaart de nood aan voorwaardelijke uitkeringen. De huidige voorwaardelijkheid van de systemen kan worden verbeterd en menselijker worden gemaakt, maar een basisinkomen is daartoe niet de beste keuze (Mestrum, 2014a).

Een basisinkomen schenkt iedereen het recht om niet te werken of vertegenwoordigt een recht op luiheid. Hoewel kan verondersteld worden dat de meeste mensen hun leven betekenis willen geven

en de tijd nuttig willen spenderen, kunnen er toch mensen zijn die enige zinvolle activiteit voor de samenleving zullen vermijden. Sommige jobs zijn nodig en moeten gedaan worden, Mestrum (2014b) vraagt zich af of het eerlijk is dat sommige burgers zich volledig zullen terugtrekken van die verantwoordelijkheid. Een basisinkomen heeft tot gevolg dat sociale vooruitgang door hogere inkomens niet langer de zorg is van regeringen. Op die manier kan de inkomensongelijkheid opnieuw toenemen (Mestrum, 2014b).

5.3.2.2 *Bea Cantillon*

Cantillon (2017), hoogleraar sociale wetenschappen aan de Universiteit Antwerpen, geeft aan dat de sociale zekerheid onder druk staat en niet langer voldoende kan voorzien in de bescherming van werklozen voor armoede en in de betaalbaarheid van de pensioenen. Voornamelijk voor langdurig werklozen is de sociale zekerheid ernstig verzwakt. Uit de problematiek van de stijgende armoede bij werklozen volgt ook dat de kinderarmoede sterk toeneemt in ons land. Toch zal het basisinkomen geen oplossing kunnen bieden voor de armoedeproblematiek. Met de middelen die nu ter beschikking staan van de sociale zekerheid, kan hoogstens een basisinkomen van 600 euro uitgekeerd worden. Dat is niet hoog genoeg om van te leven en het zou zonde zijn om de sociale zekerheid die werd opgebouwd daarvoor af te breken. De sociale zekerheid heeft eerder nood aan een versterking dan een afslanking (B. Cantillon, 2017). Daarnaast geeft Cantillon aan ook principieel tegen het basisinkomen te zijn. Het vertegenwoordigt namelijk een groot risico dat de overheid zich gedeeltelijk zal terugtrekken uit het sociaal beleid (Donckier, 2017).

5.3.2.3 *Paul De Grauwe*

De Grauwe (2014), professor aan de London School of Economics, stelt dat de betaalbaarheid van een systeem met een basisinkomen in het gedrang komt doordat de overheid een massale geldstroom moet organiseren die iedereen, rijk en arm, een basisinkomen kan gunnen. Hoewel een basisinkomen ervoor kan zorgen dat bespaard kan worden op bepaalde delen van de sociale zekerheid, zullen voor andere gedeeltes toch nog extra middelen moeten voorzien worden. Dat betekent dat de invoering van een basisinkomen onvermijdelijk gepaard gaat met een stijging van de belastingen en de globale belastingdruk. Een basisinkomen is een immens duur middel om de armoede te bestrijden. Bovendien kan het tot een verzwakking van de arbeidsmotivatie leiden: de werkende meerderheid krijgt een basisinkomen dat losstaat van arbeidsinspanning, maar zal wel extra belastingen moeten betalen op de arbeidsinkomsten. Het enige realistische systeem is er een waar het basisinkomen beperkt wordt tot diegenen die het nodig hebben (De Grauwe, 2014).

5.3.3 *Denktank Liberales*

Tirez (2014b), econoom en kernlid van denktank Liberales, beschrijft vier bezwaren tegen het basisinkomen. Allereerst kan de betaalbaarheid van een basisinkomen niet correct worden bepaald indien geen rekening wordt gehouden met bepaalde gedragseffecten. Voorbeelden van gedragseffecten zijn: de mogelijke aantrekkingskracht die België zal uitoefenen op inwoners van andere landen, de reactie op belastingverhogingen gepaard gaande met de grote financieringsbehoefte van een basisinkomen en een vermindering van het verrichten van belastbaar werk. Ten tweede stemt een basisinkomen overeen met een radicale verandering die ontkent wat de maatschappij op dit ogenblik wel bereikt heeft. Belgische burgers kunnen namelijk rekenen op een uitgebouwde sociale

zekerheid, een competitieve economie en de hieruit voortvloeiende welvaart. Bovendien hebben voorstanders van radicale veranderingen geen oog voor de complexiteit van de maatschappij. Die complexiteit maakt het onmogelijk exact te voorspellen hoe de hoogte van de welvaart evolueert en kan door geen enkel economisch model volledig in kaart gebracht worden. Een derde nadeel houdt in dat het basisinkomen ongelijke gevallen toch gelijk behandelt. Tirez (2014b) stelt dan ook dat het onrechtvaardig is individuen hetzelfde te geven, terwijl zij een grotere behoefte kennen en meer hulp nodig hebben dan anderen om dezelfde levensstandaard te bereiken. Ten slotte zal een basisinkomen niets veranderen aan de vrijheid die individuen al dan niet ervaren. Het is namelijk het volgen van de sociale norm die bepaalt wat goed of slecht is en op die manier de samenleving onvrij maakt (Tirez, 2014b).

5.3.4 Denktank Itinera

Een moderne welvaartsstaat vergt versterking richting emancipatie, inclusie en verantwoordelijkheid. Een basisinkomen zal precies de omgekeerde weg afleggen. De Vos en Ghiotto (2017), directeur en onderzoeker bij denktank Itinera, geven weer dat de aantrekkelijkheid van het basisinkomen snel verdwijnt wanneer de literatuur plaatsmaakt voor de realiteit van de complexe hedendaagse samenleving. Het basisinkomen breekt met het sociaal contract waarop de bestaande welvaartsstaat en sociaal gecorrigeerde markteconomie zijn gebaseerd. De financiering van de huidige sociale zekerheid is vandaag op arbeid gebaseerd. De sociale zekerheid ondersteunt burgers in hun economische ontplooiing die de basis vormt voor onze economische welvaart. Het basisinkomen knipt de band tussen bescherming en activiteit volledig door, waardoor de impact op de economische ontwikkeling moeilijk in te schatten valt.

Het basisinkomen breekt dus met de fundamentele kenmerken van de welvaartsstaat. Allereerst doorbreekt het basisinkomen de progressieve selectiviteit. Iedereen heeft namelijk recht op dezelfde uitkering, ongeacht de noden en behoeften. Ten tweede staat een basisinkomen voor uitkering ongeacht gedrag of inspanning en niet voor actieve verantwoordelijkheid. Er zullen vanuit de overheid dan ook geen inspanningen meer worden geleverd om de uitkering ervan te vermijden zodat de totale financieringsbehoefte kan worden gehandhaafd. Ten derde kan een basisinkomen investeringen in diensten, begeleiding en ondersteuning terugdringen zodat kansarmoede en problemen door sociologische en etnische diversiteit in stand worden gehouden. Vergeleken met de huidige staat van de samenleving en het huidig sociaal beleid is een basisinkomen bijgevolg zowel onwenselijk als onhaalbaar. Het universele principe maakt dat een basisinkomen ofwel niet efficiënt, ofwel contraproductief zal zijn (De Vos & Ghiotto, 2017).

Een basisinkomen dat in de plaats komt van de bestaande sociale bescherming is geen sociale vooruitgang, maar eerder een asociale wijze om het sociaal beleid te hervormen. Geen enkel concreet voorstel betreffende een basisinkomen is in staat het sociaal beleid van de moderne welvaartsstaat te vervangen zonder regressieve en verarmende effecten. Er is meer nood aan een proactief en gepersonaliseerd investeringsbeleid voor kansenontwikkeling, gezondheid, competenties en economische participatie. Het basisinkomen daarentegen staat voor een passief en gestandaardiseerd uitkeringsbeleid, dat niet zal voldoen aan de behoeften (De Vos & Ghiotto, 2017).

Niemand kan de diepe maatschappelijke en burgerschapsconsequenties van een basisinkomen inschatten. De empirische onderbouwing van het basisinkomen is nog niet degelijk genoeg onderzocht. De Vos en Ghiotto (2017) halen aan dat geen enkel van de aangevoerde experimenten voldoende bewijs levert om de deugdelijkheid van een basisinkomen aan te tonen. Bovendien kan ook de betaalbaarheid sterk in vraag worden gesteld. Er ontbreekt een betrouwbare analyse van de opbrengst en impact van bepaalde belastingverhogingen.

5.3.5 Vakbonden

In België is de sociale zekerheid gebaseerd op sociale bijdragen. Via bijdragen van werknemers zijn vakbonden dan ook betrokken bij de financiering en het beheer van de sociale zekerheid. België heeft een zogenoemd gedeeltelijk Gent-systeem: terwijl een werkloosheidsverzekering verplicht is, behouden vakbonden toch een belangrijke rol bij het verstrekken van de uitkeringen (Van Rie, Marx, & Horemans, 2011). Een automatisch betalingssysteem zoals het basisinkomen, maakt dergelijke rol overbodig. Bovendien zou het dan moeilijker kunnen worden om te onderhandelen over loonsverhogingen. De kans bestaat namelijk dat werkgevers vakbondsafgevaardigden zullen doorverwijzen naar de staat om druk uit te oefenen op politici om het basisinkomen te verhogen. Daardoor neemt de relatieve macht van werknemers af (Vanderborght, 2004a).

5.3.5.1 ABVV

Het ABVV, Algemeen Belgisch vakverbond, verklaart tegen een basisinkomen te zijn. Ulens, federaal secretaris, en De Baene, hoofd van de studiediensten, (2015) stellen ten eerste dat een basisinkomen ter vervanging van de sociale zekerheid en een reeks overheidsuitgaven het gevaar inhoudt dat de middelen voor sociale bescherming slecht zullen worden herverdeeld. Een basisinkomen geeft namelijk aan wie al heeft en vermogend is en neemt van diegenen die het meest behoeftig zijn. Ulens en De Baene (2015) spreken van een *Mattheüseffect in het kwadraat*. De huidige sociale zekerheidsuitkeringen voorzien niet enkel in een basisuitkering, maar houden tegelijkertijd ook de verworven levensstandaard tot zekere hoogte op peil. Zo wordt voor de berekening van een werkloosheidsuitkering rekening gehouden met de gezinstoestand, het laatstverdiende loon en het beroepsverleden (RVA, 2017b). Een basisinkomen garandeert dat niet en indien het gepaard gaat met een besparing op de openbare diensten zouden lage inkomensgroepen dubbel verliezen. Bovendien omvat het basisinkomen enkel de financiering van de inkomens en moeten nog extra middelen voorzien worden voor de financiering van de gezondheidszorg (Ulens & De Baene, 2015).

Ulens en De Baene (2015) geven weer dat ook het effect van een basisinkomen op het arbeidsrecht en het loonoverleg of de minimumlonen moeilijk in te schatten is. Een derde knelpunt houdt de politieke kwetsbaarheid in van elke vorm van overheidstegemoetkoming, gebaseerd op rechten zonder voorwaarden. Opvallend is dat in de huidige politieke context de focus eerder ligt op plichten in plaats van rechten, bijvoorbeeld het beperken van werkloosheidsuitkeringen voor wie langdurig werkloos blijft of nog niet heeft gewerkt. Een basisinkomen dat een burgerinkomen vertegenwoordigt kan snel het voorwerp worden van een discussie omtrent het begrip burgerschap en wie wel of niet tot burgers mogen gerekend worden. Verder zal de invloed van sociale partners in het beheer van een stelsel met een basisinkomen worden teruggedrongen. Ulens en De Baene

(2015) halen aan dat het basisinkomen daardoor veel kwetsbaarder is in vergelijking met de huidige sociale zekerheid.

5.3.5.2 ACLVB

Het ACLVB, Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België, ziet de realisatie van een basisinkomen als het verdwijnen van de fundamenteën van de sociale zekerheid, wat op zijn beurt een onevenwichtige samenleving zal creëren. Bovendien is het noodzakelijk objectief in kaart te brengen welke implicaties een basisinkomen met zich meebrengt voor de openbare financiën en het niveau van sociale bescherming. Het grootste bezwaar tegen dergelijk stelsel is dat niet enkel diegenen met een reële behoefte, maar ook zij die het niet nodig hebben er recht op hebben. De rechtvaardigheid van het basisinkomen is dus slechts schijn, want het stelsel zal eerder financiële ongelijkheid creëren. Een basisinkomen ondermijnt dan ook de horizontale solidariteit die vandaag bestaat tussen gezonde en zieke mensen, tussen werkenden en werklozen, maar ook de verticale solidariteit tussen rijken en armen. De sociale zekerheid zal dan niet langer een herverdelend effect kennen. De vakbond vreest voor een 'ieder-voor-zich-cultuur', waarvan de zwakkeren het grootste slachtoffer worden (ACLVB, 2017).

5.3.5.3 ACV

Het ACV, Algemeen Christelijk Vakverbond, organiseerde in 2017 een debat met betrekking tot het basisinkomen. Er werd onder meer gesproken over wat een basisinkomen precies inhoudt, of het een haalbaar idee is en hoe een vakbond erop kan reageren. Het ACV maakt geen uitgesproken mening publiek. Er kan bijgevolg gesteld worden dat de christelijke vakbond openstaat voor discussie (ACV, 2017).

5.4 Politieke haalbaarheid

De Wispelaere en Noguera (2012) beschrijven de politieke haalbaarheid van een basisinkomen met behulp van een theoretisch kader waarin vier dimensies werden opgenomen. De eerste dimensie betreft de strategische haalbaarheidsuitdagingen. Deze dwingen voorstanders van het basisinkomen ertoe zorgvuldig de strategieën te bepalen om stabiele politieke coalities te creëren. De moderne politiek wordt namelijk gekenmerkt door politieke ondernemers die allerhande strategieën inzetten om een politieke coalitie samen te stellen die de wetgeving en de daaropvolgende uitvoering van het beleidsvoorstel mogelijk maakt. Hierbij wordt benadrukt dat niet iedereen die uitgesproken steun voor een beleid uit zichzelf ook voortdurend inzet om dit beleid te promoten. Het uitbrengen van vocale steun staat namelijk tegenover het actief steun verwerven van kiezers, partijleden of gelijkgestemde verenigingen en groepen en samen met deze een platform te vormen door gebruik te maken van schaarse middelen, zijnde geld en tijd. De Vos en Ghiotto (2017) en Fitzpatrick (1999) stellen dat het erg moeilijk is een politieke consensus betreffende het basisinkomen te bereiken, wegens de sterk uiteenlopende voorstellen die de ideologieën van de partijen benadrukken. Bovendien blijkt uit bovenstaand overzicht van voor- en tegenstanders dat vijf belangrijke Belgische politieke partijen het basisinkomen afwijzen.

De institutionele haalbaarheid ten tweede richt zich tot de noodzakelijke achtergrondomstandigheden nodig om het basisinkomen de gewenste resultaten te laten opleveren, overeenkomstig met de

redenen waarom politieke actors het voorstel ondersteunen. De nadruk ligt hier op het feit dat de implementatie heel wat uitdagingen met zich meebrengt. Allereerst is er namelijk een kadasterlijst nodig van elke burger die recht heeft op het basisinkomen. Een land heeft dus behoefte aan een institutionele capaciteit om dergelijke lijst te onderhouden. Ten tweede moet er een effectief betalingsmechanisme uitgewerkt worden. Ook burgers zonder toegang tot een bankrekening moeten verzekerd worden de uitkering te kunnen ontvangen. Tot slot zal er nog steeds behoefte aan monitoring zijn, om op te volgen of alle rechthebbenden het basisinkomen effectief ontvangen (De Wispelaere & Noguera, 2012).

De derde dimensie, psychologische haalbaarheid, heeft betrekking op de legitimiteit die de idee van een basisinkomen kent bij het grote publiek. Het is belangrijk dat dit geaccepteerd wordt en over voldoende draagvlak beschikt. In het menselijke brein zit een diepgewortelde focus op wederkerigheid en verdienstelijkheid, waardes die in conflict treden met een onvoorwaardelijk basisinkomen. Zo is België een welvaartstaat met een groot draagvlak voor herverdeling, maar niet naar eender wie (Van Lancker, 2017). Sociale uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorgen genieten een grote legitimiteit, in tegenstelling tot uitgaven voor bijvoorbeeld werkloosheidsuitkeringen en leeflonen. Aan deze uitkeringen wordt daarom meestal een inspanning gekoppeld, bijvoorbeeld in de vorm van het mogelijk verliezen van een uitkering of het krijgen van een boetes indien niet aan bepaalde voorschriften wordt voldaan. Responsabilisering is eveneens te herkennen in het opleggen van strengere voorwaarden, onder meer deze die gelden bij het opbouwen van pensioenrechten. Een basisinkomen werkt responsabilisering niet in de hand, maar zet in plaats daarvan in op vrijheid. De realisering van dit onvoorwaardelijke inkomen zal aldus een radicale verandering teweeg brengen (Steel, 2017). Bijgevolg is er nood aan een zorgvuldige kadering van het voorstel die negatieve percepties helpt te voorkomen. Vanderborght (2004b) stelt daarom een sequentiële implementatie voor, waarbij wordt verondersteld dat een onvoorwaardelijke kinderbijslag, een onvoorwaardelijk basispensioen, een gegarandeerd minimuminkomen voor zij onder de armoedegrens leven en een belastingkrediet voor lage inkomens eerder worden geaccepteerd dan een plotse invoering van een volledig basisinkomen (De Wispelaere & Noguera, 2012). Zoals hierboven vermeld werd, maakt ook een partieel basisinkomen de overgang naar een volledig basisinkomen mogelijk door het geleidelijk aan te verhogen tot het niveau van een volwaardig basisinkomen (Groot, 1997).

De vierde en laatste dimensie betreft de gedragsmatige haalbaarheid die bepaald wordt door het arbeidsmarktgedrag van personen eens het basisinkomen geïmplementeerd werd. Kleine veranderingen in het gedrag kunnen namelijk snel de sociale en politieke steun tenietdoen. De Wispelaere en Noguera (2012) stellen zich dan ook de vraag wat er zou gebeuren in het onwenselijke geval dat iedereen beslist om te leven van zijn basisinkomen zonder bij te dragen aan de samenleving³⁷. Of deze stelling waarschijnlijk is, vereist empirisch onderzoek naar de mogelijke gedragsveranderingen ten gevolge van een basisinkomen (De Wispelaere & Noguera, 2012).

³⁷ Van Parijs (1995) beschrijft deze stelling als het “surfereffect”.

6 Experimenten

6.1 *Mincome* experiment

In 1974 startte een negatieve-inkomensbelastingexperiment in de provincie Manitoba in Canada, bekend onder de naam *Mincome*. Het project onderscheidde zich van vier andere veldexperimenten in Noord-Amerika betreffende het *Guaranteed Annual Income (GAI)* omdat het een *saturation site* voorzag. Alle burgers van het stadje Dauphin hadden namelijk het recht om deel te nemen aan het onderzoek, maar enkel huishoudens met een voldoende laag inkomen verkregen steun (Marinescu, 2017). Inwoners van Dauphin zonder enig inkomen, ontvingen een jaarlijks bedrag gelijk aan 60 procent van de armoedegrens die varieerde naargelang de gezinsgrootte. Wanneer een familie wel op een andere inkomensbron beroep kon doen, bijvoorbeeld een inkomen uit arbeid, werd het overgemaakte bedrag verminderd met één dollar per twee dollar verworven uit de andere bron. Op die manier verwierven 1/3de van de gezinnen, in totaal 1000 gezinnen steun (Forget, 2011).

Gezinnen zonder inkomen die voor het experiment startte reeds bijstand ontvingen, zouden geen al te grote verschillen ervaren in de toegekende steun. Voor gezinnen die geen aanspraak konden maken op extra steun betekende *Mincome* een significante stijging van het inkomen. Het experiment kreeg al snel te kampen met financiële problemen, omdat het initiële budget ontoereikend bleek te zijn. De prijsstijgingen door inflatie in de jaren '70, gepaard gaande met een veel grotere werkloosheidsgraad zorgde voor een grotere behoefte aan uitkeringen. De financiële uitdagingen deden zich gelijk voor met de economische uitdagingen van dat decennium. Aanhoudende werkloosheid en inflatie die leken te weerstaan aan de traditionele remedies trokken meer aandacht van de federale overheid dan het probleem van armoede dat gedurende langere tijd bestond. Uiteindelijk liep het project tot 1979, maar de gegevensverzameling duurde slechts twee jaar en projectmedewerkers hebben de verworven data nooit geanalyseerd (Forget, 2011).

Forget (2011) onderzocht de invloed van het *Guaranteed Annual Income (GAI)* in het stadje Dauphin. Het aantal ziekenhuisopnames in Dauphin daalde met 8,5 procent ten opzichte van de vergelijkingsgroep. Hoewel slechts 1/3de van de gezinnen een *Mincome* verkregen, is dit grote effect toe te schrijven aan sociale interactie. Omwille van de betrokkenheid van de hele gemeenschap bij het experiment, onder wie ook burens en vrienden, hebben veranderingen in sociale attitudes en gedragingen individueel gedrag beïnvloed, zelfs tussen gezinnen die geen extra middelen verkregen (Forget, 2011). De daling in ziekenhuisopnames werd het sterkst vertegenwoordigd door primaire diagnoses van ongevallen en verwondingen en van geestelijke gezondheidsklachten. Wanneer gezondheidstoestand omgekeerd evenredig in verband staat met het gebruik van gezondheidszorg, dan zal een GAI gezondheid positief beïnvloeden (Forget, 2013). Het *Mincome* experiment deed daarnaast ook huiselijk geweld en het aantal psychische problemen afnemen (Forget, 2011).

6.2 Amerikaanse negatieve-inkomensbelastingexperimenten

Amerika voerde vier negatieve-inkomensbelastingexperimenten, ook *Guaranteed Annual Income Experiments* genoemd, uit tussen 1968 en 1980 onder presidenten Johnson en Nixon. De eerste

van de experimenten werd uitgevoerd in New Jersey en Pennsylvania tussen 1968 en 1972, op een grotendeels stedelijke populatie van tweeoudergezinnen. Twee andere experimenten gingen kort daarna van start: één in Gary, Indiana om de effecten van de negatieve inkomstenstaks op alleenstaande ouders te onderzoeken en één in North Carolina en Iowa om de effecten ervan op de plattelandbevolking na te gaan. Zij liepen respectievelijk van 1970 tot 1972 en van 1971 tot 1974. Tot slot werd ook het *Seattle-Denver Income Maintenance experiment (SIME-DIME)* toegevoegd dat een veel grotere populatie kende en een tijdspanne van acht jaar bestreek, tussen 1970 en 1978. Deze experimenten waren één van de eerste grootschalige sociaalwetenschappelijke experimenten die ooit werden uitgevoerd en zijn sindsdien uitgegroeid tot het standaard model voor sociale experimenten. Proefpersonen werden willekeurig onderverdeeld in een controlegroep en een experimentele groep, waarbij de controlegroep de negatieve inkomensbelasting niet kreeg, de experimentele groep wel. Onderzoekers verzamelden informatie over inkomens en namen interviews bij beide groepen af om te bepalen hoe diegenen die de negatieve inkomensbelasting ontvingen verschilden van diegenen die er geen recht op verkregen (Widerquist et al., 2005).

Wat het arbeidsaanbod betreft, blijkt uit de resultaten dat het aantal arbeidsuren met dertien procent per gezin daalde. Dit effect werd voornamelijk veroorzaakt door getrouwde vrouwen die na afwezigheid, bijvoorbeeld door zwangerschap, minder snel terugkeerden naar de arbeidsmarkt. Het algemene resultaat in alle experimenten was dat secundaire verdieners in het gezin, meestal de vrouw, dankzij het verhoogde inkomen met de negatieve inkomensbelasting meer tijd aan het huishouden besteedden. Daarnaast nam ook het arbeidsaanbod van adolescente mannen af, omdat zij langer studeerden. Er deed zich dus zowel een economische kost in de vorm van een kleiner arbeidsaanbod voor, als een economisch voordeel in de vorm van een stijging van het humane kapitaal (Widerquist et al., 2005).

In North Carolina scoorden kinderen betere resultaten in het basisonderwijs. In New Jersey werd een positief effect gevonden op het voortzetten van de schoolcarrière, de uitvalpercentages waren er lager dan voordien. In Seattle en Denver was sprake van een positieve invloed op volwassenen in het voortgezet onderwijs. De negatieve inkomensbelasting beïnvloedt de scholingsgraad dus positief en blijkt een effectief middel te zijn om schooluitval te voorkomen (Widerquist et al., 2005).

6.3 India

In India leven met bestaande beleidsmaatregelen en na twee decennia van hoge economische groei nog steeds meer dan 350 miljoen mensen, zo'n 30 procent van de bevolking, in extreme armoede. In 2011 werden daarom twee pilootprojecten gelanceerd waarmee de invloed van een basisinkomen getest werd. Deze studie werd gesponsord door UNICEF en aan deelnemers werd gedurende één jaar een basisinkomen geschonken. Het geld werd initieel in cash uitgekeerd en na drie maanden overschreven op bankrekeningen. Dit leverde de autoriteiten extra informatie op over welke aanpak het best gebruikt kan worden in het uitgestrekte land indien zou worden beslist een systeem van rechtstreekse uitkeringen op te richten. De ontvangers van de uitkeringen kregen geen voorwaarden opgelegd (Standing, 2013).

De onvoorwaardelijke uitkering bracht enkele significante effecten tot stand. Ten eerste werd het geld gebruikt om de constructie van het huis waarin men woonde aan te passen, conform de voorzorgmaatregelen ter preventie van malaria. Ten tweede verbeterde ook de kwaliteit van de voeding, waardoor het gemiddeld gewicht van jonge kinderen toenam. Ten derde maakte financiële liquiditeit het mogelijk inkopen te doen op markten in plaats van rantsoenwinkels. Op die manier werd meer vers fruit en verse groenten gegeten, wat een verbeterde gezondheid en bescherming tegen seizoensgebonden ziekten biedt. Een betere gezondheid zorgde ten vierde voor een verbeterde aanwezigheid en prestatie op school. Het pilootproject bevoordeelde kansarme groepen, bijvoorbeeld gehandicapten of families in een lagere kaste, substantieel meer. Ook zij verkregen aldus een sterkere onderhandelingspositie. Ten zesde leidden de transfers tot investeringen op kleine schaal, met name in betere zaden, machines en herstellingen aan werktuigen. Dat veroorzaakte een hogere productie en groei en maakte dat de inflatoire druk door verhoogde vraag voor basisvoedsel teniet werd gedaan. Daarnaast leidden de giften tot meer arbeidsaanbod en werkgelegenheid. Er deed zich een verschuiving voor van gewone loonarbeid naar bedrijfsactiviteit op zelfstandige basis. Vrouwen gingen er meer op vooruit dan mannen. Ten achtste verminderde dwangarbeid. Een negende vaststelling betrof het feit dat diegenen met een basisinkomen meer geneigd waren om schulden af te lossen en minder geneigd om nieuwe schulden aan te gaan. Dankzij het basisinkomen werd de behoefte om te lenen op korte termijn veel kleiner. Verder slaagden vele gezinnen erin wat geld opzij te zetten, om zo een grotere schuldenberg te verhinderen in de toekomst. Tot slot gaf het basisinkomen dorpsbewoners meer controle over hun leven (Standing, 2013).

6.4 Cash transfers in Afrika

Onvoorwaardelijke transfers vormen een sterk armoedebestrijdingsinstrument. In Afrika werden reeds verschillende experimenten uitgevoerd die telkens een gunstige invloed op verschillende variabelen beklemtonen.

Allereerst hebben cash transfers positieve effecten op kinderen. Meerdere studies benadrukken de vooruitgang op het niveau van de gezondheid van kinderen. Zo verbeterden ratio's die gewicht per lengte uitdrukken in Zuid-Afrika (Duflo, 2003). Daarnaast is sprake van een vermindering van het aantal HIV-besmettingen (S. J. Baird, Garfein, McIntosh, & Özler, 2012). Voorts wordt een gunstig effect op psychische problemen bij adolescenten aangehaald (S. Baird, De Hoop, & Özler, 2013). Verder bevorderen kinderbijlagen de kwaliteit van voeding bij jonge kinderen (Aguero, Carter, & Woolard, 2006). Tot slot tonen studies een verhoging van de scholingsgraad, aanwezigheid op school en een daling van kinderarbeid aan (S. Baird, McIntosh, & Özler, 2011; Edmonds, 2006).

Ten tweede kennen de transfers ook effecten op lange termijn. Ontvangers sparen of investeren een groot deel van de tussenkomsten om op die manier de hoogte van het toekomstig inkomen te verzekeren. Zo bleek dat vier jaar na het ontvangen van een eenmalige beurs, Oegandese jongeren gemiddeld 41 procent meer verdienden dan diegenen die geen beurzen ontvingen (Blattman, Fiala, & Martinez, 2013).

Tot slot werd aangetoond dat het stereotype beeld van arme huishoudens die de geldtransfers zouden verkwisten aan het aankopen van alcohol, tabak of andere *temptation goods* foutief blijkt te zijn. Verschillende studies geven een negatief verband weer tussen de onvoorwaardelijke transfers en de aankoop van zulke goederen (Evans & Popova, 2014).

6.5 Alaska dividend

In 1977 werd gestart met olieontginning in de Amerikaanse staat Alaska, wat ervoor zorgde dat de staatskas meer geld ophaalde aan productie- en eigendomsrechten en opbrengsten van inkomstenbelasting. Kort daarna werd het Alaska Permanent Fund opgericht om een deel van de inkomsten uit de olieproductie opzij te zetten voor toekomstige generaties. Dit vormde meteen ook een erkenning van de onvermijdelijke uitputting van de bron. Het fonds maakte het mogelijk een deel van de uitputtende oliebron om te zetten in een permanent en duurzaam financieel actief. Een bijkomende reden voor het oprichten van het fonds was de olie-inkomsten buiten het bereik van politici te houden die het zouden kunnen verkwisten aan zinloze overheidsprojecten. Dat wantrouwen in politici was gegrond omwille van het feit dat een eerdere betaling van 900 miljoen dollar door oliemaatschappijen die hen recht gaf de gronden te onderzoeken op de aanwezigheid van olie en deze te ontginnen op enkele jaren tijd verdwenen bleek te zijn (Goldsmith, 2002).

Sinds 1982 ontvangt elke inwoner van Alaska een gelijk deel van de opbrengsten van het *Alaska Permanent Fund*. Dat is een publiek investeringsportfolio dat wordt ondersteund met de inkomsten uit olie (Casassas & De Wispelaere, 2012). Het fonds bereikte in 2017 een waarde van meer dan 60 miljard dollar en streeft naar een gemiddeld jaarlijks reëel rendement van vijf procent. Dit rendement probeert men te bereiken via risiconiveaus die in grote lijnen overeenkomen met die van grote publieke en private fondsen. Een reëel rendement is het jaarlijks rendement, uitgedrukt in percentage, dat wordt gerealiseerd op een investering, aangepast voor prijswijzigingen als gevolg van inflatie of andere externe effecten. Het fonds maakt gebruik van een activaspreiding en bevat deelnemingen in een breed scala aan beleggingen (Alaska Permanent Fund Corporation, 2017).

De opbrengsten van het fonds worden uitgekeerd in de vorm van een *Permanent Fund Dividend*, een jaarlijkse gift van ongeveer 1,200 dollar voor iedere inwoner van Alaska die voldoet aan de residentievoorwaarden³⁸. Het *Permanent Fund Dividend* is het enige voorbeeld van een economisch beleid op grote schaal dat een bronbelasting op het transformeren van een uitputtende natuurlijke hulpbron combineert met een individuele en onvoorwaardelijke verdeling van de inkomstenstroom naar alle burgeraandeelhouders (Casassas & De Wispelaere, 2012).

In recente jaren bedraagt het jaarlijks dividend tussen 1,000 en 2,000 dollar (Marinescu, 2017). Dat is geen verwaarloosbaar bedrag, maar wel onvoldoende om waardig te kunnen participeren

³⁸ Er werden een reeks voorwaarden opgesteld die het recht op het dividend vastleggen. De belangrijkste onder deze zijn: men moet gedurende het gehele voorgaande kalenderjaar inwoner van Alaska geweest zijn; op de datum dat men het dividend ontvangt moet men de intentie hebben voor onbepaalde tijd inwoner van Alaska te blijven; men mag geen verblijfsvergunning hebben aangevraagd in een andere staat of land; men mag niet veroordeeld geweest zijn in het voorgaande kalenderjaar (Alaska Department of Revenue, 2017).

aan de samenleving. Het Alaska-dividend is het beste voorbeeld van een basisinkomen in een ontwikkeld land. Het uitgekeerde bedrag is namelijk onvoorwaardelijk, individueel en universeel. De middelen komen niet van hogerhand of buitenlandse donoren, waardoor het ook het enige economisch duurzame voorbeeld is (De Vos & Ghiotto, 2017). Het uitbetaalde dividend verhoogt de consumptie van de inwoners van Alaska, zeker voor grotere gezinnen en gezinnen in armoede beïnvloedt het dividend de consumptie. Daarnaast oefent het dividend geen invloed uit op de participatie- en werkloosheidsgraad in Alaska (Marinescu, 2017).

6.6 Iran

Iran lanceerde aan het begin van 2011 een vijfjarig plan inzake de hervorming van haar subsidiepolitiek. Daarbij zouden voornamelijk de energiesubsidies grotendeels hervormd worden. In een eerste fase werden de subsidies gedeeltelijk verlaagd door de prijzen van brandstofproducten en sommige andere goederen en diensten te verhogen. De netto-opbrengst van de verlaging van deze subsidies werd gedeeltelijk gebruikt voor de financiering van een compenserend geldoverdrachtenprogramma dat aan elke Iraniër onvoorwaardelijk 40 à 45 dollar per maand zou uitkeren. In latere stadia van het hervormingsplan werden de prijzen en ook de uitkeringen stelselmatig verder verhoogd, tot alle subsidies volledig teruggedrongen werden (Tabatabai, 2012).

De Iraanse versie van het basisinkomen ontstond uit de noodzaak om de armeren van de bevolking te compenseren voor de stijgende prijzen. Het kapitaal daarvoor was beschikbaar en bovendien is de Iraanse economie voor een groot gedeelte informeel, waardoor gerichte compensatie haar doel niet zou bereiken en een universele transfer een betere optie vertegenwoordigde. Het basisinkomen vormde aldus geen beleidsdoelstelling op zich, maar was eerder een toevallige uitkomst voor het corrigeren van het systeem van subsidies dat overconsumptie en verspilling in de hand werkte. Dankzij de invoering van het basisinkomen werd de hervorming van het subsidiestelsel makkelijker aanvaard door de publieke opinie (Tabatabai, 2012).

Het Iraanse model is net als het Alaska dividend gebaseerd op olie als financieringsbron. Op lange termijn echter is het Alaskamodel duurzamer en garandeert het een permanent dividend, terwijl dit bij het Iraanse model nog onzeker is. Aangezien de Iraanse subsidies permanent worden verlaagd, zou het fonds idealiter blijvend moeten worden aangevuld zodat ook de compensaties voor onbepaalde tijd kunnen doorlopen. Toch kan het kapitaal voor de financiering van het basisinkomen enkel geïnd worden indien Iran ook in de toekomst nog voldoende brandstof voor de binnenlandse markt kan produceren. Vanaf het moment dat het land brandstof moet importeren, zullen deze inkomsten wegvallen (Tabatabai, 2012). De prijsstijging van de brandstof in Iran leidde tot een kleinere hoeveelheid geconsumeerde olie, waardoor minder vervuiling en verspilling plaatsvond. Bijgevolg zal de resterende voorraad onontgonnen olie nu groter zijn, wat de levensduur van het fonds verlengt (Gahvari & Karimi, 2016).

Verder gebeurt de uitkering van het Iraanse basisinkomen niet op individueel niveau. Alle transfers worden namelijk overgemaakt aan het gezinshoofd. Een reden daarvoor is dat de overdrachten een compensatie vormen voor de subsidieverlagingen en dus gericht moeten zijn aan de persoon die verantwoordelijk is voor het betalen van de rekeningen in het gezin. Daarnaast moet benadrukt

worden dat dit model ontstond in een Islamitisch land in het Midden-Oosten en niet in een Europees land, die over het algemeen worden beschouwd eerder geneigd te zijn dergelijk model in te voeren (Tabatabai, 2012).

6.7 Finland

Het Finse basisinkomen-experiment is één van de sleutelprojecten van het overheidsprogramma van eerste minister Sipilä en zijn centrumrechtse regering. Het experiment zal uitgevoerd worden in 2017 en 2018, waarna in 2019 een vaststelling van de resultaten volgt. De Finse overheid beschouwt het basisinkomen als een mogelijke beleidsmaatregel om het Fins sociaal zekerheidssysteem (Kela) te hervormen. Daartoe worden verschillende redenen aangehaald: een basisinkomen vertegenwoordigt mogelijk een betere afstemming op het beroepsleven; maakt de sociale zekerheid meer participatief; moedigt deelname aan de arbeidsmarkt aan; maakt een gedeelte van de bureaucratie overbodig en kan het complexe belastingsysteem vereenvoudigen. Op 30 maart 2016 besliste de regering op basis van een onderzoeksrapport dat het model dat het experiment zou aannemen dat van een partieel basisinkomen zou zijn, waarbij bepaalde uitkeringen ongewijzigd blijven. De doelgroep van het experiment omvat Finse burgers tussen 25 en 58 jaar die werkloos waren en een dagelijkse uitkering of arbeidsmarktondersteuning verkregen in november 2016. Hieruit werd een steekproef van 2000 personen getrokken die verplicht werden om deel te nemen aan het experiment. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van een controlegroep die circa 175 000 personen telt. De 2000 geselecteerde personen krijgen maandelijks 560 euro uitgekeerd, een belastingvrij bedrag. Opdat ze over hetzelfde inkomen zouden beschikken en hun netto-positie ongewijzigd blijft, worden de huidige sociale voordelen verminderd met dit bedrag. De gegevens waaruit de resultaten worden geëxtrapoleerd, zullen voornamelijk worden verzameld met behulp van officiële registers, met name belastingaangiften en registers van uitkeringsgerechtigden. Één van de hoofddoelen van het Finse experiment is vast te stellen of het basisinkomen een efficiënt middel is om de verschillende factoren die deelname aan de arbeidsmarkt tegengaan, te bestrijden (Kangas, Simanainen, & Honkanen, 2017).

6.8 Schotland

Sinds 2016 tonen een aantal Schotse lokale autoriteiten interesse in pilootprojecten betreffende de impact van het basisinkomen. Onder meer de gemeenteraden van Fife, North Ayrshire en Glasgow beslisten dergelijke lokale experimenten op te zetten. Op 5 september 2017 verklaarde de Schotse overheid dat ze deze lokale initiatieven zou ondersteunen. De financiering van de Schotse overheid zal voornamelijk gebruikt worden om de voorstellen van de lokale autoriteiten te onderzoeken en te verzekeren dat de netto-impact voor de deelnemers van het experiment correct wordt ingeschat. Een basisinkomen biedt de mogelijkheid om op de moderne uitdagingen van de sociale zekerheid in te spelen en komaf te maken met belemmeringen tot werk. Het biedt ruimte voor een kwaliteitsvollere loopbaan en helpt mensen ontsnappen uit een ongewisse levensstandaard. De schotse regering erkent daarnaast ook de mogelijkheid van het basisinkomen om haar tweeledige doelstelling te verwezenlijken. Zo kan een basisinkomen enerzijds mensen met de laagste inkomens weer aan het werk helpen en anderzijds zij die meer uren willen werken ondersteunen. Een

basisinkomen zal eveneens bijdragen tot bredere maatschappelijke debatten over moderne loopbanen in de huidige economie, de toekomst van loonarbeid en de relatie tussen openbare diensten en private sectoren (Cooke & Painter, 2017).

6.9 Nederland

In Nederland zou de gemeente Terneuzen als eerste van start gaan met een project dat het basisinkomen onderzoekt. Het experiment zou twintig personen twee jaar lang recht geven op een maandelijks basisinkomen van 993 euro. Het Nederlandse ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelde echter dat dit experiment inbreuk pleegt tegen de participatiewet³⁹. Als gevolg van deze kritiek werd het onderzoek afgeblazen (Hermans, 2017). Wel gaf de Nederlandse staatssecretaris van Sociale zaken de gemeenten Groningen, Ten Boer, Wageningen, Tilburg en Deventer de toestemming de regels voor bijstand twee jaar lang te versoepelen om te onderzoeken op welke manier mensen met een uitkering het best opnieuw in het arbeidscircuit kunnen gebracht worden (NOS, 2017).

6.10 *Mein Grundeinkommen* en stichting MIES

Mein Grundeinkommen in Duitsland en stichting MIES (maatschappij voor innovatie van economie en samenleving) in Nederland vertegenwoordigen beiden crowdfundinginitiatieven. Wanneer een bedrag van 12000 euro wordt samengebracht, kennen de platformen gedurende één jaar aan een willekeurig geregistreerd individu een basisinkomen van 1000 euro per maand toe. Opvallend is dat deze initiatieven zonder enige tussenkomst van politici of beleidsmakers tot stand kwamen en functioneren. Stichting MIES verloot sinds haar oprichting in 2015 twee basisinkomens en haalt nu geld op om het derde te kunnen uitkeren (Stichting MIES, 2017). In Duitsland keerde men in 2014 de eerste basisinkomens uit en ondersteunden reeds 81.854 personen het initiatief, zodat nu geld wordt opgehaald voor het 133ste basisinkomen (Mein Grundeinkommen, 2017).

6.11 Referendum Zwitserland (*Initiative Grundeinkommen*)

Op 5 juni 2016 vond in Zwitserland een referendum plaats waarin alle burgers hun stem konden uitbrengen over de invoering van een basisinkomen. 77 procent van de Zwitsers stemde tegen, mogelijk omdat zij onvoldoende geïnformeerd werden over de financiële haalbaarheid van het voorstel (Belga, 2016b). De hoogte van het basisinkomen werd in het voorstel vastgelegd op 2500 Zwitserse frank per maand voor een volwassen burger en 625 Zwitserse frank per maand voor elk kind. Het initiatief stelt dat iemand met een maandelijks loon lager dan 2500 Zwitserse frank exact dit bedrag zal verdienen wanneer het voorstel in werking treedt. Een werknemer die meer dan 2500 Zwitserse frank verdient per maand zal geen vooruitgang boeken. Dat komt omdat de werkgever maandelijks tot 2500 Zwitserse frank van het loon van de werknemer dient over te schrijven

³⁹ De participatiewet verstrengt bepaalde voorwaarden van de bijstandsregelingen en moet ervoor zorgen dat meer mensen werk vinden door ondersteuning, onder wie ook mensen met een arbeidsbeperking (Rijksoverheid, 2018).

naar een algemene kassa, die het basisinkomen vervolgens automatisch doorstort naar elke legale burger. Het basisinkomen zal alle huidige vervangingsinkomens en sociale uitkeringen vervangen. Daarnaast zal het minimumloon worden afgeschaft en zal er ook een taks shift van arbeid naar consumptie plaatsvinden (Initiative Grundeinkommen, 2016).

6.12 Conclusie

De lijst van experimenten en initiatieven is behoorlijk lang en toont aan dat er interesse is in onderzoek naar een basisinkomen. Algemeen kan besloten worden dat de experimenten hoofdzakelijk positieve effecten rapporteren die betrekking hebben op economisch, sociaal en psychisch niveau. Opvallend is dat de projecten telkens een andere opzet kennen en dus andere kenmerken van het basisinkomen vertegenwoordigen. Bovendien geldt dat de doelgroep vaak zeer klein is en de duur beperkt. Dit maakt dat dergelijke experimenten zelden de schaalgrootte bereiken die nodig is om conclusies voor de hele samenleving te kunnen trekken. Het Alaska dividend vormt wereldwijd het beste voorbeeld van een bestaand basisinkomen. De uitkering van het dividend gebeurt individueel, onvoorwaardelijk en universeel. Toch is het uitgekeerde dividend geen vast bedrag en wordt het gefinancierd door middel van een fonds, wat niet onmiddellijk in elk land kan opgericht worden. Daarnaast zijn de resultaten van de studies in ontwikkelingslanden zoals Afrika en India moeilijk door te trekken naar een Westerse samenleving. Ook de resultaten van het Mincome experiment samen met de negatieve-inkomensexperimenten zijn niet meer representatief voor de huidige economie en samenleving, logischerwijs zag de wereld er in de jaren '70 geheel anders uit. Voorts benaderen de experimenten voornamelijk het effect van een basisinkomen op het individuele gedrag. Daarbij mag niet vergeten worden dat de manier waarop een individu op een basisinkomen reageert, verschillend kan zijn van de manier waarop de totale samenleving dat zou doen (De Vos & Ghiotto, 2017). De resultaten van de bijstandsexperimenten in Finland, Nederland en Schotland kunnen weer wel bijdragen tot het afleveren van meer feiten betreffende alternatieven voor de huidige sociale zekerheid en zijn bovendien representatief voor andere Europese landen met een gelijkaardige cultuur en herverdelingsstelsel. Zolang de experimenten niet opgezet worden zodat aan alle kenmerken van een volwaardig universeel basisinkomen wordt voldaan, bevatten ze te weinig bewijs om te stellen dat het basisinkomen praktisch haalbaar is in België. De empirische onderbouw van het basisinkomen staat voorlopig nog wankel.

7 Budgettaire raming basisinkomen

Dit hoofdstuk zal de budgettaire kost van een basisinkomen in België onderzoeken. Daartoe wordt een realistisch model opgesteld aan de hand van beschikbare voorbeelden van ramingen. Allereerst wordt een Zwitsers model toegelicht, waarna een bestaande raming voor België aan bod komt en hernieuwd wordt aan de hand van de meest recente beschikbare gegevens. Deze gegevens laten toe twee concrete modellen voor een basisinkomen in België uit te werken.

7.1 Model van Jörimann voor Zwitserland

Zwitserland is het eerste land dat een referendum organiseerde betreffende de invoering van een basisinkomen (cf. supra). Het land kent een traditie en praktijk waarbij populaire initiatieven als onderwerp van een volksbevraging kunnen ingediend worden. Gedurende de verkiezingscampagne van het voorstel zal de financieringsvraag een erg belangrijke rol spelen. Naar aanleiding van het referendum stelde Jörimann (2017) een raming aan de hand van gedetailleerde gegevens op.

7.1.1 Kosten

De bruto-kost van een basisinkomen kan eenvoudig worden berekend door het aantal volwassen burgers te vermenigvuldigen met het bedrag van het basisinkomen en het aantal minderjarigen te vermenigvuldigen met vijftientig procent van het basisinkomen uitgekeerd aan volwassenen. In Zwitserland wordt het niveau van een basisinkomen voor volwassenen vastgelegd op 2,500 CHF en voor kinderen op 625 CHF. Dit bedrag laat een alleenstaande toe te beschikken over een gepaste levensstandaard, zonder dat overdreven luxe of armoede wordt bewerkstelligd.

De totale kostprijs van dit stelsel in 2012 bedroeg **209 miljard CHF** (Jörimann, 2017).

	Aantal	Bedrag (CHF)	Totaal (CHF)
Minderjarigen	1,43 miljoen	7,500	10,7 miljard
Volwassenen	6,61 miljoen	30,000	198,3 miljard
Totaal			209 miljard

Tabel 4 Kostprijs Basisinkomen (Jörimann, 2017)

7.1.2 Financiering en vermeden kosten

Jörimann (2017) stelde het model zo op dat elke burger die over een gemiddeld inkomen beschikt, zijn basisinkomen zelf financiert. Op die manier vormt het basisinkomen een directe en persoonlijke betaling van een gedeelte van het salaris dat de werkgever doorstort aan het Basic Income Fund. Een volledige afdracht gelijk aan de waarde van het basisinkomen geldt slechts voor een inkomensniveau dat hoger is dan 2,500 CHF omwille van twee redenen. Ten eerste vormt een basisinkomen een reëel basis inkomen dat niet moet worden beschouwd als een streefwaarde op socio-economisch niveau. Een volledige terugbetaling, gelijkgesteld aan het niveau van het basisinkomen, zou het wel als dergelijke streefwaarde aanzien. Ten tweede is het essentieel dat indivi-

duen het potentieel behouden om extra financiële activiteiten te ontwikkelen bovenop een basisinkomen. Zeker bij lagere salarisniveaus moet aldus een prikkel blijven bestaan die ertoe aanzet de prestaties (en de beloning) te verbeteren.

Jörimann (2017) stelt een systeem voor dat een stijging van het inkomen toelaat voor zij die maandelijks een inkomen verdienen beneden 4,000 CHF.

Maandelijks inkomen voor BI (A)	Basisinkomen (B)	<i>Clearing</i> percentage (C)	<i>Clearing</i> niveau (D) (BxC)	Variatie (E) (B-D)	Maandelijks inkomen na <i>clearing</i> (A+E)
CHF	CHF	%	CHF	CHF	CHF
50,000	2,500	100.0	2,500.00	0	50,000.00
10,000	2,500	100.0	2,500.00	0	10,000.00
5,000	2,500	100.0	2,500.00	0	5,000.00
4,000	2,500	100.0	2,500.00	0	4,000.00
3,500	2,500	86.5	2,162.50	337.50	3,837.50
3,000	2,500	73.0	1,825.00	675.00	3,675.00
2,500	2,500	59.5	1,487.50	1,012.50	3,512.50
2,000	2,500	46.0	1,150.00	1,350.00	3,350.00
1,500	2,500	32.5	812.50	1,687.50	3,187.50
1,000	2,500	19.0	475.00	2,025.00	3,025.00
500	2,500	5.5	137.50	2,362.50	2,862.50
300	2,500	0	0.00	2,500.00	2,800.00
0	2,500	0	0.00	2,500.00	2,500.00

Tabel 5 Maandelijks inkomen (Jörimann, 2017)

Om bovenstaande tabel te kunnen toepassen, is een overzicht nodig van de verdeling van het aantal voltijds en halvtijds werkenden in de verschillende inkomensklassen. Tabel 6 toont cijfergegevens voor Zwitserland die dateren uit 2010.

Bruto jaarlijks inkomens (CHF)	Voltijds (%)	Beroepsbevolking (2.836.000)	Deeltijds (%)	Beroepsbevolking (1.474.000)	Totaal (%)	Beroepsbevolking (4.310.000)
0	0.3	8,508	2.0	29,480	0.9	38,900
0-26,000	2.1	59,556	34.3	505,582	13.5	581,000
26,001-52,000	11.2	317,632	29.7	437,778	17.7	762'870
52,100-78,000	32.0	907,520	15.5	228,470	26.2	1,129,220
78,001-104,000	21.9	621,084	6.3	92,862	16.4	706,840
104,001 +	22.7	643,772	3.1	45,694	15.8	680,980
No indicati-on	9.9	280,764	9.2	135,608	9.6	413,760

Tabel 6 Inkomensklassen Zwitserland voor het jaar 2010 (Jörimann, 2017)

De data uit voorgaande tabellen wordt vervolgens samengebracht in berekeningen die per klasse het gedeelte van de inkomens bepalen die het basisinkomen zullen financieren.

Ongeveer 620,000 Zwitsers verdienen minder dan 26,000 CHF.

Er wordt met een financieringsgraad gerekend gelijk aan 20%.

Berekening: $620,000 \times 2,500 \text{ CHF/maand} \times 12 \times 20\% = \mathbf{3,7 \text{ miljard CHF}}$

Ongeveer 650,000 Zwitsers verdienen tussen 26,000 CHF en 48,000 CHF.

Er wordt met een financieringsgraad gerekend gelijk aan 70%.

Berekening: $650,000 \times 2,500 \text{ CHF/maand} \times 12 \times 70\% = \mathbf{13,65 \text{ miljard CHF}}$

Ongeveer 3,060,000 Zwitsers verdienen meer dan 48,000 CHF.

Er wordt met een financieringsgraad gerekend gelijk aan 100%.

Berekening: $3,060,000 \times 2,500 \text{ CHF/maand} \times 12 \times 100\% = \mathbf{91,8 \text{ miljard CHF}}$

Totale som: **109,15 miljard CHF**

Deze som wordt aangepast in lijn met de groei van de beroepsbevolking tussen 2010 en 2012 van twee procent. Dit brengt het totaal op **111 miljard CHF**.

Vervolgens wordt algemeen aanvaard dat de onderdelen van de sociale zekerheid die de basisbehoeften dekken, worden vervangen door het basisinkomen. Dit betekent bijvoorbeeld dat voor werkloosheidsuitkeringen enkel het gedeelte dat overeenstemt met het basisbedrag kan worden

overgeheveld naar het basisinkomenstelsel. In Zwitserland is het doel van een werkloosheidsuitkering een zekere levensstandaard te garanderen voor slechts een beperkte periode, zodat deze uitkering in praktijk hoger is dan 2,500 CHF. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de kosten die overbodig worden.

Titel	Uitgaven in miljard (CHF)	Gedeelte gedekt door basisinkomen (%)	Bedrag in miljard (CHF)
Pensioenen	38.6	100%	38.6
Invaliditeitsuitkering	7.4	Pensioenen	6.2
Aanvullende uitkeringen	4.4	50%	2.2
Ongevallenverzekering	5.8	Pensioenen	2.0
Militaire dienst en ouderschap	1.6	100%	1.6
Werkloosheidsuitkering	5.1	50%	2.6
Kinderbijslag	5.3	100%	5.3
Sociale bijstand	4.1	100%	4.1
Totaal			62,3

Tabel 7 Uitgaven gedekt door basisinkomen (2012) (Jörimann, 2017),

Er zijn verschillende andere overheidsuitgaven die aan de tabel kunnen worden toegevoegd, zoals het gedeelte van de landbouwsubsidies dat stroomt naar het salaris van de landbouwer, schoolbeurzen, kleinere subsidies en andere uitgaven. Verondersteld wordt dat deze groep uitgaven niet meer bedraagt dan **5 miljard CHF**. Voorts wordt er in dit model geen rekening gehouden met de uitgekeerde subsidies voor gezondheidszorg.

Daarnaast maakt het basisinkomen een groot gedeelte van de bureaucratische structuren van sociale zekerheid overbodig. Voornamelijk op federaal en kantonaal (gewestelijk) niveau zou een deel van het bestuur kunnen verdwijnen. Op gemeentelijk niveau, waar het praktische sociale werk wordt verricht, worden minder besparingen verwacht, omdat een basisinkomen niet meteen alle sociale problemen van de ene op de andere dag zal wegvagen. Jörimann (2017) acht het zelfs mogelijk dat gedurende een initiële periode meer personeel nodig zal zijn om de cliënten te begeleiden die voordien werden opgevolgd tijdens hun periodieke bezoeken aan de gemeentelijke kantoren.

De som van het bestaande sociale zekerheidsstelsel dat naar het *Basic Income Fund* kan worden overgedragen bedraagt ongeveer 68 miljard CHF. Samen met de 111 miljard CHF, komt de totale hoeveelheid die kan worden overgedragen aan het fonds op 179 miljard CHF. De kloof tussen deze

en de berekende bruto-kosten van 209 miljard CHF is gelijk aan zo'n **30 miljard CHF** per jaar (Jörimann, 2017).

Om de kloof te dichten is het mogelijk de belasting op de toegevoegde waarde of directe belastingen te verhogen. Daarnaast zouden ook andere indirecte belastingen verhoogd kunnen worden, denk maar aan die op goederen zoals alcohol, tabak of energie. De eenvoudigste manier lijkt een verhoging van de belasting op de toegevoegde waarde, omdat het de realiteit van het enorme bedrag aan betalingen dat nodig is, verbergt. Een verhoging van de btw met vijf procent zou bijvoorbeeld ongeveer de helft van de kosten dekken. In de praktijk is het waarschijnlijk dat de democratie zal beslissen een gemengde methode van financiering te hanteren. Een belangrijke bemerking hierbij geldt de politieke haalbaarheid van dergelijke aanpassingen. Om steun te vinden voor de idee van een basisinkomen moeten kiezers hoe dan ook begrijpen, welke veranderingen zich zullen voordoen in bestaande belastingstelsels (Jörimann, 2017).

7.2 Model van Tirez voor België

Tirez (2014a) maakte een ruwe schatting van de kostprijs van een basisinkomen voor België.

7.2.1 Kosten

Tirez (2014a) gaat ervan uit dat enkel volwassenen recht hebben op een basisinkomen. Vertrekende van een totaal aantal volwassenen gelijk aan 8,7 miljoen, zal de kostprijs van een basisinkomen ter waarde van 1000 euro per maand voor alle volwassen Belgen 103 miljard euro bedragen. Aangezien kinderen niet behoren tot de groep rechthebbenden, zullen alle uitgaven voor kinderen moeten behouden blijven, evenals de bijhorende belastingaftrekposten.

7.2.2 Vermeden kosten

Tirez (2014a) stelt dat het basisinkomen alle uitkeringen kleiner of gelijk aan 1000 euro vervangt. Indien de oorspronkelijke uitkering hoger is dan de waarde van het basisinkomen, moet de overheid het resterende bedrag bijpassen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de uitgaven per budgettaire post voor het jaar 2012 die zullen verdwijnen dankzij de invoering van een basisinkomen.

Uitkering	Bedrag (euro)
Werkloosheidsuitkering	6,8 miljard
Brugpensioen en loopbaanonderbreking	2,5 miljard
Uitkeringen ziekte en invaliditeit	6,3 miljard
<i>Pensioenen werknemers</i>	<i>24,2 miljard</i>
<i>Pensioenen overheid</i>	<i>14,7 miljard</i>

Besparing pensioenen	31,6 miljard
Lonen ambtenaren = ambtenaren FOD Financiën x totale loonkost = 28 500 x 100 000 euro per jaar	2,85 miljard
Afschaffing belastingvrije som	10,2 miljard
Arbeidsongevallen	204 miljoen
Beroepsziekten	282 miljoen
Leefloon	773 miljoen
Inkomensgarantie voor ouderen	456 miljoen
Tegemoetkoming aan personen met een handicap	1,85 miljard
Oorlogspensioenen	105 miljoen
Fonds voor bestaanszekerheid	1,467 miljard
Terugbetaalbaar belastingkrediet	216 miljoen
Overige	1,418 miljard
Totaal	67,457 miljard

Tabel 8 Overzicht vermeden kosten (Tirez, 2014a)

De besparingen betreffende de werkloosheidsuitkering, het brugpensioen en de loopbaanonderbreking zijn waarschijnlijk overschat, aangezien sommige uitkeringsgerechtigden meer dan 1000 euro ontvangen. Voor de berekening van de besparing aan pensioenkosten wordt uitgegaan van een gemiddeld werknemerspensioen van 1100 euro netto en een gemiddeld ambtenarenpensioen gelijk aan 1500 euro. Tirez (2014a) hanteert een besparingspotentieel gelijk aan 91 procent voor werknemerspensioenen (=basisinkomen/gemiddelde pensioen) en 67 procent voor ambtenarenpensioenen. De vereenvoudiging van de administratie maakt dat overheidsdiensten kunnen afgeslankt worden. Tirez (2014a) veronderstelt dat deze besparing kan benaderd worden door het equivalent van de volledige FOD Financiën. Het universeel basisinkomen wordt ook aan werknemers uitgekeerd, waardoor de belastingvrije som van kan worden afgeschaft. De opbrengst van deze maatregel werd gesimuleerd met de tool FLEMOSI⁴⁰ (Tirez, 2014a).

⁴⁰ FLEMOSI (*FLEmish MOdels of Simulation*) is een project waarin vijf internationale partners, onder wie het Centrum voor Economische Studiën (CES, KULeuven) en het Centrum voor Sociaal Beleid (CSB, Universiteit van Antwerpen), nauw samenwerken om geavanceerde simulatiemodellen te bouwen. De modellen worden gebruikt om de effecten van sociaal-economische beleidsmaatregelen in België in kaart te brengen, voordat ze omgezet worden in de praktijk (ex ante). Zo laten ze beleidsmakers toe de budgettaire impact van beleidswijzigingen in te schatten (FLEMOSI, 2010).

7.2.3 Overzicht

Een basisinkomen gelijk aan 1000 euro per maand voor alle volwassen Belgen gaat gepaard met een totale kost van 103 miljard euro en een totaal aan vermeden uitgaven gelijk aan 67 miljard euro. Het financieringstekort bedraagt aldus 35 miljard euro. Indien het basisinkomen niet als belastingvrij beschouwd wordt, moeten ook terugverdieneffecten van de inkomensbelasting in rekening worden gebracht. Daarvoor is het nodig te weten wie over een beroepsinkomen beschikt en wie zijn inkomen dankzij een uitkering verdient, deze gegevens zijn niet beschikbaar (Tirez, 2014a). De terugverdieneffecten kunnen geschat worden uitgaande van de veronderstelling dat geen enkele aangifte uit de hoogste belastingschijf door een uitkering wordt verworven. Het basisinkomen dat aan deze groep wordt toegekend, verhoogt het belastbaar inkomen met 1000 euro en wordt belast aan een tarief van 50 procent. De grootte van deze groep kan geschat worden door het aantal individuele en gezamenlijke aangiftes bij elkaar op te tellen en te vertalen naar een aantal in personen. Tirez (2014a) rekent met 3,2 miljoen personen die een aangifte hebben gedaan met een belastbaar inkomen in de hoogste schijf en besluit bijgevolg dat er 19 miljard euro extra bespaard kan worden indien het basisinkomen niet belastingvrij zou zijn. Daardoor neemt het financieringstekort af tot 16 miljard euro.

7.3 Actualisering model Tirez naar 2016

In wat volgt wordt de budgettaire kost van een basisinkomen ter waarde van 1000 euro berekend voor 2016 naar de werkwijze van Tirez zoals beschreven in titel 7.2. Het jaar 2016 is namelijk het meest recente jaar waarvoor cijfergegevens betreffende de Belgische overheidsrekeningen beschikbaar zijn (Nationale Bank België, 2018).

7.3.1 Kosten

Het Federaal Planbureau (2018) rapporteerde voor 2016 een totaal aantal volwassenen gelijk aan 8 982 329 in België. De middelen nodig voor de financiering van het basisinkomen bedragen aldus **107 787 948 000 euro**.

7.3.2 Vermeden kosten

Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (2016) publiceerde een overzicht van de uitgaven aan de verschillende sociale uitkeringen. Deze cijfergegevens worden gebruikt als basis voor het opstellen van de vermeden kosten gepaard gaande met de invoering van een basisinkomen.

Uitkering	Bedrag (euro)
Werkloosheidsuitkering	5 794 000 000,00
Brugpensioen	1 403 400 000,00
Loopbaanonderbreking	828 200 000,00
Uitkeringen ziekte en invaliditeit	7 904 300 000,00

<i>Pensioenen werknemers</i>	27 900 200 000,00
<i>Pensioenen overheid</i>	15 731 900 000,00
Besparing pensioenen	35 929 555 000,00
Werkingsmiddelen FOD Financiën (FOD Financiën, 2018b)	1 782 005 000,00
Afschaffing belastingvrije som (FLEMOSI, 2015)	10 689 477 604,49
Arbeidsongevallen	221 000 000,00
Beroepsziekten	262 300 000,00
Leefloon	1 165 800 000,00
Inkomensgarantie voor ouderen	535 800 000,00
Tegemoetkoming aan personen met een handicap	2 021 200 000,00
Oorlogspensioenen	62 000 000,00
Fonds voor sluiting van ondernemingen	240 200 000,00
Terugbetaalbaar belastingkrediet	465 500 000,00
Overige	1 546 400 000,00
Totaal	70 851 137 604

Tabel 9 Overzicht vermeden kosten model Tirez voor 2016

7.3.3 Overzicht

Gebruikmakend van cijfergegevens voor het jaar 2016 zou een basisinkomen gelijk aan 1000 euro per maand voor alle volwassen Belgen gepaard gaan met een totale kost van bijna 108 miljard euro en een totaal aan vermeden uitgaven gelijk aan circa 71 miljard euro. Het financieringstekort zou in 2016 **36 936 810 395,51 euro** bedragen. Indien het basisinkomen niet als belastingvrij beschouwd wordt, moeten ook terugverdieneffecten van de inkomensbelasting in rekening worden gebracht. Deze kunnen benaderd worden uitgaande van de veronderstelling dat geen enkele aangifte uit de hoogste belastingschijf door een uitkering wordt verworven. Omdat cijfergegevens betreffende het aantal aangiften per belastingschijf ontbreken, is het echter niet mogelijk deze benadering te berekenen.

7.4 Model A voor België in 2018

Voortgaand op het Model van Tirez volgt Model A voor België met een prognose van de budgettaire impact van een basisinkomen voor alle volwassenen in 2018. Kinderen en jongeren zullen in Model A geen basisinkomen verwerven, waardoor de bestaande uitgaven en belastingvoordelen voor deze

groepen behouden blijven. De begrotingen van de inkomsten en uitgaven zoals gerapporteerd in de Algemene Toelichting dienen als uitgangspunt voor de berekeningen (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017). Op die manier kunnen ook de beheers- en administratiekosten van de verschillende stelsels die onderdeel uitmaken van de sociale zekerheid in rekening gebracht worden. Verder wordt gesteld dat jongeren ouder dan 18 de kosten van het hoger onderwijs zelf financieren en niet langer behoren tot de groep rechtgevendenden met betrekking tot kinderbijslag.

7.4.1 Kosten

De hoogte van het basisinkomen kan gekoppeld worden aan het mediaan inkomen, waarbij de helft van de inkomens hoger is en de andere helft lager. Zestig procent van dit mediaaninkomen wordt officieel beschouwd als de armoedegrens. Een basisinkomen dat gelijk is aan zestig procent van het mediaaninkomen zorgt ervoor dat armoede uitgeroeid wordt⁴¹. Voor 2016 ligt de armoedegrens voor een alleenstaande op 1115 euro maandelijks inkomen (Statbel, 2018). Eenvoudigweg kan dus gerekend worden met een basisinkomen van 1100 euro per maand. Het Federaal Planbureau (2018) rapporteert een totaal aantal volwassenen gelijk aan 9 076 454 voor 2018 in België. Zoals voorheen vermeld heerst er eensgezindheid over het feit dat gevangenen hun basisinkomen zullen verliezen gedurende de periode die ze in de gevangenis doorbrengen (Van Parijs, 2004). In het jaarverslag van penitentiaire inrichtingen wordt voor 2016 gesproken over een gemiddeld aantal gedetineerden overeenkomstig met 10 619 (Federale Overheidsdienst Justitie, 2016).

Rechthebbenden	Aantal	Bedrag per maand (euro)	Totaal per jaar (euro)
Volwassenen	9 076 454	1100	119 809 192 800,00
Gedetineerden	10 619	-1100	-140 170 800,00
Totaal			119 669 022 000,00

Tabel 10 Kostprijs basisinkomen Model A

7.4.2 Vermeden kosten

7.4.2.1 Globaal beheer werknemers

De sociale zekerheid voor werknemers omvat de takken van het algemene stelsel voor werknemers, mijnwerkers en zeelieden, die gefinancierd worden door het globaal beheer. In dit model zal het basisinkomen alle socialezekerheidsuitkeringen uitgezonderd de pensioenen vervangen. Hiervoor is nog een extra toelage voorzien die onder titel 7.4.3.1 wordt beschreven. Het bedrag beschreven onder RIZIV omvat de uitkeringen voor primaire ongeschiktheid, invaliditeit en moeder- of vaderschap. De Federale Pensioendienst keert rust- en overlevingspensioenen, vakantiegeld en verwarmingstoelagen uit. Fedris, het federaal agentschap voor beroepsrisico's, verzorgt uitkeringen naar aanleiding van arbeidsongevallen en beroepsziekten. De Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling

⁴¹ Als opmerking hierbij geldt dat eens iedereen een basisinkomen ontvangt, het bepalen van de armoedegrens mogelijks herzien zal moeten worden. Dankzij het basisinkomen stijgen namelijk alle inkomens en dus ook het mediaaninkomen.

is verantwoordelijk voor alle vormen werkloosheidsuitkeringen, zoals volledige en tijdelijke werkloosheid, ontslaguitkeringen, of senior- en jeugdvakantie. Daarnaast verzorgt de rijksdienst de zogenoemde werkloosheid met bedrijfstoeslag of het brugpensioen en uitkeringen als gevolg van tijdskrediet. Tot slot behoren ook de uitkeringen voor mijnwerkers en zeelieden tot de prestaties van het globaal beheer voor werknemers.

Prestaties	Bedrag (euro)
Rijksinstituut voor Ziekte en Invaliditeit (RIZIV)	8 302 834 000,00
Federale Pensioendienst	25 925 605 000,00
Arbeidsongevallen	225 736 000,00
Beroepsziekten	230 849 000,00
Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling	7 087 037 000,00
Mijnwerkers-invaliditeit	899 000,00
Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden Ziekte en Invaliditeitsverzekering	7 608 000,00
Pool der Zeelieden: werkloosheid	824 000,00
Maatregelen ⁴²	-200 000 000,00
Beheerskosten	1 128 062 000,00
Totaal	42 709 454 000,00

Tabel 11 Globaal beheer Werknemers (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)

7.4.2.2 Globaal beheer zelfstandigen

Het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) beschermt het sociaal en economisch welzijn van zelfstandige ondernemers, vanaf de oprichting van de zaak tot na het pensioen (Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers, 2018a). Alle uitgaven door het globaal beheer van zelfstandigen zullen bij de invoering van een basisinkomen wegvallen. Zoals beschreven onder titel 7.4.3.1 worden opnieuw toelagen voorzien die het pensioen aanvullen. Het overbruggingsrecht is een uitkering om inkomensverlies te dekken waarop een zelfstandige recht heeft indien hij gedwongen wordt zijn activiteit te onderbreken of stop te zetten. Mogelijke redenen hiertoe kunnen zijn: een natuurramp, een brand, vernieling van bedrijfsgebouwen of -uitrusting of een allergie veroorzaakt door de uitoefening van het beroep. Daarnaast kunnen ook zelfstandigen die failliet

⁴² Het negatief bedrag van 200 000 000 euro omvat alle niet-verdeelde maatregelen en stelt de totale impact voor van de maatregelen betreffende de responsabilisering van de werkgevers, de werknemers en de geneesheren. Deze werden genomen in het kader van de herinschakeling in het arbeidsproces van werknemers in arbeidsongeschiktheid (FOD Sociale Zekerheid, 2017).

werden verklaard aanspraak maken op het overbruggingsrecht. Het bedrag onder de noemer van palliatieve verzorging omvat de uitkering mantelzorg voor wie tijdelijk zijn beroepsactiviteit onderbreekt om te zorgen voor een naaste. De vormen van zorg die daarvoor in aanmerking komen zijn zorg voor een ernstig zieke of een gehandicapt kind jonger dan 25 jaar en palliatieve zorgen (Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers, 2018a).

Prestaties	Bedrag (euro)
RIZIV	495 710 000,00
Pensioenen (RSVZ)	3 728 748 000,00
Overbruggingsrecht (RSVZ)	16 629 000,00
Palliatieve verzorging (RSVZ)	1 508 000,00
Maatregelen ⁴³	25 659 000,00
Beheerskosten	93 418 000,00
Totaal	4 361 672 000,00

Tabel 12 Globaal beheer zelfstandigen (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)

7.4.2.3 Sociale bijstand

De sociale bijstand vormt een residueel vangnet voor zij die onvoldoende bijdragen hebben betaald en bijgevolg niet in aanmerking komen voor de reguliere sociale zekerheidsuitkeringen. De sociale bijstand bestaat uit het leefloon, de inkomensgarantie voor ouderen, de gewaarborgde gezinsbijslag en de tegemoetkoming aan personen met een handicap. De gewaarborgde gezinsbijslag zit in de begroting vervat onder de kinderbijlagen en wordt daardoor niet apart vermeld in tabel 13. De invoering van een basisinkomen doet de uitgaven weergegeven in onderstaande tabel verdwijnen.

Prestaties	Bedrag (euro)
Inkomensgarantie voor ouderen	580 843 000,00
Leefloon	1 085 115 000,00
Tegemoetkoming aan personen met een handicap	1 649 578 000,00
Totaal	3 315 536 000,00

Tabel 13 Sociale bijstand (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)

⁴³ Het bedrag gelijk aan 25 659 000 euro omvat de totale impact van de genomen maatregelen (FOD Sociale Zekerheid, 2017).

7.4.2.4 Pensioenen overheidssector

De pensioenen van de overheidssector omvatten de verschillende categorieën van openbare werkgemers op de verschillende bestuursniveaus, zoals: de Federale Staat, de Gemeenschappen en Gewesten, de provincies, de gemeenten, de instellingen van openbaar nut, de autonome gemeentebedrijven, enzoverder. Voor de vastbenoemde personeelsleden werden statuten uitgewerkt, onverdeeld in zeven sectoren⁴⁴. Tabel 14 geeft de totaliteit van de pensioenuitgaven in de overheidssector weer. Dit bedrag wordt niet volledig vervangen, aangezien in titel 7.4.3.2 een toelage berekend zal worden voor ambtenaren met een hoger pensioen dan het bedrag van het basisinkomen.

Prestaties	Bedrag (euro)
Pensioenen	15 888 997 000,00
Beheerskosten	60 707 000,00
Totaal	15 949 704 000,00

Tabel 14 Pensioenen overheidssector (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)

7.4.2.5 Buiten globaal beheer

Dit onderdeel omvat de takken en instellingen van de sociale zekerheid die niet tot één van de globale beheren behoren. Het Asbestfonds werd opgericht binnen het Fonds voor de beroepsziekten en is sinds 2007 verantwoordelijk voor het uitbetalen van vergoedingen aan zij die ziek zijn geworden na blootstelling aan asbest (Fedris, 2016). Ook de uitkeringen betreffende beroepsziekten bij lokale en plaatselijke overheden behoren tot het stelsel buiten het globaal beheer. Verder is De Overzeese Sociale Zekerheid, vroeger DOSZ, aanbieder van sociale verzekeringen aan aangesloten expats die in landen buiten de Europese Economische Ruimte werken. Dit stelsel wordt beheerd door Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (International socialsecurity). Het stelsel buiten globaal beheer omvat eveneens uitgaven van de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en een Fonds voor Medische Ongevallen. Dit Fonds staat patiënten die schade hebben opgelopen als gevolg van gezondheidszorg bij met advies en een eventuele schadevergoeding (RIZIV, 2017).

⁴⁴ "De eerste sector zijn de pensioenen ten laste van de Schatkist. Het betreft de pensioenen van de vastbenoemde personeelsleden van de federale overheidsdiensten, van de militairen, van de ministeries van Gemeenschappen en Gewesten, van het onderwijs, van Bpost, van Proximus, ... alsook van de gewezen rijkswachters en van de leden van de gerechtelijke politie. De tweede sector betreft de vergoedingspensioenen, de oorlogsrenten en de arbeidsongevallenrenten, gefinancierd door een dotatie van de Staat. De derde sector behandelt de pensioenen van de vastbenoemde personeelsleden van de NMBS. De vierde sector betreft de rustpensioenen van de vastbenoemde personeelsleden van de instellingen van openbaar nut van de Federale Staat en van de Gemeenschappen en de Gewesten die aangesloten zijn bij het pensioenstelsel van de wet van 28 april 1958 (gewezen Pool der Parastatalen). De vijfde sector zijn de pensioenen die beheerd en betaald worden door de FPD voor rekening van de besturen of de voorzorginstellingen met dewelke de FPD een overeenkomst heeft. De zesde sector betreft de vastbenoemde personeelsleden van de provinciale en plaatselijke besturen die aangesloten zijn bij het Gesolliciteerde pensioenfonds van de lokale besturen" (FOD Sociale Zekerheid, 2017).

Prestaties	Bedrag (euro)
Fedris Beroepsziekten: Asbestfonds	15 480 000,00
Fedris Beroepsziekten: Sector Provinciale en Plaatselijke Overheden	13 017 000,00
RSZ Ex-DOSZ (De Overzeese Sociale Zekerheid)	350 312 000,00
RVA buiten globaal beheer	264 859 000,00
Fonds voor Medische Ongevallen	23 076 000,00
Beheerskosten	33 098 000,00
Totaal	699 842 000,00

Tabel 15 Buiten globaal beheer (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017)

7.4.2.6 Afschaffing belastingvrije som, financiering hoger onderwijs en een gedeelte van de kinderbijslag

Een basisinkomen is universeel, waardoor zij die werken en een inkomen verdienen ook deel uitmaken van de groep rechthebbenden. Bijgevolg kan de standaard belastingvrije som samen met het bijkomend vrijgesteld inkomen als gevolg van andere personen ten laste dan de eigen kinderen geschrapt worden. Het belastingvrij gedeelte wordt in dat geval onderworpen aan het belastingtarief van 25 procent (Tirez, 2014a). Voor aanslagjaar 2018 geldt een belastingvrije som gelijk aan 7270 euro. Verder geven ascendenten en broers en zussen ten laste recht op een verhoging van de belastingvrije som met 3090 euro indien ze 65 of ouder zijn en met 1550 euro voor personen jonger dan 65 (FOD Financiën, 2018a). Een benadering⁴⁵ van de opbrengst van deze maatregelen via simulatie geeft een bedrag gelijk aan 11 201 248 456,25 euro als uitkomst (FLEMOSI, 2015).

In dit model financieren jongeren de studies die ze volgen na het secundair onderwijs zelf. Daardoor kunnen de uitgaven voor hoger onderwijs geschrapt worden. De Vlaamse uitgavenbegroting geeft weer in 2018 1 793 608 000 euro aan middelen te voorzien voor de financiering van het hoger onderwijs. Het volwassenenonderwijs zal in 2018 beschikken over financieringsmiddelen ter waarde van 433 549 000 euro (Vlaams Parlement, 2017). De federale overheidsdienst werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg (2017) stelt gegevens betreffende de totale overheidsuitgaven aan onderwijs per gemeenschap beschikbaar. Omdat voor de Franse en Duitstalige gemeenschap geen nauwkeurigere cijfergegevens werden gevonden, zal het aandeel dat het hoger onderwijs en

⁴⁵ FLEMOSI (2015) simuleert het effect van belastinghervormingen gebaseerd op waarden geldend voor aanslagjaar 2015. Om de opbrengst van wijzigingen voor het aanslagjaar 2018 te bekomen werd eerst een simulatie uitgevoerd waarin de automatisch ingestelde parameters gewijzigd werden naar waarden geldend voor het desbetreffende aanslagjaar, 2018. Dit leverde een budgettaire effect gelijk aan -2,9 miljard euro op. Nadien werd met de nieuw ingestelde parameters opnieuw een simulatie uitgevoerd met de vermelde belastingvrije sommen gelijk aan 0. Het budgettaire effect bedroeg 8,2 miljard euro. Deze laatste verminderd met het budgettaire effect toe te wijzen aan de gewijzigde parameters ten opzichte van aanslagjaar 2015, levert een benadering voor de maatregel in aanslagjaar 2018 op.

volwassenenonderwijs in de Vlaamse gemeenschap bezit in het totale budget gebruikt worden om deze uitgaven te schatten. Op die manier wordt een geschatte kost gelijk aan 1 377 828 552,59 euro voor de Franse gemeenschap en 17 307 607,39 euro voor de Duitstalige gemeenschap bekomen. Voor het hele land bedragen de benaderde overheidsuitgaven betreffende hoger onderwijs en volwassenenonderwijs voor 2018 3 622 293 160,28 euro.

Samen met de financiering van het hoger onderwijs verdwijnt ook de kinderbijslag voor rechtgevendende jongeren ouder dan 18. Daartoe moet het aandeel van de groep 18-plus in het budget van de kinderbijslag berekend worden. Volgens de Algemene Toelichting bedragen de budgetten voor kinderbijslag in de drie gemeenschappen in totaal 6 152 000 000 euro (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017). De vermeden kost aan kinderbijslag wordt benaderd aan de hand van bevolkingscijfers, waarbij de verhouding van de groep 18- tot 25-jarigen (de groep basisinkomengerechtigden) in de totale groep <25-jarigen (de totale groep rechtgevendenden met betrekking tot kinderbijslag). Het Federaal Planbureau (2018) rapporteert een omvang van de groep <25-jarigen gelijk aan 3 233 144 personen. De groep 18- tot 25- jarigen kent een totaal van 926 528, zodat de verhouding van de laatstgenoemde groep tot het totaal gelijk is aan 28,66 procent. Dit aandeel verrekend met het totale kinderbijslagbudget geeft een benadering gelijk aan 1 763 163 200 euro als vermeden kost wat de kinderbijslag betreft.

Andere vermeden kosten	Bedrag (euro)
Afschaffing belastingvrije som	11 201 248 456,25
Hoger onderwijs	3 622 293 160,28
Kinderbijslag 18+	1 763 163 200,00
Totaal	16 586 704 816,53

Tabel 16 Andere vermeden kosten

7.4.3 Extra kosten bovenop kostprijs basisinkomen

7.4.3.1 Toelagen pensioenen zelfstandigen en werknemers

Het afschaffen van de pensioenen als gevolg van de invoering van een basisinkomen zou geen populaire maatregel zijn. Daarom voorziet model A in een toelage die ervoor zorgt dat gepensioneerden ook met een basisinkomen nog steeds hetzelfde pensioen verkrijgen. De Federale Pensioendienst (2017a) geeft in haar statistieken een overzicht weer van alle gerechtigden in het werknemers- en zelfstandigenstelsel onderverdeeld per schijven van maandbedragen. In zijn totaliteit bedraagt het aantal gepensioneerden die zich in de klassen vanaf 1125 euro per maand bevinden 1 213 544, voor een maandelijks totaal van 1 834 107 818,05 euro. Dit betekent dat er zo'n 6 miljard euro moet voorzien worden om de overlevings- en rustpensioenen aan te vullen.

Toelagen	Bedrag (euro)
Pensioenen werknemers en zelfstandigen	5 990 513 016,60

Tabel 17 Toelagen pensioenen werknemers en zelfstandigen

7.4.3.2 Toelagen pensioenen ambtenaren

Om de nodige toelagen voor het ambtenarenpensioen te berekenen werd gebruik gemaakt van het jaaroverzicht voor 2016. Daarin zijn cijfergegevens betreffende het aantal gerechtigden en de omvang van de uitgaven terug te vinden. Het stelsel van het ambtenarenpensioen kende in dat jaar 515 812 gerechtigden voor een totaalbedrag gelijk aan 13 675 845 184,14 euro (Federale Pensioendienst, 2016). Toepassing van de regel van drie geeft een indicatie van het aantal gerechtigden voor het huidige geraamde budget gelijk aan 15 888 997 000 euro. In 2018 zouden er op die manier bij benadering zo'n 599 285 pensioengerechtigden in het ambtenarenstelsel vallen. Dit betekent dat een gepensioneerd ambtenaar gemiddeld 2209,44 euro pensioen verwerft. De verhouding tussen het basisinkomen en dit bedrag bedraagt net geen 50 procent. Concreet zullen de nodige toelagen overeenstemmen met circa 50 procent van de prestaties van de pensioenen in de overheidssector of 8 miljard euro.

Toelagen	Bedrag (euro)
Pensioenen ambtenaren	7 978 441 972,48

Tabel 18 Toelagen pensioenen ambtenaren

7.4.3.3 Beheerskosten bij residuaire stelsels sociale zekerheid

Verder voorziet het model een extra budgettaire kost betreffende de administratie die de oprichting van een stelsel met pensioentoeelagen met zich meebrengt. Om deze te benaderen wordt gerekend met een verdeelsleutel. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de totale vermeden beheerskosten.

Beheerskosten	Bedrag (euro)
Globaal beheer werknemers	1 128 062 000,00
Globaal beheer zelfstandigen	93 418 000,00
Pensioenen overheidssector	60 707 000,00
Buiten globaal beheer	33 098 000,00
Totaal	1 315 285 000,00

Tabel 19 Overzicht beheerskosten onderdeel van de vermeden kosten

De verdeelsleutel wordt bepaald aan de hand van het aandeel van de totale vermeden beheerskosten in de totale vermeden kosten. Dit aandeel bedraagt 1,57 procent. Deze verhouding wordt toegepast op het totaal van de extra kosten van de toelagen voor pensioenen, zijnde 13 968 954 989,08 euro, en levert een extra nieuwe beheerskost op van 219 714 386,21 euro.

Residuaire stelsels	Bedrag (euro)
Beheerskosten pensioentolagen	219 714 386,21

Tabel 20 Beheerskost stelsel pensioentolagen

7.4.4 Overzicht

Totale kostprijs basisinkomen	119 669 022 000,00 euro
Totale vermeden kosten	83 622 912 816,53 euro
Totale extra kosten	14 188 669 375,29 euro
Budgettaire impact	-50 234 778 558,76 euro

Tabel 21 Overzicht budgettaire impact basisinkomen Model A

7.4.5 Opmerking

Het is belangrijk stil te staan bij enkele belangrijke uitgaven die ongewijzigd blijven wanneer het basisinkomen volgens Model A zal worden ingevoerd. Omdat personen jonger dan 18 hierbij geen recht op een basisinkomen verwerven, zullen de resterende uitgaven aan kinderbijslag en onderwijs nog gefinancierd worden door de overheid. Bovendien blijven ook de overige uitgaven die onderdeel vormen van de RIZIV geneeskundige verzorging identiek. Punt 7.7 van dit hoofdstuk bekijkt de budgettaire impact van een stelsel waarin de verantwoordelijkheden van de RIZIV geneeskundige verzorging worden overgelaten aan de private sector. Het is waarschijnlijk dat de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn nog meer geïntegreerd zullen worden in het gemeentebestuur wanneer het basisinkomen in voege treedt en aldus extra aan efficiëntie winnen. Voor 2018 worden de toelagen voor maatschappelijke dienstverlening geraamd op 103 372 000 euro. Model A stelt dat ook deze uitgave ongewijzigd blijft, gezien een OCMW niet enkel financiële hulp verleent, maar ook sociale en psychische begeleiding, juridisch advies en dergelijke aanbiedt. Verder zal het basisinkomen zowel winnaars als verliezers kennen. De winnaars zijn zij die door het basisinkomen over een groter beschikbaar inkomen beschikken. Uitgaande van een ongewijzigd belastingstelsel is dit voornamelijk het geval bij werkenden die naast het basisinkomen over een loon beschikken. Onder de winnaars zullen zij die samenwonen een grotere vooruitgang kennen dan alleenstaanden, vermits een alleenstaande al zijn bestaanskosten zelf moet betalen. Tot de verliezers behoren mogelijks zij die ziek zijn of een handicap hebben, aangezien er geen toelagen voor deze groepen voorzien zijn. Bovendien is het mogelijk dat een uitkeringsgerechtigde in het volledige werkloosheidsstelsel een hogere werkloosheidsuitkering trekt dan de hoogte van het basisinkomen. Dat betekent een achteruitgang van zijn netto-positie, die ook uitkeringsgerechtigden in andere stelsels kunnen ervaren, waardoor deze persoon gestimuleerd kan worden tot het aannemen van een job.

7.5 Model B voor België in 2018

Model B bouwt op zijn beurt verder op Model A en bevat een prognose van de budgettaire impact van een basisinkomen voor België, waarbij ook minderjarigen tot de groep rechthebbenden behoren. De opbouw van model B kent eenzelfde patroon als die van model A. In wat volgt wordt eerst de totale kostprijs van het basisinkomen berekend. De vermeden en extra kosten zijn identiek aan model A en zullen bijgevolg enkel kort vermeld worden. Een nieuw onderdeel, extra vermeden kosten met betrekking tot kinderen en jongeren, geeft aan welke uitgaven geschrapt kunnen worden doordat kinderen en jongeren nu ook aanspraak maken op het basisinkomen.

7.5.1 Kosten

De hoogte van het basisinkomen voor volwassenen wordt opnieuw vastgelegd op een maandelijks bedrag gelijk aan 1100 euro. Gedetineerden verliezen ook in Model B hun basisinkomen. Het Federaal Planbureau (2018) rapporteert een totaal aantal kinderen jonger dan 12 gelijk aan 1 555 309 en een totaal aantal jongeren tussen 12 en 18 gelijk aan 751 308 voor 2018. De hoogte van het basisinkomen voor kinderen en jongeren werd vastgelegd op basis van de maandelijks overheidsuitgaven per leerling aan onderwijs (Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek, 2017a). Voor het lager onderwijs bedragen deze 400 euro, tegenover 700 euro voor het secundair onderwijs. Op die manier wordt verzekerd dat het basisinkomen hen in staat stelt de onderwijskosten zelf te financieren. Bovenop deze gemiddelde onderwijsuitgave werd het bedrag van de kinderbijslag voor het eerste kind en de bijhorende leeftijdstoelag toegevoegd⁴⁶ (FAMIFED, 2018). Als opmerking hierbij geldt dat kinderen jonger dan 2,5 jaar geen onderwijs volgen. Zij verwerven eveneens het maandelijks bedrag van het basisinkomen gelijk aan de kinderbijslag voor het eerste kind.

Rechthebbenden	Aantal	Bedrag per maand (euro)	Totaal per jaar (euro)
<2,5-jarigen	307 574	93,01	343 289 492,88
2,5 tot 12-jarigen	1 247 735	509,21	7 624 309 672,00
12 tot 18-jarigen	751 308,00	817,69	7 371 999 383,76
Volwassenen	9 076 454	1100	119 809 192 800,00
Gedetineerden	10 619	-1100	-140 170 800,00
			135 008 620 548,84

Tabel 22 Kostprijs basisinkomen Model B

⁴⁶ Hiervoor werd een gemiddelde berekend van de gerapporteerde kinderbijslagen voor de drie gemeenschappen in België, wat een bedrag opleverde van 109,21 euro voor alle kinderen jonger dan 12 en van 117,69 euro voor alle jongeren jonger dan 18 jaar.

7.5.2 Vermeden kosten en extra kosten

Deze onderdelen omvatten nog steeds dezelfde budgettaire posten en bijhorende waarden als in Model A. Bijgevolg is het totaal van de vermeden kosten nog steeds gelijk aan 83 622 912 816,53 euro en dat van de extra kosten gelijk aan 14 188 669 375,29 euro.

7.5.3 Extra vermeden kosten met betrekking tot minderjarigen

Aan Model B moet een extra onderdeel toegevoegd worden met betrekking tot de vermeden kosten voor kinderen en jongeren. Een eerste extra vermeden kost betreft de resterende uitgave voor de kinderbijslag. Het bedrag van de kinderbijslag werd namelijk verrekend in het maandelijks bedrag van het basisinkomen dat kinderen en jongeren verwerven. Bijgevolg zal het totale kinderbijslagstelsel afgeschaft worden en zullen alle beheerskosten van FAMIFED, federaal agentschap voor de kinderbijslag, verdwijnen. FAMIFED (2016) rapporteert in haar jaarverslag een totale beheersuitgave gelijk aan 69 623 744,57 euro. Deze is voornamelijk samengesteld uit de loonkosten, de werkingskosten (voornamelijk administratie- en informaticakosten) en investeringen ter waarde van 43 053,95 euro. Een tweede extra vermeden kost omvat de aftrekposten met betrekking tot kinderen ten laste. De opbrengst hiervan werd opnieuw gesimuleerd met behulp van de FLEMOSI-tool en zou voor aanslagjaar 2018 benaderd worden door een bedrag van 1 477 603 117,63 euro (FLEMOSI, 2015). De totale onderwijsuitgaven aan lager en secundair onderwijs werden berekend gebaseerd op gegevens voor het jaar 2017 (Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek, 2017c). De Vlaamse begroting geeft weer dat de totale uitgave aan onderwijs in 2018 11 442 570 000 euro zal bedragen. (Vlaams Parlement, 2017). Met behulp van dit gegeven werd een groeipercentage berekend ten opzichte van 2017. Dit groeipercentage werd dan vervolgens toegepast op de gegevens voor de Waalse en Duitstalige gemeenschap om de totale vermeden onderwijsuitgave te bekomen.

Vermeden kosten met betrekking tot kinderen en jongeren	Bedrag (euro)
Kinderbijslag	4 388 836 800,00
Beheerskosten Kinderbijslag	69 666 798,52
Afschaffing belastingvrije som voor kinderen ten laste	1 477 603 117,63
Basis en secundair onderwijs	14 988 133 965,72
Totaal	20 924 240 681,00

Tabel 23 Vermeden kosten met betrekking tot kinderen en jongeren

7.5.4 Overzicht

Totale kostprijs basisinkomen	135 008 620 548,84 euro
Totale vermeden kosten	83 622 912 816,53 euro
Totale extra kosten	14 188 669 375,29 euro
Totale extra vermeden kosten	20 924 240 681,87 euro
Budgettaire impact	-44 650 136 425,73 euro

Tabel 24 Overzicht budgettaire impact basisinkomen Model B

Ten opzichte van Model A doet het uitkeren van een basisinkomen voor kinderen en jongeren de netto-positie met 5 532 922 930,62 euro verbeteren.

7.5.5 Opmerking

Model B wordt eveneens gekenmerkt door een groep verliezers. Tot deze behoren kinderen die schoollopen in het bijzonder onderwijs. De gemiddelde gemeenschapsuitgave per leerling in België in het buitengewoon onderwijs bedraagt namelijk maandelijks zo'n 1963 euro (Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek, 2017a). Het is duidelijk dat de waarde van het basisinkomen voor kinderen en jongeren niet volstaat om deze uitgaven te dekken.

7.6 Scenario-analyse op basis van model A

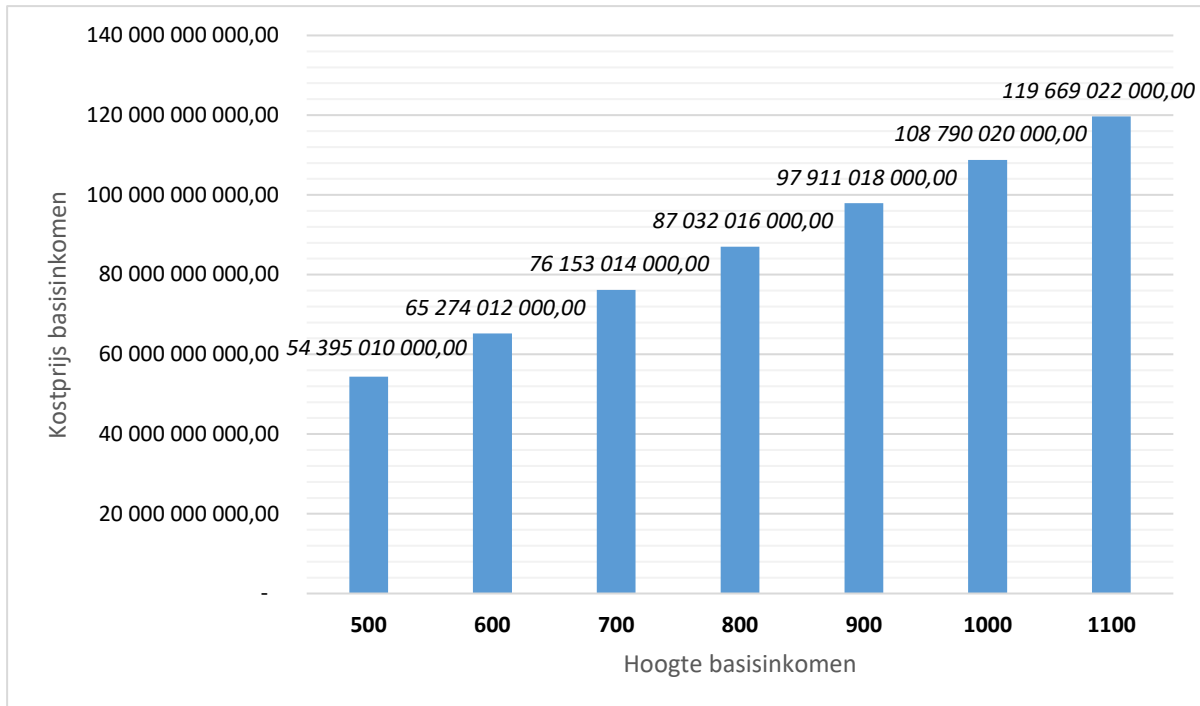
7.6.1 Budgettair evenwicht

Onderstaand scenario onderzoekt de maximale hoogte van het basisinkomen uitgaande van een budgettair evenwicht, waarbij de kostprijs van de invoering van het basisinkomen gelijk is aan het geheel van de vermeden kosten. Het totaal aan vermeden kosten bedraagt 83 622 912 816,52 euro. In een break-even scenario zouden alle 9 065 835 volwassen Belgen met uitzondering van gedetineerden recht verkrijgen op maandelijks **768,66 euro**. Dit budgettair evenwicht houdt geen rekening met de extra kosten, zijnde de pensioentolagen en de beheerskosten van deze toelagen. Dergelijke hoogte van een basisinkomen zal in de praktijk waarschijnlijk toelagen vereisen voor een aanvulling van bepaalde sociale zekerheidsuitkeringen tot een leefbaar niveau.

Indien wel rekening gehouden wordt met de extra kosten en indien dus de pensioentolagen en de beheerskosten van deze toelagen ook in rekening gebracht worden, zal een budgettair evenwicht zich voordoen bij een basisinkomen voor volwassenen exclusief gedetineerden gelijk aan **502,57 euro**. De totale kostprijs van het basisinkomen bedraagt dan 54 674 171 222,44 euro. De extra kosten komen neer op 28 948 741 594,09 euro. De pensioentolagen voor zelfstandigen en werknemers zijn dan gelijk aan 16 225 627 931,04 euro, de pensioentolagen voor ambtenaren gelijk aan 12 274 836 603,18 euro. De beheerskosten van de stelsels met toelagen bedragen 448 277 059,87 euro. Deze hoogte van het basisinkomen vereist naar alle waarschijnlijkheid eveneens een aanvulling van voorwaardelijke steun.

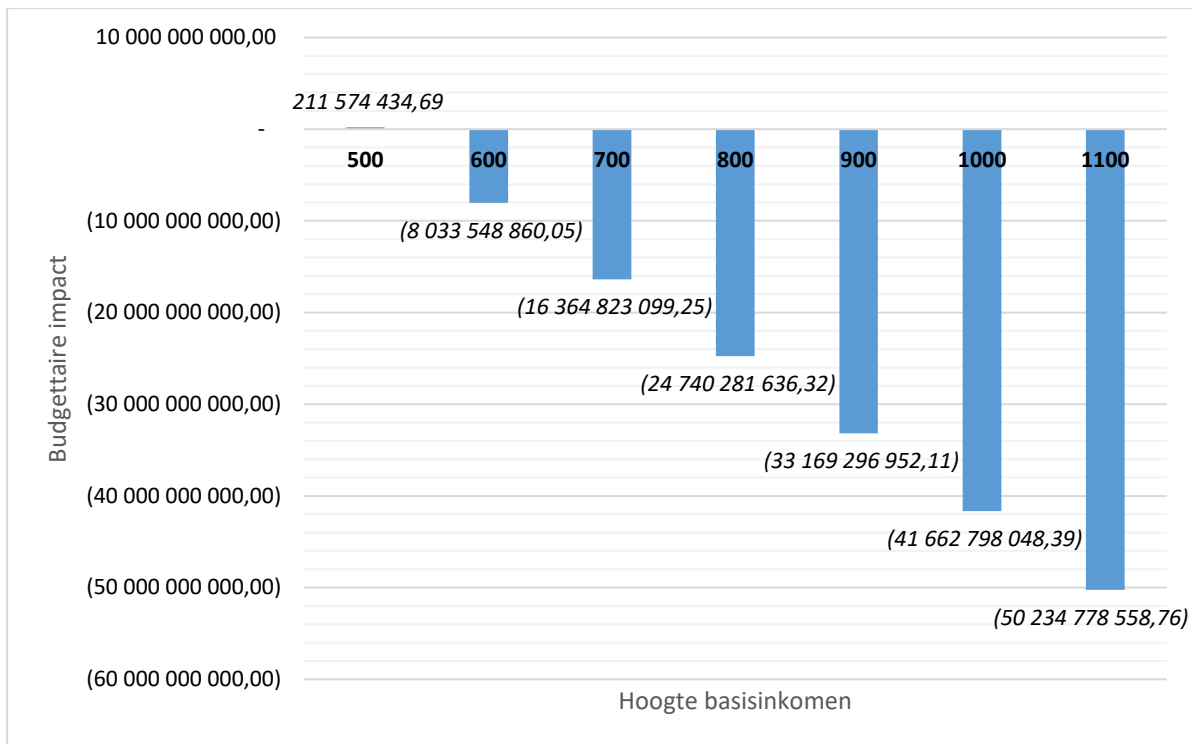
7.6.2 Invloed hoogte basisinkomen

Figuur 6 biedt een overzicht van de evolutie van de zuivere kostprijs van het basisinkomen. Deze omvat enkel de hoogte van het basisinkomen vermenigvuldigd met het aantal volwassen Belgen. De zuivere kostprijs neemt telkens toe met 10 879 002 000,00 euro indien de hoogte van het basisinkomen verhoogd wordt met 100 euro.

Figuur 6 Evolutie kostprijs basisinkomen bij wijzigen hoogte basisinkomen

De impact van een wijziging van de hoogte van het basisinkomen op de grootte van het budgettaire tekort of overschot wordt weergegeven in figuur 7. Een basisinkomen van 500 euro bespaart 211 574 434,69 euro aan middelen. Een verhoging naar 600 euro levert meteen een budgettaire tekort gelijk aan 8 033 548 860,05 euro op. De gemiddelde toename van het negatieve budgettaire effect bij een wijziging van de hoogte van het basisinkomen met 100 euro komt overeen met 8,4 miljard euro.

Figuur 7 Evolutie budgettaire impact bij wijzigen hoogte basisinkomen

7.7 Vergroting financiële haalbaarheid

Extra financiële middelen om het financieringstekort van een basisinkomen te verkleinen kunnen bijvoorbeeld voortkomen uit het privatiseren van overheidsbedrijven, denk maar aan de vervoersmaatschappij NMBS. Ook de middelen bestemd voor de RIZIV-geneeskundige verzorging, zouden (gedeeltelijk) kunnen worden aangewend, indien de instellingen (gedeeltelijk) worden geprivatiseerd. In België hebben verzekerde personen via de regeling van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging immers toegang tot een kwaliteitsvolle verzorging. Daarvoor is het nodig aangesloten te zijn bij een erkend ziekenfonds of de Hulpkas voor Ziekte en Invaliditeitsverzekering. De ziekteverzekering dekt de volledige of gedeeltelijke kosten van raadplegingen bij een arts, geneesmiddelen, ziekenhuiskosten, enzovoort (RIZIV, 2018). De algemene toelichting van de begroting rapporteert dat deze in 2018 29 393 376 000 euro bedragen. Deze tak van de sociale zekerheid kent beheerskosten gelijk aan 941 013 000 euro (FOD Sociale Zekerheid, 2017). Uiteraard kan de vraag gesteld worden of dergelijke maatregelen over een voldoende groot draagvlak zouden kunnen beschikken.

8 Budgettaire raming basisbijslag

8.1 Basisbijslag naar voorstel Vereeck

Een basisbijslag onderscheidt zich van een volledig basisinkomen wat betreft de hoogte van het bedrag dat onvoorwaardelijk uitgekeerd wordt. Een basisbijslag is een gedeeltelijk basisinkomen, dat niet volstaat om van te leven. De budgettaire kost van een basisbijslag in België wordt berekend in lijn met het voorstel van Lode Vereeck (Open VLD). Vereeck (2017) is voorstander van een sociale vlaktaks. Concreet geldt daarbij een sterk vereenvoudigd belastingstelsel, zonder belastingbrieven en aftrekposten en waarin enkel bevrijdende bronbelastingen bestaan. Bovendien zal bij een vlaktaks de belastbare basis in zijn geheel aan hetzelfde tarief belast worden. Het belastingvrij minimum verdwijnt en heeft tot gevolg dat de belastingdruk proportioneel wordt. Een belastingvrije basisbijslag, onvoorwaardelijk uitgekeerd aan iedereen die aangifte doet in de personenbelasting, vormt een maatregel die in dit kader de progressiviteit herstelt. Op die manier zal het draagkrachtprincipe blijven gelden. Onderstaande tabel geeft een concreet cijfervoorbeeld weer voor een basisbijslag ter waarde van 300 euro en met een belastingpercentage van 30 procent (Vereeck, 2017).

Brutoloon A	Belasting B	Nettoloon A-B	Basisbijslag D	Beschikbaar inkomen A-B+D (E)	Belastingdruk (A-E)/A of (B-D)/A
0	0	0	300	300	-100,0%
500	150	350	300	650	-30,0%
750	225	525	300	825	-10,0%
1000	300	700	300	1000	0,0%
1500	450	1050	300	1350	10,0%
2000	600	1400	300	1700	15,0%
3000	900	2100	300	2400	20,0%

Tabel 25 Rekenvoorbeeld basisbijslag (Vereeck, 2017)

8.1.1 Kostprijs basisbijslag

De kost van een basisbijslag zal in deze case bepaald worden door zij die een belasting betalen in het stelsel van de personenbelasting, vermenigvuldigd met de waarde van de uitkering. Vereeck (2017) legt deze hoogte vast op een maandelijks bedrag ter waarde van 300 euro. Statbel (2017) rapporteert een aantal aangiftes in de personenbelasting voor aanslagjaar 2016 gelijk aan 6 289 750.

Aantal	Bedrag per maand (euro)	Totaal per jaar (euro)
6 289 750	300,00	22 643 100 000,00
Totaal		22 643 100 000,00

Tabel 26 Kostprijs basisbijslag model Vereeck

8.1.2 Invoering vlaktaks

De budgettaire impact van de invoering van een vlaktaks kan benaderd worden door het gebruik van de tool FLEMOSI (2015). Deze simuleert het effect van belastinghervormingen gebaseerd op waarden geldend voor aanslagjaar 2015. Om de opbrengst van een wijziging naar slechts één belastingsschaal voor het aanslagjaar 2018 te bekomen werd eerst een simulatie uitgevoerd waarin de automatisch ingestelde parameters gewijzigd werden naar waarden geldend voor het desbetreffende aanslagjaar, 2018. Dit leverde een budgettair effect gelijk aan -2,9 miljard euro op. Nadien werd met de geldende parameters voor aanslagjaar 2018 opnieuw een simulatie uitgevoerd waarbij slechts één belastingsschaal met een tarief van 30 procent gold en de basisbelastingvrije som gelijkgesteld werd aan 0. Het budgettaire effect bedroeg 471 miljoen euro. Deze laatste verminderd met het budgettaire effect toe te wijzen aan de gewijzigde parameters ten opzichte van aanslagjaar 2015, levert een benadering voor de budgettaire impact van de maatregel in aanslagjaar 2018 op, gelijk aan **3 387 672 584,61 euro**.

8.1.3 Vermeden kosten

8.1.3.1 Fiscale uitgaven

Een vereenvoudigd belastingstelsel vermijdt alle aftrekposten en belastingverminderingen, de zogenoemde fiscale uitgaven. Deze worden door de Hoge Raad van Financiën gedefinieerd als: *"Elke minderontvangst wegens fiscale tegemoetkomingen voortvloeiend uit een afwijking van het algemeen stelsel van een gegeven belasting ten voordele van zekere belastingplichtigen of van zekere economische, sociale, culturele, ... activiteiten en die kan worden vervangen door een rechtstreekse betoelaging"* (FOD Financiën, 2018c).

De meest recente gegevens betreffende de omvang van fiscale uitgaven zijn terug te vinden voor het jaar 2015 en bedroegen 9647,09 miljoen euro. Om een schatting te bekomen van de fiscale uitgaven voor 2018 werd gebruik gemaakt van een gemiddeld jaarlijks groeipercentage gelijk aan 1,1 procent, wat een totaal gelijk aan **9 968 958 703,95 euro** oplevert (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2018).

8.1.3.2 Overheidsuitgaven voor minderjarigen

De groep minderjarigen verwerven het recht op een basisbijslag niet, bijgevolg moeten de uitgaven ter ondersteuning van deze categorie, zoals onderwijs, kinderbijslag en gewaarborgde gezinsbijslag, blijven gelden. Verder geldt dat wie de leeftijd van 18 bereikt heeft en nog studeert, het recht op kinderbijslag behoudt. Deze groep verwerft aldus geen basisbijslag. Dit maakt dat ook het hoger onderwijs door de overheid gefinancierd zal blijven.

8.1.3.3 Beheerskosten en afslanking bureaucratie

De budgettaire raming van een basisbijslag zal geen rekening houden met een daling van de beheerskosten van de sociale zekerheid. Naast een basisbijslag moet namelijk (een gedeelte van) de voorwaardelijke steun nog blijven bestaan. Een vlaktaks en het vereenvoudigd belastingstelsel dat daardoor ontstaat maakt het wel mogelijk de FOD Financiën af te slanken. In 2016 bedroeg het werkingsbudget van deze federale overheidsdienst 1 782 005 000 euro. Er werd gebruikgemaakt van een verdeelsleutel bestaande uit de verhouding van de inkomsten uit de personenbelasting ten opzichte van de totale inkomsten om de besparing van de werkingskosten te schatten ten gevolge van een basisbijslag en vlaktaks. De algemene toelichting van de begroting voor 2018 geeft weer dat de ontvangsten van de personenbelasting 44 346 700 000 euro bedragen in een totaal van 115 603 200 000 euro fiscale ontvangsten (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017). Deze verhouding verrekend in de werkingskosten leidt tot een mogelijke besparing gelijk aan **683 597 349,67 euro**.

8.1.4 Overzicht voorstel Vereeck

Totale kostprijs basisbijslag	-22 643 100 000,00 euro
Invoering vlaktaks	3 387 672 584,61 euro
Fiscale uitgaven	9 968 958 703,95 euro
Afslanking bureaucratie	683 597 349,67 euro
Budgettaire impact	-8 602 871 361,77 euro

Tabel 27 Overzicht budgettaire impact basisbijslag model Vereeck

8.2 Model met mogelijke besparing sociale zekerheidsuitkeringen

Een basisbijslag is ontoereikend om van te leven, waardoor het nodig is dat stelsels van sociale bescherming blijven bestaan. Onder een basisbijslag zal de sociale zekerheid aldus vertegenwoordigd worden door deels voorwaardelijke en deels onvoorwaardelijke steun (Groot, 1997; Van Parijs et al., 2000). Om te verzekeren dat het inkomen van werklozen en andere uitkeringsgerechtigden onder de basisbijslag gelijk blijft, wordt een basisbijslag aangevuld met een kleinere resterende uitkering. Om de budgettaire impact van een basisbijslag volgens deze filosofie correct te benaderen, moeten de besparingen naar aanleiding van het verminderen van de uitkeringen met het bedrag van de basisbijslag ingeschat worden. Deze mogelijke extra vermeden kosten maken geen deel uit van het voorstel van Vereeck (2017), die de basisbijslag als een compensatie voor de proportionele belastingdruk ten gevolge van de vlaktaks voorziet, waardoor ook vervangingsinkomens verhoogd worden met dit bedrag. Toch is het relevant te weten wat de budgettaire impact van dergelijk model zou zijn, aangezien eerder al werd vermeld dat de invoering van een basisbijslag het mogelijk maakt dit bedrag stelselmatig te verhogen tot een volledig onvoorwaardelijk basisinkomen.

8.2.1 Besparing sociale zekerheidsuitkeringen

Om een benadering voor de mogelijke besparing te berekenen, is het nodig te weten hoeveel uitkeringen de gebudgetteerde bedragen in de algemene toelichting omvatten. Op die manier kan het bedrag van de basisbijslag in rekening gebracht worden om de mogelijke besparing in te schatten. De besparingen van onderstaande stelsels werden benaderd aan de hand van de volumefactoren in de algemene toelichting⁴⁷. (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017). Indien deze in dagen werden weergegeven, werden ze omgezet naar maanden door deze te delen door het aantal werkdagen in een maand. In de algemene toelichting van de begroting is echter slechts een globaal cijfer per orgaan terug te vinden dat meerdere uitkeringsstelsels en dus ook volumefactoren omvat. Zo worden er bij het budget van de Federale Pensioendienst ook volumes weergegeven betreffende verwarmingstoelagen of vakantiegelden. De omvang van het budget aan rust- of overlevingspensioenen werd daarom geschat aan de hand van de meest recente statistieken voor het jaar 2017 veronderstellende dat deze verhoudingen quasi gelijk zouden blijven (Federale Pensioendienst, 2017b). De besparing van het ambtenarenpensioen werd berekend aan de hand van het jaaroverzicht voor 2016 toen het ambtenarenpensioen 515 812 gerechtigden kende voor een totaalbedrag gelijk aan 13 675 845 184,14 euro (Federale Pensioendienst, 2016). Toepassing van de regel van drie geeft een indicatie van de gerechtigden voor het huidige geraamde budget gelijk aan 15 888 997 000 euro. In 2018 zouden er 599 285 pensioengerechtigden in het ambtenarenstelsel vallen. Voor de inschatting van de besparing aan uitkeringen door de RVA werd gebruik gemaakt van de meest recente maandelijkse statistieken betreffende de vernoemde uitkeringen (aangeduid met ster). Hier werd het geraamd bedrag berekend op basis van de beschikbare cijfergegevens voor 2018 betreffende de uitgaven per uitkering (RVA, 2018a).

Uitkering	Geraamd bedrag (euro)	Volume	Uitgave verminderd met basisbijslag (euro)	Besparing (euro)
RIZIV	8 302 834 000,00	8 313 609 maanden	5 808 751 028,57	2 494 082 971,43
Rust- en overlevingspensioenen	24 505 037 089,24	2 266 379 gerechtigden	16 346 072 689,24	8 158 964 400,00
Ambtenarenpensioen	15 888 997 000,00	599 285 gerechtigden	13 731 571 000,00	2 157 426 000,00
Werkloosheid*	5 383 632 828,00	460 180 eenheden	3 726 984 828,00	1 656 648 000,00

⁴⁷ In werkelijkheid zou een overheid bij de invoering van dit stelsel afhankelijk van haar voorkeuren bepaalde uitkeringen kunnen vrijstellen van het afhouden van het bedrag van de basisbijslag, waardoor deze uitkeringen ongewijzigd blijven.

Tijdelijke werkloosheid*	391 756 049,33	22 542,02 budgettaire eenheden	310 604 766,84	81 151 282,46
Beschutte werkplaatsen*	1 693 110,00	200 eenheden	973 110,00	720 000,00
Onthaalouders*	3 258 108,00	2500 eenheden	0,00	3 258 108,00
Jeugdvakantie*	7 772 220,00	2600 eenheden	0,00	7 772 220,00
Seniorvakantie*	517 062,00	260 eenheden	0,00	517 062,00
Brugpensioen*	1 058 393 478,00	78 740 eenheden	774 929 478,00	283 464 000,00
Tijdskrediet*	363 010 872,00	164 200 eenheden	0,00	363 010 872,00
Mijnwerkersinvaliditeit	899 000,00	51 eenheden	715 400,00	183 600,00
HVKZ-ZIV	7 608 000,00	818,67 maanden	7 362 400,00	245 600,00
Pool der Zeelieden: werkloosheid	824 000,00	761,10 maanden	595 671,43	228 328,57
Loopbaanonderbreking*	155 403 972,00	62 7950 eenheden	0,00	155 403 972,00

Tabel 28 Benadering van de besparing betreffende sociale uitkeringen voor werknemers en ambtenaren

De mogelijke besparingen betreffende de uitkeringen voor arbeidsongevallen en beroepsziekten zijn moeilijk in te schatten en worden daardoor niet opgenomen in deze budgettaire raming. Hiervoor is het namelijk nodig te weten wat de duurtijd is van elke toegekende vergoeding.

Uitkering	Geraamd bedrag (euro)	Volume	Uitgave verminderd met basisbijslag (euro)
Arbeidsongevallen	225 736 000,00	175 274 vergoedingen	?
Beroepsziekten	230 849 000,00	56 402 vergoedingen	?

Tabel 29 Gegevens arbeidsongevallen en beroepsziekten

Tabel 30 biedt een overzicht van de uitkeringen in het stelsel van zelfstandigen. Het budget voor moederschapsuitkeringen werd berekend aan de hand van een vast bedrag gelijk aan 475,41 euro

dat wordt uitgekeerd gedurende 12 weken voor 6660 gevallen zoals vermeld in de algemene toelichting (FOD Sociale Zekerheid, 2017; Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers, 2018b). Vervolgens werd de grootte van de omvang van de andere RIZIV-uitkeringen bepaald op basis van het weergegeven budget in de begroting verminderd met de omvang van het budget voor moederschap. Ook hier gebeurde de omzetting van volumefactoren in dagen naar volumefactoren in maanden door deze te delen door het aantal werkdagen in een maand. Om de besparing van het overbruggingsrecht te benaderen werd uitgegaan van een gemiddelde maandelijkse hoogte van een uitkering gelijk aan $(1220,86+1525,60)/2$. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van of de zelfstandige al dan niet een gezin ten laste heeft (Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers, 2018c). Aan de hand van dit bedrag werd daaropvolgend bepaald hoeveel maanden konden uitgekeerd worden gegeven het budget gelijk aan 16 629 000,00 euro. Eenzelfde werkwijze werd gehanteerd voor palliatieve verzorging waar met een gemiddelde maandelijkse hoogte van de uitkering gelijk aan $(1220,86+610,43)/2$ gerekend werd. De hoogte van het uitgekeerde bedrag is gebaseerd op de mate waarin een zelfstandige zijn activiteiten onderbreekt. Een voltijdse onderbreking geeft recht op 1220,86 euro, een onderbreking van ten minste 50 procent geeft recht op 610,43 euro (Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers, 2018d). Een belangrijke opmerking hierbij is dat de verschillende mogelijke bedragen van de uitkeringen op deze manier een gelijk gewicht in het totale budget krijgen toegekend omwille van een gebrek aan cijfergegevens betreffende het aandeel van de verschillende hoogten uitkeringen in het bedrag.

Uitkering	Geraamd bedrag (euro)	Volume	Uitgave verminderd met basisbijslag (euro)	Besparing (euro)
RIZIV moederschap	37 994 767,20	6660 gevallen	32 000 767,20	5 994 000,00
RIZIV andere	457 715 232,80	423 708,20 maanden	330 602 772,80	127 112 460,00
Pensioenen	3 728 748 000,00	584 001 begunstigden	1 626 344 400,00	2 102 403 600,00
Overbruggingsrecht	16 629 000,00	12 109,41 maanden	16 217 031,00	411 969,00
Palliatieve verzorging	1 508 000,00	1 646,93 maanden	1 013 922,05	494 077,95

Tabel 30 Benadering van de besparing betreffende sociale uitkeringen voor zelfstandigen

De mogelijk besparing in de sociale bijstand is weergegeven in onderstaande tabel en gebaseerd op de budgetten en volumefactoren zoals vermeld in de begrotingsopmaak voor 2018 (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017).

Uitkering	Geraamd bedrag (euro)	Volume	Uitgave verminderd met basisbijslag (euro)	Besparing (euro)
Inkomensgarantie voor ouderen	1 665 958 000,00	113 577	1 257 080 800,00	408 877 200,00
Leefloon	580 843 000,00	145 890	55 639 000,00	525 204 000,00
Tegemoetkomingen aan personen met een handicap	1 085 115 000,00	184 136	422 225 400,00	662 889 600,00

Tabel 31 Benadering van de besparing betreffende uitkeringen in de sociale bijstand

De totale mogelijke besparingen betreffende de sociale zekerheidsuitkeringen opgenomen in bovenstaande tabellen en uitgaande van een basisbijslag die maandelijks 300 euro bedraagt, zijn gelijk aan **19 196 463 323,41 euro**.

8.2.2 Kostprijs basisbijslag

Dit model houdt geen rekening met de invoering van een vlaktaks en een vereenvoudiging van een belastingstelsel. Conform de berekeningen van het basisinkomen wordt de kostprijs bepaald aan de hand van het aantal volwassen Belgen met uitzondering van gedetineerden. Deze krijgen jaarlijks 3600 euro uitgekeerd.

Aantal	Bedrag per maand (euro)	Totaal per jaar (euro)
9 065 835	300,00	32 637 006 000,00

Totaal 32 637 006 000,00

Tabel 32 Kostprijs basisbijslag model met mogelijke besparing sociale zekerheidsuitkeringen

8.2.3 Overzicht

Totale kostprijs basisbijslag	-32 637 006 000,00 euro
Besparing sociale zekerheidsuitkeringen	19 196 463 323,41 euro
Budgettaire impact	- 13 440 542 676,59 euro

Tabel 33 Overzicht budgettaire impact basisbijslag met mogelijke besparing sociale zekerheidsuitkeringen

Ook volwassenen die geen belastingaangifte in de personenbelastingen indienen (bijvoorbeeld studenten) maken in dit stelsel aanspraak op het basisinkomen. Daardoor zou het bedrag aan kinderbijslag voor jongeren ouder dan 18 verminderd of afgeschaft kunnen worden. Voorts zou eventueel kunnen gesteld worden dat bij de invoering van dit model de belastingvrije som gehalveerd wordt, waardoor deze 3620 euro voor aanslagjaar 2018 bedraagt. De geschatte opbrengst van deze maat-

regel komt neer op ongeveer 5 miljard euro (FLEMOSI, 2015), wat het budgettaire tekort op circa 8 miljard euro brengt.

9 Budgettaire raming basisloon

9.1 Inleiding en rechthebbenden

Een basisloon is in principe een participatie-inkomen waar ieder die een bijdrage levert aan het welzijn van de maatschappij recht op heeft. Eerder kwam reeds aan bod dat de Vlaamse sociaal-democratische partij (sp.a) het basisloon als een haalbaar concept aanziet (Soens, 2016). In dit onderdeel zal de budgettaire kost van een basisloon aan de hand van het voorstel van sp.a-voorzitter John Crombez worden berekend. Crombez (2018) stelt dat een basisloon voor jongeren jeugdwerkloosheid helpt aan te pakken en daardoor deel uitmaakt van een activeringsbeleid. Concreet zullen volwassenen jonger dan 25 dankzij het basisloon het recht op een inkomen ter waarde van minstens 1200 euro per maand verwerven. Dit basisloon vertegenwoordigt aldus een uitgangssalaris voor onderhandelingen tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en representeert een minimum waarop jongeren moeten kunnen rekenen. Crombez (2018) stelt dan ook dat de minimumlonen voor deze leeftijdsgroep daartoe verhoogd moeten worden, zodat werkende jongeren over minstens 1200 euro per maand beschikken. Bovendien geldt dit minimum van 1200 euro per maand niet enkel voor zij die werken, werkzoekenden en studenten beneden 25 verwerven het recht op het basisloon dat deze hoogte kent (Crombez, 2018).

9.2 Kost geheel België

Om de budgettaire kost van dit stelsel te berekenen is het allereerst noodzakelijk te beschikken over cijfergegevens die jongeren opdelen naar socio-economische positie. Gegevens van Steunpunt Werk (2017) delen de groep <25-jarige Belgen op in een werkende, een niet-werkend werkzoekende en een niet-beroepsactieve categorie voor 2016. Werkenden worden daarbij voorgesteld door de som van alle loontrekkenden, zelfstandigen en helpers. Niet-werkend werkzoekenden worden becijferd op basis van gewestelijke arbeidsbemiddelingsinstanties (VDAB, Forem, Actiris). Het totale aantal werkenden en niet-werkende werkzoekenden vormt samen de beroepsbevolking. Niet-beroepsactieven zijn diegenen die werkend noch werkzoekend zijn, in dit geval voornamelijk studenten. Het aantal in deze groep wordt berekend aan de hand van het verschil tussen de totale bevolking en de beroepsbevolking (Vanderbiesen, 2018).

Leeftijd	Werkend	Niet-werkend, werkzoekend	Niet-beroepsactief	Bevolking
18-19	32 508 (13%)	15 814 (6%)	206 985 (81%)	255 307
20-24	285 681 (42%)	83 231 (12%)	312 064 (46%)	680 977
Totaal	318 189 (34%)	99 045 (11%)	519 049 (55%)	936 284

Tabel 34 Bevolking naar socio-economische positie in 2016 voor geheel België (Steunpunt Werk, 2017)

Indien uitgegaan wordt van dezelfde verhoudingen tussen de verschillende posities en gebaseerd op de bevolkingsstatistieken van het Federaal Planbureau (Federaal Planbureau, 2018), kunnen de gegevens van 2016 worden omgezet naar geschatte benaderingen voor 2018.

	Werkend	Niet-werkend, werkzoekend	Niet-beroepsactief	Bevolking
Totaal	314 874 (34%)	98 013 (11%)	513 641 (55%)	926 528

Tabel 35 Bevolking naar socio-economische positie in 2018 voor geheel België

Deze informatie levert volgende berekening op om de geschatte totale kostprijs van het basisloon voor België te bepalen voor één jaar: $(611\ 654) \times 1200 \text{ euro} \times 12 = 8\ 807\ 817\ 600 \text{ euro} = \mathbf{9 \text{ miljard euro}}$.

De algemene toelichting van de begroting voor 2018 geeft weer dat de verwachte uitgaven van de Belgische sociale zekerheid 101 miljard euro zullen bedragen. De middelen nodig om een basisloon te financieren komen aldus overeen met circa 9 procent van deze uitgaven (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017).

9.3 Kostenanalyse

Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle kosten en vermeden kosten gepaard gaande met de invoering van een basisloon. Een basisloon maakt allereerst alle uitkeringen aan volwassenen jonger dan 25 overbodig. Concreet betekent dit dat de inschakelingsuitkering voor werkzoekende schoolverlaters zal wegvallen. Bijkomend vervangt het basisloon de werkloosheidsuitkeringen die volwassenen jonger dan 25 verwerven. Bovendien wordt vermeden dat jongeren die na 36 maanden het recht op de inschakelingsuitkering verliezen in het leefloonstelsel terechtkomen. Verder zal eveneens het budget dat de doelgroepenkorting voor jongeren ondersteunt, vrijkomen. Naast werkenden en werkzoekenden maken ook studenten, die hun studies na het zesde jaar secundair onderwijs verderzetten, deel uit van de groep rechthebbenden op een basisloon. Logischerwijs zou dan het nut van de kinderbijslag voor rechtgevend ouder dan 18 wegvallen. Een basisloon zal ouders immers meer ontlasten dan de huidige kinderbijslag. Tot slot is ook een politiek debat mogelijk betreffende de subsidiëring van het hoger onderwijs. De democratische meerderheid zal beslissen of hier aanpassingen nodig zullen zijn (Crombez, 2018).

KOSTEN	VERMEDEN KOSTEN
Basisloon voor studenten	Inschakelings- of werkloosheidsuitkering
Basisloon voor werkzoekenden, werklozen	Leefloon
	Doelgroepkorting
	Kinderbijslag
	Subsidiëring hoger onderwijs en volwassenenonderwijs

Tabel 36 Kostenanalyse basisloon

De tabel maakt meteen duidelijk dat de invoering van een basisloon zowel federale als gemeenschapsbevoegdheden betreft en dus een transversaal thema is. De inschakelings- en werkloosheidsuitkering vormen onderdeel van de Belgische Sociale Zekerheid (RSZ) en worden door de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling beheerd. Ook het leefloonstelsel valt onder federale bevoegdheid en maakt deel uit van de sociale bijstand. Het doelgroepenbeleid, de kinderbijslag en de subsidiëring van het onderwijs zijn dan weer thema's waar de drie gemeenschappen voor bevoegd zijn. Omdat de vermeden kosten belangrijke gemeenschapsbevoegdheden betreffen, wordt in wat volgt eerst een model voor Vlaanderen doorgerekend voor begrotingsjaar 2018. Het model bekijkt aldus de budgettaire impact van een basisloon op Vlaams grondgebied. Belangrijke opmerking hierbij is dat cijfergegevens geldende voor het Vlaams Gewest het aantal Vlamingen woonachtig in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest niet omvat, waardoor deze niet betrokken werden bij bepaalde berekeningen. Bovendien omvatten de vermeden kosten ook federale bevoegdheden die uiteraard niet in de Vlaamse begroting kunnen ingecalculeerd worden, wat maakt dat het budgettair effect meerdere begrotingen behelst. Nadien volgt een bondig model waarin, gebaseerd op dezelfde werkwijze als het model van Vlaanderen, ook de budgettaire impact van een basisloon voor geheel België in 2018 doorgerekend wordt.

9.4 Model Vlaanderen

9.4.1 Kosten Vlaanderen

Onderstaande tabel geeft weer hoe jongeren in het Vlaams gewest kunnen onderverdeeld worden naar socio-economische positie⁴⁸.

⁴⁸ De cijfers zijn opnieuw gebaseerd op gegevens van Steunpunt Werk voor het jaar 2016. Er wordt vanuit gegaan dat de verdeling van de jongeren in de categorieën niet erg gewijzigd zal zijn. De databank Arvastat van VDAB geeft aan dat het gemiddeld aantal niet-werkenden, werkzoekenden jonger dan 25 (en dus niet noodzakelijk ouder dan 18) in Vlaanderen in 2017 42 256 bedroeg (Arvastat, 2018).

Leeftijd	Werkend	Niet-werkend, werkzoekend	Niet-beroepsactief	Bevolking
18-19	20 510 (14%)	8 747 (6%)	113 319 (80%)	142 576
20-24	186 294 (49%)	33 825 (9%)	160 327 (42%)	380 446
Totaal	206 804 (40%)	42 572 (81%)	273 646 (52%)	523 022

Tabel 37 Bevolking naar socio-economische positie voor Vlaams gewest (Steunpunt Werk, 2017)

Een vertaling van deze gegevens naar 2018, uitgaande van dezelfde verhoudingen tussen de verschillende groepen en gebaseerd op de bevolkingsstatistieken van het Federaal Planbureau (Federaal Planbureau, 2018) doet onderstaande opdeling van 18-25 jarigen naar socio-economische positie ontstaan.

	Werkend	Niet-werkend, werkzoekend	Niet-beroepsactief	Bevolking
Totaal	205 157 (40%)	42 233 (8%)	271 466 (52%)	518 856

Tabel 38 Bevolking naar socio-economische positie voor Vlaams gewest

Deze informatie levert opnieuw eenzelfde berekening op om de totale geschatte kostprijs van het basisloon voor het Vlaams gewest te bepalen: $(42\,233 + 271\,466) \times 1200 \text{ euro} \times 12 = 4\,517\,265\,600 \text{ euro} = \mathbf{4,52 \text{ miljard euro}}$.

9.4.2 Vermeden kosten Vlaanderen

9.4.2.1 Leefloon

Aangezien de gegevens betreffende leefloongerechtigden beschikbaar zijn tot september 2017, wordt de algemene toelichting van de federale begroting voor 2018 gebruikt om deze te projecteren naar 2018. In september 2017 bedroeg het totale aantal volwassenen jonger dan 25 jaar met een leefloon in het Vlaams gewest 10 717 (POD maatschappelijke integratie, 2018). De Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers (2017) geeft in de algemene toelichting weer dat het totaal volume leefloongerechtigden in België in 2017 145 246 bedroeg. Voor 2018 wordt de grootte van deze groep geschat op 145 890. Dat betekent een groei van 4,02 procent in volume ten opzichte van 2017. Het totale budget voor leeflonen bedraagt 1 085 115 000 euro, wat een gemiddeld leefloon van 7437,89 euro per jaar of 619,82 euro per maand per gerechtigde impliceert (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017). Rekening houdend met het groeipercentage van 4,02 procent zal het aantal leefloongerechtigden in de groep 18-jarigen voor 2018 neerkomen op 11 149. Uitgaande van het gemiddelde leefloon per gerechtigde in 2018, zal de vermeden kost van het leefloon **82 919 851 euro** bedragen.

9.4.2.2 *Inschakelings- en werkloosheidsuitkering*

Personen jonger dan 25 jaar die niet meer onderworpen zijn aan de schoolplicht en een beroepsinschakelingsstijd⁴⁹ van één jaar hebben doorlopen, verwerven het recht op een inschakelingsuitkering indien zij een 'rechtopenende' studie of opleiding hebben gevolgd (VDAB, 2018). Tot het recht op een werkloosheidsuitkering wordt een persoon slechts toegelaten indien hij bewijs levert van het aantal doorlopen arbeidsdagen. Wie jonger is dan 36, moet bijvoorbeeld minimum 312 dagen gedurende 21 maand voorafgaand aan de aanvraag gewerkt hebben (RVA, 2017a). Statistieken van de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling (2018b) geven weer dat het aantal werkzoekende uitkeringsgerechtigden jonger dan 25 na studies in januari 2018 6487 bedroeg, voor een bedrag van 3 011 141 euro. Dat betekent dat op jaarbasis ongeveer **36 133 695 euro** bespaard zou kunnen worden wat de inschakelingsuitkering betreft. Het totale aantal uitkeringsgerechtigde werkzoekende werklozen jonger dan 25 bedroeg 13 573 (RVA, 2018b). Dit aantal verminderd met het aantal werkzoekende werklozen na studies en daarna vermenigvuldigd met het gemiddelde bedrag dat een uitkeringsgerechtigde jonger dan 25 in januari 2018 uitgekeerd kreeg, geeft een indicatie van hoeveel voor 2018 aan reguliere werkloosheidsuitkeringen bij de groep 18- tot 25-jarigen kan bespaard worden, zijnde **53 326 439 euro**.

9.4.2.3 *Doelgroepvermindering voor jongeren*

De doelgroepvermindering kent elke werkgever gevestigd in het Vlaams Gewest een RSZ-korting toe bij aanwerving van een laag- of middengeschoolde jongere beneden 25 sinds 1 juli 2016. Ook jongeren in een alternerende opleiding die een leerovereenkomst hebben gesloten en in opleiding zijn in een onderneming in het Vlaams Gewest of jongeren uit het deeltijds beroepssecundair onderwijs die een opleiding volgen bij een werkgever in het Vlaams Gewest komen in aanmerking voor de doelgroepvermindering. De werkgever heeft enkel recht op de korting indien het loon van de jongere onder een bepaalde grens blijft. Deze grens werd vastgelegd op een refertekwartaalloon⁵⁰ van 7500 euro tijdens de eerste vier kwartalen en 8100 euro gedurende de daaropvolgende vier kwartalen. Concreet krijgt de werkgever gedurende acht kwartalen een vermindering van de werkgeversbijdragen toegekend die bovenop het loon van de jongere verschuldigd zijn. De bedragen hieronder vermeld geven een overzicht van de omvang van de vermindering (Vlaams Agentschap innoveren en ondernemen, 2018).

	Kwartaal 1 tot 4	Kwartaal 5 tot 8
Laaggeschoold	1150 euro	1150 euro
Middengeschoold	1000 euro	1000 euro
Alternerende opleiding	1000 euro	1000 euro

Tabel 39 Overzicht omvang steun

⁴⁹ De beroepsinschakelingsperiode is de periode die start wanneer men is afgestudeerd en gedurende dewelke men moet ingeschreven zijn als werkzoekende en ook actief op zoek moet gaan naar werk.

⁵⁰ Het refertekwartaalloon is het totale brutoloon dat de werkgever per kwartaal uitbetaalt aan de werknemer en in de multifunctionele aangifte aangeeft.

In de Vlaamse begroting voor 2018 wordt de omvang van de begrotingspost voor de totale doelgroepverminderingen voor de sociale zekerheid, die de doelgroepkorting voor jongeren omvat, geraamd op 566 122 000 euro (Vlaams Parlement, 2017). Tijdsreeksgegevens betreffende de omvang van de bijdrageverminderingen voor de eerste drie kwartalen van 2017 laten toe een ruwe schatting van het gedeelte van dit budget dat toekomt aan jongeren te maken (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, 2017). Opvallend is de duidelijk stijgende trend in de toegekende kortingen. Gedurende het derde kwartaal van 2017 was de totaliteit van de toegekende kortingen gelijk aan 28 212 600 euro. Dit bedrag vermenigvuldigd met vier kwartalen geeft een indicatie van de verwachte uitgaven voor 2018, zijnde **112 850 400 euro**.

9.4.2.4 Kinderbijslag

De Vlaamse begroting voor 2018 geeft weer dat de budgettaire post gezinsbijslag in totaal 3 643 527 000 euro omvat (Vlaams Parlement, 2017). In de Vlaamse Gemeenschap heeft een individu recht op kinderbijslag indien hij jonger is dan 25. Voor jongeren van 18 tot 25 geldt eveneens dat zij een opleiding moeten volgen aan het secundair of hoger onderwijs (Vlaanderen, 2018). Uit het budget weergegeven in de Vlaamse begroting moeten de bijslagen toegekend aan volwassenen jonger dan 25 worden geëxtrapoleerd; daarvoor bestaan twee mogelijkheden. Allereerst zou kunnen gerekend worden met het bevolkingsaandeel van de groep 18- tot 25-jarigen in de totale groep <25-jarigen. Het Federaal Planbureau (2018) geeft in haar bevolkingsvooruitzichten voor 2018 voor België weer dat de groep <25-jarigen 3 233 144 personen bedraagt en de groep 18- tot 25- jarigen een omvang kent van 926 528. Het aandeel van de basisloongerechtigden in de kinderbijslagrechtgevendenden bedraagt aldus 28,66 procent, wat betekent dat een benadering voor de uitgekeerde kinderbijslag neerkomt op **1 044 132 208 euro**.

Als eerste opmerking bij bovenvermelde benadering geldt dat het exacte aandeel van volwassen beneden 25 in het budget moeilijk te bepalen valt omdat de omvang van de toegekende kinderbijslag afhankelijk is van de rang van het kind of de volgorde van het kind in het gezin. Het oudste kind heeft recht op rang 1, het volgende op rang 2 en alle daaropvolgende kinderen op rang 3. Rang 1 verkrijgt 92,02 euro als basisbedrag, terwijl rang 2 en rang 3 respectievelijk aanspraak maken op 170,39 euro en 254,40 euro (FAMIFED, 2018). Een tweede opmerking houdt in dat de benadering mogelijks het aandeel van de groep basisloongerechtigden in de gezinsbijslaguitgaven onderschat vermits elke leeftijdscategorie hier eenzelfde gewicht toegekend krijgt. Bijgevolg wordt geen rekening gehouden met de leeftijdsbijslag die als supplement bij de basiskinderbijslag wordt geteld. Voor kinderen van 18 tot en met 24 jaar bedraagt die toeslag 28,16 euro, tegenover 16,04 euro voor kinderen van 6 tot en met 11 jaar (FAMIFED, 2018). Een tweede optie omvat het gebruik van een statistisch overzicht dat rechtgevendende kinderen onderverdeeld in leeftijdscategorieën (FAMIFED, 2017). Het totale aantal rechtgevendenden bedraagt 1 588 588, waarvan 309 964 tot groep 18- tot 25- jarigen behoren, kortom een aandeel van 19,51 procent. Dit aandeel wordt beschouwd als een onwaarschijnlijke benadering.

9.4.3 Overzicht

Kosten:
€ 4 517 265 600,00
Vermeden kosten:
€ 1 329 362 593,23
Netto-kost:
€ 3 187 903 006,77

Tabel 40 Overzicht netto-kost basisloon Vlaanderen

Een overzicht van de totale kostprijs van een basisloon van 1200 euro per maand en rekening houdend met de vermeden kosten geeft weer dat sprake is van een netto-kost gelijk 3 187 903 006,77 euro. Tabel 41 toont deze netto-kost indien de hoogte van het basisloon zou worden aangepast naar 1000 euro per maand. De netto-positie verbetert dan met 752 877 600 euro.

Kosten:
€ 3 764 388 000
Vermeden kosten:
€ 1 329 362 593,23
Netto-kost:
€ 2 435 025 406,77

Tabel 41 Overzicht netto-kost basisloon (€1000) Vlaanderen

9.4.4 Politieke discussie subsidiëring onderwijs

Om het voorstel van een basisloon budgettair neutraal te maken, moeten andere uitgavenposten geschrapt of aangepast worden. Aangezien ook zij die een opleiding volgen recht krijgen op een basisloon, zou mogelijks de financiering van het hoger onderwijs en het volwassenonderwijs voor wijzigingen in aanmerking komen. De Vlaamse uitgavenbegroting geeft weer in 2018 1 793 608 000 euro aan middelen te voorzien voor de financiering van het hoger onderwijs. Het volwassenenonderwijs zal in 2018 beschikken over financieringsmiddelen ter waarde van 433 549 000 euro (Vlaams Parlement, 2017). Crombez (2018) stelt dat de democratische meerderheid tot een beslissing moet komen over de nodige aanpassingen in de financiering van het onderwijs. Het maximaal te besparen bedrag komt neer op **2 227 157 000 euro**. Uitgaande van een basisloon van 1200 euro per maand, zullen de nodige middelen voor de financiering van het basisloon de vermeden uitgaven nog steeds overstijgen met 960 746 009,77 euro.

9.5 Model België

9.5.1 Kosten

Zoals hoger reeds vermeld werd, komt de geschatte totale kostprijs van het basisloon voor België neer op: $(611\ 654) \times 1200 \text{ euro} \times 12 = 8\ 807\ 817\ 600 \text{ euro} = \mathbf{9 \text{ miljard euro}}$.

9.5.2 Vermeden kosten

9.5.2.1 Leefloon

Opnieuw wordt de algemene toelichting van de federale begroting voor 2018 gebruikt om de omvang van het aantal gerechtigden onder 25 en het daarmee gepaard gaande budget voor geheel België te schatten. In september 2017 bedroeg het totale aantal volwassenen jonger dan 25 jaar met een leefloon in België 42 510 (POD maatschappelijke integratie, 2018). Rekening houdende met een groei van 4,02 procent in volume ten opzichte van 2017 en een gemiddeld leefloon van 7437,89 euro per jaar zal de vermeden kost van het leefloon **328 909 477,99 euro** bedragen.

9.5.2.2 Inschakelings- en werkloosheidsuitkering

Statistieken van de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling (2018b) geven weer dat het aantal werkzoekende uitkeringsgerechtigden jonger dan 25 na studies in januari 2018 20 606 bedroeg, voor een bedrag van 11 037 681 euro. Dat betekent dat op jaarbasis ongeveer een bedrag bespaard zou kunnen worden gelijk aan **132 452 174,52 euro** wat de inschakelingsuitkering betreft. Het totale aantal uitkeringsgerechtigde werkzoekende werklozen jonger dan 25 bedroeg 33 120 (RVA, 2018b). Dit aantal verminderd met het aantal werkzoekende werklozen na studies en daarna vermenigvuldigd met het gemiddelde bedrag dat een uitkeringsgerechtigde jonger dan 25 in januari 2018 uitgekeerd kreeg, geeft een indicatie over hoeveel voor 2018 aan reguliere werkloosheidsuitkeringen bij de groep 18- tot 25-jarigen kan bespaard worden, zijnde **96 595 797,96 euro**. De totale vermeden kost wat werkloosheidsuitkeringen betreft, bedraagt dan **229 047 972,48 euro**.

9.5.2.3 Doelgroepvermindering voor jongeren

De doelgroepvermindering is ingeschreven in de federale begroting onder geregionaliseerde bijdrageverminderingen van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid bij jonge werknemers en bedraagt **214 492 000 euro** (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017).

9.5.2.4 Kinderbijslag

De federale begroting geeft weer dat de budgetten voor kinderbijslag in de drie gemeenschappen in totaal 6 152 000 000 euro zullen omvatten in 2018 (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017). Uit dit budget moeten de bijslagen toegekend aan volwassenen jonger dan 25 worden geëxtrapoleerd. Er wordt opnieuw gerekend met het aandeel van de groep 18- tot 25-jarigen in de totale groep <25-jarigen, namelijk 28,66 procent. Op die manier bekomt men een benadering gelijk aan **1 763 163 200 euro**, die de vermeden kost betreffende kinderbijslag voorstelt.

9.5.3 Overzicht

Kosten:
€ 8 807 817 600,00
Vermeden kosten:
€ 2 535 612 650,47
Netto-kost:
€ 6 272 204 949,53

Tabel 42 Overzicht budgettaire impact basisloon België

Een overzicht van de totale kostprijs van een basisloon van 1200 euro per maand en rekening houdende met de vermeden kosten geeft weer dat sprake is van een netto-kost gelijk 6 272 204 949,53 euro. Tabel 43 toont deze netto-kost indien de hoogte van het basisloon zou worden aangepast naar 1000 euro per maand. De netto-positie verbetert dan met 1 390 689 600,00 euro.

Kosten:
€ 7 417 128 000,00
Vermeden kosten:
€ 2 535 612 650,47
Netto-kost:
€ 4 881 515 349,53

Tabel 43 Overzicht budgettaire impact basisloon (€1000) België

9.5.4 Politieke discussie subsidiëring onderwijs

Om het voorstel van een basisloon budgetneutraal te maken, kan mogelijks de financiering van het hoger onderwijs en het volwassenonderwijs voor wijzigingen in aanmerking komen. De Vlaamse uitgavenbegroting geeft weer in 2018 1 793 608 000 euro aan middelen te voorzien voor de financiering van het hoger onderwijs. Het volwassenenonderwijs zal in 2018 beschikken over financieringsmiddelen ter waarde van 433 549 000 euro (Vlaams Parlement, 2017). Het maximaal te besparen bedrag komt voor Vlaanderen neer op 2 227 157 000 euro. De federale overheidsdienst werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg (2017) stelt gegevens betreffende de totale overheidsuitgaven aan onderwijs per gemeenschap beschikbaar. Omdat voor de Franse en Duitstalige gemeenschap geen nauwkeurigere cijfergegevens werden gevonden, zal het aandeel dat het hoger onderwijs en volwassenenonderwijs in de Vlaamse gemeenschap bezit in het totale budget gebruikt worden om deze uitgaven te schatten. Op die manier wordt een geschatte kost gelijk aan 1 377 828 552,59 euro voor de Franse gemeenschap en 17 307 607,39 euro voor de Duitstalige

gemeenschap bekomen. Voor het hele land bedragen de benaderde overheidsuitgaven betreffende hoger onderwijs en volwassenenonderwijs voor 2018 **3 622 293 160,28 euro**, meteen ook de maximale te vermijden kost. Crombez (2018) stelt dat de democratische meerderheid zal beslissen over eventuele aanpassingen aan de financiering van het onderwijs. Uitgaande van een basisloon van 1200 euro per maand, zullen de nodige middelen voor de financiering van het basisloon ook bij een schrapping van de onderwijsmiddelen de vermeden uitgaven nog steeds overstijgen met 2 649 911 789,25 euro.

10 Overzicht op basis van budgettaire ramingen en beleidsaanbevelingen

Dit hoofdstuk vergelijkt de budgettaire impact van het basisinkomen, de basisbijslag en het basisloon aan de hand van de modellen uitgewerkt in hoofdstukken 7, 8 en 9. Verder wordt ook aandacht besteed aan mogelijke aanbevelingen aan de Belgische overheid op basis van de onderzoeksresultaten.

10.1 Basisinkomen

De budgettaire impact van het basisinkomen werd ten eerste bestudeerd met behulp van beschikbare ramingen voor een basisinkomen. Een budgettaire schatting van de kostprijs van een basisinkomen voor het jaar 2012 in Zwitserland, gaf weer dat het tekort 30 miljard CHF zou bedragen. Het basisinkomen zou worden uitgekeerd aan minderjarigen (625 CHF) en volwassenen (2500 CHF). De financieringsmiddelen komen voort uit een gedeeltelijke afschaffing van sociale zekerheidsuitkeringen. Daarnaast worden gedeeltes van het arbeidsinkomen van de burgers ingehouden en rechtstreeks doorgestort naar een centraal fonds dat het basisinkomen uitkeert. Een beschikbare budgettaire raming voor België (Tirez, 2014a) werd geactualiseerd aan de hand van cijfergegevens voor het jaar 2016. Op die manier werd een tekort gelijk aan 36 miljard euro vastgesteld. Daarbij werd voorzien in een afschaffing van de belastingvrije som, het werkingsbudget van de FOD Financiën en de vervangingsuitkeringen, met uitzondering van pensioenen. De doelgroep omvatte alle volwassen Belgen.

Deze twee voorbeelden dienden als leidraad voor het opstellen van een model A en model B voor een basisinkomen in België. Bij beide modellen werd het privatiseren van het hoger onderwijs en het afschaffen van de belastingvrije som en de sociale zekerheid, met uitzondering van een gedeelte van de pensioenen en kinderbijslag voor minderjarigen, als vermeden kost beschouwd. Model A omvatte alle volwassen Belgen als doelgroep voor een basisinkomen ter waarde van 1100 euro per maand. Het budgettair effect van dit stelsel is negatief en gelijk aan ongeveer 50 miljard euro. Een aanzienlijk verschil met het financieringstekort bij de actualisering van de beschikbare raming gelijk aan 36 miljard euro. Deze discrepantie is voornamelijk te wijten aan het hogere basisinkomen; het basisinkomen in model A ligt namelijk 100 euro hoger dan het basisinkomen zoals in het model dat Tirez (2014a) opstelde. Model B vertrekt vanuit model A en voorziet ook in een basisinkomen voor kinderen jonger dan 2,5 jaar (93 euro), voor kinderen tussen 2,5 en 12 jaar (509 euro) en voor kinderen tussen 12 en 18 jaar (818 euro). Daardoor is de vereiste financiële massa 15 miljard euro hoger. Dit model neemt extra vermeden kosten op, zijnde: de afschaffing van de resterende uitgaven aan de kinderbijslag (<18-jarigen), de afschaffing van de aftrekposten betreffende kinderen ten laste en de privatisering van het basisonderwijs. Het budgettair tekort in model B bedraagt ongeveer 45 miljard euro. Een verschil van zo'n 5 miljard euro ten opzichte van model A.

Het hoge negatieve budgettaire effect impliceert wel dat extra flankerende maatregelen nodig zijn om dit stelsel financieel haalbaar te kunnen maken. Het belastingstelsel bepaalt in belangrijke mate hoeveel middelen beschikbaar zijn voor de financiering van het stelsel. Mogelijkerwijs zou

een fiscale hervorming de financiële haalbaarheid kunnen vergroten. In dit geval wordt gesproken over een taks shift van arbeid naar consumptie, luxeproducten, financiële transacties, vermogen, vervuiling, transport en robots (De Vos & Ghiotto, 2017). Verder werd aangehaald dat het privatiseren van overheidsbedrijven en het (gedeeltelijk) privatiseren van de RIZIV-geneeskundige verzorging een mogelijke bron van extra middelen kunnen zijn.

Een sensitiviteitsanalyse voor model A toonde aan dat bij een verhoging van het basisinkomen met 100 euro de netto-kost gemiddeld met ongeveer 8,4 miljard euro toeneemt. Een budgettair evenwicht stelt zich bij een basisinkomen voor volwassenen exclusief gedetineerden gelijk aan 502,57 euro. Dergelijk basisinkomen is niet toereikend om van te leven en vereist naast de ingecalculerde toelagen voor pensioenen ook toelagen voor de andere sociale zekerheidsuitkeringen. Een basisinkomen van dat niveau volgens model A is weinig waarschijnlijk, het zal moeilijk een voldoende groot draagvlak kunnen bereiken.

Een eerste belangrijke aanbeveling naar overheden toe is dat zij zekerheid moeten verschaffen betreffende het financieringsmodel, indien de optie om een basisinkomen in te voeren in acht wordt genomen. Het basisinkomen zoals gebudgetteerd in model A of B vereist dan ook een enorme behoefte aan extra middelen⁵¹. Een tweede aanbeveling houdt verband met het feit dat het basisinkomen zoals opgebouwd in de modellen een groep personen kent die er mogelijk op achteruit gaan met een basisinkomen. Personen met een handicap of zij die ziek zijn kunnen bijvoorbeeld geen aanspraak maken op toelagen bovenop het basisinkomen. Een maatschappelijk wenselijk substituuut voor de huidige sociale zekerheid zou moeten garanderen dat voldoende ondersteuning wordt geboden aan personen met extra noden. De overheid moet dus tegemoetkomen aan de behoeften van deze groepen. Daarbij kan de vraag gesteld worden of het niet zinvoller is bepaalde pijlers van de huidige sociale zekerheid te versterken en bijvoorbeeld in te zetten op het verhogen van de laagste uitkeringen tot het niveau van de armoedegrens binnen een sociale bescherming die ook de plicht tot het bijdragen aan de maatschappij benadrukt en dus een sterk voorwaardelijk karakter kent.

10.2 Basisbijslag

De basisbijslag uitgewerkt naar het voorstel van Lode Vereeck (2017) gaat gepaard met een hervorming van het personenbelastingstelsel naar een vlaktaks. De vlaktaks wordt gekenmerkt door één geldend tarief, zonder belastingvrije som en andere aftrekposten. In dit geval zal een basisbijslag van 300 euro per maand ervoor zorgen dat de belastingdruk alsnog progressief wordt. Zij die een belastingaangifte indienen in de personenbelasting maken bijgevolg aanspraak op de basisbijslag. De extra opbrengsten als gevolg van de vlaktaks, de waarde van de fiscale uitgaven en een daling in werkingskosten van de FOD Financiën als gevolg van de vereenvoudiging vormen in dit

⁵¹ De algemene toelichting van de begroting voor 2018 geeft weer dat de verwachte uitgaven van de Belgische sociale zekerheid 101 miljard euro zullen bedragen. De middelen nodig om het basisinkomen te financieren volgens model A komen aldus overeen met circa 50 procent van deze uitgaven (Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2017).

voorstel flankerende maatregelen. Deze vorm van een basisbijslag kent een budgettaire tekort gelijk aan ongeveer 9 miljard euro.

De idee van deze vorm van een basisbijslag brengt een vereenvoudiging van het belastingstelsel teweeg, vermijdt het mislopen van inkomsten door omzeiling of fraude en beschermt toch de laagste inkomens. Bovendien kan dergelijk stelsel activerend werken; het maakt namelijk dat elke euro die extra wordt verdiend evenveel wordt belast. De basisbijslag als onderdeel van de vlaktaks bewerkstelligt dus verschillende positieve maatschappelijke en economische effecten. Nadeel is wel dat het een negatief effect op de begroting uitoefent. Daardoor zijn er extra maatregelen nodig die het model alsnog haalbaar maken, bijvoorbeeld een verhoging van het tarief van 30 procent. Daarbij moet worden afgewogen of dergelijke maatregelen in verhouding staan tot de positieve effecten.

De invoering van een basisbijslag zou bij een stelselmatige verhoging van het uitgekeerde bedrag de overgang naar een volledig basisinkomen mogelijk maken. De budgettaire impact van dergelijk stelsel werd eveneens nagegaan. Hierbij krijgen alle volwassen Belgen maandelijks 300 euro uitgekeerd. Als gevolg daarvan zullen de vervangingsuitkeringen van de sociale zekerheid maandelijks eveneens met 300 euro afnemen, de omvang van deze vermeden kosten werd benaderd aan de hand van beschikbare gegevens. De budgettaire impact van dit stelsel stemt overeen met een tekort van 13 miljard euro. Ook zij die geen belastingaangifte indienen, onder wie studenten, maken in dit stelsel aanspraak op de basisbijslag. Daardoor zou ook een gedeelte van de kinderbijslag aan jongeren ouder dan 18 afgeschaft kunnen worden. Een andere maatregel ter verbetering van de negatieve impact op de begroting is het verminderen van de belastingvrije som. Hoewel het gerapporteerde tekort kleiner is dan dat van het basisinkomen, vergt een basisbijslag eveneens extra maatregelen en een waarschijnlijke hervorming van het fiscale stelsel.

10.3 Basisloon

Het basisloon werd geraamd naar het voorstel van John Crombez. Dit stelsel garandeert dat jongeren vanaf 18 tot 25 jaar het recht verwerven op een inkomen ter waarde van 1200 euro per maand. Daartoe is het optrekken van de minimumlonen tot 1200 euro een eerste noodzakelijke maatregel. Ten tweede zullen alle sociale zekerheidsuitkeringen die volwassenen jonger dan 25 verkrijgen eveneens vervangen worden door het basisloon. De besparingen omvatten de werkloosheids- en inschakelingsuitkering, het leefloon, de doelgroepvermindering die de RSZ-bijdrage voor werkende jongeren vermindert en de kinderbijslag. Ook studenten verwerven het recht op een basisloon, waardoor de democratie zal oordelen of de financiering van het hoger onderwijs al dan niet gewijzigd zal worden (Crombez, 2018). Het basisloon brengt een budgettaire tekort gelijk aan 6 miljard euro teweeg. Indien de hoogte van het basisloon gewijzigd wordt naar 1000 euro per maand, neemt dit tekort af tot ongeveer 5 miljard euro.

Door het gebrek aan ervaring staan jongeren in het algemeen in een zwakkere positie op de arbeidsmarkt. Het basisloon kan dan ook een eerste stap zijn in de hervorming van het huidige stelsel van sociale bescherming met de nadruk op het activeren van de jeugdwerkloosheid. Jongeren verwerven dan het recht op een bepaald inkomen dat dient als ondersteuning voor de rest van hun

leven (spreekwoordelijk "duwtje in de rug"). Logischerwijs kan een basisloon voor spanning op de arbeidsmarkt zorgen tussen jong en oud. Bij een invoering moet dan ook een degelijke verantwoording uitgebouwd worden dat het beleid kadert. Bovendien zal de jongere mogelijks ook een armoedeval ervaren als hij 25 wordt en het recht op een basisloon vervalt. Het basisloon blijkt budgettair het meest haalbare voorstel te zijn in dit onderzoek, uiteraard omwille van de geringere doelgroep. Verder ligt het in de filosofie van een participatie-inkomen dat zij die studeren en daardoor in zekere zin eveneens bijdragen tot de (toekomstige) welvaart van de samenleving, ook het recht op een bepaald inkomen verwerven. Daardoor wordt aan elke jongere een evenwaardig recht om zich te ontplooiën en hogere studies aan te vatten gegarandeerd. Een mogelijke opmerking hierbij is dat niet elke 18-jarige even matuur is en een zekere verantwoordelijkheid heeft om doordacht met geld om te springen. Dergelijke stellingen vergen meer onderbouwing en zouden het onderwerp moeten vormen van verder onderzoek.

10.4 Vergelijking

Onderstaande tabel lijst de belangrijkste modellen van de drie stelsels naast elkaar op. Hieruit blijkt onmiddellijk dat deze steeds een negatief effect op de Belgische begroting uitoefenen. Het basisinkomen volgens model A vertoont een budgettair effect dat bijna zes keer groter is als dat van de basisbijslag en zo'n acht keer groter als dat van het basisloon. Het basisloon kent het kleinste tekort, wat te verklaren is door de kleinere groep gerechtigden. Het voorstel van een basisloon werd namelijk uitgewerkt voor volwassenen tot 25 jaar, in tegenstelling tot het basisinkomen dat aan elke volwassen Belg zal worden toegekend. De basisbijslag wordt enkel verkregen door zij die een aangifte inzake de personenbelasting indienen. Van de drie stelsels kent het basisinkomen aldus de grootste doelgroep. De aanzienlijke netto-kosten maken dat er aandacht moet worden besteed aan de financiering van de modellen.

	Basisinkomen (A)	Basisbijslag (Vereeck)	Basisloon
Kost	€ 119 669 022 000,00	€ 22 643 100 000,00	€ 8 807 817 600,00
Vermeden kost	€ 83 622 912 816,53	€ 14 040 228 638,23	€ 2 535 612 650,47
Extra kost	€ 14 188 669 375,29		
Resultaat	€ -50 234 778 558,76	€ -8 602 871 361,77	€ -6 272 204 949,53

Tabel 44 Overzicht budgettaire ramingen

11 Invloed op de arbeidsmarktparticipatie van een basisinkomen of -bijslag

11.1 Armoede- en werkloosheidsval

In het onderdeel voor- en nadelen van een basisinkomen wordt besproken dat een basisinkomen als voordeel heeft dat het de armoede- en werkloosheidsval, die gepaard gaan met het huidige stelsel van voorwaardelijke uitkeringen, doet verdwijnen. Daardoor kan worden verwacht dat de arbeidsaanbodparticipatie van mensen in de laagste salarisschalen zal toenemen. Een basisinkomen is onvoorwaardelijk, bijgevolg behoudt een uitkeringsgerechtigde die werk aanneemt zijn basisinkomen of de basisbijslag. Daardoor neemt de marginale belastingdruk af en worden alle geleverde inspanningen beloond, zonder dat men hoeft te vrezen voor het verliezen van de voorwaardelijke uitkering (De Vos & Ghiotto, 2017; Van Parijs, 2013a). Op eenzelfde wijze kan geredeneerd worden voor een basisbijslag. Het verdwijnen van de armoede- en werkloosheidsval bij een basisinkomen en -bijslag heeft aldus een positief effect op het arbeidsaanbod.

11.2 Inkomens- en substitutie-effecten

Een onderzoek naar de economische duurzaamheid van een basisinkomen of basisbijslag met betrekking tot de invloed op de arbeidsmarktparticipatie kan de vorm aannemen van economische modellen die inkomens- en substitutie-effecten in arbeidsaanbod uitdrukken.

11.2.1 Indifferentiecurves

De traditionele analyse van het aantal uren arbeid dat een individu aanbiedt heeft betrekking op de verdeling van de beschikbare tijd, 24 uur per dag, tussen betaalde arbeid en vrije tijd⁵². Vrije tijd staat daarbij voor alle andere dan betaalde activiteiten. Het nut van een individu wordt verondersteld te stijgen indien zowel het aantal geconsumeerde uren vrije tijd toeneemt, als het inkomen dat verdiend wordt. Een werknemer zal de wederzijds uitsluitbare elementen, betaalde arbeid en vrije tijd, verdelen zodanig dat het totale nut gemaximaliseerd wordt. Figuur 8 geeft de verdeling van een individu tussen werk en vrije tijd weer. De horizontale as stelt het aantal geconsumeerde uren vrije tijd (L) voor, de verticale as geeft het inkomen (Y) aan. Het maximale aantal uren vrije tijd bedraagt 24. Het aantal uren betaalde arbeid is dan gelijk aan 24 verminderd met het aantal uren vrije tijd. De horizontale as geeft aldus het aandeel vrije tijd per dag weer, wanneer vanuit de oorsprong naar rechts wordt gekeken. Het lijnstuk vertrekkend van L' naar links is een maat voor het aantal uren betaalde arbeid. Curve I_0 stelt een indifferentiecurve voor, met verschillende combinaties van vrije tijd (L) en inkomen (Y) die een gelijk nut opleveren. De negatieve helling toont dat naarmate meer vrije tijd wordt opgeofferd, bijkomend inkomen vereist is om eenzelfde nut voor het individu te kunnen blijven genereren. Meer inkomen en vrije tijd zullen altijd wenselijker

⁵² Sapsford, D., & Tzannatos, Z. (1993). *The economics of the labour market*.

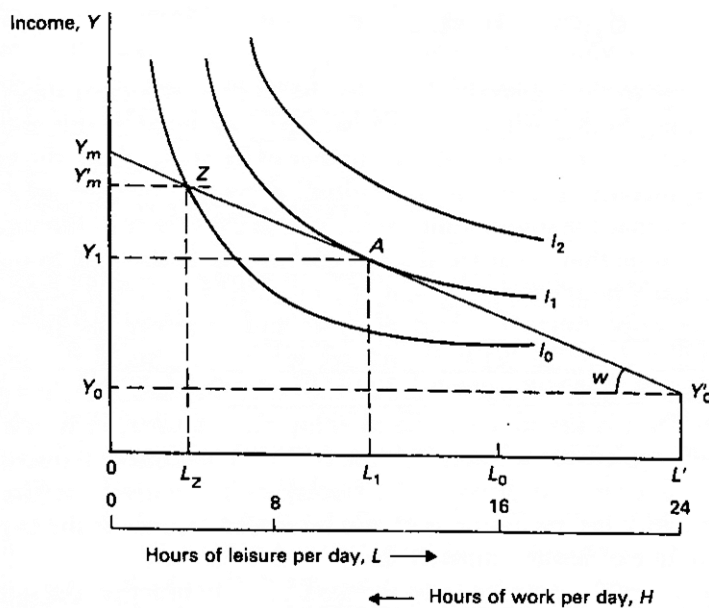
zijn. Hoe verder bijgevolg een bepaalde nutscurve in noordoostelijke richting van de oorsprong verwijderd is, hoe hoger het nutsniveau dat daarmee gepaard gaat (Sapsford & Tzannatos, 1993).

11.2.2 Budgetbeperking

Het uurloon wordt in figuur 8 weergegeven door w en wordt verondersteld constant te blijven ongeacht het aantal gewerkte uren. Het loon van een werknemer is uiteraard gelijk aan het aantal verrichte uren arbeid vermenigvuldigd met het loon (w). Dit loon bedraagt maximaal $24w$. Elk uur geconsumeerde vrije tijd impliceert een daling van het totale loon gelijk aan w , dit is meteen de opportuiniteitskost van vrije tijd. Een werknemer moet dus steeds kiezen tussen betaald werk en inkomen aan de ene kant, en vrije tijd aan de andere kant. De zogenaamde budgetlijn, $Y_m Y'_0 L'$ illustreert deze beperking: wanneer men geen enkel uur betaalde arbeid verricht, dan is het inkomen gelijk aan het niet-arbeidsinkomen, Y'_0 of Y_0 . Dit bedrag zou bijvoorbeeld overeenkomen met een basisinkomen of -bijslag. Meer inkomen kan enkel verdiend worden wanneer vrije tijd gesubstitueerd wordt door betaalde arbeid. De budgetlijn kent een hellingsgraad gelijk aan het uurloon (w), wat uiteraard wijst op het feit dat het totale loon steeds toeneemt met w naarmate het aantal opgenomen uren vrije tijd afneemt (Sapsford & Tzannatos, 1993).

11.2.3 Nutsmaximalisatie

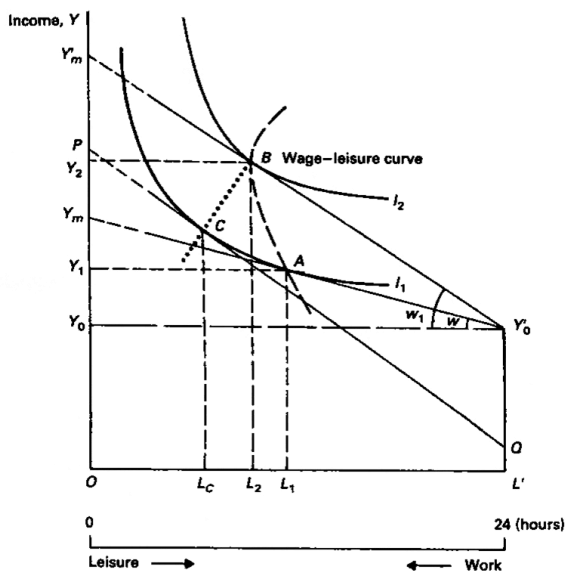
De optimale combinatie tussen arbeid en vrije tijd wordt weergegeven in punt A, waar de budgetlijn raakt aan de indifferentiecurve I_1 . Verondersteld wordt dat een werknemer vrij is het aantal beschikbare uren voor het verrichten van betaalde arbeid te kiezen. Een individu zal op die manier zijn nut maximaliseren en bijvoorbeeld prefereren L_1 uren vrije tijd te consumeren, waardoor $(24 - L_1)$ uren overblijven om betaalde arbeid te verrichten die samen $(Y_1 - Y_0)$ loon opleveren. In A is tevens de hellingsgraad van de budgetlijn (w) gelijk aan de marginale substitutiegraad van vrije tijd voor inkomen (Sapsford & Tzannatos, 1993).

Figuur 8 Het arbeidsaanbod (Sapsford & Tzannatos, 1993)

11.2.4 Inkomens- en substitutie-effecten: grafisch

Het effect van een verandering van het loon op het arbeidsaanbod van werknemers kan worden onderverdeeld in een inkomens- en substitutie-effect. In figuur 9 stelt PQ een hypothetische budgetlijn voor, die evenwijdig getekend is met de nieuwe budgetlijn $Y'_0Y'_m$ en raakt aan indifferentiecurve I_1 in C. Het voorbeeld gaat uit van een stijging van het uurloon, waardoor de opportunitetskost van vrije tijd toeneemt. De beweging rond de originele indifferentiecurve I_1 van A naar C stelt het substitutie-effect voor. Dit effect ontstaat doordat bij gelijkblijvend nut de prijs van vrije tijd relatief toeneemt in vergelijking met die van betaalde arbeid. Het substitutie-effect moedigt de werknemer dus aan de consumptie van het relatief duurder goed, vrije tijd, te doen afnemen met $(L_1 - L_C)$. Wanneer indifferentiecurves een convex verloop kennen, zal het substitutie-effect veroorzaakt door een verhoging van het uurloon altijd negatief zijn. Consumptie van het relatief duurder geworden goed zal namelijk ontmoedigd worden. De beweging van C naar B geeft het inkomenseffect weer dat ontstaat bij het bereiken van een hogere indifferentiecurve met constante relatieve prijzen. Een stijging van het uurloon maakt het mogelijk om een groter inkomen te verdienen en een hoger nut samen met een hogere indifferentiecurve te bereiken. Het inkomenseffect doet de geconsumeerde hoeveelheid vrije tijd opnieuw toenemen met $(L_2 - L_C)$. In vergelijking met het substitutie-effect kent het inkomenseffect een tegenovergestelde, positieve richting, op voorwaarde dat verondersteld wordt dat vrije tijd een normaal goed⁵³ is. Dit effect moedigt het opnemen van vrije tijd aan, omdat een bepaald inkomensdoel bij een loonsverhoging met minder uren werk bereikt kan worden. Concreet is het positieve inkomenseffect hier onvoldoende groot om het negatieve substitutie-effect teniet te doen. Bijgevolg neemt het aantal geconsumeerde uren vrije tijd uiteindelijk af met $(L_1 - L_2)$ (Sapsford & Tzannatos, 1993).

Figuur 9 Het effect van een verandering in de loonvoet (Sapsford & Tzannatos, 1993)

In het geval daarentegen een inkomensbelasting wordt ingevoerd, stimuleert het negatieve inkomenseffect het arbeidsaanbod. Een individu wil immers meer werken om de inkomensdaling ten

⁵³ Een goed wordt beschouwd als normaal indien er zich bij een stijging van het inkomen een toename van de consumptie voordoet.

gevolg van de inkomensbelasting te compenseren en het vooropgestelde netto-inkomensdoel alsnog te halen. Het positieve substitutie-effect beperkt dan weer het arbeidsaanbod, aangezien het door de inkomensbelasting minder loont om te werken. Vrije tijd wordt dus relatief goedkoper, omdat een uur werken minder oplevert en de opportuniteitskost bijgevolg daalt (Naert et al., 2016).

11.2.5 Inkomens- en substitutie-effecten: toegepast

In het geval een basisinkomen of -bijslag zou worden ingevoerd, kan allereerst sprake zijn van een positief substitutie-effect, voornamelijk bij hogere inkomens. Stel dat de marginale belastingdruk op inkomens boven de inkomensafhankelijke drempel toeneemt als gevolg van het invoeren van een basisinkomen of -bijslag. In dat geval kan het arbeidsaanbod van een individu afnemen omdat vrije tijd relatief goedkoper zal zijn. Een stelsel waarin een basisinkomen of -bijslag gecombineerd wordt met een hogere belastingdruk, kan eveneens de motivatie van werknemers om zichzelf te verbeteren en op die manier te kunnen promoveren naar een hogere positie, met een hoger loon doen afnemen (Van Parijs, 2013a).

Daarnaast kan er zich een inkomenseffect voordoen. Indien het werkgedrag grotendeels wordt bepaald afhankelijk van het bereiken van een vooropgesteld inkomensniveau, dan zal een basisinkomen of -bijslag ervoor zorgen dat met minder uren arbeid hetzelfde doel bereikt kan worden. Dit gedrag blijft gelden zolang het totale inkomen binnen de grenzen blijft waarin een verhoging van de belastingen die moeten worden betaald lager zijn dan het basisinkomen. Het totale inkomen blijft dan nog steeds hoger dan voordien (Van Parijs, 2013a).

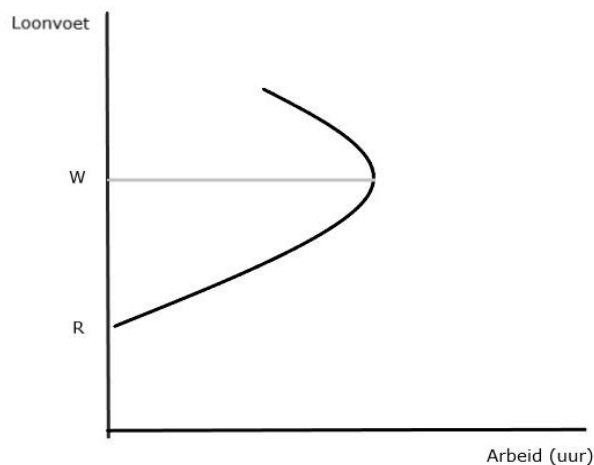
Van Parijs (2013a) stelt dat er ook belang moet gehecht worden aan de sociale en culturele omstandigheden die bepalen welke absolute of relatieve inkomensoverwegingen mensen maken met betrekking tot werk. Een relatief inkomensniveau wordt bepaald door de erkenning, eer en status die wordt geassocieerd met een absoluut inkomensniveau. Een hogere marginale belastingdruk kan op die manier weinig invloed uitoefenen op het arbeidsaanbod. Hoe meer een werkethos belangrijker wordt in een samenleving, hoe minder de inkomens- en substitutie-effecten relevant zijn in de bepaling van het arbeidsaanbod.

11.3 Arbeidsaanbod

Figuur 10 biedt een grafische weergave van een eenvoudige arbeidsaanbodcurve waarin per loonvoet wordt weergegeven hoeveel uren arbeid een individu bereid is aan te bieden. R stelt hier het minimale loon voor waartegen men bereid is te werken. Bij loonvoeten tussen R en W zal het substitutie-effect sterker zijn dan het inkomenseffect waardoor het individueel arbeidsaanbod toeneemt (Sapsford & Tzannatos, 1993). Let wel dat het hier gaat om een stijging van de loonvoeten. Indien de loonvoeten dalend zijn, na het invoeren van inkomensbelastingen, neemt het arbeidsaanbod toe wanneer het inkomenseffect sterker is dan het substitutie-effect (Naert et al., 2016).

Opvallend in de figuur is dat het arbeidsaanbod een negatieve helling vertoont bij een loonvoet hoger dan W. Hier is het inkomenseffect sterker dan het substitutie-effect, wat maakt dat een stijging van de loonvoet leidt tot een afname van het individuele arbeidsaanbod. Dit gedeelte stelt de

backwardsloping arbeidsaanbodcurve voor (Sapsford & Tzannatos, 1993). Veranderingen in het arbeidsaanbod kunnen dus voorspeld worden indien bekend is waar op de curve een individu zich bevindt. Verondersteld kan worden dat een gedeelte van de grotere verdiemers zich ter hoogte van W bevindt op de arbeidsaanbodcurve. Als het basisinkomen of de -bijslag wordt ingevoerd en het bijbehorende belastingtarief een reële stijging in de loonvoet teweegbrengt, zal in dat geval op individueel niveau een daling van het arbeidsaanbod plaatsvinden. Een stijging van het arbeidsaanbod is enkel mogelijk zolang de nieuwe loonvoet zich onder W bevindt.

Figuur 10 Een arbeidsaanbodcurve

11.4 Loterijwinnaars

Gegevens betreffende loterijwinnaars kunnen aantonen hoe het arbeidsaanbod wordt beïnvloed door een exogene shock, die geen betrekking heeft op het arbeidsinkomen (Picchio, Suetens, & Ours, 2017). Marx en Peeters (2008) stellen dat loterijspelen interessante populaties voor onderzoeken naar het basisinkomen genereren. In België bestaat bijvoorbeeld *Win for Life*, waarbij winnaars een periodiek, onvoorwaardelijk en levenslang inkomen verwerven, ter waarde van 500 tot 5000 euro per maand. Toch moet rekening gehouden worden met twee belangrijke verschillen tussen *Win for Life* en een basisinkomen. Allereerst wordt de winst van een onvoorwaardelijk basisinkomen voor een individu gedeeltelijk tenietgedaan door de mogelijks hogere belastingen op arbeid die dergelijk stelsel vereist. Een *Win for Life*-uitkering daarentegen wordt toegevoegd aan de inkomenssituatie die voordien gold, en is bovendien niet onderworpen aan belastingen. Een tweede verschil betreft het feit dat een *Win for Life*-uitkering niet aangepast wordt aan de inflatie, terwijl een stelsel met een basisinkomen wel dergelijke verrekening zou moeten voorzien (Marx & Peeters, 2008).

Marx en Peeters (2008) gingen met behulp van een online vragenlijst na wat de invloed van het winnen van *Win for Life* is op het arbeidsaanbod van een gezin. Een belangrijke beperking in dit onderzoek vormde het recht van Belgische loterijwinnaars om anoniem te blijven, waardoor zij niet rechtstreeks aangeschreven kunnen worden. Alle communicatie van onderzoekers naar respondenten gebeurde dan ook met de Belgische Nationale Loterij als tussenpersoon, die de vragenlijst via mail verspreidde.

Indien een basisinkomen een lager niveau kent dan de *Win for Life*-uitkeringen, kan worden verwacht dat wanneer een alleenstaande zijn werkgedrag niet aanpast met een *Win for Life*-uitkering, hij dat ook niet zal doen met een basisinkomen. Voor een koppel geldt het omgekeerde: wanneer zij hun werkgedrag aanpassen met een *Win for Life*-uitkering, wordt verwacht dat ze dit eveneens doen met een basisinkomen. *Win for Life* zal hen namelijk minder financiële incentives bieden dan een basisinkomen (Marx & Peeters, 2008). De resultaten van de studie tonen aan dat van de veertien alleenstaanden die op het moment van winnen werkten, nog dertien personen aan het werk zijn. Alle elf koppels waarbij één van beide partners werkte, verkeerden nog in dezelfde situatie bij het invullen van de vragenlijst. Bij 41 koppels werkten beide partners op het moment van het winnen en in 37 gevallen bleef die situatie dezelfde. In vier gevallen stopte aldus één van beide partners met werken, waarbij slechts in een enkel geval expliciet werd aangegeven dat dat een gevolg was van het winnen van *Win for Life*. Het winnen van het loterijspel zette geen van de respondenten aan tot het oprichten van een zelfstandige onderneming. Afgezien van stoppen met werken kunnen loterijwinnaars ook de werktijd verkorten door minder uren te kloppen. In de groep alleenstaanden verlaagde geen enkele persoon het aantal gewerkte uren. Van de koppels die op het moment van het winnen beiden werkzaam waren, hebben drie hun werktijd verkort. De analyse van de antwoorden toont wel aan dat een deel van de huishoudens wel degelijk een voorkeur heeft om het arbeidsaanbod te verminderen, op voorwaarde dat er voldoende financiële prikkels aanwezig zijn. Tot slot geven de respondenten ook aan dat het belangrijkste effect van het winnen van *Win for Life* het verminderen van de onzekerheid over de toekomst betreft. De resultaten van deze studie bij Belgische *Win for Life*-winnaars wijzen erop dat een basisinkomen geen extreme consequenties uitlokt met betrekking tot het arbeidsaanbod. Er doen zich slechts kleine veranderingen voor met betrekking tot het stoppen met werken, de afname van de werktijd of het oprichten van een eigen zaak. De kleine steekproef maakt het niet mogelijk de resultaten te generaliseren (Marx & Peeters, 2008).

Kaplan (1987) voerde onderzoek naar 576 Amerikaanse loterijwinnaars onder wie 139 meer dan één miljoen dollar wonnen. De meerderheid onder hen veranderde het werkgedrag niet. In de groep winnaars van bedragen groter dan één miljoen dollar stopte 1 op 4 stopte met werken. Winnaars van sommen kleiner dan 50,000 dollar stopten nooit met werken. Dit stemt overeen met wat Arvey, Harpaz en Liao (2004) rapporteren voor 117 Amerikaanse loterijwinnaars. De auteurs stellen vast dat slechts enkelen ontslagnemen of starten met het opnemen van deeltijdwerk. Vergelijkbare conclusies gelden voor 420 Zweedse winnaars van loterijen. Hedenus (2012) stelt eveneens dat de meerderheid onder hen zijn beroepsleven ongewijzigd liet. Furaker en Hedenus (2009) concluderen dat slechts een kleine groep winnaars stopt met werken, enkelen doen dit in de vorm van het nemen van onbetaalde vakantie die voor de overgrote meerderheid minder dan een maand lang duurt. Andere winnaars verminderden de werktijden, met een gemiddelde van minder dan tien uur per week.

Imbens, Rubin en Sacerdote (2001) maakten gebruik van data van de Megabucks-loterij in Massachusetts, uit de jaren '80. Deze loterij betaalt grote prijzen in jaarlijkse bedragen uit over een tijdspanne van twintig jaar. De onderzoekers verkregen toegang tot de looninkomsten en sociale zekerheidsuitkeringen van de winnaars. Imbens et al. (2001) rapporteren een marginale consump-

tiequote voor het consumeren van vrije tijd gelijk aan 0,11. Dit betekent dat een verhoging van het niet-arbeidsinkomen met 100,000 dollar het arbeidsinkomen met 11,000 dollar doet dalen. Daarnaast stellen Imbens, Rubin en Sacerdote (1999) dat bij het winnen van een bescheiden prijs (15,000 dollar per jaar gedurende 20 jaar) het arbeidsaanbod slechts zeer weinig tot niet wijzigt. Het winnen van een veel grotere prijs (80,000 dollar per jaar) doet daarentegen het arbeidsaanbod gemeten in uren significant dalen. De urenelasticiteiten bedragen om en bij -0.20. Een stijging van het inkomen met 100 procent, doet het aantal gewerkte uren afnemen met zo'n 20 procent. De participatie-elasticiteiten geven weer hoeveel individuen hun arbeidsparticipatie aanpassen van niet werken naar werken ten gevolge van een loonsverhoging. Deze bedragen om en bij -0.14, wat betekent dat indien het inkomen met 100 procent toeneemt, de kans tot participatie afneemt met 14 procent. Een belangrijk gedeelte van de winnaars past zijn arbeidsaanbod aan de nieuwe inkomensbron aan, zonder zich volledig terug te trekken uit de beroepsbevolking. Verder concluderen Imbens et al. (1999) dat het winnen van de loterij niet leidde tot enig verschil in arbeidsaanbod van de echtgenoot/echtgenote. De voordelen van de loterijprijs op niveau van vrije tijd komen hoofdzakelijk de winnaar ten goede en worden niet verdeeld onder alle gezinsleden. Het winnen van een groter bedrag leidt ook tot hogere uitgaven betreffende auto's en vastgoed. De resultaten van het onderzoek vertoonden weinig significante variatie voor verschillen betreffende geslacht, leeftijd of werkstatus. Wel werd een positief effect vastgesteld op latere arbeidsmarktparticipatie voor iemand die geen inkomen verdiende op het moment van het winnen en een kleine prijs won (Imbens et al., 1999).

Picchio, Suetens en Van Ours (2017) onderzochten de verandering in het arbeidsaanbod van staatsloterijwinnaars in Nederland voor de tijdsperiode van 2005 tot en met 2008. Het winnen van een substantiële loterijprijs zorgt er hoofdzakelijk voor dat zich een tijdelijke afname van het arbeidsaanbod voordoet. Jonge, alleenstaande werknemers zonder kinderen zijn het meest gevoelig voor het wijzigen van hun arbeidsaanbod. In het algemeen leidt een loterijprijs van 100 000 euro tot een daling van het arbeidsinkomen met 1100 euro na één jaar, 1600 euro na twee en bijna 1800 euro na drie jaar. Dit betekent dat de marginale consumptiequote voor het consumeren van vrije tijd gelijk is aan 0,045. Deze is beduidend lager dan de marginale consumptiequote gelijk aan 0,11 zoals gerapporteerd door Imbens et al. (2001). Een verklaring hiervoor is dat het cijfer van 0,045 het resultaat is van berekeningen die gelden voor de eerste drie jaar, terwijl dit effect zich logischerwijs nog zal doorzetten voor een langere tijdsperiode. De lange termijn marginale consumptiequote voor het consumeren van vrije tijd zal daardoor hoger zijn dan die voor de korte termijn. Om het arbeidsaanbod stelselmatig te kunnen afvlakken, sparen gezinnen een gedeelte van de prijs. Op die manier kan er gedurende meerdere jaren worden genoten van het geld voor meerdere doeleinden. Verder neemt bij winnaars het totale aantal gepresteerde werkuren af, maar slechts met een beperkt aantal uur per week. Als alternatief voor een afname van werkuren neemt men meerdere dagen vrijaf en dit gedurende een langere periode. Er werd dan ook geen significant effect vastgesteld van loterijprijzen op wijzigingen in de arbeidsstatus. Tot slot doen zich geen blijvende effecten voor van loterijprijzen gewonnen door de partner op het arbeidsinkomen van een individu (Picchio et al., 2017).

11.5 Vlaktaks en basisinkomen

Jongen, Boer en Dekker (2015) onderzochten in welke mate verschillende groepen op de arbeidsmarkt reageren op financiële stimuli in Nederland. Voor mannen in samenwonende stellen geldt dat hun arbeidsparticipatie nauwelijks reageert op een verandering in het loon. Vrouwen in samenwonende stellen reageren veel sterker op financiële prikkels. Deze vaststelling geldt voornamelijk voor vrouwen in koppels met jonge kinderen. Een loonsverhoging van de man leidt tot minder gewerkte uren door de vrouw. Verder blijkt dat financiële stimuli voornamelijk de keuze om al dan niet te werken beïnvloeden, deze hebben slechts een beperkte invloed op de keuze voor het aantal uren of dagen werk per week. Alleenstaanden zonder kinderen reageren niet sterk op financiële prikkels, terwijl alleenstaande ouders met jonge kinderen dat wel doen. Opvallend is dat het aantal uren dat het arbeidsaanbod afneemt kleiner is bij alleenstaande ouders in vergelijking met samenwonende koppels.

Het instellen van een eenvoudige vlaktaks, waarbij alle schijftarieven even groot zullen worden (39,7 procent), leidt tot een toename van de arbeidsparticipatie, hoewel het de inkomensongelijkheid ook doet toenemen (Jongen et al., 2015). Werknemers met een laag inkomen gaan er namelijk substantieel op achteruit. Indien de inkomensongelijkheid constant wordt gehouden, door de vlaktaks te combineren met een nieuwe toeslag, neemt de arbeidsparticipatie af. De toeslag bedraagt 1950 euro per jaar en geldt voor alle personen met een belastbaar inkomen, maar zorgt ervoor dat het vlaktakstarief toeneemt tot 45,3 procent. Meer werken levert in dat geval voor de meerderheid van de bevolking minder op. Jongen et al. (2015) stellen dat de arbeidsparticipatie bij een vlaktaks met toeslag op lange termijn zou dalen met 0,9 procent. Dit komt doordat de daling van de tarieven in de hogere schijven slechts weinig effect heeft op het aantal gewerkte uren, in tegenstelling tot de stijging van de tarieven die in de lagere schijven werken aanzienlijk ontmoedigt.

Verder concluderen Jongen et al. (2015) dat generieke inkomensondersteuning via een basisinkomen eveneens een averechts effect heeft op de arbeidsparticipatie. Uitgaande van een basisinkomen van 50 procent van het netto sociaal minimum (8248 euro per jaar), zullen uitkeringen in deze variant moeten worden aangepast zodat de netto-positie van uitkeringsgerechtigden niet beter of slechter wordt. Dit basisinkomen neemt daardoor de vorm aan van een basisbijslag. De financiering van dergelijk stelsel zou gebeuren door de afschaffing van de arbeidskorting en een vlaktaks van 56,6 procent. De basisbijslag geeft voornamelijk tweede verdieners een sterke financiële prikkel om te stoppen met werken. Bovendien ontmoedigt ook de financiering van de basisbijslag de arbeidsmarktparticipatie, mede omwille van het wegvallen van de arbeidskorting. Algemeen concluderen Jongen et al. (2015) dat de arbeidsparticipatie in Nederland door de invoering van dergelijk stelsel met ruim 5 procent zou dalen op lange termijn.

Decoster, De Swerdt en Orsini (2008) stellen dat reacties van het arbeidsaanbod op de invoering van een vlaktaks niet gelijk verdeeld zijn over een populatie. Uitgaande van een budgetneutrale vlaktaks van 37 procent voor België kan de grootste reactie van het arbeidsaanbod gezien worden bij de urenelasticiteiten van vrouwen. Een verhoging van de bruto-uurlonen met één procent zal het arbeidsaanbod van alleenstaande vrouwen doen stijgen met 0,27 procent, tegenover 0,30 pro-

cent bij vrouwen in koppels. Alleenstaande mannen kennen een urenelasticiteit van 0,29 procent, terwijl deze slechts 0,08 procent bedraagt bij mannen met partner. De introductie van een vlaktaks van 37 procent zou het arbeidsaanbod met 47.350 voltijdse equivalenten doen toenemen, waarbij vrouwen in koppels de sterkste toename in participatie kennen. Benadrukt wordt dat het puur om de reactie van het arbeidsaanbod gaat, zonder dat daarbij rekening wordt gehouden met de vraagzijde van de arbeidsmarkt. Het uiteindelijke effect gelijk aan 47.350 voltijdse equivalenten omvat de totale groep volwassenen die bij de invoering van een vlaktaks werken als lonender aanzien, zonder dat hiervoor de vraagzijde in kaart werd gebracht. Algemeen blijkt dat de reactie van het arbeidsaanbod gedreven wordt door een verandering in participatie op zich of het al dan niet werken, en slechts in mindere mate door een verandering van het arbeidsaanbod, waarbij het aantal gewerkte uren wordt aangepast, door zij die reeds tewerkgesteld zijn (Decoster et al., 2008).

11.6 Conclusie

Dit hoofdstuk bespreekt verschillende aspecten die toelaten een zicht te krijgen op wat de invloed is van de invoering van een basisinkomen of basisbijslag op de arbeidsmarktparticipatie. Allereerst zal het verdwijnen van de werkloosheids- en armoedeval ervoor zorgen dat het arbeidsaanbod in de lagere inkomensklassen toeneemt. Ten tweede hebben ook theoretische principes zoals inkomens- en substitutie-effecten betrekking tot arbeidsmarktparticipatie. Het samenspel van beide effecten bepaalt of het arbeidsaanbod toe- dan wel afneemt. Bij invoering van een basisinkomen of basisbijslag kan sprake zijn van een positief substitutie-effect, indien de marginale belastingdruk op inkomens boven de inkomensafhankelijke drempel toeneemt. Hierdoor wordt vrije tijd namelijk relatief goedkoper en kan het arbeidsaanbod afnemen. Een inkomenseffect zal zich stellen wanneer het werkgedrag grotendeels wordt bepaald afhankelijk van het bereiken van een vooropgesteld inkomensniveau. Een basisinkomen of -bijslag maakt het dan mogelijk dat met minder uren arbeid hetzelfde doel bereikt kan worden. Om in te schatten of een werknemer zijn arbeidsaanbod zal toenemen, is het noodzakelijk te weten waar op de individuele arbeidsaanbodscurve hij zich bevindt. Verder tonen loterijspelen het effect aan van het verkrijgen van inkomen door een exogene shock. Uit de resultaten van een studie bij Belgische *Win for Life*-winnaars kan geconcludeerd worden dat een basisinkomen het arbeidsaanbod slechts beperkt zou wijzigen. Substantiële wijzigingen betreffende arbeidsmarktparticipatie bij loterijwinnaars doen zich voornamelijk voor indien een prijs van grotere orde wordt gewonnen. Algemeen leidt het winnen van een loterijspel slechts tot kleine wijzigingen in het arbeidsaanbod en sparen gezinnen een gedeelte van de prijs om het arbeidsaanbod stelselmatig te kunnen afvlakken. Het winnen van een loterij heeft bovendien eerder effect op de beslissing verband houdende met het aantal gepresteerde uren, dan op de keuze tot participatie. Tevens beïnvloedt het verwerven van de prijs het arbeidsinkomen van de partner van de winnaar niet blijvend en komen de voordelen aldus voornamelijk de winnaar zelf ten goede. Tot slot blijken vrouwen in samenwonende stellen het meest gevoelig te zijn voor financiële prikkels vanuit het overheidsbeleid. In Nederland zou de invoering van een basisbijslag gecombineerd met een vlaktaks leiden tot een afname van de arbeidsparticipatie met 5 procent. In België leidt een budgetneutrale vlaktaks van 37 procent tot een toename van het arbeidsaanbod met circa 47.000 voltijdse equivalenten.

12 Algemeen besluit en aanbevelingen voor verder onderzoek

Dit hoofdstuk geeft de voornaamste besluiten weer van het onderzoek naar een basisinkomen, basisbijslag en basisloon. Het doel van deze masterproef was de efficiëntie en effectiviteit van de drie stelsels in kaart te brengen. Dit overzicht zal eerst de belangrijkste inzichten uit de verschillende hoofdstukken toelichten. Daarna worden ook de beperkingen van dit onderzoek en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek besproken.

In een eerste hoofdstuk werd aangehaald dat de welvaartsstaat en de Belgische sociale zekerheid met een aantal pijnpunten kampt. Het economische draagvlak wordt uitgehold door een aanzienlijke fiscale druk, waarbij voornamelijk de lasten op arbeid te hoog zijn. Verder is de huidige bescherming gericht aan traditionele gezinsvormen, waardoor niet-klassieke gezinnen uit de boot vallen. Hoewel de overheid in haar beleid volledige tewerkstelling nastreeft, is de werkloosheid in toenemende mate structureel van aard. Vooral lager opgeleiden verwerven geen plaats op de arbeidsmarkt, omdat hun productiviteit te laag is. Daarnaast zorgt de vergrijzing ervoor dat een steeds kleinere groep actieven een steeds groter volume aan lasten voor pensioenen en gezondheidszorg moet dragen. Een vergelijking van de invloed van de overheidstransfers op het armoederisico met andere Europese landen geeft weer dat België matig scoort.

In dit kader komen mogelijke alternatieven voor het bestaande systeem naar voren. Een eerste is dat van het basisinkomen, een idee dat voor het eerst in de 19de eeuw werd neergeschreven door Joseph Charlier die stelde dat iedereen onvoorwaardelijk recht heeft op een gelijk aandeel grond als basis voor een onvoorwaardelijk recht op inkomen. Het toekennen van dat recht moest losgekoppeld zijn van een middelentoets en de verplichting tot het verrichten van betaald werk. Een basisinkomen wordt in deze masterproef gedefinieerd als (1) een monetair inkomen (2) betaald door een politieke gemeenschap (3) aan al haar leden, (4) waarvan de hoogte volstaat om van te leven, tevens (5) onvoorwaardelijk is, dus zonder middelentoets of het aantonen van werkbereidheid toegekend kan worden, en eveneens (6) uitgekeerd wordt op individuele basis.

Het basisinkomen biedt verschillende voordelen. Het kan de effectiviteit van de armoedebestrijding verbeteren omdat het universeel is en een niveau gelijk aan de armoedegrens kent. Ten tweede zwakt het de werkloosheids- of armoedeval af. Dergelijke vallen ontstaan wanneer uitkeringsgerechtigden enkel jobs vinden waarvan het nettoloon lager is dan het geheel van de uitkering of bijstand en de mogelijke voordelen die daaraan verbonden zijn. Ten derde kan een basisinkomen de sociale zekerheid vereenvoudigen door het wegvallen van het voorwaardelijke en selectieve karakter van de uitkeringen. Een vierde voordeel houdt in dat het basisinkomen werkelijke vrijheid creëert voor individuen betreffende hoe men zijn tijd invult. Ten vijfde kan het de flexibiliteit van de arbeidsmarkt verhogen door het verlagen van de drempel om van werk te veranderen en het stimuleren van ondernemerschap. Daarnaast kan een basisinkomen leiden tot verbeterde arbeidsomstandigheden en beschermt het tegen het verdwijnen van jobs omwille van een doorgedreven automatisering. Tot slot zou een basisinkomen het welzijn kunnen verbeteren, criminaliteit kunnen terugdringen en het leefmilieu kunnen beschermen.

Mogelijk nadelen hebben betrekking op de financiering van het stelsel. Een basisinkomen vergt een grote massa aan financiële middelen. Ten tweede zou een basisinkomen de vraag naar en het aanbod van arbeid kunnen doen afnemen. Verder kan het een aanzuigeffect bij immigranten veroorzaken en traditionele rollenpatronen opnieuw versterken. Tot slot dreigt een gevaar voor inflatie, voornamelijk op de markt voor huisvesting.

In debatten inzake het basisinkomen worden sterke argumenten voor en tegen het stelsel geopperd. Het filosofisch concept van een basisinkomen is in principe noch links, noch rechts, maar de links-rechts as kan voor een stuk teruggevonden worden in verschillen tussen voorstellen betreffende de hoogte van de uitkering, de gerechtigden en het financieringsmodel. Het basisinkomen kan dus mensen verenigen die sterk verschillende ideologieën en politieke theorieën uitdragen, maar tegelijkertijd ook mensen uit dezelfde strekking verdelen. De politieke haalbaarheid van een basisinkomen wordt beschreven met behulp van een theoretisch kader waarin vier dimensies werden opgenomen. De eerste dimensie betreft de strategische haalbaarheidsuitdagingen, er moet namelijk een politieke consensus kunnen bereikt worden. Dergelijke consensus blijkt voorlopig onhaalbaar aangezien de idee van een basisinkomen in België in verhouding meer tegenstanders kent, onder wie ook vijf grote politieke partijen. Ten tweede is er de institutionele haalbaarheid die de uitdagingen bij de implementatie in kaart brengt. In een derde dimensie wordt de legitimiteit van een basisinkomen benaderd onder de noemer van psychologische haalbaarheid. De vierde dimensie betreft de gedragsmatige haalbaarheid die bepaald wordt door het arbeidsmarktgedrag van personen eens het basisinkomen geïmplementeerd zou zijn.

Voorstanders van een zuiver basisinkomen zouden mogelijks meer politieke steun kunnen verwerven wanneer ze een tussenoplossing voorstellen. Zo kunnen toegevingen gedaan worden betreffende de hoogte van het uitgekeerde bedrag en het onvoorwaardelijke karakter van een basisinkomen. Een basisbijslag onderscheidt zich van een volwaardig basisinkomen doordat het een lager niveau kent dan een zuiver basisinkomen en bijgevolg de bestaande voorwaardelijke uitkeringen niet volledig kan vervangen. Om te verzekeren dat het netto-inkomen van werklozen en andere uitkeringsgerechtigden onder de basisbijslag toch hetzelfde blijft, wordt een basisbijslag aangevuld met een kleinere resterende uitkering. Indien afstand wordt genomen van het onvoorwaardelijke karakter van een basisinkomen, komt men tot een inkomen dat afhankelijk is van iemand zijn participatie; het basisloon. Participatie wordt in dit stelsel ruimer gedefinieerd dan enkel en alleen participatie op de arbeidsmarkt. Ook studenten, zij die zorgen voor kinderen of ouderen, erkend vrijwilligerswerk verlenen, een handicap hebben of ziek zijn voldoen aan de voorwaarden van participatie. Op die manier vertegenwoordigt participatie een brede definitie van het begrip sociale bijdrage. Werk wordt dan gedefinieerd als alle activiteiten die nuttig en zinvol zijn voor de welvaart en het welzijn van de samenleving.

Om te evalueren of een basisinkomen haalbaar zou zijn in de praktijk, werden de initiatieven en experimenten samen met de vastgestelde resultaten overlopen. Algemeen kan besloten worden dat de experimenten hoofdzakelijk positieve effecten rapporteren die betrekking hebben op economisch, sociaal en psychisch niveau. Opvallend hierbij is dat ze telkens een andere opzet kennen en dus andere kenmerken van het volwaardige basisinkomen vertegenwoordigen. Bovendien geldt dat de doelgroep vaak zeer klein is en de duur beperkt. Deze schaalgrootte maakt het onmogelijk om

conclusies voor de hele samenleving te kunnen trekken. Daarnaast zijn de resultaten van de studies in ontwikkelingslanden en experimenten uit de jaren '70 niet representatief voor de huidige Westerse economie en samenleving. Voorts benaderen de experimenten voornamelijk het effect van een basisinkomen op het individuele gedrag. Toch is het aannemelijk dat de manier waarop een gehele samenleving haar gedrag wijzigt verschillend is van de individuele effecten. Er wordt dan ook besloten dat de reeds gevoerde experimenten voorlopig te weinig bewijs bevatten om te concluderen dat het basisinkomen praktisch haalbaar is in België. De resultaten van de bijstandsexperimenten in Finland, Nederland en Schotland zouden wel kunnen bijdragen tot het afleveren van meer feiten betreffende alternatieven voor de huidige sociale zekerheid en zijn bovendien representatief voor andere Europese landen met een gelijkaardige cultuur en herverdelingsstelsel.

Verder geeft deze masterproef de financiële haalbaarheid van een basisinkomen, basisbijslag of basisloon in België weer. Aan de hand van twee beschikbare ramingen betreffende een basisinkomen werd een model A en model B voor een basisinkomen in België opgemaakt. Bij beide modellen geldt het privatiseren van het hoger onderwijs en het afschaffen van de belastingvrije som als vermeden kost. De sociale zekerheid voorziet enkel nog in toelagen voor pensioenen en een kinderbijslag voor minderjarigen. Model A omvatte alle volwassenen Belgen als doelgroep voor een basisinkomen ter waarde van 1100 euro per maand. Het budgettaire effect van dit stelsel kwam neer op een tekort van ongeveer 50 miljard euro. Model B kent ook een basisinkomen aan kinderen jonger dan 2,5 jaar (93 euro), aan kinderen tussen 2,5 en 12 jaar (509 euro) en aan kinderen tussen 12 en 18 jaar (818 euro) toe. Daardoor is de financiële behoefte van model B 15 miljard euro hoger. Dit model neemt dan ook extra vermeden kosten op, zijnde: de afschaffing van de volledige kinderbijslag, de afschaffing van de aftrekposten betreffende kinderen ten laste en de privatisering van het basisonderwijs. Het budgettaire tekort in model B bedraagt ongeveer 45 miljard euro. Een verschil van zo'n 5 miljard euro ten opzichte van model A. Een sensitiviteitsanalyse voor model A toonde aan dat bij een verhoging van het basisinkomen met 100 euro de netto-kost gemiddeld met ongeveer 8,4 miljard euro toeneemt. Een budgettaire evenwicht stelt zich bij een basisinkomen voor volwassenen exclusief gedetineerden gelijk aan 502,57 euro. Dergelijk basisinkomen is niet toereikend om van te leven en vereist naast de ingecalculerde toelagen voor pensioenen ook toelagen voor de andere sociale zekerheidsuitkeringen.

De basisbijslag werd uitgewerkt naar het voorstel van Lode Vereeck en gaat gepaard met een hervorming van het personenbelastingstelsel naar een vlaktaks. In dit geval zal een basisbijslag van 300 euro per maand ervoor zorgen dat de belastingdruk alsnog progressief wordt. Alle personen horende bij een aangifte in de personenbelasting maken bijgevolg aanspraak op de basisbijslag. De extra opbrengsten als gevolg van de vlaktaks, de waarde van de fiscale uitgaven en een daling in werkingskosten van de FOD Financiën als gevolg van een vereenvoudigd belastingstelsel vormen in dit voorstel flankerende maatregelen. Een basisbijslag met een vlaktaks kent een financieringstekort gelijk aan 9 miljard euro in België.

Daarnaast zou de invoering van een basisbijslag bij een stelselmatige verhoging van het uitgekeerde bedrag de overgang naar een volwaardig basisinkomen mogelijk maken. De budgettaire impact van dergelijk stelsel werd eveneens nagegaan. Hierbij krijgen alle volwassen Belgen maandelijks eveneens 300 euro uitgekeerd. Als gevolg daarvan zullen de vervangingsuitkeringen van de sociale

zekerheid maandelijks eveneens met 300 euro afnemen. De budgettaire impact van dit stelsel stemt overeen met een tekort van 13 miljard euro. Ook zij die geen belastingaangifte indienen, onder wie studenten, maken in dit stelsel aanspraak op de basisbijslag. Daardoor zou ook een gedeelte van de kinderbijslag aan jongeren ouder dan 18 afgeschaft kunnen worden. Een andere maatregel ter verbetering van de negatieve impact op de begroting is het verminderen van de belastingvrije som.

Het basisloon werd geraamd naar het voorstel van John Crombez. Dit stelsel garandeert dat jongeren vanaf 18 tot 25 jaar het recht verwerven op een inkomen ter waarde van 1200 euro per maand. Daartoe is het optrekken van de minimumlonen tot 1200 euro een eerste noodzakelijke maatregel. Ten tweede zullen alle sociale zekerheidsuitkeringen die volwassenen jonger dan 25 verkrijgen eveneens vervangen worden door het basisloon. De vermeden kosten omvatten aldus besparingen in de werkloosheids- en inschakelingsuitkering en het leefloon, alsook het afschaffen van de doelgroepvermindering voor jongeren en de kinderbijslag voor volwassenen. Studenten verwerven eveneens het recht op een basisloon, waardoor de democratie zal oordelen of de subsidiëring van het hoger onderwijs al dan niet gewijzigd zal worden. Het basisloon brengt een budgettair tekort gelijk aan 6 miljard euro teweeg.

De negatieve invloed van de stelsels op de begroting maken dat extra maatregelen nodig zijn om de stelsels budgetneutraal te maken. Een fiscale hervorming zou de stelsels financieel haalbaarder kunnen maken. Het belastingsysteem bepaalt namelijk in belangrijke mate hoeveel middelen beschikbaar zijn voor de financiering van het stelsel.

Tot slot werd besproken wat de invloed is van de invoering van een basisinkomen of basisbijslag op de arbeidsmarktparticipatie. Het verdwijnen van de werkloosheids- en armoedeval zal er ten eerste voor zorgen dat het arbeidsaanbod in de lagere inkomensklassen toeneemt. Ten tweede hebben ook theoretische principes zoals inkomens- en substitutie-effecten betrekking tot arbeidsmarktparticipatie. Bij invoering van een basisinkomen of basisbijslag kan sprake zijn van een positief substitutie-effect, indien de marginale belastingdruk op inkomens boven de inkomensafhankelijke drempel toeneemt. Hierdoor wordt vrije tijd namelijk relatief goedkoper en kan het arbeidsaanbod afnemen. Een inkomenseffect zal zich voordoen wanneer het werkgedrag grotendeels wordt bepaald afhankelijk van het bereiken van een vooropgesteld inkomensniveau. Een basisinkomen of -bijslag maakt het dan mogelijk dat met minder uren arbeid hetzelfde doel bereikt kan worden.

Voorts werden de effecten van loterijspelen op het arbeidsmarktgedrag onderzocht. Uit de resultaten van een studie bij Belgische *Win for Life*-winnaars kan geconcludeerd worden dat een basisinkomen het arbeidsaanbod slechts beperkt zou wijzigen. Substantiële wijzigingen betreffende arbeidsmarktparticipatie bij loterijwinnaars doen zich voornamelijk voor indien een prijs van grotere orde wordt gewonnen. Algemeen leidt het winnen van een loterijspel slechts tot kleine wijzigingen in het arbeidsaanbod en sparen gezinnen een gedeelte van de prijs om het arbeidsaanbod stelselmatig te kunnen afvlakken. Het winnen van een loterij heeft eerder effect op de beslissing verband houdende met het aantal gepresteerde uren, dan op de keuze tot participatie. Tot slot blijken vrouwen in samenwonende stellen het meest gevoelig te zijn voor financiële prikkels vanuit het overheidsbeleid. In Nederland zou de invoering van een basisbijslag gecombineerd met een

vlaktaks leiden tot een afname van de arbeidsparticipatie met 5 procent. In België leidt een budgetneutrale vlaktaks van 37 procent tot een toename van het arbeidsaanbod met circa 47.000 voltijdse equivalenten.

Dit hoofdstuk sluit af met het overlopen van de beperkingen van dit onderzoek en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen naar verder onderzoek toe. In deze eindverhandeling werd onder meer de budgettaire impact van een basisinkomen, basisbijslag en basisloon in België berekend. Bij het opstellen van de modellen bleken gedetailleerde cijfergegevens niet altijd beschikbaar te zijn. Ook vormen de simulaties betreffende de fiscale hervormingen via FLEMOSI steeds benaderingen. Bijgevolg zijn de berekeningen die als basis dienen voor de modellen van de drie stelsels geen exacte weergave van de realiteit. Bovendien werd bij de ramingen slechts beperkte aandacht besteed aan de manier waarop de financierstekorten kunnen teruggedrongen worden. Verder onderzoek zou dus kunnen bestuderen welke extra middelen kunnen aangewend worden of hoe een hervorming van het belastingstelsel kan georganiseerd worden. Een vergelijkende analyse van mogelijke taxshiften en de hoeveelheid publieke financiële middelen dat deze genereren, alsook wat de voornaamste invloed hiervan op de burgers zal zijn, is behoorlijk zinvol. Daarnaast werd de budgettaire impact van de stelsels slechts voor één jaar berekend, hoewel het niet overbodig is deze door te rekenen voor enkele decennia, opdat de duurzaamheid ervan gegarandeerd zou blijven.

Verder zou nauwgezet onderzoek naar het draagvlak voor de drie onderzochte stelsels bij de Belgische bevolking nuttig zijn. Voorts ontbreekt empirisch onderzoek waarin via experimenten de reële impact van de stelsels in België wordt geanalyseerd. De resultaten van deze experimenten zouden belangrijke aanwijzingen kunnen geven inzake praktische haalbaarheid en psychosociale effecten. Het ontvangen van een basisinkomen, basisloon of basisbijslag zou bijvoorbeeld een mogelijke invloed kunnen uitoefenen op de kosten van de gezondheidssector door een gewijzigd stressniveau en op het koopgedrag van consumenten. Indien dergelijke experimenten in verschillende Europese landen plaatsvinden, kunnen de resultaten vergeleken worden en krijgt het onderzoek en de daaruit voortvloeiende kennis een extra dimensie. Tevens kunnen deze studies aanleiding geven tot het ontstaan van debatten betreffende een basisbijslag, basisloon of basisinkomen op Europees niveau.

Geraadpleegde bronnen

- Abbeloos, J.-F., & Delbeke, K. (2017, 1 april). 'Het basisinkomen is een logische stap in de emancipatie van de mens'. *De Standaard Weekblad*.
- Abdelsamad, M. H., & DeGenaro, G. J. (1974). What every manager should know about capital budgeting. *Advanced Management Journal (03621863)*, 39(4), 57.
- Ackerman, B., & Alstott, A. (1999). *The stakeholder society*: Yale University Press.
- Ackerman, B., Alstott, A., & Van Parijs, P. (2006). *Redesigning distribution. Basic income and stakeholder grants as alternative cornerstones for a more egalitarian capitalism*. London: Verro (Google Scholar).
- ACLVB. (2017, 13 april). De valkuilen van het basisinkomen. Waarom onze sociale zekerheid opofferen geen goed idee is. Geraadpleegd op 4 februari 2018 via <http://www.aclvb.be/nl/artikels/de-valkuilen-van-het-basisinkomen-waarom-onze-sociale-zekerheid-opofferen-geen-goed-idee>
- ACV. (2017). BLiKopener 'Het basisinkomen'. Geraadpleegd op 28 februari 2018 via <https://acv-limburg.acv-online.be/acv-online/Actueel/Nieuws/Regionieuws-2016/Overzicht/blikopener-basisinkomen.html>
- Aguero, J., Carter, M., & Woolard, I. (2006). The impact of unconditional cash transfers on nutrition: The South African Child Support Grant. *Southern Africa Labour and Development Research Unit 06/08*.
- Alaska Department of Revenue. (2017). Permanent Fund Dividend Division-Eligibility Requirements. Geraadpleegd op 17 december 2017 via <https://pfd.alaska.gov/Eligibility/Requirements>
- Alaska Permanent Fund Corporation. (2017). Investing for ALASKA, Investing for THE LONG RUN. Geraadpleegd op 17 december 2017 via <https://apfc.org/home/Content/home/index.cfm>
- Albrecht, J. (2013). *De evolutie van de fiscale kloof tussen België en de buurlanden*. Geraadpleegd via <http://www.itinerainstitute.org/nl/artikel/de-evolutie-van-de-fiscale-kloof-tussen-belgie-en-de-buurlanden/>
- Arvastat. (2018). Basisstatistieken werkloosheid Vlaanderen. Geraadpleegd op 25 maart 2018 via https://arvastat.vdab.be/arvastat_basisstatistieken_werkloosheid.html?_ga=2.99008156.349822346.1521977792-896840617.1519504434
- Arvey, R. D., Harpaz, I., & Liao, H. (2004). Work centrality and post-award work behavior of lottery winners. *The Journal of Psychology*, 138(5), 404-420.
- Atkinson, A. B. (1996). The case for a participation income. *The Political Quarterly*, 67(1), 67-70.
- Auer, P., Efendioglu, U., & Leschke, J. (2008). *Active Labor Market Policies around the World. Coping with the Consequences of Globalization*. Geneva: International Labor Office.
- Baird, S., De Hoop, J., & Özler, B. (2013). Income shocks and adolescent mental health. *Journal of Human Resources*, 48(2), 370-403.
- Baird, S., McIntosh, C., & Özler, B. (2011). Cash or condition? Evidence from a cash transfer experiment. *The Quarterly Journal of Economics*, 126(4), 1709-1753.
- Baird, S. J., Garfein, R. S., McIntosh, C. T., & Özler, B. (2012). Effect of a cash transfer programme for schooling on prevalence of HIV and herpes simplex type 2 in Malawi: a cluster randomised trial. *The Lancet*, 379(9823), 1320-1329.

- Baker, D., & Bernstein, J. (2014). Want to Attack Inequality? Reduce Unemployment! *Challenge* (05775132), 57(5), 6-16. doi:10.2753/0577-5132570501
- Barry, B. (2001). UBI and the work ethic. In P. Van Parijs, J. Cohen, & J. Rogers (Eds.), *What's wrong with a free lunch?* Boston, MA: Beacon.
- Basic Income Earth Network. (2017). About Basic Income. Geraadpleegd op 8 oktober 2017 via <http://basicincome.org/basic-income/>
- Bay, A.-H., & Pedersen, A. W. (2006). The Limits of Social Solidarity: Basic Income, Immigration and the Legitimacy of the Universal Welfare State. *Acta Sociologica*, 49(4), 419-436. doi:10.1177/0001699306071682
- Belga. (2016a). Finland test basisinkomen van 560 euro. *Knack*. Geraadpleegd via <http://www.knack.be/nieuws/belgie/finland-test-basisinkomen-van-560-euro/article-normal-789451.html>
- Belga. (2016b, 5 juni). Zwitsers willen geen basisinkomen, wel asielhervorming. *De Standaard*. Geraadpleegd via http://www.standaard.be/cnt/dmf20160604_02323819
- Belga. (2017a, 8 oktober). Demir gooit handdoek in de ring met armoedebeleid. *De Standaard*. Geraadpleegd via http://www.standaard.be/cnt/dmf20171008_03118892
- Belga. (2017b, 24 januari). Meer dan zes op de tien Vlamingen voorstander van basisinkomen. *deredactie.be*. Geraadpleegd via <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/1.2873688>
- Belga. (2017c, 1 mei). PS gaat voor "veralgemeende sociale bonus": 1.100 euro per maand voor iedereen. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd via <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/ps-gaat-voor-veralgemeende-sociale-bonus-1-100-euro-per-maand-voor-iedereen~abeccdaf/>
- Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers. (2017). *Begrotingen van ontvangsten en uitgaven voor het begrotingsjaar 2018. Algemene toelichting*.
- Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers. (2018). *Middelenbegroting voor het begrotingsjaar 2018. Inventaris van de vrijstellingen, aftrekken en verminderingen die de ontvangsten van de staat beïnvloeden*. Geraadpleegd via <http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/54/2689/54K2689007.pdf>
- Bergmann, B. R. (2004). A swedish-style Welfare state or Basic Income: Which should have Priority? *Politics & Society*, 32(1), 107-118.
- Blattman, C., Fiala, N., & Martinez, S. (2013). The economic and social returns to cash transfers: evidence from a Ugandan aid program. *Columbia University, Departments of Political Science and International & Public Affairs*.
- Boso, À., & Vancea, M. (2012). Basic Income for Immigrants? The Pull Effect of Social Benefits on Migration. 7(1). doi:10.1515/1932-0183.1234
- Boss, S. (2010). Namibia Experiments with Aid for All. *Stanford Social Innovation Review*, 8(2), 53-53.
- Bovenberg, A. L., & van der Ploeg, F. (1995). Het basisinkomen is een utopie. *Economisch-Statistische Berichten*, 3995, 100-104.
- Bregman, R. (2013). Waarom we iedereen gratis geld moeten geven? Retrieved from <https://decorrespondent.nl/10/waarom-we-iedereen-gratis-geld-moeten-geven/384450-0b1c02bd>

- Buxant, M. (2016, 2 september). 600 euros par mois pour tous? Ecolo relance l'allocation universelle. *RTL INFO*. Geraadpleegd via <http://www.rtl.be/info/belgique/politique/600-euros-par-mois-pour-tous-ecolo-relance-l-allocation-universelle-847705.aspx>
- Cantillon, B. (2003). Deconstructie en reconstructie van zorgarbeid. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 19(1), 67-68.
- Cantillon, B. (2017, 1 maart) *Interview met Bea Cantillon: "We hebben nood aan een groot, nieuw sociaal contract"/Interviewer: ACOD online.*
- Cantillon, B., De Lathouwer, L., & Thirion, A. (1999). *Financiële vallen in de werkloosheid en de bijstand*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid–Herman Deleeck.
- Cantillon, B., & De Maesschalck, V. (2007). *Sociale zekerheid, transferten en federalisme in België*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid–Herman Deleeck.
- Cantillon, B., Ghysels, J., & De Wilde, M. (2009). *De individualisering van de sociale zekerheid, tussen utopie en dwaling*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid–Herman Deleeck.
- Cantillon, B., & Van Mechelen, N. (2013). *Armoedebestrijding en sociale zekerheid: barsten in een beleidsparadigma*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid–Herman Deleeck.
- Cantillon, S., & McLean, C. (2016). Basic Income Guarantee: The Gender Impact within Households. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 43, 97.
- Casassas, D., & De Wispelaere, J. (2012). The Alaska Model: A Republican Perspective. In K. Widerquist & M. W. Howard (Eds.), *Alaska's Permanent Fund Dividend* (pp. 169-189). New York: Palgrave Macmillan.
- CD&V. (2017, 23 maart). Solidariteit binnen de samenleving. Geraadpleegd op 4 februari 2018 via <https://www.cdenv.be/standpunten/solidariteit-binnen-de-samenleving/>
- Charlier, J. (1848). *Solution du Problème Social ou Constitution Humanitaire*. Bruxelles: Les Libraires du Royaume.
- Charlier, J. (1894). *La Question Sociale Résolue, Précédée du Testament Philosophique d'Un Penseur*. Bruxelles, Weissenbruch.
- Clark, C. M. A., & Kavanagh, C. (1996). Basic Income, Inequality, and Unemployment: Rethinking the Linkage between Work and Welfare. *Journal of Economic Issues*, 30(2), 399-406. doi:10.1080/00213624.1996.11505803
- Cole, G. D. H. (1935). *Principles of Economic Planning*. London: Macmillan & Co.
- Cooke, J., & Painter, A. (2017, 5 september). Scottish Government will fund Basic Income experiments. Geraadpleegd via <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/rsa-blogs/2017/09/scottish-government-will-fund-basic-income-experiments>
- Crombez, J. (2016). *Ctrl+Alt+Del Eerlijker Is Beter DEEL 1*. Brussel.
- Crombez, J. (2017). *Ctrl+Alt+Del Eerlijker Is Beter DEEL 2*. Brussel.
- Crombez, J. (2018, 21 maart) *Basisloon voor jongeren/Interviewer: L. Baeten.*
- De Coninck, D. (2015, 8 maart). Hoe Duchâtelet een basisinkomen wil realiseren met drie keer 12 miljard euro. *De Morgen*. Geraadpleegd via <https://www.demorgen.be/economie/hoe-duchatelet-een-basisinkomen-wil-realiseren-met-drie-keer-12-miljard-euro-b49a2f03/>
- De Grauwe, P. (2014, 30 december). Een universeel basisinkomen kan nooit van de grond komen. *De Morgen*. Geraadpleegd via <https://www.demorgen.be/opinie/een-universeel-basisinkomen-kan-nooit-van-de-grond-komen-b36f1528/>

- De Lijn. (2017). Vervoersgarantie/ Verhoogde tegemoetkoming. Geraadpleegd via <https://www.delijn.be/nl/vervoerbewijzen/abbonementen/verhoogde-tegemoetkoming-vervoergarantie.html>
- De Marneffe, A. (2017, 7 mei). Allocation universelle : Bouchez critique le PS, "celui qui bosse risque de gagner moins que le chômeur". *DH*. Geraadpleegd via <http://www.dhnet.be/actu/belgique/allocation-universelle-bouchez-critique-le-ps-celui-qui-bosse-risque-de-gagner-moins-que-le-chomeur-590e2e3bcd702b5fbe6ae52c>
- De Vos, M., & Ghiotto, S. (2017). *Basisinkomen: tussen droom en werkelijkheid*: Itinera Institute.
- De Wispelaere, J., & Noguera, J. A. (2012). On the Political Feasibility of Universal Basic Income: An Analytic Framework. In R. K. Caputo (Ed.), *Basic Income Guarantee and Politics: International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee* (pp. 17-38). New York: Palgrave Macmillan US.
- De Wispelaere, J., & Stirton, L. (2004). The many faces of universal basic income. *The Political Quarterly*, 75(3), 266-274.
- De Wispelaere, J., & Stirton, L. (2011). The administrative efficiency of basic income. *Policy & Politics*, 39(1), 115-132.
- Decoster, A., De Swerdt, K., & Orsini, K. (2008). A Belgian Flat Income Tax: Effects on Labour Supply and Income Distribution (August 2008). doi:<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1296633>
- Defeyt, P. (2016). *L'individualisation des droits sociaux, si on veut l'étendre à tous les citoyens, ouvre la porte à l'allocation universelle*. Geraadpleegd via <http://www.iddweb.eu/docs/au2016a.pdf>
- Dekkers, J. M., & Nooteboom, B. (1988). *Het gedeeltelijk basisinkomen: de hervorming van de jaren negentig*: Stichting Maatschappij en Onderneming.
- Deleeck, H. (1993). *De toekomst van de sociale zekerheid: wenselijkheden en grenzen*. UFSIA Universiteit Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid.
- Deleeck, H. (2008). *De architectuur van de welvaartstaat opnieuw bekeken*. Leuven: Acco.
- Dendooven, P. (2017, 8 maart). Horeca en overheid bron van inflatie. *De Standaard*. Geraadpleegd via http://www.standaard.be/cnt/dmf20170307_02768509
- Devillé, J., & Kneepkens, A. (Writers) & Panorama (Director). (2015). Aflevering 33: Iedereen een basisinkomen.
- Donckier, E. (2017, 8 februari). Interview professor Bea Cantillon: 'Ook de lagere middenklasse voelt zich bedreigd'. *De Standaard*. Geraadpleegd via http://www.standaard.be/cnt/dmf20170208_02719691
- Douglas, C. H. M. (1922). *These Present Discontents, and The Labour Party and Social Credit*. London: Cecil Palmer.
- Douglas, C. H. M. (1924). *Social Credit*. London: Cecil Palmer.
- DS (2017, 25 januari). Het is hip om voor een basisinkomen te zijn. *De Standaard*. Geraadpleegd via http://www.standaard.be/cnt/dmf20170125_02694545
- Duflo, E. (2003). Grandmothers and granddaughters: old-age pensions and intrahousehold allocation in South Africa. *The World Bank Economic Review*, 17(1), 1-25.

- Edmonds, E. V. (2006). Child labor and schooling responses to anticipated income in South Africa. *Journal of development Economics*, 81(2), 386-414.
- Eeckhout, J., & Konings, J. (2014). Jeugdwerkloosheid. Denkersprogramma. *Uitgaven van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten*, 24, 58.
- ETION. (2017). *Het basisinkomen als haalbare utopie*. Geraadpleegd via https://etion.be/sites/default/files/documents/ondernemen/2017_februari_basisinkomen_dossier_web.pdf
- EUROSTAT. (2017a). Total expenditure on social protection per head of population. ECU/EUR. In tps00099 (Ed.). <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&language=en&pcode=tps00099&toolbox=type>.
- EUROSTAT. (2017b). Unemployment rates, seasonally adjusted, August 2017 (%). In F2.png (Ed.). [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Unemployment_rates,_seasonally_adjusted,_August_2017_\(%25\)_F2.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Unemployment_rates,_seasonally_adjusted,_August_2017_(%25)_F2.png).
- EUROSTAT. (2018a). At-risk-of-poverty rate before social transfers. In tesov250 (Ed.). <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesov250&plugin=1>.
- EUROSTAT. (2018b). People at risk of poverty after social transfers. In t2020_52 (Ed.). http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=t2020_52&language=en.
- Evans, D., & Popova, A. (2014). Cash transfers and temptation goods: a review of global evidence. FAMIFED. (2016). *Jaarverslag 2016*. Geraadpleegd via http://vlaanderen.famifed.be/sites/default/files/publications/2016_Jaarverslag_def.pdf
- FAMIFED. (2017). *Statistisch overzicht van de kinderbijslag op 30 juni 2017. Gedetailleerde gegevens*. Geraadpleegd via www.famifed.be
- FAMIFED. (2018). Toeslagen op de basiskinderbijslag. Geraadpleegd via <http://vlaanderen.famifed.be/nl/bedragen/algemene/toeslagen>
- Federaal Planbureau. (2018). *Bevolkingsvooruitzichten 2017-2070*. Geraadpleegd via: https://www.plan.be/databases/database_det.php?lang=nl&ID=35
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2016). *Jaarverslag 2016 Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen*. Brussel: Meurisse, Hans Geraadpleegd via https://justitie.belgium.be/sites/default/files/bat_ra_2016_nl_light_1.pdf.
- Federale Pensioendienst. (2016). *Jaarverslag 2016*. Geraadpleegd via http://www.onprvp.fgov.be/RVPONPPublications/NL/publications/Jaarverslag_2016.pdf
- Federale Pensioendienst. (2017a). *Jaarlijkse statistiek van de uitkeringsgerechtigden*. Geraadpleegd via http://www.onprvp.fgov.be/RVPONPPublications/NL/Statistics/Annual2017/NL_Statistiek_2017.pdf
- Federale Pensioendienst. (2017b). *Maandelijkse statistiek van de sociale uitkeringen. Oktober 2017*. Geraadpleegd via http://www.onprvp.fgov.be/RVPONPPublications/NL/Statistics/Mensuelle/NL_stat_1710.pdf

- Fedris. (2016). Fonds amiante/Asbestfonds. Geraadpleegd op 21 april 2018 via http://www.fedris.be/afa/afa_nl.html
- Fitzpatrick, T. (1999). *Freedom and security: An introduction to the basic income debate*: Palgrave Macmillan.
- Flassbeck, H. (2017). Universal Basic Income Financing and Income Distribution--The Questions Left Unanswered by Proponents. *Intereconomics/Review of European Economic Policy*, 52(2), 80-83. doi:<http://dx.doi.org/10.1007/s10272-017-0650-2>
- Fleisher, B. M. (1966). The Effect of Income on Delinquency. *The American Economic Review*, 56(1/2), 118-137.
- FLEMOSI. (2010). Over FLEMOSI. Geraadpleegd op 14 mei 2018 via <http://www.flemosi.be/easycms/about>
- FLEMOSI. (2015). Mefisto. Microsimulatiemodel dat beleidshervormingen simuleert voor een representatieve populatie van individuele economische agenten. Geraadpleegd op 6 april 2018 via <http://econflemosi1.econ.kuleuven.ac.be/mefistoui/>
- FOD Economie K.M.O. Middenstand en Energie. (2017). Sociaal tarief voor elektriciteit en/of aardgas. Geraadpleegd op 13 december 2017 via http://economie.fgov.be/nl/consument/Energie/Facture_energie/sociale_energiemaatregelen/sociaal_tarief_elektriciteit_aardgas/#.WjD2u0riZPZ
- FOD Financiën. (2018a). Belastingaangifte. Personen ten laste. Geraadpleegd op 13 april 2018 via https://financien.belgium.be/nl/particulieren/gezin/personen_ten_laste/andere#q3
- FOD Financiën. (2018b). De FOD Financiën in cijfers 2016. Geraadpleegd op 12 april 2017 via <http://www.2016.jaarverslag.financien.belgium.be/nl>
- FOD Financiën. (2018c). Inventaris van de federale fiscale uitgaven. Geraadpleegd op 17 februari 2018 via https://financien.belgium.be/nl/Statistieken_en_analysen/cijfers/inventaris_van_de_federale_fiscale uitgaven
- FOD Sociale Zekerheid. (2017). *VIERDE DEEL: De Stelsels van Sociale Bescherming*. Brussel Geraadpleegd via https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/nieuws/documenten/at-budget-controle_2017-26-04-nf.pdf.
- FOD Werkgelegenheid Arbeid en Sociaal Overleg. (2017). Overheidsuitgaven aan onderwijs naar gemeenschap. Geraadpleegd op 9 april 2018 via <http://www.werk.belgie.be/moduleDefault.aspx?id=21166>
- Ford, M. (2015). *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*: Basic Books.
- Forget, E. L. (2011). The town with no poverty: the health effects of a Canadian guaranteed annual income field experiment. *Canadian Public Policy*, 37(3), 283-305.
- Forget, E. L. (2013). New questions, new data, old interventions: The health effects of a guaranteed annual income. *Preventive Medicine*, 57(6), 925-928. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2013.05.029>
- Fourier, C. (1836). *Oeuvres Complètes de Charles Fourier: La Fausse Industrie*. Paris.
- Frankman, M. J. (2002). *A planet-wide citizen's income. Epousal and Estimates*. Paper presented at the Congress of the Basic Income European Network, Geneva. <http://www.basicincome.org/bien/pdf/2002Frankman.pdf>

- Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change*, 114(Supplement C), 254-280. doi:<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019>
- Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom*. Chicago, London: University of Chicago Press.
- Furaker, B., & Hedenus, A. (2009). Gambling windfall decisions: Lottery winners and employment behavior. *UNLV Gaming Research & Review Journal*, 13(2), 1.
- Gahvari, F., & Karimi, S. M. (2016). Export constraint and domestic fiscal reform: Lessons from 2011 subsidy reform in Iran. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 60, 40-57.
- Galston, W. A. (2001). What about reciprocity? In P. Van Parijs, J. Cohen, & J. Rogers (Eds.), *What's Wrong With a Free Lunch?* (pp. 29-33). Boston: Beacon Press.
- Geerts, A., & Foubert, J. (2015). Europa 2020: de sociale doelstellingen vijf jaar later. *ARMOEDE IN BELGIE*, 5, 1-17.
- Gerard, W. B., & Sterling, E. (2005). Sir Thomas More's Utopia and the transformation of England from absolute monarchy to egalitarian society. *Contemporary Justice Review*, 8(1), 75-89. doi:10.1080/10282580500044119
- Gheaus, A. (2008). Basic Income, Gender Justice and the Costs of Gender-Symmetrical Lifestyles. *Basic Income Studies*, 3(3).
- Golafshani, N. (2003). Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 8(4), 597-606.
- Goldsmith, S. (2002). *The Alaska Permanent Fund Dividend: an experiment in wealth distribution*. Paper presented at the 9th International BIEN Congress, Geneva. <http://www.basicincome.org/bien/pdf/2002Goldsmith.pdf>
- Groen. (2017). Groen gaat voor een basispensioen voor iedereen. Geraadpleegd op 4 februari 2018 via <https://www.groen.be/pensioen>
- Groot, L. F. M. (1997). An Alternative Route to a Basic Income: The Transition from Conditional to Unconditional Social Security. *The Economist*, 145(2), 203-227. doi:10.1023/a:1002942221250
- Hall, R. E., & Lieberman, M. (2008). *Economics: Principles and Applications* (4 ed.). Mason: Thomson.
- Haushofer, J., & Shapiro, J. (2016). The Short-term Impact of Unconditional Cash Transfers to the Poor: Experimental Evidence from Kenya*. *The Quarterly Journal of Economics*, 131(4), 1973-2042. doi:10.1093/qje/qjw025
- Hedenus, A. (2012). Who wants to work less? Significance of socio-economic status and work conditions for work commitment among Swedish lottery winners. *Acta Sociologica*, 55(4), 335-350.
- Hermans, K. (2017, 26 januari). Experiment basisinkomen Terneuzen wordt uitgesteld. *Metro*. Geraadpleegd via <https://www.metronieuws.nl/nieuws/binnenland/2017/01/experiment-basisinkomen-terneuzen-wordt-uitgesteld>
- Homelessness: Cutting out the middle men. (2010, 4 november). *The Economist*. Geraadpleegd via <http://www.economist.com/node/17420321>
- Howard, M. W. (2006). Basic Income and Migration Policy: A Moral Dilemma? *Basic Income Studies*, 1(1), 1-22.

- Hyo-Jung, O., Chung-Hee, L., Hyeon-Jin, K., & Myung-Gil, J. (2005). *Descriptive question answering in encyclopedia*. Paper presented at the Proceedings of the ACL 2005 on Interactive poster and demonstration sessions, Ann Arbor, Michigan.
- Imbens, G. W., Rubin, D. B., & Sacerdote, B. (1999). *Estimating the effect of unearned income on labor supply, earnings, savings, and consumption: evidence from a survey of lottery players*. Geraadpleegd via <http://www.nber.org/papers/w7001.pdf>
- Imbens, G. W., Rubin, D. B., & Sacerdote, B. I. (2001). Estimating the effect of unearned income on labor earnings, savings, and consumption: Evidence from a survey of lottery players. *American Economic Review*, *91*(4), 778-794.
- Initiative Grundeinkommen. (2016). Ist ein Grundeinkommen finanzierbar? Geraadpleegd op 29 januari 2018 via <https://www.grundeinkommen.ch/ist-ein-grundeinkommen-finanzierbar/>
- Instituut voor de Nationale Rekeningen. (2016). *Nationale rekeningen*. Geraadpleegd via <https://www.nbb.be/nl/statistieken/algemeen/statistische-publicaties>
- International socialsecurity. Missie van de Overzees Sociale Zekerheid. Geraadpleegd op 21 april 2018 via https://www.international.socialsecurity.be/social_security_overseas/nl/missie-van-de-overzeese-sociale-zekerheid.html
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a Definition of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, *1*(2), 112-133. doi:10.1177/1558689806298224
- Jongen, E., de Boer, H., & Dekker, P. (2015). *De effectiviteit van fiscaal participatiebeleid*. Geraadpleegd via https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/38472/ej_2015_01.pdf?sequence=1
- Jörimann, A. (2017). Financing Basic Income in Switzerland, and an Overview of the 2016 Referendum Debates. In R. Pereira (Ed.), *Financing Basic Income: Addressing the Cost Objection* (pp. 49-74). Cham: Springer International Publishing.
- Kangas, O., Simanainen, M., & Honkanen, P. (2017). Basic Income in the Finnish Context. *Intereconomics*, *52*(2), 87-91. doi:10.1007/s10272-017-0652-0
- Kaplan, H. R. (1987). Lottery winners: The myth and reality. *Journal of gambling behavior*, *3*(3), 168-178.
- Kesenne, S. (1990). BASIC INCOME AND FEMALE LABOR SUPPLY-AN EMPIRICAL-ANALYSIS. *Cahiers Economiques de Bruxelles*(125), 81-92.
- Keynes, J. M. (1933). [An Open Letter to President Roosevelt].
- Keynes, J. M. (1935). *The General Theory of Employment Interest and Money*.
- Lijnen, N. (2017). *Win for life*. Antwerpen: Pelckmans Pro.
- Mabel, E., & Milner, D. (2004). Scheme for a State Bonus (1918). In J. Cunliffe & G. Erreygers (Eds.), *The Origins of Universal Grants: An Anthology of Historical Writings on Basic Capital and Basic Income* (pp. 121-133). London: Palgrave Macmillan UK.
- Marinescu, I. (2017). No Strings Attached. The Behavioral Effects of US Unconditional Cash Transfer Programs. *Roosevelt Institute*, 25.
- Martin, J. (2016). Universal Credit to Basic Income: A Politically Feasible Transition? *Basic Income Studies*, *11*(2), 97-131. doi:<http://dx.doi.org/10.1515/bis-2015-0028>

- Marx, A., & Peeters, H. (2008). An unconditional basic income and labor supply: Results from a pilot study of lottery winners. *The Journal of Socio-Economics*, 37(4), 1636-1659. doi:<https://doi.org/10.1016/j.socec.2007.08.007>
- Mein Grundeinkommen. (2017). What is "Mein Grundeinkommen"? Geraadpleegd op 11 oktober 2017 via <https://www.mein-grundeinkommen.de/infos/in-english>
- Mestrum, F. (2014a). Should there be a basic income? *New Interationalist*, 30-32.
- Mestrum, F. (2014b). The social commons: reconciling social protection and the universal basic income. *Jornadas de Economía Crítica*, XIV(4-5 september), 22.
- More, T. (1516). *Utopia (1st Latin edition, Louvain, 1516)*: Harmondsworth: Penguin Classics, 1963.
- Morrison, R. (2006). *A Basic Income Grant and a Sustainable Future*. Paper presented at the USBIG 5th Congress.
- N-VA. (2001). *Manifest van de Nieuw-Vlaamse Alliantie. 21 haakse ankerpunten voor een nieuwe beleid bij het begin van de 21ste eeuw*. Geraadpleegd via <https://www.n-va.be/sites/default/files/documents/PDF/manifest.pdf>
- Naert, F., Algoed, K., Crombez, J., Marneffe, W., & Vereeck, L. (2016). *Openbare financiën. Theorie en praktijk in België*. Antwerpen: Intersentia.
- Nationale Bank België. (2017). *Economische Indicatoren voor België*. Geraadpleegd via <https://www.nbb.be/doc/dq/n/dq3/ine.pdf>
- Nationale Bank België. (2018). Statistische publicaties. Geraadpleegd via <https://www.nbb.be/nl/statistieken/algemeen/statistische-publicaties>
- Nooteboom, B. (1993). Het basisinkomen als basis voor ondernemerschap. *Economisch-Statistische Berichten*, 78, 946.
- NOS. (2017). Vijf gemeenten starten experiment met bijstand. Geraadpleegd via <https://nos.nl/artikel/2181164-vijf-gemeenten-starten-experiment-met-bijstand.html>
- OECD. (2017). *Taxing Wages* Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2018). Income Distribution and Poverty : by country - INEQUALITY. Geraadpleegd op 19 februari 2018 via <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=66670>
- Olson, D. L., & Wu, D. (2011). Risk management models for supply chain: a scenario analysis of outsourcing to China. *Supply Chain Management: An International Journal*, 16(6), 401-408. doi:[doi:10.1108/13598541111171110](https://doi.org/10.1108/13598541111171110)
- Open Vld. (2017). *Definitieve congresstekst. Vrijheidscongres 17, 18 en 19 november*. Geraadpleegd via https://www.openvld.be/library/1/files/6819_congresstekst_vrijheidscongres.pdf
- Paine, T. (1794). "Agrarian justice", in *The Life and Major Writings of Thomas Paine (P.F. Foner ed.)*. Secaucus (New Jersey): Citadel Press.
- Palmer, J. (1997). Alaska's Permanent Fund. Remarkable Succes at Age 20... but what now? *Special issue of The Juneau Report, Summer 1997*.
- Pannecoucke, I., Lahaye, W., Vranken, J., & Van Rossem, R. (2016). *Armoede in België - Jaarboek 2016*. Gent: Academia Press.
- Pateman, C. (2004). Democratizing Citizenship: Some Advantages of a Basic Income. *Politics & Society*, 32(1), 89-105. doi:[10.1177/0032329203261100](https://doi.org/10.1177/0032329203261100)

- Paulus, A. (1991). A Negative Income Tax in the Netherlands? A general and emancipatory point of view. *Journal of Economic Studies*, 18(5/6).
- Pereira, R. (2017). *Financing Basic Income: Addressing the Cost Objection*. Cham: Springer International Publishing.
- Pestieau, P. (2006). *The welfare state in the European Union: Economic and social perspectives*: Oxford University Press.
- Picchio, M., Suetens, S., & Ours, J. C. (2017). Labour supply effects of winning a lottery. *The Economic Journal*.
- POD maatschappelijke integratie. (2018). *Leefloon (LL)*. Geraadpleegd via: <https://www.mis.be/nl/studies-publicaties-statistieken/leefloon-ll>
- Pullen, J. M., & Smith, G. O. (1997). Major Douglas and Social Credit: A Reappraisal. *History of Political Economy*, 29(2), 219-273.
- Raventós, D. (2007). *Basic income: The material conditions of freedom*: Pluto Pr.
- Rhys-Williams, J. (1943). *Something to Look Forward To. A Suggestion for a New Social Contract*. London: Macdonald & Co.
- Rijksdienst voor Pensioenen. (2011). *Jaarverslag 2010*. Geraadpleegd via Rijksdienst voor Pensioenen:
http://www.onprvp.fgov.be/rvponppublications/nl/publications/jaarverslag_2010.pdf
- Rijksdienst voor Sociale Zekerheid. (2017). *Tijdsreeksen over de bijdrageverminderingen*. Geraadpleegd via: <https://www.rsz.fgov.be/nl/statistieken/onlinestatistieken/tijdsreeksen-bijdrageverminderingen>
- Rijksoverheid. (2018). Participatiewet. Geraadpleegd op 20 februari 2018 via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/participatiewet>
- RIZIV. (2017). Fonds voor medische ongevallen. Geraadpleegd op 21 april 2018 via <http://www.riziv.fgov.be/nl/riziv/structure/Paginas/fonds-medische-ongevallen.aspx#.WvqgkIiFNPY>
- RIZIV. (2018). Geneeskundige verzorging: kosten en terugbetaling. Geraadpleegd op 12 mei 2018 via <http://www.riziv.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/Paginas/default.aspx#.WvboLIiFNPZ>
- Robeyns, I. (2001). Will a basic income do justice to women? *Analyse & kritik*, 23(1), 88-105.
- Russell, B. (1918). *Roads to Freedom. Socialism, Anarchism and Syndicalism*. London: Unwin Books.
- RVA. (2017a). Hebt u recht op uitkeringen na een tewerkstelling? Geraadpleegd op 6 april 2018 via <http://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t31>
- RVA. (2017b). Hoe berekent de RVA uw werkloosheidsuitkering? Geraadpleegd op 10 december 2017 via <http://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67>
- RVA. (2018a). Statistieken. Geraadpleegd op 19 april 2018 via <http://www.rva.be/nl/documentatie/statistieken>
- RVA. (2018b). *Werkzoekende uitkeringsgerechtigden volledig werklozen*. Geraadpleegd via: http://www.rva.be/nl/werkzoekende-uitkeringsgerechtigde-volledig-werklozen#h2_2
- Sapsford, D., & Tzannatos, Z. (1993). *The economics of the labour market*. Houndmills: Macmillan.
- Schneider, H. (2017). Universal Basic Income — Empty Dreams of Paradise. *Intereconomics*, 52(2), 83-87. doi:10.1007/s10272-017-0651-1

- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research Methods for Business. A Skill-Building Approach* (7 ed.): Wiley.
- Simpson, W., Mason, G., & Godwin, R. (2017). The Manitoba Basic Annual Income Experiment: Lessons Learned 40 Years Later: Commentary. *Canadian Public Policy*, 43(1), 85-104.
- Smith, J. J. (2008). *How to make BI inflation-proof while also raising wages*. Paper presented at the US BIG track, Boston.
- Social Security. (2017a). Maatregelen voor participatie en sociale activering van OCMW-gebruikers. Geraadpleegd op 13 december 2017 via <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/hulp-ocmw/financiele-hulp/participatie-en-sociale-activering>
- Social Security. (2017b). Sociale Zekerheid in België. Geraadpleegd via <https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/over-de-sociale-zekerheid/de-sociale-zekerheid-belgie>
- Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers. (2018a). Het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ). Geraadpleegd op 14 april 2018 via <http://www.rsvz.be/nl>
- Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers. (2018b). Moederschapsuitkering. Geraadpleegd op 14 april 2018 via <http://www.rsvz.be/nl/faq/moederschapsuitkering>
- Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers. (2018c). Stopzetting activiteit. Geraadpleegd op 14 april 2018 via <http://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-failliet-wat-nu>
- Sociale Zekerheid Zelfstandige Ondernemers. (2018d). Zorgen voor een familielid: heb ik recht op een uitkering mantelzorg en hoe vraag ik ze aan? Geraadpleegd op 14 april 2018 via <http://www.rsvz.be/nl/faq/zorgen-voor-een-familielid-heb-ik-recht-op-een-uitkering-mantelzorg-en-hoe-vraag-ik-ze-aan>
- Soens, T. (2016, 15 juni). Geen basisinkomen, maar een basisloon voor iedereen. Geraadpleegd via <https://www.s-p-a.be/artikel/geen-basisinkomen-maar-een-basisloon-voor-iedereen/>
- Spooren, J. (2017, 29 augustus). Onrealistisch Groen 'basispensioen' bedreigt toekomst sociale zekerheid. Geraadpleegd via <https://www.n-va.be/nieuws/onrealistisch-groen-basispensioen-bedreigt-toekomst-sociale-zekerheid>
- Standing, G. (1992). The Need for a New Social Consensus. In P. Van Parijs (Ed.), *Arguing for Basic Income*. London: Verso.
- Standing, G. (1999). *Global labour flexibility: Seeking distributive justice*: Palgrave Macmillan.
- Standing, G. (2003). CIG, COAG and COG: A Comment on a Debate In E. O. Wright (Ed.), *Redesigning Distribution* (pp. 142).
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.
- Standing, G. (2013). India's experiment in basic income grants. *Global dialogue*, 3(5), 24-26.
- Statbel. (2017). Fiscale inkomens, België en de gewesten, laatste 7 jaren. Geraadpleegd op 12 april 2018 via <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/fiscale-inkomens#figures>
- Statbel. (2018). Armoede-indicatoren in België in 2016 (EU-SILC). Geraadpleegd op 18 februari 2018 via <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/armoederisico#news>
- Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek. (2016a). Armoederisico. In INO01 (Ed.): FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.

- Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek. (2016b). Werkloosheidsgraad. In INC01 (Ed.): FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.
- Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek. (2017a). Jaarlijkse uitgaven per leerling in het basis, secundair en hoger onderwijs - Gemeenschappen. In INF24 (Ed.): FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.
- Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek. (2017b). Langdurige werkloosheid. In INC05 (Ed.): FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.
- Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek. (2017c). Overheidsuitgaven aan onderwijs volgens gemeenschap. In INF22 (Ed.): FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.
- Statistics Belgium - Algemene Directie Statistiek. (2017d). Werkloosheidsgraad volgens opleidingsniveau. In INC03 (Ed.): FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.
- Steel, T. (2017, 27 maart). Waarom een basisinkomen nog niet voor morgen is. *De Tijd*. Geraadpleegd via <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie-algemeen/Waarom-een-basisinkomen-nog-niet-voor-morgen-is/9877064?ckc=1&ts=1511808561>
- Steunpunt Werk. (2017). *Bevolking naar socio-economische positie, geslacht, leeftijd en woonplaats (Belgische gemeenten; 2003-2016)*. Vlaamse Arbeidsrekening o.b.v. RSZ-DMFA, RSZPPO, RSVZ, RIZIV, CBS, IGSS, OEA, SEE, RVA, IWEPS, FOD Economie - Bevolkingsstatistieken, DWH AM&SB bij de KSZ Geraadpleegd via: <http://www.steunpuntwerk.be/node/2776>
- Steunpunt Werk/Departement WSE. (2017). Werkzaamheidsgraad naar geslacht en leeftijd (Gewesten, België, EU; 1983-2016). In *st_werk_europa_83-15_wzh_leeftijd* (Ed.): Steunpunt Werk.
- Stevens, H., & Simpson, W. (2017). Toward a National Universal Guaranteed Basic Income. *Canadian Public Policy*, 43(2), 120-139.
- Stichting MIES. (2017). Over ons. Geraadpleegd op 17 december 2017 via <https://onsbasisinkomen.nl/over-ons/>
- Studiecommissie voor de Vergrijzing. (2017). *Jaarlijks Verslag*. Geraadpleegd via <http://www.plan.be/aboutus/overview.php?lang=nl&TM=65>
- Studiedienst Vlaamse Regering. (2017). *De Vlaamse Armoedemonitor*. Geraadpleegd via Brussel: <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/vlaamse-armoedemonitor-2017>
- Tabatabai, H. (2012). From Price Subsidies to Basic Income: The Iran Model and Its Lessons. In M. W. Howard & K. Widerquist (Eds.), *Exporting the Alaska Model: Adapting the Permanent Fund Dividend for Reform around the World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Tirez, A. (2014a, 1 augustus). Een schatting van de kostprijs van een basisinkomen voor alle Belgen. Geraadpleegd via <http://www.economieblog.be/wordpress/kostprijs-universeel-basisinkomen-belgie/>
- Tirez, A. (2014b, 31 december). Vier bezwaren tegen een basisinkomen. Geraadpleegd via <http://www.economieblog.be/wordpress/vier-bezwaren-tegen-een-basisinkomen/>
- Tobin, J., Pechman, J. A., & Mieszkowski, P. M. (1967). Is a Negative Income Tax Practical? *The Yale Law Journal*, 77(1), 1-27.
- Tondani, D. (2009). Universal Basic Income and Negative Income Tax: Two different ways of thinking redistribution. *The Journal of Socio-Economics*, 38, 246-255.

- UCL. (2018a). Philippe Van Parijs. Geraadpleegd op 14 februari 2018 via <https://uclouvain.be/en/node/7566>
- UCL. (2018b). Yannick Vanderborght. Geraadpleegd op 14 februari 2018 via <https://uclouvain.be/fr/chercheur/hover/yannick-vanderborght.html>
- Ulens, M., & De Baene, J.-M. (2015, 15 december). Opinie - Basisinkomen is geen alternatief voor onze sociale zekerheid. Geraadpleegd op 10 december 2017 via <http://www.abvv.be/-/opinie-basisinkomen-is-geen-sociaal-alternatief-voor-onze-sociale-zekerheid-1>
- Van De Velden, W. (2016, 2 juli). PS-voorzitter Elio Di Rupo zegt 'non' tegen basisinkomen. *De Tijd*. Geraadpleegd via <https://www.tijd.be/nieuws/archief/PS-voorzitter-Elio-Di-Rupo-zegt-non-tegen-basisinkomen/9784754>
- Van Der Linden, B. (2002). Is Basic Income a Cure for Unemployment in Unionized Economies? A General Equilibrium Analysis. *Annales d'Economie et de Statistique*(66), 81-105. doi:10.2307/20076330
- van Donselaar, G. (1998). The Freedom-based Account of Solidarity and Basic Income. *Ethical Theory and Moral Practice*, 1(3), 313-333. doi:10.1023/a:1009909715239
- Van Horenbeek, J. (2014, 6 maart). "Piratenpartij doet niet aan antipolitiek, integendeel". *De Morgen*. Geraadpleegd via <https://www.demorgen.be/binnenland/-piratenpartij-doet-niet-aan-antipolitiek-integendeel-b72d22ae/>
- Van Lancker, W. (2008). Quid quo pro? Het basisinkomen en de plicht tot wederkerigheid. *Ethiek en maatschappij*, 11(1), 22-35.
- Van Lancker, W. (2017). Uitgelezen. Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy. *Sampol*, 86-88.
- Van Liefvering, S. (2015, 1 maart). 'Waarom het basisinkomen de weg van de toekomst is'. *Knack*.
- Van Oorschot, W. (2002). *Targeting welfare: On the functions and dysfunctions of means-testing in social policy*. Bristol: The Policy Press.
- Van Parijs, P. (1991). Why surfers should be fed: the liberal case for an unconditional basic income. *Philosophy & Public Affairs*, 101-131.
- Van Parijs, P. (1992). *Arguing for Basic Income. Ethical Foundations for a Radical Reform*. London: Verso.
- Van Parijs, P. (1995). *Real Freedom for ALL. What (if Anything) Can Justify Capitalism?* Oxford: Oxford University Press.
- Van Parijs, P. (2004). Basic Income: A simple and powerful idea for the twenty-first century. *Politics & Society*, 32/1, 7-39.
- Van Parijs, P. (2011). *The Universal Basic Income Approach: From Europe to the World*. Paper presented at the Conference on Anti-Poverty Programmes in a Global perspective, Berlin.
- Van Parijs, P. (2013a). Het Onvoorwaardelijk Basisinkomen. *Politics & Society*, 41, 171-182.
- Van Parijs, P. (2013b, 25 februari) *Philippe Van Parijs: "Basisinkomen: een middel om armoede en werkloosheid te bestrijden"/Interviewer: De Toekomstfabriek*. *dewereldvanmorgen*.
- Van Parijs, P., Jacquet, L., & Salinas, C. (2000). Basic income and its cognates (pp. 53-84): Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Van Parijs, P., & Vanderborght, Y. (2001). From Euro-Stipendium to Euro-Dividend. *Journal of European Social Policy*, 11(4), 342-346. doi:10.1177/095892870101100404

- Van Parijs, P., & Vanderborght, Y. (2017). *Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*: Cambridge and London: Harvard University Press.
- Van Rie, T., Marx, I., & Horemans, J. (2011). Ghent revisited: Unemployment insurance and union membership in Belgium and the Nordic countries. *European Journal of Industrial Relations*, 17(2), 125-139.
- Van Trier, W. (1989). Who Framed Social Dividend? A Tale of the Unexpected. *SESO, rapport 89/230*(Universitaire Faculteiten Sint Ignatius Antwerpen), 78.
- Van Trier, W. (1995). Basisinkomen. In M. Despontin & M. Jegers (Eds.), *De sociale zekerheid verzekerd?* (pp. 587-618). Brussel: VUB Press.
- Van Trier, W. (2017). *Opinie: Het Basisinkomen*. Geraadpleegd op 24 november 2017 via https://intranet.btcctb.org/claroline/claroline/backends/download.php?url=L0NZQ0xJL0N5Y2xpXzIwMTYvQ3ljbHVzN19TZXB0ZW1iZXJfb2t0b2Jlcl8yMDE2LzE0X1dfVkJkFOX1RSSUVSX0JpZWROX2hldF9iYXNpc2lua29tZW5fZWVuX29wbG9zc2luZ192b29yX2hldF9hcm1vZWRLXByb2JsZWVtLS9PcGluaWVfV2FsdGVyVmFuVHJpZXJfYmFzaXNpbmtvbWVuX3JldmZlZWQucGRm&cidReset=true&cidReq=HTI_NL
- Van Waterschoot, J. (1998). Werkloosheidsvallen, en hoe eruit te ontsnappen? *BBL, Financiële berichten*, 71, 1-7.
- Vandenbroucke, F. (2012). *The active welfare state revisited*. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy, University of Antwerp.
- Vanderbiesen, W. (2018). *Vlaamse Arbeidsrekening. Definities & beknopte methodologie*. Geraadpleegd via http://www.steunpuntwerk.be/sites/steunpuntwse.be/files/documents/cijfers/methodologie_var_beknopte_methodologie.pdf
- Vanderborght, Y. (2004a). *Do Trade Unions Form an Obstacle to the Introduction of a Basic Income?* Paper presented at the BIEN Congress Barcelona. <http://basicincome.org/bien/pdf/2004Vanderborght.pdf>
- Vanderborght, Y. (2004b). *Universal Basic Income in Belgium and the Netherlands: Implementation Through the Back Door?* Geraadpleegd via <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/1875/sps2004-04.pdf>
- Vanderborght, Y. (2015). *Waarom een basisinkomen een goed idee is*. Geraadpleegd via https://cdn.uclouvain.be/public/Exports%20reddot/etes/documents/SAMPOL_maart2015_Yannick_Vanderborght.pdf
- Vanderborght, Y., & Spiritus, K. (2016). *Het basisinkomen als remedie tegen armoede? Armoede in België - Jaarboek 2016*: Academia Press Geraadpleegd via: URL| (Original Publication)|. doi:DOI
- Vandresse, M., Duyck, J., & Paul, J.-M. (2017). *Demografische vooruitzichten 2016-2060 - Bevolking en huishoudens* Geraadpleegd via http://www.plan.be/admin/uploaded/201703070757590.FOR_POP1660_11440_N.pdf
- Vanhemse, G. (1994). *De beginjaren van de sociale zekerheid in België 1944-1963*. Brussel: Vubpress.
- VDAB. (2018). *De inschakelingsuitkering*. Geraadpleegd op 2 april 2018 via <https://www.vdab.be/wegwijs/inschakelingsuitkering.shtml>

- Vereeck, L. (2017, 21 april). Het voorwaardelijk basisinkomen. Geraadpleegd via <http://www.vereeck.be/nl/blog/d/detail/het-voorwaardelijk-basisinkomen>
- Vivant. (2017). Over Vivant. Geraadpleegd op 18 november 2017 via <http://www.vivant.org/nl/over-vivant>
- Vives, J. L. (2015). *Over de hulp aan de armen*. Zoetermeer: Klement.
- Vlaams Agentschap innoveren en ondernemen. (2018). Doelgroepvermindering voor jongeren. Geraadpleegd via <https://www.vlaio.be/nl/subsidies-financiering/subsidi databank/doelgroepvermindering-voor-jongeren-vlaanderen>
- Vlaams Parlement. (2017). *Ontwerp van decreet houdende de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2018*. Brussel.
- Vlaanderen. (2018). Kinderbijslag. Gezin, welzijn en gezondheid. Geraadpleegd op 3 april 2018 via <https://www.vlaanderen.be/nl/gezin-welzijn-en-gezondheid/kinderen/kinderbijslag>
- Went, R., Kremer, M., & Knottnerus, A. (2015). *De robot de baas. De toekomst van werk in het tweede machinetijdperk*. . Den Haag: WRR.
- Widerquist, K., Levine, R., O'Conner, A., Watts, H., Hollister, R., & Williams, W. (2005). A retrospective on the negative income tax experiments: Looking back at the most innovative field studies in social policy. *The ethics and economics of the basic income guarantee*, 95-106.
- Winckelmans, W. (2017, 1 augustus). Regering-Michel pakt uitkeringsfraudeurs harder aan. *De Standaard*. Geraadpleegd via http://www.standaard.be/cnt/dmf20170731_02996679

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:
Basisloon, basisbijslag of basisinkomen?

Richting: **master in de toegepaste economische wetenschappen-beleidsmanagement**
Jaar: **2018**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Baeten, Lotte

Datum: **25/05/2018**